

A szociális szervezetek működési modelljének kidolgozása a foglalkoztatás elősegítése érdekében

A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal

megbízásából készítette a

Budapesti Vállalkozásfejlesztési Kutató Intézet Nonprofit Kft.

2010

A projekt az Európai Unió támogatásával,
az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

A szociális szervezetek működési modelljének kidolgozása a foglalkoztatás elősegítése érdekében

SZERZŐK:

**Dr. Petheő Attila István, Dr Győri Zsuzsanna,
Németh Bernadett, Feké Nikolett, Simon Ferenc**

**A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal
megbízásából készítette a
Budapesti Vállalkozásfejlesztési Kutató Intézet Nonprofit Kft.**

**Budapest
2010**

EXECUTIVE SUMMARY

The National Employment Office subcontracted Budapest Small Business Development Institute (BVKI) to write a study based on field research which supports the elaboration of social cooperative model for fostering employment.

The study has two main parts:

- The research team have reviewed the Hungarian and international literature of social cooperatives (social economy). The team presents the international practice and models based on this document analysis.
- The research team have examined the Hungarian social cooperatives (interviews) that have established in the last 4 years (on October 2010 there were 116 registered social cooperatives in Hungary).

Social cooperative is a relatively new phenomenon in Hungary that is why the research team chose the methodology for collecting primary data. The team complemented quantitative methodology with qualitative techniques.

The authors of the study interviewed 20 social cooperatives with a questionnaire. Cooperatives were selected at random, with account being taken of the regional distribution of the population.

The social cooperative form – although it is fundamentally appropriate for combining social and economic activity – hampers the development of the organization in Hungary according to more than half of the respondents. The main problem is that the legal form is too new so its reputation and recognition is low. It is true among the public, among the business community, and even among public authorities. The lack of information retards and complicates the administration and office routines.

The situation and operation of social cooperatives is lesser-known, together with the effect of the new regulations on them. One aim of the research was to get knowledge for the development of the regulation. The collected information is suitable for recognising good practices, designating the directions of development and formulating specific recommendations for the regulators.

TARTALOMJEGYZÉK

EXECUTIVE SUMMARY	3
TARTALOMJEGYZÉK	4
VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ.....	7
Kidolgozott javaslatok.....	10
1. BEVEZETÉS	13
1.1. A szociális szövetkezet, mint szociális vállalkozási forma.....	14
1.2. A szövetkezetek Rochdale-től napjainkig	15
1.3. A szociális szövetkezet gyakorlati alapjai (olasz alapok)	18
2. A HAZAI KUTATÁS EREDMÉNYEI.....	21
2.1. Alapsokaság, mintavétel.....	21
2.2. Az adatgyűjtésről.....	26
2.3. A szövetkezetek tevékenysége	30
2.4. Segítség igénybevétele	41
2.5. A szövetkezetek árbevételének megoszlása	48
2.6. A szövetkezetek erőforrásainak vizsgálata.....	56
2.7. A szövetkezetek véleménye a szervezeti formáról.....	73
2.7.1. <i>Jogi, szervezeti korlátok akadályozták-e és ha igen, akkor mennyiben a fejlődésüket?</i>	<i>73</i>
2.7.2. A szociális szövetkezetek legfontosabb előnyei	80
3. AZ EU POLITIKA HÁROM ARCA	87
3.1. Átmenet és növekedés	87
3.1.1. <i>Gazdaság és társadalom árnyalt határa</i>	<i>90</i>
3.1.2. <i>Kivételek erősítik a szabályt</i>	<i>91</i>
3.1.3. <i>Szociális szövetkezetek vs. szociális vállalkozások</i>	<i>91</i>
3.1.4. <i>Szociális vállalkozás hozzáadott értéke.....</i>	<i>95</i>
3.2. Regionalitás európai mintára.....	100
3.2.1. <i>Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!</i>	<i>101</i>
3.2.2. <i>Magyar valóság és a központosított megközelítésmód.....</i>	<i>101</i>
3.3. Szociális piacgazdaság	101
3.3.1. <i>Elterjedés.....</i>	<i>103</i>
3.3.2. <i>Szociális igények felerősödése</i>	<i>104</i>
3.4. Uniós mozgástér	104

3.4.1.	<i>Új irányelvek és látható trendekről dióhéjban</i>	105
4.	A SZOCIÁLIS SZÖVETKEZETEK KIBONTAKOZÁSÁNAK LEHETSÉGES TERÜLETEI	112
4.1.	Magyarországi lehetőségek – Mit teszünk, tettünk és tehetünk?	114
4.1.1.	<i>Helyzetjelentés</i>	114
4.1.2.	<i>Munkahelyteremtés</i>	118
4.2.	Szociális szövetkezetek, mint „tökéletes helyettesítő”	120
4.2.1.	<i>Rugalmasan a hazai keretek között</i>	120
4.2.2.	<i>Közös a célunk, dolgozzunk közösen!</i>	120
5.	A SZOCIÁLIS SZÖVETKEZETEK ELMÚLT 4 ÉVES TEVÉKENYSÉGE MAGYARORSZÁGON	124
5.1.	A non-profit szektor Magyarországon	124
5.2.	A magyar szociális szövetkezetek.....	126
5.3.	Követendő példák.....	127
5.4.	A Szociális Szövetkezetek Országos Szövetségének javaslatai a kormányzat számára	141
5.5.	Az OFA javaslatai a kormányzat számára	142
6.	A BŐSÉGESEBB EU KERETEK FELHASZNÁLÁSÁNAK AZ ESÉLYEI	146
6.1.	A szociális gazdaság, vagy harmadik szektor, ezen belül a szociális szövetkezetek működésének szükségessége, feltételei és lehetőségei	146
6.1.1.	<i>A harmadik szektorral foglalkozó eddigi európai uniós kutatások eredményei</i>	148
6.1.2.	<i>A szociális szövetkezetek által nyújtott előnyök</i>	149
6.1.3.	<i>Potenciális verseny a szociális szövetkezetek és egyéb nonprofit, vagy for-profit szereplők között</i>	152
6.1.4.	<i>A szociális klauzulák kérdése</i>	155
6.1.5.	<i>Egyéb lehetséges kapcsolatok a harmadik szektor és az állami, illetve üzleti szereplők között</i>	156
6.1.6.	<i>A harmadik szektor, mint innovációk helyszíne</i>	157
6.2.	A szociális szövetkezetek működésének lehetséges céljai, területei.....	159
6.2.1.	<i>A hátrányos helyzetű csoportok számára munkahelyek teremtése - a romák és a tartósan munkanélküliek foglalkoztatottságának a növelése érdekében tehető erőfeszítések</i>	160
6.2.2.	<i>Közösségi szolgáltatások - gyermekfelügyelet, idősek otthoni ápolása</i>	160

6.3.	Európai példák a szociális szövetkezetek működésének elősegítésére, támogatására	162
6.3.1.	<i>Olaszország</i>	164
6.3.2.	<i>Franciaország</i>	167
6.3.3.	<i>Lengyelország</i>	168
6.3.4.	<i>Portugália</i>	169
6.3.5.	<i>Spanyolország</i>	170
6.3.6.	<i>Görögország</i>	172
6.3.7.	<i>Svédország</i>	174
6.3.8.	<i>Egyesült Királyság</i>	175
6.3.9.	<i>Dánia</i>	177
6.3.10.	<i>Finnország</i>	177
6.3.11.	<i>Belgium</i>	178
6.3.12.	<i>Németország</i>	179
6.3.13.	<i>Írország</i>	180
6.4.	Nemzetközi szervezetek ajánlásai a harmadik szektor, ezen belül a szociális szövetkezetek erősítésére	182
6.4.1.	<i>Az OECD ajánlásai a harmadik szektor erősítésére (OECD, 2003, 55. old.)</i>	182
6.4.2.	<i>A CECOP-CICOPA Europe (Szociális Szövetkezetek Európai Szövetsége) ajánlásai a harmadik szektor erősítésére (CECOP, 2008, 3-4. old.)</i>	183
6.4.3.	<i>A CEFEC nevű ernyőszervezet munkája</i>	183
6.5.	Az ernyőszervezetek szerepe és fontossága a szövetkezetek megerősítésében	184
6.6.	A kelet-közép-európai országok fejlődési lehetőségei – ahogy a nyugat-európaiak látják	185
6.7.	A 2008-as válság hatásai a szociális szövetkezetekre	186
7.	A SZOCIÁLIS SZÖVETKEZETEK TÁMOGATÁSÁNAK EREDMÉNYEI....	189
	IRODALOMJEGYZÉK.....	192
	MELLÉKLET 1. A KUTATÁSI KÉRDŐÍV	199
	MELLÉKLET 2. A SZOCIÁLIS SZÖVETKEZETEK ELTERJESZTÉSÉT CÉLZÓ LEZÁRULT PÁLYÁZATOK	205
	MELLÉKLET 3. A JELENLEG BEADHATÓ SZOCIÁLIS SZÖVETKEZETEK SZÁMÁRA KIÍRT PÁLYÁZATOK	233
	MELLÉKLET 4. BESZÁMOLÓ A SZOCIÁLIS SZÖVETKEZETEK TÁMOGATÁSI PROGRAMRÓL	243

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal megbízta a BVKI kutató kollektíváját, hogy készítsen egy primer felmérésre épülő tanulmányt, mely megalapozza a szociális szövetkezetek működési modelljének kidolgozását a foglalkoztatás elősegítése érdekében.

A tanulmány 2 fő részre bontható:

- Dokumentum-elemzésre alapozva, feldolgoztuk a szociális szövetkezet (szociális gazdaság) hazai és nemzetközi irodalmát, és bemutatjuk a nemzetközi gyakorlatot, működési modelleket
- Saját primer kutatási eredményekre alapozva, megvizsgáltuk a törvény hatályba lépése óta eltelt 4 év során alapított szociális szövetkezeteket (116 bejegyzett szociális szövetkezet volt Magyarországon 2010 októberében)

A szociális szövetkezet viszonylag új fogalom Magyarországon, ezért kutatásunk módszertanát úgy választottuk meg, hogy minél részletesebb információt gyűjtsünk a vizsgált szervezetekről. A kutatás során kvantitatív módszertant kvalitatív kutatási technikával egészítettük ki. A kvantitatív hagyomány a kutatás megkezdése előtt kialakított hipotézisek tesztelésére, matematikai-statisztikai adatelemzésekre épít. A kvalitatív megközelítés ezzel szemben elsősorban a kutatási folyamatokban kapott adatokra támaszkodik. A tervezésben emiatt mindig sok bizonytalanság van, a kutató nem készülhet fel mindenre előre. Az adatokból építkező (induktív) eljárás éppen ezek miatt a bizonytalanságok miatt lesz alkalmas arra, hogy nem várt, meglepő, új eredményekkel szolgáljon.

Így kutatócsoportunk összeállított egy kérdőívet (lásd melléklet), melyhez az alapsokaság területi megoszlását reprezentáló 40 elemű mintát választott.

A 40, mintában szereplő szociális szövetkezetet, több módon is megkerestük (levél, e-mail, telefon), és megkértük a kutatásban való részvételre. A megkeresettek közül 24 esetben sikerült lekérdeznünk a kérdőívet, és 20 esetben született értékelhető válasz. A négy eset közül kettő interjú közben úgy döntött, hogy nem kíván válaszolni, egy még nem tud válaszolni, mert nemrég alakult, egy felszámolás alatt áll, így nem kívánta megosztani tapasztalatait.

A szociális szövetkezet a szociális vállalkozások egy speciális formája. Jelenleg sokan félreértve, a nonprofit szektor részeként kezelik, és a fogalmat sem ismerik. Legjobban státuszát a kialakult helyzetet egyik mintába került szövetkezet képviselője fogalmazta meg, miszerint: „*Hát, ez egy vállalkozási forma, mármint a szociszöv., egyáltalán nem nonprofit, úgy kell élni-viselkedni és harcolni, mint egy igazi vállalkozásnak, de mégis kevesebb az esélyünk. Szóval nem előny ez a forma, ugyanúgy meg kell felelni a piacon.*”

A nonprofit szervezetek helyzetéről és tevékenységéről rendelkezünk információkkal *Kuti Éva* és *Harsányi László* által vezetett *Nonprofit Kutatócsoport* munkáiból, így korábbi kutatások erre a területre is kiterjedtek. Tudásunk a szociális vállalkozásokról a mai napig korlátozott, és csak néhány helyen említik nonprofit kutatások alkalmával. Mivel a szociális szövetkezet formáját és regisztrációját tekintve forprofit, ezért a kis- és középvállalkozás (KKV) kutatás keretében kellene vizsgálni. Viszont a KKV kutatások során alacsony számosságuk miatt elkerülte eddig a kutatók figyelmét. Alig ismerjük tevékenységüket, keletkezésük okát és a rájuk vonatkozó új szabályozások hatásait. Kutatásunk egyik célja volt, hogy a jó gyakorlati példák megismerésével olyan információkat szerezzünk, amelyeket felhasználhatunk a szabályozás fejlesztése során. Az összegyűjtött ismeretek alkalmasak a terület fejlesztési irányainak kijelölésére, és a jó gyakorlat megismerésére, továbbá hiánypótló azok számára, akik érdeklődnek a szociális gazdaság vállalkozásai iránt.

A hazai és nemzetközi irodalmat egy táblázatban összefoglalva, azt mondhatjuk, hogy a Magyarországon kialakult szociális szövetkezeti gyakorlat az EU források hatására alakult ki, és alapjául az olaszországi szociális szövetkezetek (Cooperative sociali) modelljét választották. Az eltérő megközelítések, és az eltérő szabályozási, támogatási rendszerek vezettek ahhoz, hogy nagyon nehezen indul „újra” a szövetkezeti mozgalom Magyarországon és a KKV szektorhoz hasonló bukásarány jellemzi.

Maga a szociális szövetkezeti forma – ***jóllehet alapvetően alkalmas a szociális és gazdasági tevékenység összekapcsolására*** – a válaszadók több mint fele (20-ból 11) szerint ma Magyarországon megnehezíti a szervezet fejlődését. Legnagyobb problémájuknak azt tartják, hogy még túl új a forma, és így társadalmi ismertsége és elismertsége alacsony. Ez igaz a lakosságra, az üzleti élet szereplőire, de az állami szervekre, hivatalokra is. Az információk hiánya – ha nem is okoz megoldhatatlan problémákat – mindenképpen meglassítja, bonyolítja az ügyek intézését.

1. táblázat. A szociális vállalkozás fogalmának megközelítései

USA – UK megközelítés	Kanada – kontinentális Európa megközelítés	Eltérő megközelítések	Kelet-európai modell
Fókuszban az egyéni teljesítmény, a társadalmi vállalkozó (social entrepreneur)	Fókuszban a közösségi elem, a kollektív irányítás	„Régi” iskola: alternatív kapitalizmus <> „Új” iskola: jobbított kapitalizmus	Kollektív irányítási modellek csődje. Fejlesztési pénzek az első tíz évben főleg amerikai forrásokból
Jellemzően nonprofit szervezet üzletszerűbb menedzsmentje, bevételeinek piaci alapra helyezése	A nonprofit működés nem fogalmi elem – a profitfelosztás demokratikussága a fontos	„Német” iskola: piaci fenntarthatóság kell <> „Francia” iskola: állami beavatkozás fontos	Civil társadalom – nonprofit szektor orientáció, USA – UK értelmezés „organikusabb” lenne
Bármilyen területen innovatív megoldások (pl. akár környezetvédelem, oktatás vagy emberi jogok)	Jellemzően szociális területen működnek, az állami ellátást kiegészítve (eredet: Dél-Európa, hiányos jóléti állam)	„Olasz” modell: alulról induló önszervező szerveződések	Jelenleg a források (EU) az európai modellt finanszírozzák
Vannak adókedvezmények, de nincs közvetlen állami támogatás	Jellemző az állami támogatás, sőt...	Ashoka-modell: kiemelt egyéni kezdeményezés támogatása	Társ. vállalkozás viszonylag új fogalom, EU-csatlakozással érkezett

Forrás: Petheó [2009] és Bullain Nilda [2007] alapján

A kutatási eredményekkel szemben támasztott kötelező tartalmi elvárás volt, hogy a szakmai döntéshozók számára világos, egyértelmű üzeneteket fogalmazzon be, amely vizsgálat tárgyában különféle módosítási, újítási ötleteket, konkrét előremutató megállapításokat tesz. A tanulmányban számos javaslatot gyűjtöttünk össze, de a legfontosabbak itt a vezetői összefoglalóban kerülnek kiemelésre.

Kidolgozott javaslatok

Véleményünk szerint a szociális szövetkezetek elterjedését célzó adókedvezmények elhibáztak, mértékük és rendszerük gyakorlatban semmilyen előnyt nem jelent, sőt többlet adminisztrációt okoz, hiszen de minimis (csekély összegű támogatás) típusba sorolódik, így külön kell vezetni.

A 124/2006. (V. 19.) Kormány Rendelet a szövetkezet által létrehozott közösségi alapból nyújtott támogatásokra vonatkozó részletes szabályokról szól, ami az alapja annak, hogy a szövetkezet támogassa a tagjait vagy a helyi közösséget. A közösségi adóhoz kapcsolt adókedvezmény szerint, ha egy szövetkezet az adózott eredményéből (társasági adó 10%) közösségi alapot képez (példa kedvéért 2,5 millió eredményből, adózás után 900 e Ft közösségi alapot képez), akkor a megfizetett a 250 e társasági adóból 58 500 Ft adójóváírás formájában de minimis támogatásban részesül a szövetkezet. Sajnos a közösségi alapból történő kifizetés szociális segély formában történő kifizetés kivételével SZJA köteles, így például a nem munkavállaló tagnak jutatott étkezési utalvány közel 100%-kal adózik. Így a rendszer működésképtelen.

Az eddigi tapasztalatok alapján szociális szövetkezetek szinte kivétel nélkül csak az elnyerhető állami támogatások miatt jöttek létre, és a nem nyertes pályázók azonnal meg is szűntek. Ez károkat okoz a szociális szövetkezet elterjedésének, mert a megszűnt szervezetek tovább rombolják a forma értékét.

Javaslatunk a jelenleg is jól működő iskolaszövetkezeteket megillető járulégmentesség kiterjesztése, a szociális szövetkezetekre, amennyiben „hátrányos helyzetű személyek” foglalkoztatását valósítja meg.

Indoklás

Az iskolaszövetkezetek hatékonyan tudnak munkát teremteni a tanulók számára a járulékkedvezmények által, így versenyképes alternatívát jelentenek. A szociális szövetkezet jelenleg nem versenyképes alternatíva a közmunka programokhoz (kedvezményes járulékok) képest, így szinte lehetetlen állami feladatot átvállalni. Az állami/önkormányzati feladatok átvállalásának gyakorlata szabályozatlan, és nem tekintik igazi piaci partnernek a szociális szövetkezetet. Az állami/önkormányzati feladatok átvállalását számos törvény, rendelet,

utasítás, állásfoglalás érinti közvetett módon. A legtöbb esetben elmondható, hogy a szabályok lehetőségként, s kevésbé kötelezettségként fogalmazzák az ellátandó feladatokról. A felsorolt tényezők együttes hatása akadályozza az állami és a civil szféra jelenleginél hatékonyabb együttműködését.

A szociális szövetkezet jelenleg versenyhátrányban van a többi gazdasági formához képest alapítás terén. Míg más társasági formát lehet egyszerűsített eljárásban alapítani, addig szociális szövetkezet alapítási költsége ügyvédi díjak nélkül 105 ezer forint.

Javaslatunk, hogy az egyszerűsített cégeljárást terjesszék ki a szociális szövetkezetekre, így reális alternatíva lesz a kft alapításához képest.¹

Indoklás

A Magyar Közlöny 2005/51 számában megjelent IM tájékoztató az alábbiakat fogalmazza meg:

„A cégtörvény átfogó reformja az egyszerűsített cégeljárás bevezetésével, a törvény mellékletét képező szerződésminták alkalmazhatóságával, az elektronikus ügyintézés minél szélesebb körben történő elérhetővé tételével, az indokolatlan adminisztratív terhek csökkentésével kívánja elősegíteni a társaság alapítást.”

A versenyképesség kialakítása érdekében, a szociális szövetkezetre, mint vállalkozásra tekintve, már az alapításnál is szükséges lenne az egyes gazdasági társaságokra vonatkozó választási lehetőséget biztosító jogi szabályozás alkalmazása.

A szociális szövetkezet egyik eszköze az önfoglalkoztatóvá válásnak, a vállalkozások helyi közösségek szintjén való megerősítésének, céljával ellentétes alapítása során indokolatlan költségekkel való megterhelése, ezáltal versenyképességének csökkentése. Az egyszerűsített cégeljárás alkalmazhatóságának esetében a szociális szövetkezet bejegyzése kapcsán a költségek az alábbiak szerint alakulnának:

- a közzététel ingyenes - szemben a jelenlegi 5.000 Ft-os költséggel (22/2006 (v.18) IM rendelet)
- cégbejegyzési kérelem 15.000 Ft. - szemben a jelenlegi 100.000-os költséggel (1990. évi XCIII.törvény 45. §)

¹ Hangsúlyozva, hogy csak az eljárás egyszerűsítésére, és nem az elvek átvételére gondolunk. Mivel a szövetkezet egy munkatársulás, ellentétben a kft-vel, ami tőketársulás.

Javaslatunk, a szociális szövetkezetek integrált megközelítése és megjelenítése az államigazgatási struktúrában. Továbbá javasoljuk a több funkciót ellátó szociális szövetkezetek támogatását, képzését, bevonását az ágazati és térségi programokba, és közmunka szervezésébe.

Indoklás

Hiába támogatja tehát igen helyesen a kormányzat az egyik oldalon a szociális szövetkezetek megalakítását, ha később a működésük azért nem lehetséges – vagy azért nem bontakozhat ki megfelelőképpen – mert az állami megrendeléseknél, pályázatoknál, képzési lehetőségeknél, és egyéb programoknál nincsenek nevesítve, illetve nem ismerik el szociális céljaikat, tevékenységüket.

1. BEVEZETÉS

A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal megbízta a kutató kollektívát, hogy készítsen egy primer felmérésre épülő tanulmányt, mely megalapozza a szociális szövetkezetek működési modelljének kidolgozását a foglalkoztatás elősegítése érdekében.

Felismerve, hogy a szövetkezeti forma képes társadalmi erőforrásokat mozgásba hozni, a gazdasági szereplők helyzetét megerősíteni, közösségi szükségleteket kielégíteni,² állami eszközök is támogatják a szövetkezeti mozgalom továbbfejlődését.

Korunk megoldásra váró kihívásai: a társadalom polarizálódásának csökkentése, a társadalmi atomizálódás megakadályozása, a demokratikus deficit felszámolása, valamint a versenyképesség fokozása. E feladatok sikeres megoldásának feltétele, hogy a rendelkezésére álló erőforrásokat miként tudja a társadalom mobilizálni, miként képes az állam ennek az intézményes kereteit megteremteni.

A szociális szövetkezet: „A globalizációs világ korrekciós mechanizmusa!” – mondta Karácsony Mihály (2007) Budapesten a szociális szövetkezeti törvény bemutatása kapcsán. Míg a Világgazdaság című napilap 2007.07.26.-i számában a „kapitalizmus lelkiismeretének” nevezete a szociális vállalkozások e speciális formáját. Egy évtizeddel az Egyesült Államokbeli első próbálkozások után, a szociális vállalkozás fogalma - a média segítségével - része lett a kormánypolitikának az Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban is. Ma már megalapozottan állíthatjuk, hogy a civil és kormányzati erőfeszítéseknek köszönhetően része az új magyar kezdeményezéseknek is.

A CECOP³, azaz a Munkavállalók, Szövetkezetek, Szociális szövetkezetek és MRP társaságok brüsszeli székhelyű európai szövetsége 1997-2000 között felmérést végzett a nonprofit szféra szervezeteinek körében. A kutatás eredménye szerint e szervezetek 8.880.000 teljes munkaidős állással egyenértékű munkahelyet tartottak fenn az Európai Unióban. Ez akkor az összes fizetett állás 8%-a volt.(CECOP, 2002. 45.o.) Más kutatásoknak a szféra fejlődéséről szóló eredményeire támaszkodva, jogosnak tűnik a becslés: napjainkra meghaladja a 10%-ot a szektorban foglalkoztatottak aránya.

Az elmúlt öt évben tanúi lehettünk több olyan kezdeményezésnek, melyeknek célja, hogy Magyarországon is gyakorlattá és ismertté váljon a szociális szövetkezet és a szociális vállalkozás.

² Hatályos magyar jogszabályok 2006. évi X. törvény a szövetkezetekről

³ European Confederation of Workers' Co-operatives, Social Co-operatives and Participative Enterprises

A szociális vállalkozások társadalmi szerepe és gazdasági jelentősége még nem számottevő Magyarországon, de példák sora és e kutatás is bizonyítja, hogy vannak óriási tartalékok ezen a területen, amíg a 2% körüli hazai nonprofit szféra foglalkoztatási szintje felzárkózik az EU-s 10%-hoz.

1.1. A szociális szövetkezet, mint szociális vállalkozási forma

Az elmúlt évtizedek gazdasági növekedésének motorját a vállalkozások adták. A vállalkozások és a vállalkozók korát éljük. Közép-európában két évtizede kialakulóban van a vállalkozói társadalom (Vecsenyi, 2002). Egyes kutatók szerint ugyan ez a hajtóerő fogja vezetni a szociális szektor bővülését és fejlődését is.

A legtöbbet idézett ok a vállalkozások és a szövetkezetek tanulmányozására, hogy jelentősen hozzájárulnak a nemzetgazdaság növekedéséhez. Ez a gondolat tisztán megjelenik Schumpeter (1961) vállalkozást elemző írásában, ahol ez a szempont képezi az elmélet központi elemét. A vállalkozásfejlesztési tanulmányok célja elsősorban – írják Low és MacMillan (1988) –, hogy megértsük és elősegítsük a vállalkozások indítását és növekedését. Már a bevezetőben érdemes azonban kijelenteni, hogy a *gazdasági társasági formában működő „hagyományos” vállalkozás, amelynek vezérlő elve a minél nagyobb nyereség elérése, abban különbözik egy szövetkezeti formában tevékenykedő szociális vállalkozástól, hogy az utóbbi ötvözi a gazdálkodási funkciót a kulturális, szociális, közösségszervező funkcióval.*

A nonprofit szektor (= szociális gazdaság = harmadik szektor⁴ = harmadik rendszer) hatalmas szociális és gazdasági erőt testesít meg világszerte, és kulcsszereplője a foglalkoztatás- és szociálpolitikának valamennyi OECD tagállamban. A fenti elnevezésnek egyetlen fogalmat takarnak: olyan szektort, amely köztes helyet foglal el az állam és a piac között; gazdasági és szociális küldetést egyaránt teljesít; közérdeket szolgál és célja nem a profit termelése és elosztása, hanem az újrahasznosítása e szervezetek tevékenységében. Ezeknek a jellemzőknek mindegyike csak egy-egy aspektusát fejezi ki ennek a szektornak. (Csoba és Frey et.al., 2007 19.o.)

⁴ A tanulmány során a "harmadik szektor" kifejezés alatt Jeremy Rifkin (1995) koncepciója alapján, minden olyan tevékenységet ide sorolunk, amely nem állami és nem profitorientált.

A szociális szövetkezetek a szociális gazdaság főszereplői egyes országokban. Nonprofit szervezetként való működésük olyan – elsősorban etikai – vezérelvekre épül, mint az önkéntes szolidaritás, a nagylelkűség, az emberbaráti szeretet, a bizalom, a közösségi újjáéledés, a környezeti tudatosság, a társadalmi párbeszéd, a partnerség, a tolerancia, stb. Nagymértékben egybe esik a vállalati társadalmi felelősség vezérelveivel. (Csoba és Frey et.al., 2007 63.o.). Egy szociális szövetkezet egyszerre gazdasági társaság, szociális intézmény és civil szervezet. A jól működő szociális vállalkozásoknak (Pl.: szociális szövetkezet) az a jellemzője: hogy ugyanúgy kell terveznie, gazdálkodnia, szerveznie a feladatokat, mint egy profitorientált cégnek, azzal a különbséggel, hogy a bevételei, a szolgáltatásai piaca és a támogatások nehezen tervezhetők, illetve nemcsak a piac állapotától függenek, hanem egy speciális piactól, a támogatások piacától, a nem fizetőképes vevők piacától. Tehát a piac egészen más, de a működés elveinek, humán erőforrás gazdálkodásának, az üzleti tervezésnek, a szakmai felkészültségnek ugyanolyannak kell lenni, mint egy for-profit cégnél (Soltész et al. 2005 83. o.). Például egy szociális projekt üzleti tervének elkészítésekor, első lépcső a vállalkozással összefüggő alapfogalmak ismerete, marketing, pénzügyi témakörök törvényszerűségeinek megértése (Szirmai-Szomor, 1999).

Hangsúlyozni kell azonban, hogy a szociális szövetkezet nem egy „varázsgömb”. Sok kérdés vár még megválaszolásra. Rendszerint – bár nem kizárólag – a szociális vállalkozás olyan szolgáltatást vagy terméket nyújt, melynek megtérülési rátája annyira alacsony, hogy nem tudja felkelteni a piaci tőke érdeklődését (Petheő, 2005).

1.2. A szövetkezetek Rochdale-től napjainkig

A kapitalizmus európai kiteljesedésével előtérbe kerültek a kizárólagosan profitorientált tőkeegyesítő társaságok, így a szolidaritási elv háttérbe szorulásával megfogalmazódott az igény egy olyan gazdasági tevékenységet végző társaságra, amely a profit mellett más szempontokat is figyelembe vesz. Ennek eredményeként megszületett a XIX. század közepén az önsegély elvén alapuló személyegyesítő jellegű szövetkezeti forma. Köztük a legelső az 1844-ben alapított Rochdale-i szövetkezet fogyasztási típusú szervezet volt, segítette a tagoknak boltot nyitni, lakáshoz jutni, vásárolni. Ez a társulati forma nélkülözötte a korabeli gazdasági társaságok profitérdekeltségű elemeit, fő elve a szolidaritás, demokratikus igazgatás megteremtése volt és a XIX. század végére mozgalommá vált. 1934. szeptember 4-én Londonban kongresszust tartott a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége, ahol 7 alapelvet

fogadtak el, ezek az úgynevezett Rochdale-i alapelvek. Hogy egy társulás szövetkezetnek minősül-e vagy sem, az határozta meg, hogy működésük folyamán biztosítják-e az elvek betartását.

A szövetkezi alapelveket az 1995-ös manchesteri nemzetközi kongresszuson újrafogalmazták, és létrehozták a szövetkezet definícióját. A szövetkezeti alapelveket így határozták meg (SZNSZ 1995: 77–78.o.):

- Önkéntesség és nyitott tagság elve
- Demokratikus tagi ellenőrzés
- Tagok gazdasági részvétele
- Autonómia és függetlenség
- Oktatás, képzés, tájékoztatás
- Szövetkezetek közötti együttműködés
- Közösség iránti elkötelezettség (ezt 2001-ben háttérbe szorították)

Magyarországon a szövetkezeti formának a polgári korszakban jelentős hagyományai voltak. Az 1875-ös kereskedelmi törvény szabályozta a működését, mely egy egyidejűleg jelen lévő kettős célkitűzést határozott meg. (Elsődleges cél a tagok gazdasági előmenetele, másodlagos cél a szociális felemelkedés volt.) A szövetkezeti mozgalom felerősödött, amikor életre hívták a Hangya szövetkezeteket, melyek mezőgazdasági és ipari termékek beszerzésével és értékesítésével foglalkoztak⁵. Annak idején – tehát a két világháború között - Hangya szövetkezetbe léptek be a tagok, melyben korlátozott volt a tulajdonszerzés lehetősége. A szövetkezet sikere nagyban múltott a vezetőség összetételén.

A szocializmus időszakában a szövetkezeteknek nemcsak a Rochdale-i, de az úgy nevezett lenini elveit (fokozatosság, önkéntesség, anyagi támogatás) is megsértették. A szövetkezet a társadalmi tulajdon kialakításának egyik eszköze volt, a tulajdoni formák rangsorában a második helyen állt, és egyáltalán nem érvényesültek a szövetkezeti alapelvek. Szirmai Péter (2007) tipológiája szerint a szövetkezeti mozgalom fontosabb állomásai a következők:

⁵ Például: a Nagyenyedi Hangya Szövetkezeti Központ történetéről bővebben olvashatunk a 2007 augusztusában megjelent Szövetkezetek Erdélyben és Európában című kötetben, kiadó: Romániai Magyar Közgazdász Társaság, Kolozsvár, 2007.

1950-53	Sztálini kolhoz modell átvétele, erőszakos felülről megszervezett forma
1957	Újraszervezés, már több-kevesebb sikerrel
1962	Bevezették a háztáji gazdálkodást
1968	Szövetkezeti melléküzemág bevezetése
1970-78	Szövetkezetek centralizálása, gépekkel való ellátása, termelési rendszerek
1982	Kisszövetkezeti alulról építkező forma
1990-	Szövetkezeti mozgalom szétverődése

A rendszerváltást követően (1990-től) a nyilvánított cél a szocialista szövetkezet modern szövetkezetté alakítása volt, azonban egyfajta „kárpoztási” elem is jelentőséget kapott. A 2000-es szabályozás a szövetkezetekre, mint speciális – személyegyesítő vonásokat is tartalmazó gazdasági társaságokra tekintett. Mind az 1992-es, mind a 2000-es szövetkezeti szabályozás adós maradt a modern szövetkezeti szabályozás kialakításával. Amikor a fent felsorolt szövetkezeti alapelvek maradéktalan érvényesítése érdekében átalakították a szabályozást, előtérbe került a személyegyesítő jelleg, és a szövetkezet szociális tartalma is. A szövetkezeti forma Európában, már a kezdetektől fogva szociális tartalmat is hordozott, több európai latin államban a nonprofit szféra egyik meghatározó formájává vált. A 2006-os magyar szabályozásban korlátozottan ugyan, de fokozottabban érvényre jut a szociális elem. Ilyen elemek a befektető tag és a rendes tag szétválasztása, a közösségi alap megjelenése a szövetkezeti vagyon esetében, a döntéshozatal szabályozása és a szociális szövetkezeti forma. A szociális szövetkezeti forma szabályozásának célja, hogy ezek a szövetkezetek a dél-európai államokhoz hasonlóan a Magyarországon sokszínű, számos jogalanyt felvonultató szociális gazdaság innovációs, közösségi motorjává váljanak.

Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) a Szociális és Munkaügyi Minisztériummal kötött megállapodás alapján, öt éves időszakra érvényes támogatás pályázati programot dolgozott ki a szociális szövetkezetek létrehozása és működtetése érdekében. A pályázati program első kiírásai 2007 második felében jelentek meg, beadási határidejük 2008. január illetve március vége volt.⁶ A támogatási program célja, hogy növelje a szociális szövetkezetek szerepét az álláskereső és nem foglalkoztatott személyek foglalkoztatásának bővítésében, továbbá újszerű szolgáltatásokat nyújtson a rászorulóknak számára.

Tavaly 4365⁷ szövetkezet volt Magyarországon, de a törvényt szorgalmazók szerint ezek nagy része kevésbé kapcsolódik a Rochdale-i alapelvekhez, ezért tűzték ki célul, hogy visszafoglalják a szövetkezet fogalmát, így az új szabályozás célja, hogy visszatérjen a gyökerekhez. Szociális szövetkezeteket helyi kulturális, szociális, gazdasági szükséglet

⁶ A pályázat eredményei és kiírásai a melléklet tartalmazza

⁷ KSH adat forrás: A regisztrált gazdasági szervezetek száma 2009-ben

kielégítésére kell alapítani elsősorban, és ha nincs ilyen szükséglet, akkor nem szabad létrehozni, állítják az OFA szakértői.

A holland és a dán „gyakorlati” szövetkezés igen jó példák a valós gazdasági szükséglet kiemelkedő szerepének hangsúlyozására a rugalmas és életképes szövetkezeti rendszer – alulról felfelé – történő kialakításában (Simon, 2003. 3.o.). A program a Magyar Népfőiskolai Társaság országos tájékoztató programjával indult, azzal a céllal, hogy segítse az önszerveződést a pályázati program megvalósulása során.⁸

1.3. A szociális szövetkezet gyakorlati alapjai (olasz alapok)

Míg Magyarországon a rendszerváltást követően megszűnt a Szövetkezeti Kutatóintézetet, addig a Romániai Magyar Közgazdász Társaság (RMKT) szövetkezeti kutatócsoportja 2003-ban jött létre, céljai hogy a szövetkezeti intézmény típusait, valamint erdélyi előzményeit és jelenbeli újraalakulásának körülményeit interdiszciplináris (jogi, közgazdasági, szociológiai, történelmi) megközelítésben feltárja, és szakmai vitákra bocsássa tanulmányokban, munkamegbeszéléseken, workshopokon, konferenciákon (Somai, 2003). Szövetkezetek számos különböző területen jelentek meg: a hitelszövetkezetek, a német mezőgazdasági szövetkezetek, a francia ipari szövetkezetek, az angol fogyasztási szövetkezetek és az Európa szerte sikeres egészségügyi szövetkezetek kivívták helyüket az alkotmányjogi alapokban is. A svájci Migros, az osztrák Raiffeisen vagy a Holland Rabo Bank gyakran emlegetett példái a kiválóságnak. Emellett Európa számos országában másfél évszázadnál is hosszabb ideje működnek töretlenül a szociális szövetkezetek, mint elfogadott vállalkozási formák. Ez a vállalkozási forma egybe tudja olvasztani a gazdasági hatékonyságot a szolidaritással, a technológiai fejlődést a munkahelyteremtéssel, a munkát a képzéssel, és a rugalmasságot a helyi közösségekből építkező gyökeres jelenléttel. Kiemelkedő példát erre Olaszország szolgáltat, ahol a szociális szövetkezésnek komoly hagyományai és eredményei vannak, melyet az 1991-ben elfogadott szövetkezeti törvény indított útjára.

Az olaszországi szociális szövetkezet (Cooperative sociali) Magyarország számára is a követendő példa, mert bizonyítottan a leghatékonyabb módja az állami támogatások felhasználásának. Számos alkalommal bizonyított, hogy ugyanakkora mértékű közpénz felhasználása esetén a szociális szövetkezet által nyújtott szolgáltatás sokkal több emberhez jutott el, mint bármely más formában működő nonprofit szervezet esetén. Bozaga és Santuari

⁸ Bővebben a kommunikációs programról: <http://www.nepfoiskola.hu/szocszov/>

(2001) 10 évvel a törvény a hatályba lépése után az alább táblázat formájában felsorolt pontokban foglalták össze a gyakorlati tapasztalataikat:

2. táblázat: Az olasz tapasztalatok

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
Korlátolt felelősségű jogi személy	Túl gyors növekedést nem követte a szervezeti struktúra
Helyi igényekre épülő, rugalmas szervezet	Túl sok állami feladatot vállalnak át, ami függőséghez vezet
Képesek jól képzett önkéntesek és altruisták bevonására	Sokan nem használnak önkénteseket, és alacsonyan tartják az emberi erőforrást
Függetlenség, innovatív szolgáltatások	Helyi kapcsolatok csökkenése, visszacsatolás elmaradása

Forrás: Bozaga és Santuari (2001, 178.o.)

A szerzőpáros szerint a további adókedvezményeknek, és gazdasági, politikai támogatottságnak köszönhetően tovább nő a szociális szervezetek szerepe. Az olasz gyakorlat bizonyította, hogy nem lehetetlen szociális célú szervezetek létrehozása és működtetése a pusztán profitorientált gazdasági társaságok mellett, de fontos tapasztalat, hogy mind a vezetésszervezési, mind a vállalkozói kultúrát a megváltozott speciális igényekhez kell igazítani (Bozaga és Santuari 2001. 180.o.).

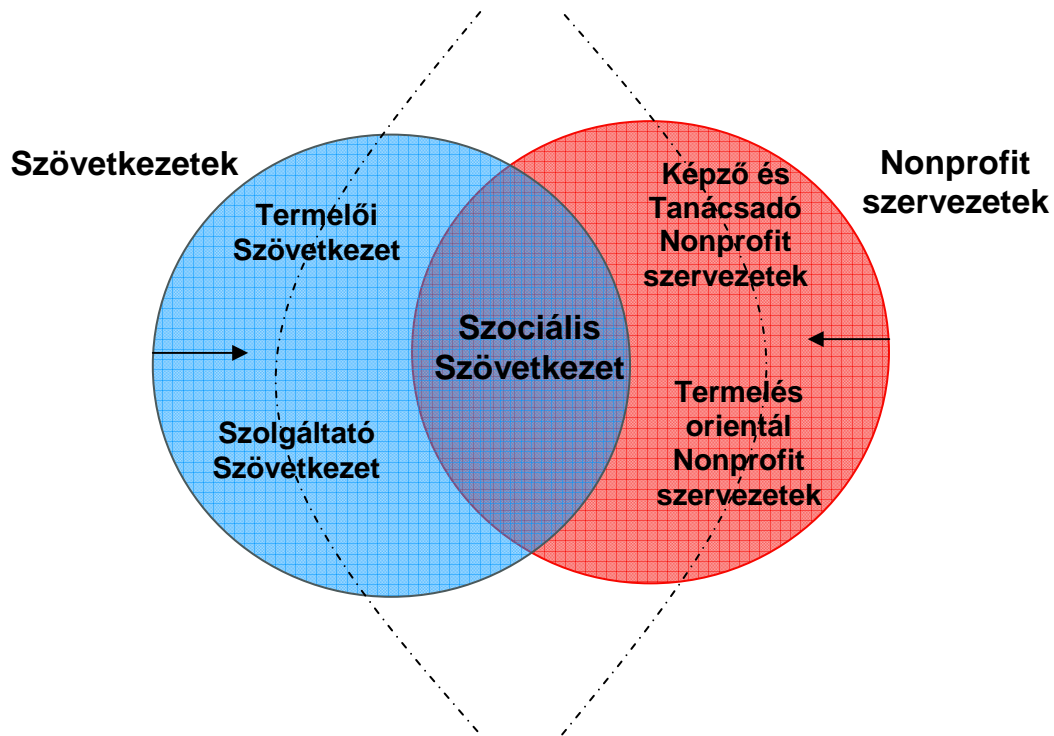
Több mint egy évtizede működik sikeresen az első, szociális vállalkozáskutatásra alapított kutató hálózat az EMES⁹, mely megjelent tanulmányaiban részletesen foglalkozik a szociális szervezetek elméletével. Marthe Nyssens (2006) szerint a szociális szervezet, mint a szociális vállalkozás egy formája, hidat képez a hagyományos profitot termelő szervezetek és a karitatív nonprofit szervezetek között. Az általa betöltött szakadék egyben számos probléma forrása, mert míg a hagyományos szervezet általában piaci alapon működik, addig az egyesületek nagyon gyenge gazdasági teljesítményt mutatnak. A két szféra közötti fontos különbség az is, hogy a szervezetek elsősorban a saját tagjaikat segítik, a nonprofit világ pedig a szélesebb közösség érdekeit próbálja szem előtt tartani.

Az alábbi ábrán látható, hogy az egyik oldalról közelítve a szociális szervezet sokkal nagyobb hangsúlyt helyez az üzleti kockázatra, mint egy támogatásokból élő nonprofit szervezet, míg a másik irányból haladva a szociális szervezet az érintettek szélesebb, diverzifikáltabb körét veszi figyelembe, mint a csak tagjainak felemelkedéséért működő tradicionális szervezetek. Az ábrán látható szaggatott vonal azt kívánja jelezni, hogy nem teljesen elhatárolható a terület

⁹ EMES European Research Network 1996-ban alapított kutató hálózat, bővebben: www.emes.net

szervezeti formák alapján, ugyanis egy hagyományos szervezet vagy nonprofit szervezet belső átalakulással és fejlődés által képes szociális szervezetté válni.

1. ábra: Szociális szervezetek, a szervezeti és a nonprofit szektor találkozási pontja

Forrás: Nyssens (2006, 8.o.) adaptálta Defourney (2001, 22.o.) ábráját

Összefoglalva a szociális szervezet a változó tőke és a nyitott tagság elvei alapján működő, jogi személyiséggel rendelkező szervezet. A szervezeti tag a feladat egészét vállaló szervezet aktív részvevője; egyenlő joggal az egy tag - egy szavazat elvének megfelelően - vesz részt a szervezet működését meghatározó döntésekben, a végrehajtás ellenőrzésében, vezetői megválasztásában. A szociális szervezetek autonóm testületek, vezető tisztségeit tagjaik töltik be.

2. A HAZAI KUTATÁS EREDMÉNYEI

Az általunk végzett primer kutatás eredményeire alapozva megvizsgáltuk a szociális szövetkezetekről szóló törvény hatályba lépése óta eltelt 4 év során alapított, jelen pillanatban működő szociális szövetkezetek aktuális helyzetét. A 2010 októberében, Magyarországon bejegyzett szociális szövetkezetek száma 116 volt, melyet a kutatás során alapsokaságként kezeltünk. Az alapsokaságon felül elemeztük a mintába bekerült, kiválasztott szociális szövetkezetek, valamint a végül válaszadó, így a kutatás kiindulási információit szolgáltató szövetkezetek összetételét regionális szempontból, valamint tevékenységi körök szerinti megoszlás szerint is.

2.1. Alapsokaság, mintavétel

A kutatás során vizsgált alapsokaság 116 elemes, melyet regionális megoszlás szerint rendeztünk. Az alapsokaság elemeinek cégtár szerinti kiértékelését is elvégeztük, mely jelenti egy - a későbbiekben kutatási célokból felhasználható - adatbázis összeállítását elérhetőséggel, telephellyel, képviselővel, valamint fő tevékenységi körrel. Ezen kívül lefedi a tevékenységi körök szerinti eloszlás, valamint a szociális szövetkezetek régiók szerinti megoszlásának bemutatását. A lekérdezéshez szükséges minta kiválasztása során tekintettel voltunk az alapsokaságot jellemző arányok (például támogatotti-, nem támogatotti arány) megőrzésére.

Az alkalmazott területi felosztást szemlélteti az alábbi térkép:

2. ábra: Területi felosztás

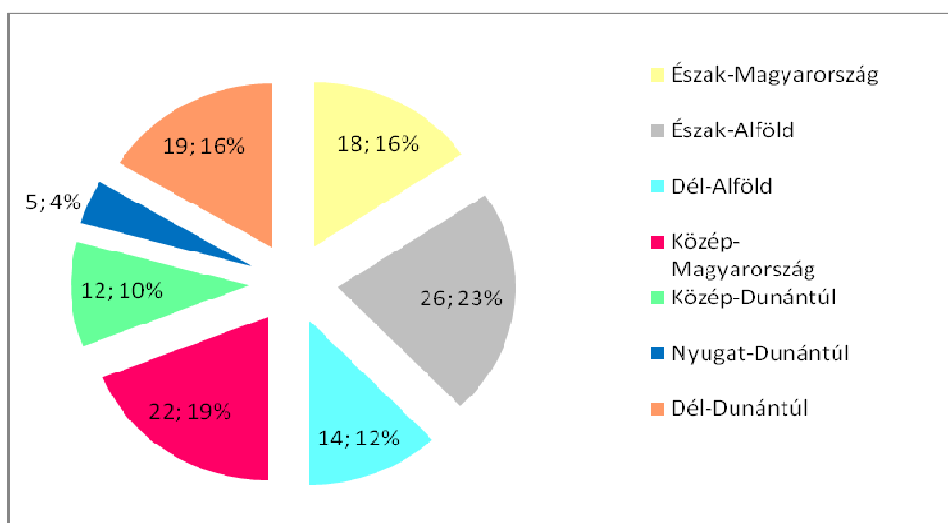

Forrás:

http://hu.wikipedia.org/w/index.php?title=F%C3%A1jl:HU_NUTS_2.png&filetimestamp=20070531145542

Összes, az adatbázisunkban szereplő szociális szövetkezet: 116 db. Ezek megoszlása régiók szerint: Észak-Magyarország: 18, Észak-Alföld: 26; Dél-Alföld: 14; Közép-Magyarország: 22; Közép-Dunántúl: 12; Nyugat-Dunántúl: 5; Dél-Dunántúl: 19.

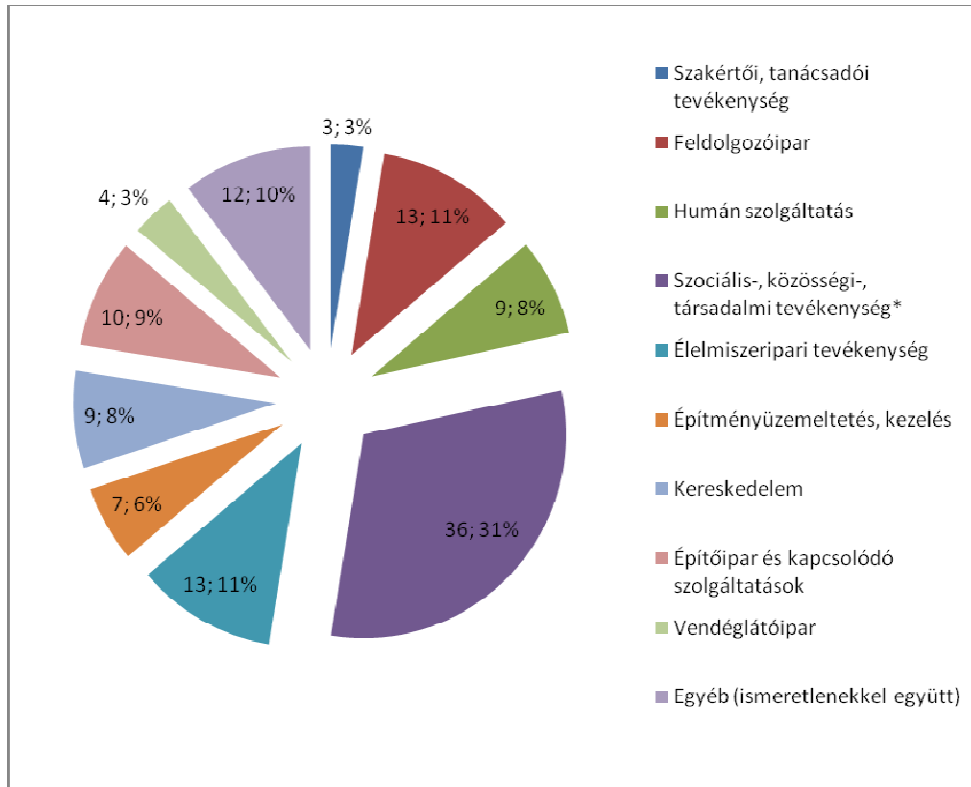
3. ábra: Szociális Szövetkezetek régiók szerinti megoszlása Magyarországon

Forrás: Saját szerkesztés Complex cégtár adatokból

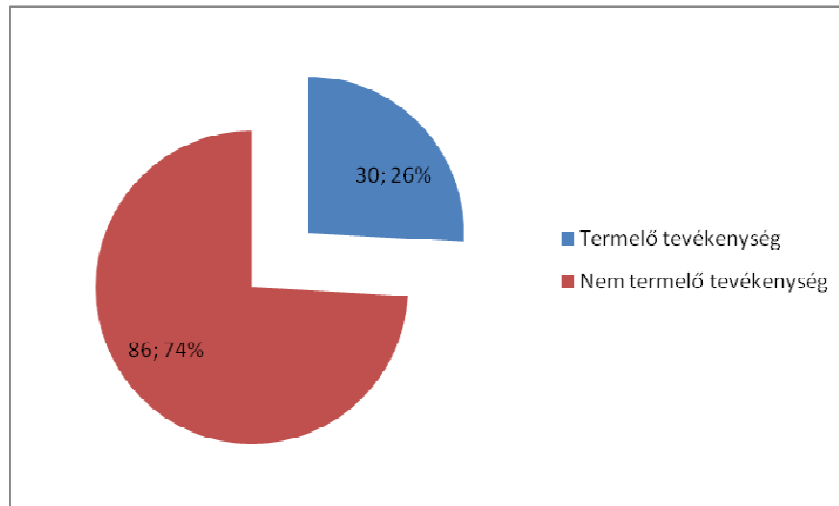
Az alapsokaság elemeinek megoszlása tevékenységi kör szerint, ahol a diagramban csillaggal jelölt szociális-, közösségi-, társadalmi tevékenység lefedi: az oktatási; idősek, gyermekek és fogyatékosok foglalkoztatását, ellátását, valamint egyéb társadalmi, szociális és közösségi tevékenységet végző szociális szövetkezetek körét.

4. ábra: Az alapsokaság megoszlása tevékenységi kör alapján

Forrás: Saját szerkesztés Complex cégtár adataiból

5. ábra: Tevékenység típusa az alapsokaság körében

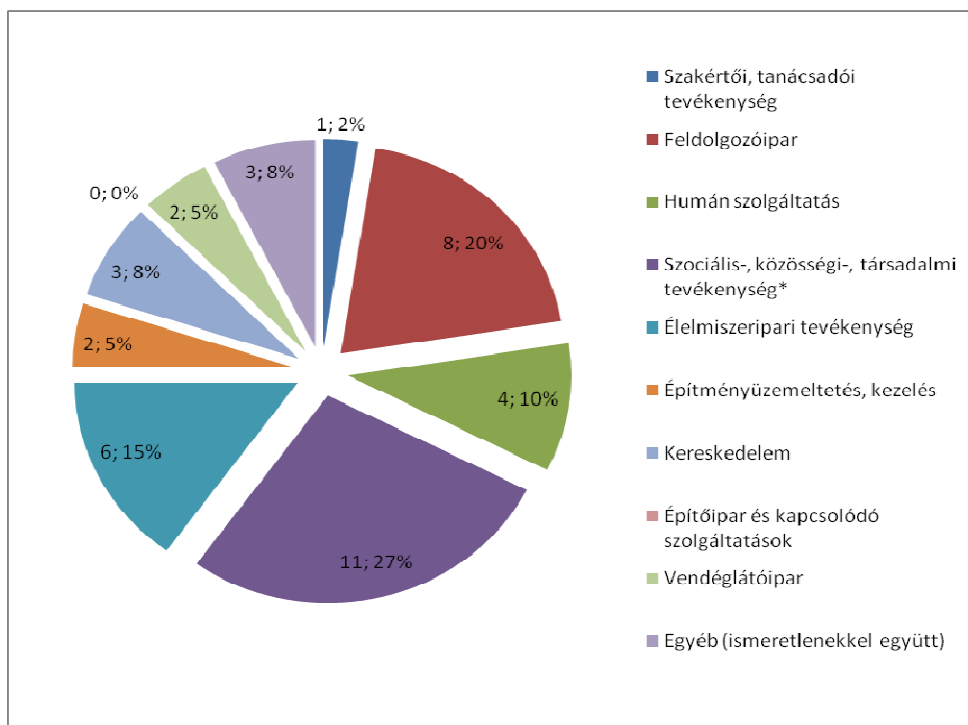

Forrás: Saját szerkesztés Complex cégtár adataiból

Összes OFA támogatott (adataink szerint): 38 db. Ezek megoszlása régiók szerint: Észak-Magyarország: 8; Észak-Alföld: 9; Dél-Alföld: 6; Közép-Magyarország: 3; Közép-Dunántúl: 2; Nyugat-Dunántúl: 2; Dél-Dunántúl: 8.

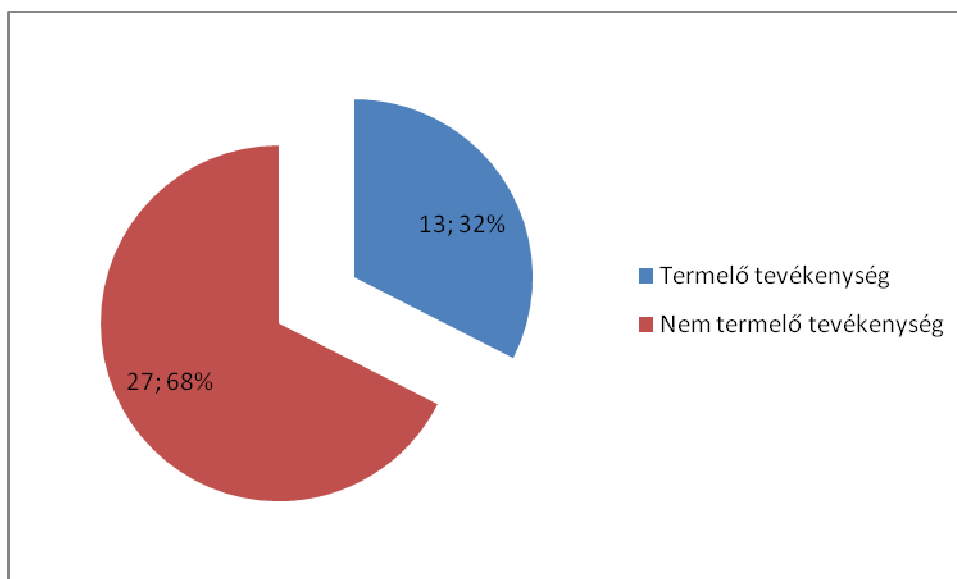
Összes mintaelem: 40 db. Ezek megoszlása régiók szerint: Észak-Magyarország: 7; Észak-Alföld: 9; Dél-Alföld: 5; Közép-Magyarország: 7; Közép-Dunántúl: 4; Nyugat-Dunántúl: 2; Dél-Dunántúl: 6.

6. ábra: A mintába bekerült szervezetek megoszlása tevékenység szerint

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

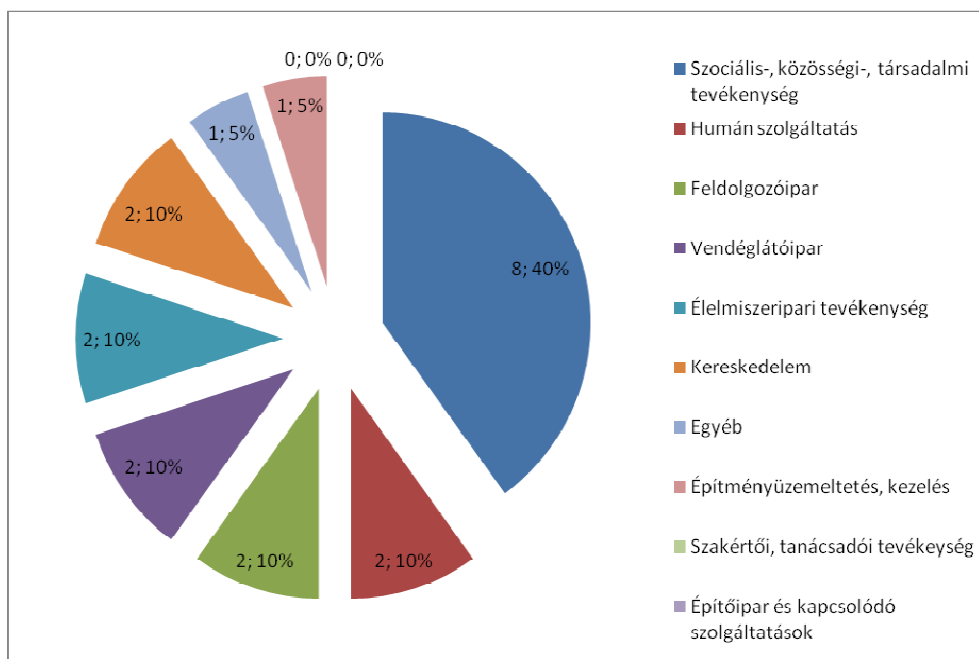
7. ábra: Tevékenység típusa a kiválasztott szövetkezetek körében

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Összes értékelhető válaszadó: 20 db. Ezek megoszlása régiók szerint: Észak-Magyarország: 2; Észak-Alföld: 4; Dél-Alföld: 1; Közép-Magyarország: 4; Közép-Dunántúl: 2; Nyugat-Dunántúl: 2; Dél-Dunántúl: 5.

8. ábra: A válaszadók megoszlása főtevékenység szerint

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

2.2. Az adatgyűjtésről

Kutatócsapatunk szinte lehetetlen feladatra vállalkozott. A cégbírósági nyilvántartást alapul vevő Complex jogtár szerint a primer kutatás megkezdésekor (2010 októberében) 116 darab bejegyzett szociális szövetkezet volt Magyarországon. A működők számát nem tudjuk megállapítani, mert a kis- és középvállalkozásokhoz hasonlóan, már azt működőnek tekintik, aki benyújt egy APEH bevallást.

Egyszerű véletlen mintavétellel kiválasztottunk egy területileg reprezentatív rétegzett mintát, alapsokaság megoszlásának figyelembevételével.

Ezután az OFA segítségével, és az internet és a magyarország.hu segítségével megpróbáltunk elérhetőséget szerezni. A mintából 22-nek levélben felcímezett válaszborítékkal elküldtük a kérdőívet, és megkértük, hogy amennyiben nincs ideje kitölteni, szívesen lekérdezzük telefonon is. A 22 levélből 2 érkezett vissza, az Összeadódás Szociális Szövetkezeté, címzett ismeretlen jelzéssel. Az Önsegély Szociális Szövetkezet kitöltve postán visszaküldte, de a

tanulmány leadása előtt (2010. december 10.) 2 nappal érkezett meg, így nem tudtuk feldolgozni a válaszokat.

A maradék 20 közül néhányat később hosszabb nyomonkutatás után sikerült elérni telefonon. A telefonos lekérdezés során több esetben kiderült, hogy a szervezet felszámolás alatt áll, vagy még meg sem kezdte működését, ezért nem foglalkozott a postán kapott levéllel.

A kutatás alapján arra következtetésre jutottunk, hogy jelenleg, 2010. év végén a ténylegesen működő (gazdasági tevékenységet folytató) szociális szervezetek száma éppen meghaladja a 60-at. Így az általunk lekérdezett és feldolgozott 20 magyar szociális szervezet alapján levont következtetések megalapozottak, és nagyon jó közelítéssel mutatják be a mai helyzetet. A kérdésekre adott válaszok segítségével betekintést nyerhettünk a területi különbségekbe; a jellemző, a szervezetek mindennapi élete során felmerülő problémáiba; valamint a jelenlegi szabályozás előnyeibe, hátrányaiba. A nyitott, véleményformáló kérdések segítségével feltérképezhettük az operatív és átfogó szintű kihívásokat, problémákat és azt, hogy milyen segítségre lenne szükségük. Igyekeztünk felderíteni a sikertényezőket, azt, hogy ez a szervezeti forma milyen specifikus buktatókat tartogat, mitől működhet jól egy szervezet? Ugyancsak rákérdeztünk a szabályozással kapcsolatos tapasztalatokra, hogy milyen változtatást igényelnének?

Kutató csapatunk az első körben kiválasztott 41 szervezet közül 28-at sikeresen elért. Ebből 4 esetben a megkeresett nem kívánt részt venni a kutatásban, és további 4 esetben a válaszok értékelhetetlenek bizonyultak a szervezet aktivitásának hiánya miatt. A mintába kerültek közül azt a 20 kérdőívet elemezzük, amelyik releváns adatot tartalmaz, és a kérdések többségére válaszolt az interjú alanya.

3. táblázat: A kutatás alapjául szolgáló végleges minta

sorszám	cég neve	tevékenység	régió	alapítás ideje (működési ideje)
1	"SULI-ZSÚR" Szociális Szövetkezet	Szociális-, közösségi-, társadalmi tevékenység	Közép-Magyarország	2008. december 20. (nem egészen 2 év)
2	Alsómocsoládi Falugazda Szociális Szövetkezet	Humán szolgáltatás	Dél-Dunántúl	2008. december 20.
3	BRUMM Szociális Szövetkezet	Szociális-, közösségi-, társadalmi tevékenység	Észak-Alföld	2009. április 3. (2év)
4	Együtt Bajnai Szociális Szövetkezet	Feldolgozóipar	Közép-Dunántúl	2009. március 1.
5	Értékrend Szociális Szövetkezet	Szociális-, közösségi-, társadalmi tevékenység	Dél-Dunántúl	2008. január 11.
6	Felsővadászi II. Rákóczi Ferenc Szociális Szövetkezet	Vendéglátóipar	Észak-Magyarország	2008. szeptember 16. (2év)
7	Gerényesi Szociális Szövetkezet	Élelmiszeripari tevékenység	Dél-Dunántúl	2009. július 15.
8	GÖDÖLYE Szociális Szövetkezet	Kereskedelem	Közép-Magyarország	2010. május 13. (0-1év)
9	IDEA Zalai Szociális Szövetkezet (Zalai Idea Szoc. Szöv.)	Egyéb	Nyugat-Dunántúl	n.a. (2év)
10	Karonfogva Szociális Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet	Feldolgozóipar	Közép-Dunántúl	2010. május 20.

11	Kulturális Labor Szociális Szövetkezet	Szociális-, közösségi-, társadalmi tevékenység	Dél-Dunántúl	2009. július 25. (0-1év)
12	Második Esély Szociális Szövetkezet	Szociális-, közösségi-, társadalmi tevékenység	Észak-Alföld	2010. augusztus 22. (0-1év)
13	NEÖSZ Nemzeti és Etnikai Összkultúráért Szociális Szövetkezet	Szociális-, közösségi-, társadalmi tevékenység	Észak- Magyarország	2010. június 1.(0-1)
14	Olajútó Szociális Szövetkezet	Élelmiszeripari tevékenység	Dél-Dunántúl	2008. november 22. (2)
15	RÉPCE PARK Szociális Szövetkezet	Építményüzemel tetés, kezelés	Nyugat- Dunántúl	2008. március 18.
16	Romani Divat Stúdió Szociális Szövetkezet	Szociális-, közösségi-, társadalmi tevékenység	Közép- Magyarország	2009. február 27. (1-2 év)
17	Szociális Raktár Szövetkezet	Kereskedelem	Közép- Magyarország	2009. május 27. (2év)
18	Tapolnok Menti Szociális Szövetkezet	Vendéglátóipar	Észak-Alföld	2010. január 8.
19	Team Work Szociális Szövetkezet	Humán szolgáltatás	Dél-Alföld	2008. augusztus 29. (2év)
20	Törökszentmiklósi Szociális Szövetkezet	Szociális-, közösségi-, társadalmi tevékenység	Észak-Alföld	2010. július 19. (0-1év)

2.3. A szövetkezetek tevékenysége

Kérdőívünk első kérdéscsoportja arra próbált választ találni, hogy mi a szövetkezetek pontos tevékenysége. Ugyan alapító okiratukban meg kellett jelölni, de ez több esetben nem pontos, vagy nem is fedi a tényleges tevékenységet.

Az első blokk első kérdésében nyitott kérdés formájában rákérdeztünk, hogy mi a szövetkezetek szociális célja? Ugyan mi kutatók a nemzetközi irodalom és esetek alapján, számos szociális célt ismerünk, de feltétlen tudni akartuk, hogy mi a magyar valóság.

A 20 esetből 15 esetben az elsődleges cél a munkahelyteremtés valamilyen hátrányos helyzetű csoport számára. Ez szociális cél napjainkban azért is fontos, mert mind a nagyvállalatok mind a KKV-k nettó elbocsátók az utóbbi időszakban, így a hátrányos helyzetűeknek szinte esélye sincs a munka világába való visszatérésre. A másik 5 szövetkezet elsődleges szociális célja:

- Nemzeti Színház üzemeltetése roma és nem roma fiatalok bevonásával
- Hegyfalu és vidéke szociális, turisztikai és vidék fejlesztése
- Magyar áruknak kereskedelmi hálózatba bejuttatása
- Falusi turizmus fellendítése
- Állami gondozottak pályára és életre állítása

Az elsődleges cél mellett számos további cél is megjelent, amelyek felsorolása ugyan színesíti a szociális szövetkezetek térképét, de érdemi különbséget nem jelent nemzetközi irodalom szerinti besorolásuk szempontjából.

A másodlagos szociális célok:

- Tagok gazdasági jóléte
- Környezettudatos termékek előállítás
- Falu helyzetének és környezetének javítása
- Rászorulóknak segítése
- Hálózatépítés
- Olyan fejlesztés végrehajtása (technológia alkalmazása), mellyel képzetlen(ebb) munkaerőt lehet alkalmazni

Összefoglalva azt állítjuk, hogy a vizsgált szociális szövetkezetek szociális célja viszonylag homogén, a nemzetközi besorolás szerint szinte mind a foglalkoztatás célú szociális szervezetek csoportjába sorolható, és elsődleges célja a munkahelyek teremtése és azok megőrzése.

Rákérdeztünk a konkrét tevékenységre, hogy ez alapján átfogó képet kapjunk, arról, hogy gazdasági tevékenységen keresztül kívánják elérni céljaikat a szövetkezetek.

A tevékenységeket tekintve nem versenytársai egymásnak, a mintába kerültek közül nincs 2 azonos főtevékenységgel rendelkező szövetkezet. (Ha még lenne is két azonos, az erősen lokális piaci kiterjedésükből adódóan, nem lennének egymás versenytársai.) A tényleges tevékenységeket megvizsgálva, szembetűnő, hogy olyan tevékenységek állnak a központban, amik képzetlen munkaerővel is elláthatók. Így a korábban bemutatott szociális céllal összhangban van a tevékenység. Az alábbi táblázatban a szerint rendeztük sorba a tevékenységeket, hogy emellett hány további melléktevékenységet nevezett meg a szövetkezet vezetője. Hét esetben semmilyen melléktevékenységet nem folytatnak, és véleményünk szerint helyesen egy tevékenységre fókuszálnak. Öt esetben egy-két kapcsolódó melléktevékenységgel kiegészítik, hol a szezonális, hol a gazdasági hatékonyság növelése miatt. A maradék 8 esetben viszont érzékelhető egyfajta bizonytalanság, melyet több lábon állással próbálnak csökkenteni. Sajnos ez viking stratégiára utal, az induló szövetkezet minden lehetőséget megragad, minden területen kezdőnek számít, és egymástól igen eltérő tevékenységeket végez párhuzamosan. Véleményünk szerint ez egyértelműen a fókuszstratégia hiányára és a rosszul megválasztott főtevékenységre utal. Az alaptevékenység nem képes a fennmaradáshoz szükséges bevételt generálni, így minden lehetőséget megragadnak az életben maradáshoz. Egyfelől a vezetés elszántságot mutatja, másfelől kétségessé teszi a szövetkezet fennmaradását.

4. táblázat: A főtevékenységek neve és melléktevékenységek száma

Fő gazdasági tevékenység	Melléktevékenységek száma
Növénytermesztés	0
Bio menza üzemeltetése	0
Hulladékkezelés	0
Projektmenedzsment	0
Tökmagolaj gyártása	0
Raktározás	0
Szálláshely vendéglátás	0
Pellet gyártása	1
Zöldterület kezelés	1
Egyedi termékek tervezése készítése	1
Takarítás	2
Munkaerő kölcsönzés	2
Napközi üzemeltetés	3
Kézműves termékek előállítása	3
Rendezvényszervezés	3
Színházi fellépések	3
Öntvénygyártás	3
Parkgondozás	5
Varroda üzemeltetése	5
Képzés nyújtása	9

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

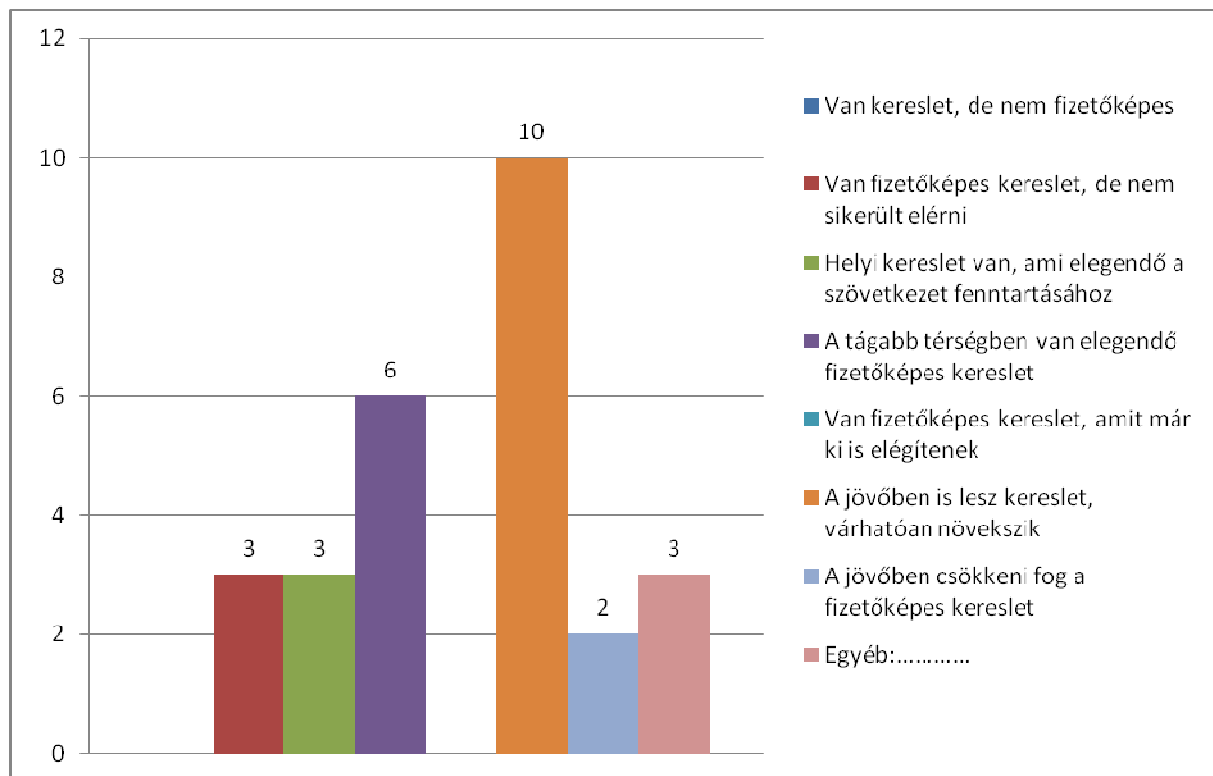
A 20 szövetkezet esetéből 18 esetben van a szövetkezet terméke/szolgáltatása iránt folyamatos és megújuló kereslet. A maradék 2 eset közül az Alsómocsoládi Falugazda Szociális Szövetkezet esetében nincs kereslet, a Brumm Szociális Szövetkezet esetében csak alkalmi kereslet van, vagyis folyamatos kereslet nincs.

Véleményünk szerint a piac kereslet az egyik olyan kritikus tényező, ami eldönti a szövetkezet fennmaradását. Az állam tud támogatást adni, megteremtheti a jogszabályi feltételeket, de ha a szövetkezet szolgáltatására/termékére nincs kereslet, akkor létjogosultsága is megkérdőjelezhető. Mivel a szociális szövetkezet egy vállalkozási forma,

így az olyan tevékenységet, amire nincs folyamatos piaci kereslet, más nonprofit, pl. alapítványi, vagy egyesületi formában kell finanszírozni és megvalósítani.

A 18 esetben tovább vizsgáltuk, hogy az adott keresletre mi a jellemző. Az eredmények a jövő kilátásait illetően biztatóak, viszont a jelenben még komoly gondot okoz a piac jelenlét.

9. ábra: A szövetkezetek terméke/szolgáltatása iránti kereslet jellemzői

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Az eredmények alapján a fennmaradó 18 szövetkezet közül egyikre sem igaz, hogy a kereslet nem fizetőképés, vagyis a szolgáltatás igénybe vevői vagy a termék vásárlói képesek fizetni érte. Nemzetközi irodalomban számos példa van, ahol a szolgáltatás igénybe vevői helyett a helyi önkormányzat vagy nonprofit szervezet fizet az adott termékért vagy szolgáltatásért. Három szervezet is jelenleg önkéntes munkából és egyéb támogatásból tartja fenn magát, mert nem sikerült elérni a vevőket. Hat szervezet a fennmaradása érdekében kénytelen a tágabb térségre is kiterjeszteni tevékenységét, mert a helyi kereslet nem elegendő. A 18 szövetkezet közül, még egynek sem sikerült lefednie potenciális piacát, ami azzal is magyarázható, hogy 10 esetben várhatóan növekszik a kereslet a szolgáltatása/terméke iránt. Sajnos 2 esetben

olyan vevőkört célozott meg a szövetkezet, amelynek romlik a fizetőképessége vagy a vevők száma várhatóan csökken.

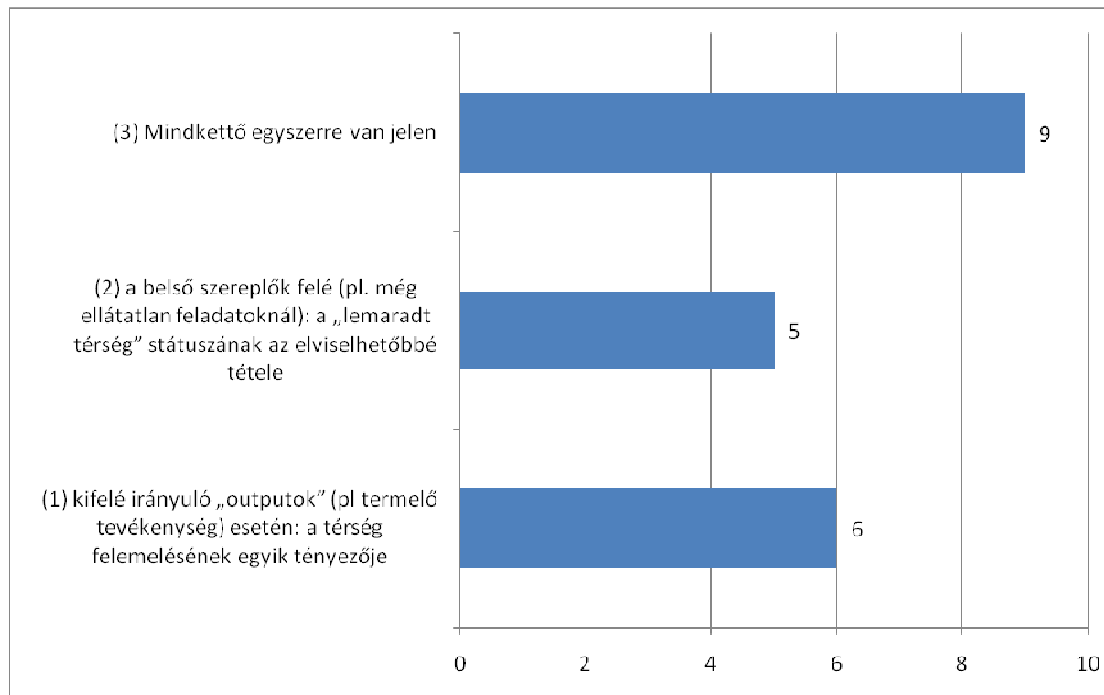
Három szövetkezet megjelölte az egyéb kategóriát is, és az alábbi kiegészítő megjegyzéseket tették:

- Van elég kereslet, amit az is bizonyít, hogy évente 4500 ember fordul meg az ország minden tájáról itt.
- Szövetkezetünknek jelenleg egy főállású alkalmazottja van, az ő foglalkoztatásához, a szövetkezet fennmaradásához van fizetőképes kereslet, de fejlesztésre, növekedésre egyelőre nincs.
- Helyi, kistérségi kereslet van, de még terjeszkedni kellene kapacitás teljes kihasználásához.

Összefoglalva, az eddigi válaszok alapján a magyar szociális szövetkezetek megtették az első próbálkozásokat a piacra lépés terén, de még nem tudták stabilizálni jelenlétüket, így komoly erőfeszítésükre van szükség ahhoz, hogy piacon tudjanak maradni.

Kutatásunk célja, hogy megállapítsuk, mi jellemző inkább a tevékenységekre, a kifelé, vagy a befelé irányuló magatartás. Ha döntenünk kellene, akkor az igazi válasz az, hogy a szervezetek közel felénél mindkettő jellemző a tevékenységre. A termelő tevékenység, mely kifelé irányul, ellátatlan feladatokkal párosul. Jellemzően ezeket a feladatokat nem látja el senki a térségben, mert a megtérülés olyan alacsony, hogy nem kelti fel a piaci szereplők figyelmét. Talán éppen emiatt olyan értékes a társadalom és a szűkebb környezet számára a szövetkezet tevékenysége, mert egyszerre tudja betölteni mindkét feladatot. A térség felemelésének egyik eszköze, mely elviselhetőbbé teszi a „lemaradt térség” státuszt. Sajnos alacsony számuk és fiatal koruk (1-2 éves működési tapasztalat) megakadályozza őket abban, hogy betölthessék fontos szerepüket a közösségben.

10. ábra: A kategóriába tartozó szövetkezetek száma, tevékenység irányultsága szerint

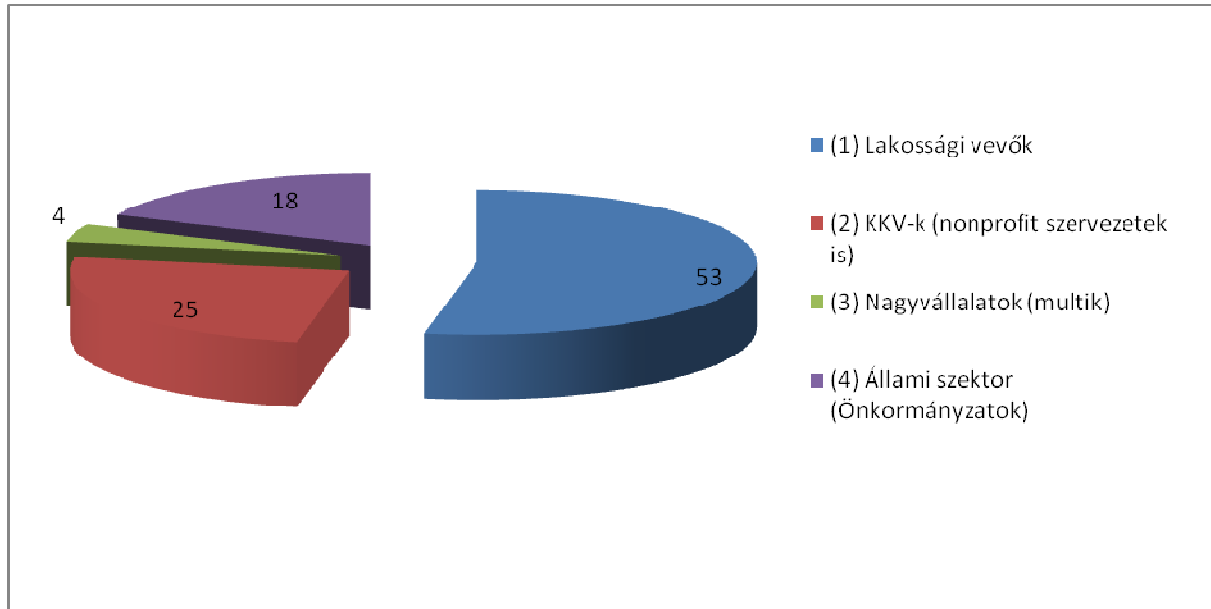

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Megvizsgáltuk a szövetkezet vevőállományának összetételét. Megkértük, hogy osszák fel az árbevételüket a lakosság, KKV-k (nonprofit szervezetek is), nagyvállalatok és az állami szektor (önkormányzat) között. A várakozásainkkal ellentétben minden szövetkezetnek vannak lakossági vevői, tehát közvetlen kapcsolatba kerülnek vásárlóikkal, és az is megállapítható, hogy erős Business to Customer (B2C) dominancia jellemző. Összesen 3 szövetkezet rendelkezik nagyvállalati vevővel, ebből 2 esetben elhanyagolható és 1 esetben az árbevétel 70%-át teszi ki a nagyvállalat. Minden második szociális szövetkezetnek vannak KKV vagy más nonprofit szervezetek a vevőik között és részarányuk jelentős, de sehol sem haladják meg a bevételek 50%-át, így elmondható, hogy nem függenek ezen vevőiktől a szövetkezetek. Ez magyarázható a nagy számukkal és azzal, hogy méretből adódóan egyenlő tárgyalófelek kötnek üzletet. Az elméleti irodalomban sokat tárgyalt állami feladatok átvállalásának hiányával egyező eredményre jutunk. Ugyanazt várnánk, hogy szinte minden szövetkezetnek vannak állami megrendelések, ezzel szemben csupán 9 esetben szerepelnek, és csupán két esetben dominánsak (95% és 70%-a az árbevételnek), míg a másik 7 esetben 30% alatti az állami vevők aránya. Mivel részletesen bemutattuk az árbevétel arányát, így nem fedti el az átlag függvény használata a tényeket.

A 20 mintába került szövetkezet vevőállománya az elmúlt időszakban átlagosan úgy alakult, hogy az árbevétel több mint felét a lakossági vevők adják, egy negyedét a KKV-k és 18%-át az állami szektor, és csupán 4%-át a nagyvállalatok.

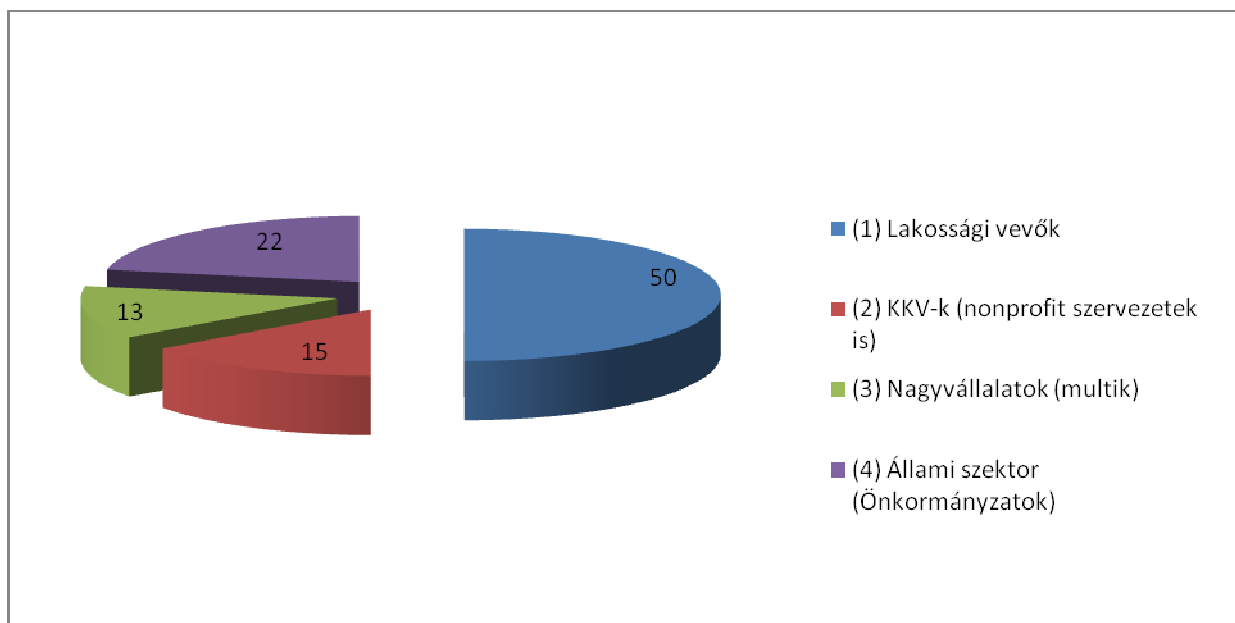
11. ábra: A szövetkezetek átlagos árbevételi struktúrája, vevő szerinti bontásban

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Mivel a kérdőív végén rákérdeztünk az éves árbevételre is, így lehetőségünk van, az egyes szövetkezetek esetében ezzel súlyozni az itt kapott százalékokat. Így megkapjuk, hogy az egyes szereplők a szövetkezetek forgalmának hány százalékát adják. A súlyozás után sokkal pontosabb eredményre jutottunk. Tehát a 20 szövetkezet összes forgalmának 50%-a származik lakossági vevőktől, 15%-a KKV-któl, 13%-a nagyvállalatoktól, és 22%-a az állami szektortól. Elemzésünk során, arra a következtésre jutottunk (további változók bevonásával), hogy ösztönözni kell a nagyvállalatokat és az állami szektor szereplőit, hogy legyenek a szövetkezet termékeinek/szolgáltatásainak megrendelői. Ahol mint vevők ők is jelen vannak, azokban az esetekben a szövetkezetek képesek hatékonyabban működni, és stabil működésükhöz a szükséges árbevételt elérni.

12. ábra: A szövetkezetek forgalma vevő szerinti bontásban

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Mint a tevékenység elemzése során kiderült, a szövetkezetek többségének célja a munkahelyteremtés. Rákérdeztünk, hogy:

5. táblázat: Munkahelyteremtés képessége

Képes-e a szociális szövetkezet munkalehetőségeket teremteni a hátrányos helyzetű csoportok számára?

Igen	18
Nem	2

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Jelenleg 90%-uk képes munkalehetőséget teremteni a hátrányos helyzetű csoportok számára, így eredeti célkitűzésüknek eleget téve működnek. Sokan attól tartottak, hogy a kedvezmények, és a támogatások sokakat arra csábítanak, hogy pusztán legpörébb profit érdek miatt szociális szövetkezetet alapítsanak. Kutatásunk szerint ezek a félelmek nem igazolódtak, a működő szövetkezetek teljesítik a társadalmi elvárásokat, és szociális céljaiknak megfelelően működnek.

A 18 igennel válaszoló szervezet összesen 186 főállású munkahelyet teremtett, ami átlagosan 10 munkahelyet jelent. Többen fűztek megjegyzést a válasz során, hogy újabb támogatás elnyerése esetén tovább szándékoznak bővíteni a munkahelyek számát.

Kíváncsiak voltunk, hogy konkrétan milyen tevékenységet végez a 186 munkavállaló, és a válaszok kategorizálása során az alábbi eredményre jutottunk.

6. táblázat: A foglalkoztatottak megoszlása tevékenység szerint

Takarítás, házi segítségnyújtás, karbantartás	49
Szakmunkás	26
Segédmunkás	23
Mezőgazdaság	22
Varrónő	14
Színész	11
Szociális munkás	10
Eszközfejlesztés	10
Konyhai alkalmazott	9
Pedagógus	6
Adminisztratív munkakör	6
Összesen:	186

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Látható, hogy a munkavállalók közel egyharmadát takarító, karbantartó munkakörben tudják foglalkoztatni. Ezt követi összevonva azonos számú szak- és segédmunkás munkakörben dolgozó. A mezőgazdaságban 22 főt alkalmaznak, és ezt követi a 14 varrónő. A listán 2 érdekes munkakör szerepel, az eszközfejlesztő, melynek szövetkezete vezetője kihangsúlyozta, hogy az általuk fejlesztett eszközöket és technológiát a gyártásban hasznosítják, így hibalehetőség nincs. Számukra a precíz fegyelmezett munkaerő létszükséglet. A másik érdekes munkakör a színész, ahol roma fiatalokból képeztek előadóművészeket.

A 20 szövetkezet közül 17-nek lettek új vevői az elmúlt évben. A másik 3 esetben, nem értelmezhető a kérdés, mert ebben az évben alakult, vagy mint a korábbi kérdés mutatja, nincs kereslet a szolgáltatására.

Arra kérdésünkre, hogy hány új vevője lett a szövetkezetnek, többen nem tudtak válaszolni, mert boltként nem mérik a napi vevőszámot, vagy nem tudják pontosan megmondani, hol közelítéssel élt a válaszadó, például 5 nagy, sok kicsi. Így összesen 7 értékelhető válasz született, mely szerint átlagosan 31 új vevőjük van (mivel a fele lakossági vevő, így ez a szám alacsonynak tekinthető), és forgalmuk és vevőállományuk közel 20%-át teszik ki. Mivel ezek a szövetkezetek fiatal vállalkozásnak tekinthetők, ezért a kapott hiányos adatok alapján arra következtethetünk, hogy a KKV-khoz viszonyítva elmaradnak vevőszerzés területén. Úgy véljük, a szövetkezeteket támogatni kell az új vevők megszerzésében, marketing tevékenység fejlesztésében és értékesítés terén egyaránt. A korábbi kutatásokkal (BCE-KFK, NFGM növekedés kutatás¹⁰) összevetve, az új vevők szerzésében messze elmaradnak piaci versenytársaiktól.

Természetesen a válság hatásai itt is érzékelhetőek, így egy induló vállalkozás sokkal nehezebben tesz szert új vevőkre egy szűkülő piacon, ami különösen nehezé teszi az induló szövetkezetek fennmaradását. Az állami támogatások által biztosított inkubációs (piaci védelem) időszak rövidnek bizonyult, és az 1-2 éves támogatási időszak több esetben nem elegendő egy szövetkezet számára, hogy ilyen környezetben biztosan piacra lépjen. Már korábban említettük, hogy az állam versenyjogi szabályok megsértése nélkül nehezen tudja előnyben részesíteni a szövetkezeteket, így talán hatékonyabb, ha mint a szövetkezetek termékeinek vagy szolgáltatásinak stabil vásárlójaként segíti növekedésüket. A későbbi kérdés visszaigazolta ezen megállapításunkat a kérdőív során.

Vizsgáltuk, hogy milyen területen szükséges fejleszteni a szövetkezetet, hogy hatékonyabban tudja ellátni feladatait. A válaszok a KKV kutatók számára egy ponton térnek el erőteljesen a korábbi kutatási eredményektől:

Miszerint 20-ból 20 szociális szövetkezet úgy gondolja, hogy államilag támogatni kell őket likviditásuk megőrzése érdekében. Sajnos ez a gondolkodás közelebb áll a civil, nonprofit szektorhoz, mint az üzleti világhoz.

¹⁰ Fejlődés és növekedés a KKV-k világában, gátló és segítő tényezők empirikus megközelítésben, NFGM 2009

7. táblázat: Az egyes területek fejlesztési prioritása

HR területén	N=20
1. munkaerő felvétele	12
2. Alkalmazottak/tagok képzése	10
3. munkabérek növelése	11
Szállítói és vevői kapcsolatok	
4.megrendelések növelése	18
5.árak csökkentése	3
6. kedvezmények nyújtása a vevőknek	5
7.új beszállítók keresése	9
8.új vevők felkutatása	15
Likviditás növelés	
9.hitel felvétele	7:2
10.pályázat (állami, EU) támogatás elnyerése	20
11.plusz tulajdonosi tőke bevonása	3
12. pénzügyek és kontrolling javítása	10
Piac-, termék/szolgáltatás-fejlesztés, Marketing	
13.új termék/szolgáltatás kifejlesztés	16
14.régi termék/szolgáltatás megújítása	10
15.új technológia alkalmazása	12
16.új beruházások indítása	15
17.számítógépesítés IKT eszközök fokozott alkalmazása	5
18.marketing költségvetés növelése	11
19.kedvezményezett kiterjesztése	8

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Láthatjuk, hogy HR területén a legnagyobb gondot a megfelelő munkaerő felvétele és a képzés biztosítása jelenti a szervezetek számára. Ez maga a küldetésből fakad, és abból, hogy sokan alábecsülik az emberi összetevő fontosságát, pedig a négy vállalalkozási alappillér közül (pénz, piac, pacák, pc), ez a legfontosabb tényező.

A szállítói és vevőkapcsolatok terén a megrendelések növelése és új vevők felkutatása jelenti a legnagyobb kihívást. Ha jobban megvizsgáljuk, akkor a két tényező összefügg, mert megrendeléseket úgy növelhetünk, ha meglévő vevőinknek többet adunk el, vagy a vevőkört

új vevőkkel bővítjük. Tehát a piaci ismeretek bővítése, kapcsolati háló kialakítása elsődleges feladatnak tekinthető.

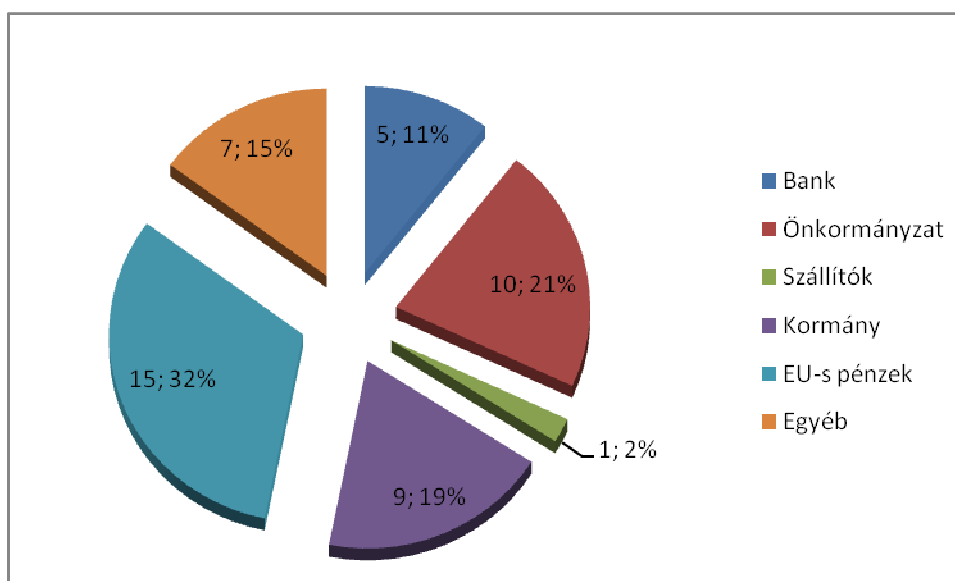
A hitel felvétele megosztotta a válaszadókat. Jelenleg szövetkezetek számára is elérhető a kedvezményes mikrohitel. Hét szövetkezet nem zárja ki a hitel felvételének lehetőségét, viszont két szövetkezet külön jelezte, hogy semmiképp sem venne fel hitelt. A szövetkezeti forma különösen kockázatos, mert a vezetés könnyen leváltható demokratikus szavazás útján, és a tevékenység során alkalmazott kevésbé hatékony munkaerő is versenyhátrányt jelent. Így a hitelfelvétel további kockázatot hordoz, amit már nem szeretnének felvállalni a vezetők.

A termék és szolgáltatásfejlesztés területén, a szövetkezetek felismerték, hogy csak megújuló termékkel vagy szolgáltatással tudnak megmaradni a piacon, így számukra is kötelező a fejlesztés. Viszont a fejlesztéshez beruházásra van szükség, így a támogatások során engednünk kell a beruházást számukra. Beruházás nélkül nem lehet munkahelyet teremteni, ez igaz a multinacionális cégektől egészen a legkisebb szövetkezetekig. Munkahelyteremtés beruházással jár, és iparágtól függően különböző a mértéke. Míg egy takarító vállalat esetében viszonylag alacsony, addig egyik esettanulmányként vizsgált szövetkezet esetében a biogáz erőmű felépítéséhez 400 millió forint beruházás szükséges, így 25 új munkahelyet, és környezetbarát megújuló energiát teremthet.

2.4. Segítség igénybevétele

A második kérdéscsoportban a válaszok elemzése során arra kerestünk választ, hogy eddig milyen segítséget vett igénybe a szociális szövetkezet; és hogy a jövőben mit szeretne vagy tervez igénybe venni.

13. ábra: Milyen irányból remélnék segítséget a szövetkezetek

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

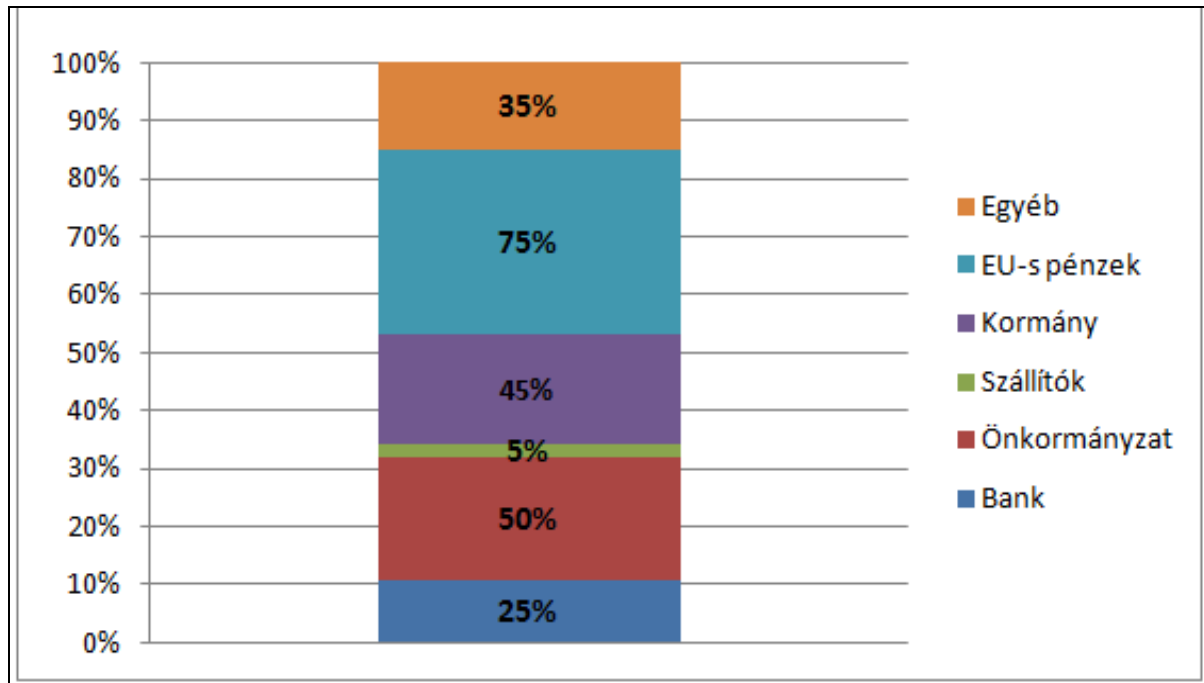
Felsorakoztattuk azokat a legfontosabb gazdasági szereplőket, akik hatnak és akikre hat a szociális szövetkezet célkitűzés rendszere és az eredményei. Arra a kérdésre, hogy kitől várnak segítséget, jelen esetben több szereplőt is megjelölhettek. Így alakulhatott ki az az eredmény, miszerint leginkább a kormánytól, az önkormányzatoktól és az EU-s pénzektől várják a legnagyobb segítséget. Ez is alátámasztja azt a tényt, hogy ma a szociális szövetkezetek még sokkal inkább a non-profit szektorhoz húznak és várják és elvárják a támogatást az állami szférától.

Biztató jelként 7 különleges választ is kaptunk a megkérdezett szociális szövetkezetektől. Egyrészt, hogy nem anyagi jellegű, hanem partneri kapcsolatot és együttműködési segítséget várnak és remélnék. Másrészt, hogy a lakosság és az eddigi partnerek segítségére számítanak leginkább. A munkaügyi központ, mint fontos kapcsolattartó és támogató szerv neve is többször elhangzott. A segítség mértékét nehéz lenne meghatározni, ezt nem is kértük a válaszadóinktól – de tény, hogy szinte minden esetben vágyak, elvárások és értékek mentén különbözőképpen motiváltak az érintettek, ami erősen befolyásolja a szociális szövetkezetek helyét a világon. A segítségnyújtási igény érzékelhetően felmerült és jelen van.

Ahhoz, hogy az üzleti életben is megállják a helyüket ezek a szervezetek: építeniük kell a társadalmi és piaci/gazdasági kapcsolataikat. Az állami szektor pedig nemcsak anyagi, hanem szervezési és együttműködési segítséget is nyújthat. Az igény erre is megjelent. Ezzel pedig a magántőke mértéke is fokozatosan nőhet a szociális szövetkezetek működésében. Mint

vállalkozási formának, érdeke kell hogy legyen a piacon való működés és életképesség kialakítása. Tehát nem várhat folyton csak és kizárólag anyagi támogatást.

14. ábra: Elvárt segítségnyújtási igény különböző érintettektől

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

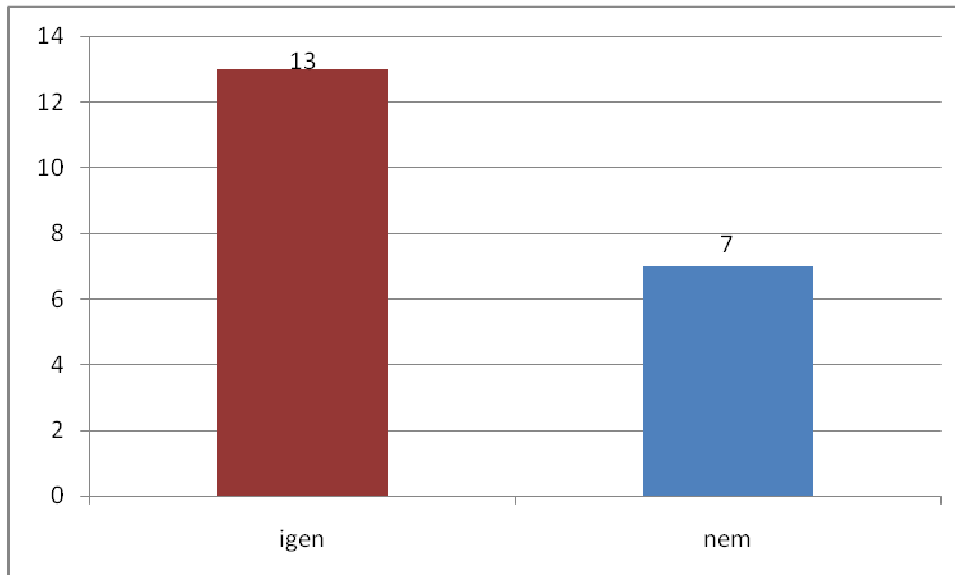
Megvizsgálva az elvárt segítségnyújtás százalékos megoszlását azt láthatjuk, hogy átlagosan 30%-ban az EU-s pénzekre számítanak a szociális szövetkezetek, míg a kormányzat és az önkormányzatok segítségére nagyságrendileg 50%-ban. Mivel több válasz is megjelölhető volt az adott kérdés során, így alakulhatott ki a 100% feletti „összesen” érték.

Az eredmény jól mutatja, hogy átlagosan is sokkal kevésbé várják el a szállítók vagy a bankok segítségét, mint a harmadik szektor segítségét, legyen akár országos vagy európai szintű. A 100%-os skálán minden válaszlehetőség megjelent. Így összefoglalásképp elmondható, hogy oda kell figyelni és meg kell hallani a szociális szövetkezetek felől érkező segítségkérést. Annak eldöntése pedig már egy következő lépés, hogy anyagi vagy nem anyagi jellegű segítségre van inkább szükségük a szociális szövetkezeteknek.

Mivel a segítségnyújtás kétoldalú folyamat, a befogadó félnek is nyitottnak kell lennie. A kutatómunka során arra is kíváncsiak voltunk, hogy eddigi működése során vett-e igénybe a

szövetkezet tanácsadótól segítséget. Leginkább proaktív jellegre utal, hogyha tanácsadói segítséget vesz igénybe a szervezet.

15. ábra: Tanácsadói segítség igénybevétele az eddigi működés során

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Leginkább is az magyarázhatja meg, hogy miért is vesz igénybe egy szociális szövetkezet segítséget, ha megnézzük milyen területen vették igénybe azt. Vajon a proaktivitás vagy a kényszer hajtja ezeket a segítségkéréseket.

Több mint öten említették, hogy a következő területeken folyamodtak tanácsadóhoz:

- jogi, pénzügyi, marketing
- pályázatírás
- üzleti terv megírása

Ezen kívül említésre került még:

- takarítás, parkgondozás
- szervezetfejlesztés, új divízió indításának szakfeladatai

Szélsőséges esetet is megemlítettek, hiszen a kooperációs program keretén belül a szociális szövetkezetek nagy részét érintheti ez a tény: amikor kvázi „kéretlenül” jön el egy tanácsadó és próbál segíteni.

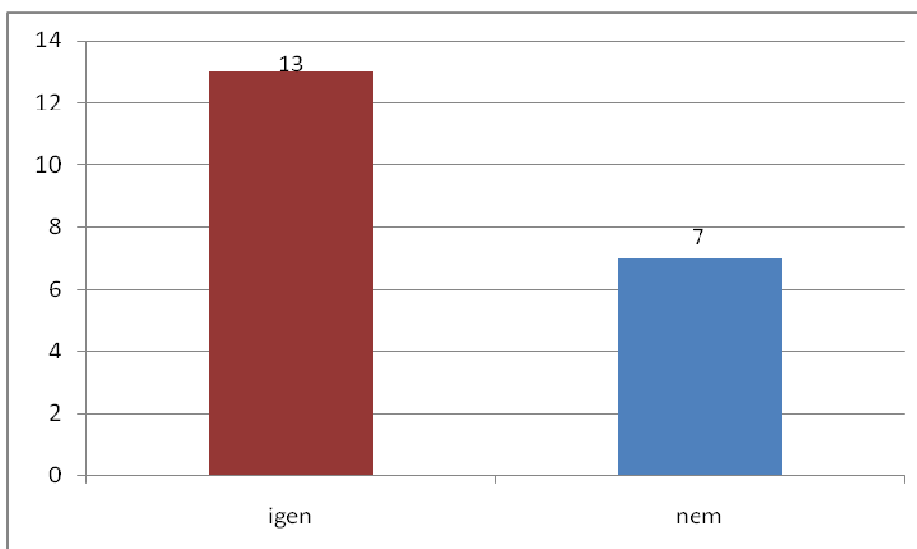
A következő nyitott kérdés formájában rákérdeztünk, hogy amennyiben kaptak segítséget, akkor a tanácsadó miben tudott segíteni? Nagyon sok területen tudna segíteni egy tanácsadó. Azt, hogy mennyire érzékelik a munkáját hasznosnak és valósnak a segítséget, szintén hasznos megtudni.

A 13 esetből csak 3 esetben hangzott el negatív tapasztalat. Ezekben az esetekben részben nem találták a közös hangot, eltért a véleményük a vállalkozás lehetőségeiről, és így nem tudtak érdemben együttműködni. A másik 10 esetben hasznosnak bizonyult a tanácsadói segítség, amiből 5 esetben pénzügyi és 2 stratégiai segítséget nyújtottak. Ezek főként az alapításkor felmerülő akadályokon lendítették túl a szociális szervezeteket. Például abban, hogy mire figyeljenek a megalakulásuk során (bevitt javak, pozíciók, stb.) vagy működés során a cash flow megírásában. Ezen kívül:

- új eszközök és módszerek bevezetésében
- marketing fejlesztésében
- kapcsolatok szélesítésében
- célok megfogalmazásában, üzleti terv készítésében/tervezésében

Rákérdeztünk konkrétan arra is, hogy a szervezet kapott-e már bármilyen anyagi támogatást. Hiszen a tanácsadó mellett ez az, amely gyorsan könnyen segít a mindennapi működési nehézségeken.

16. ábra: Támogatás elnyerése az eddigi működés ideje alatt

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Érdekes, hogy szintén ugyanaz az 13:7-es arány érkezett válaszként itt is, mint a tanácsadói segítségnél. Bár tény, hogy nem ugyanazok a szociális szervezetek szerepelnek a két kérdés esetén a támogatott és nem támogatott oldalon. Van két olyan szervezet is, akik nem vettek

igénybe tanácsadói segítséget és mégis nyertek már pályázaton, de egy olyan szövetkezet is van, aki habár tanácsadói segítséget vett már igénybe, még nem nyert el pályázatot.

Összességében elmondható, hogy általánosságban igaz lehet, hogy ha tanácsadói segítséggel élt már egy szervezet, az eljutott egy olyan fejlettségi szintre, hogy önállóan vagy segítséggel nyertes pályázatokat valósíthat meg.

Az pedig, hogy kitől kaptak támogatást 13 esetből 12-nél igaz, hogy az Országos Foglalkoztatási Közalapítványtól (OFA). Egy esetben magánszemélytől kaptak egy visszatérítendő összeget, 700.000 forintot. Nagyságrendileg az OFA támogatások értéke 13 és 20 millió forint között mozognak. Kettő a szövetkezz pályázaton nyerték el a támogatási összegeket, míg 4-en bértámogatásra kapták meg.

Mivel ennél a kérdésnél is több szereplőt megnevezhettek, így szóba került a regionális munkaügyi központ is kétszer, míg a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) és az önkormányzat is egyszer-egetyszer. Az összegek itt is 15 millió környékén mozogtak, kivétel az önkormányzati támogatás mértéke, mely csupán százezres nagyságrendben mozog.

Hasonló összegekkel támogatták mindegyik szociális szövetkezetet és reménykeltő, hogy a 7 támogatással nem bíró szövetkezet közül 3-nak most aktuálisan be van adva, az első pályázati anyaga és lehet, hogy jövőre már növelik a támogatottak listáját.

A kérdéskör zárásaként arra voltunk kíváncsiak, hogy vannak-e konkrét ötletek, igények a kormányzat felé, amivel a szociális szövetkezeteket tudná segíteni. Milyen eszközökkel és intézkedésekkel segíthetne?

Első nagy blokkban a pályázati rendszerekre vonatkoztak a megjegyzések. 4-en is említik, hogy olyan pályázati lehetőségeket képzelnek el, melyek támogatják a beruházást. Újabb pályázatokkal lehetne segíteni a szociális szövetkezetek működését. Rámutattak a tényre, hogy ha pályázatokból akarja eltartani magát egy szociális szövetkezet, a rendszer sok mindent nem enged. A beruházások kapcsán felmerül a kérdés, miszerint pl. telephelyvásárlásra, infrastruktúrafejlesztésre nem lehet pályázati összegeket lehívni. A működéshez azonban a környezet is fontos.

Természetesen ez nehéz kérdés, mert megfelelő jogi szabályozás hiányában, szinte lehetetlen lenne ellenőrizni, hogy valóban szociális tevékenységet folytatók hívják-e le az összegeket telephelyvásárlásra. Hogyan szűrhetnénk ki, hogy egy gazdasági problémákkal küzdő kisvállalkozás próbálja kijátszani a rendszert. Megfelelő formákkal azonban ezt is meg lehetne valósítani. Például lehetne olyan szabály, hogy nem lehetne elidegeníteni a telephelyet, és odakötnék évekre, a tevékenységet, akkor ki lehetne védeni, hogy ezzel visszaéljen bárki.

Még több pályázati forrásra lenne szükség. Ezen belül pedig 2-en ki is emelték, hogy kizárólag előfinanszírozott pályázatoknak lenne értelme, hiszen a saját tőke megteremtése a pályázati pénzek megérkezéséig óriási feladatot ró a szervezetekre.

Felmerült, hogy akár tanácsadásra is lehetne pályázni, és hogy esetleg kellene végig egy mentor a pályázat megvalósítása folyamán. Az ő feladata nemcsak a tanácsadás lehetne, hanem koordináló és egyeztető kapocsként működhetne a szociális szövetkezet és az érintettek között.

A pályázatok szerkezetének átalakítására is több észrevétel hangzott el. Említették, hogy a pályázati kiírás jó, de az összetétele nem. Az eszközfejlesztés 15%-os mértéke kevés és jó lenne ennek a duplájáig – 30%-ig elmenni. Így összességében az erfa-efa arány változtatására vagy egyedi engedélyezési rendszerre lenne talán szükség.

További pályázati szerkezet átalakítási ötlet, hogy a kimeneti indikátorok meghatározása sokkal nagyobb odafigyeléssel történjen. Ne mindenáron az legyen a cél, hogy mindenképpen munkahelyeket „gyártsunk”, hanem hogy a projektek haladjanak. Ezzel teremtve munkahelyeket. Konfliktushelyzetet teremt például, hogy az alkalmazottaknak akkor is bent kell ülniük 8 órában, ha az adott projektet egy tag viszi. Az alkalmazottak nincsenek motiválva, a tag viszont nem tud pályázatot beadni nélkülük. Ördögi kör, amit a pályázatok szerkezetének átalakításával fel lehetne oldani.

Több pályázat, de kedvezményekkel. Felmerült, hogy adózási kedvezményekre, jogi kedvezményekre és egyéb más foglalkoztatáshoz kapcsolódó kedvezményekre is igény van. Adócsökkentéssel, egyszerűbb adózással sok mindent el lehetne érni. Egyszerű logika mentén haladva, mivel a szociális szövetkezetek foglalkoztatásra irányuló törekvései a nagy állami büdzséről veszik le a terhet - hiszen nem kell annyi segélyt szétosztani -, lehetne könnyebbség, hogy pl. az ő szavaikkal élve „ne kelljen az emberek után közterhet fizetni.”

Viszont ott a másik oldalon az igény: tisztább szabályozás, több tanácsadás. A szabályozás egyszerűsítése is kerüljön napirendre a döntéshozók asztalán. Utolsó nagy intézkedési kör a szakmai támogató szolgálatot és a pontosabb és egyszerűbb szabályozást említi. Szükség lenne több államilag támogatott képzési lehetőségre a szociális szövetkezetek részére. Tanácsokra a térségben való működésre, lehetőségek mutatása. Esetleg kész megoldásokra, hogy ne legyenek bakik pályázatírás során. Ezek mind olyan feladatok, melyet képzett tanácsadók könnyűszerrel elláthatnak. A jogi szabályozását és a hátterét azonban az államnak kell egyszerűsítene – pl. kevésbé bürokratikus kérelmi és elbírálási rendszerrel. Hiszen volt már rá példa, hogy az egész szövetkezetet büntették olyankor, ha kifizetések esetén hiba történt az elszámolásban. Ha elnéz valaki valamit, akkor legalább a foglalkoztatottaknak

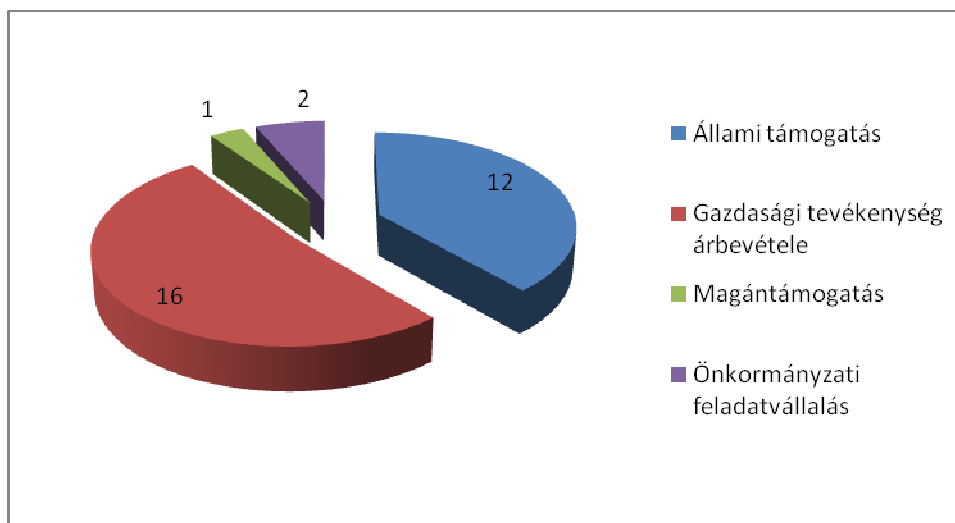
utalják már oda a pályázati pénzt és valami alaki hibáért ne büntessenek mindenkit. Egyszerűbb és átláthatóbb rendszerek mellett, erre nem lenne példa a jövőben. A pályázati rendszer túl bonyolult, túl hosszú és időigényes összeállítani egy pályázatot.

Összefoglalva, fontos lenne meghatározni, hogy miben, milyen módon lehetséges az együttműködés az állami, önkormányzati, gazdasági illetve nonprofit szektor határterületén. Elismertetni a szövetkezet lényegét, fontosságát térségi, helyi szinten és országosan is, hiszen sokan nem ismerik, és nem tudnak vele mit kezdeni. A szociális gazdaság, mint a hátrányos helyzetű térségek kitorési lehetősége, illetve a vidéki közszolgáltatások megújítása során prioritást, támogatást kellene hogy élvezzen, hogy az alacsony tőkével bíró, de társadalmilag nagyon hasznos szociális szövetkezetek stabilan működhessenek.

2.5. A szövetkezetek árbevételének megoszlása

A harmadik kérdéscsoportban a kérdőívek elemzése arra adott választ, hogyan is alakul a szociális szövetkezetek árbevételi szerkezete.

17. ábra: A bevételi struktúra felépülése

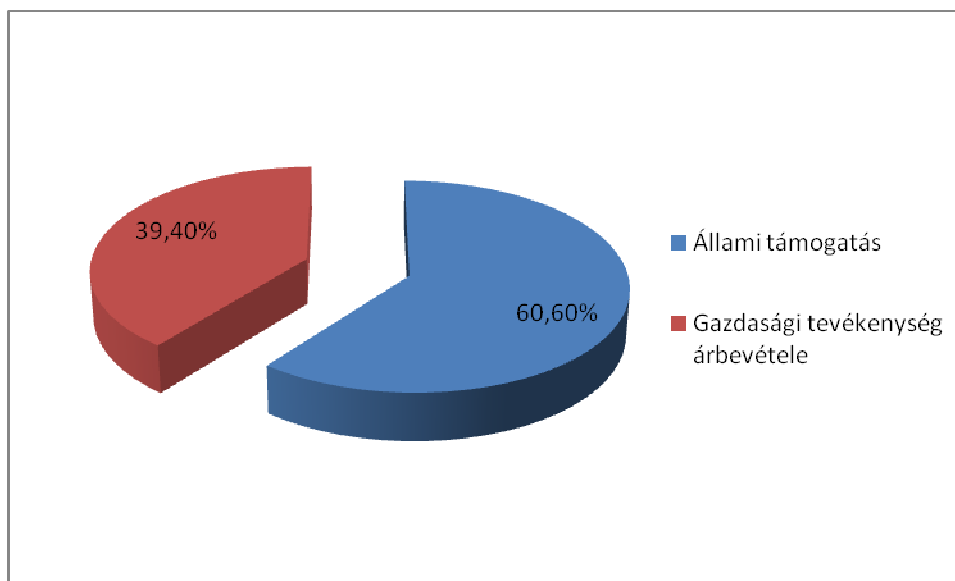
Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Megvizsgáltuk a szövetkezetek árbevételének összetételét. Az eddigi évek alapján több válasz is megjelölhető volt. Így alakult ki, hogy a válaszadók leginkább az állami támogatás és a saját gazdasági tevékenység generálta árbevétel szerkezetet írták le. Ebből lehet következtetni arra, amit már a második kérdéskörben is elemeztünk, hogy mennyire az üzleti élethez

hasonlító vagy inkább a nonprofit szférához húzó bevételszerkezet a jellemzőbb. Első körben egyértelműen az üzleti szféra emelkedik ki, hiszen 16 válasszal a legmagasabb a gazdasági tevékenység árbevétel megnevezése.

Tovább bontva a kérdést, ha csak az állami-gazdasági dimenzióban vizsgálódunk, akkor láthatjuk, hogy bevételeik nagy része még állami támogatásból származik. Ezért csak idővel gazdasági függetlenséget szerezve lesznek majd igazán hűek a jogi vállalkozási forma megnevezésükhöz.

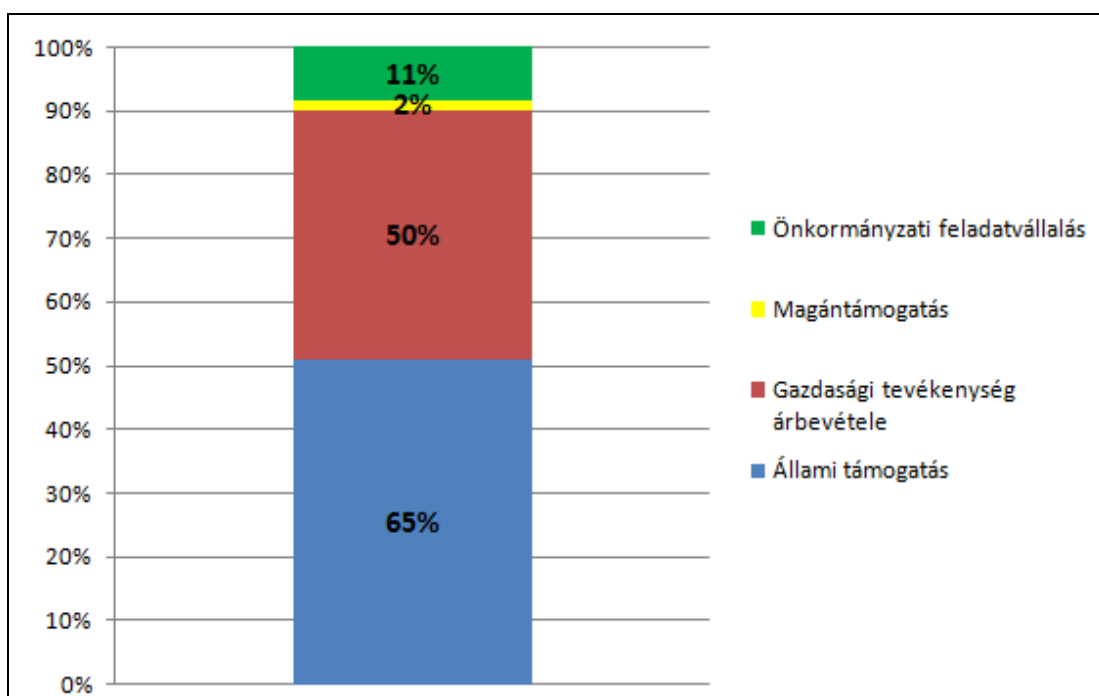
18. ábra: Az állami támogatás és a saját gazdasági tevékenységből származó bevételek megoszlása

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Ha az adott szélsőségeket kivesszük, akkor a legtöbben ezt a két bevételi forrást jelölték meg és ezek között osztották szét a 100%-ot. Arányaiban pedig 39,4% és 60,6% a megoszlása az állami és gazdasági bevételeknek. Három olyan válaszadó volt, akik 100% a gazdasági tevékenységből tartják fenn magukat, míg négyen nem tudtak nyilatkozni a bevételi szerkezetükről, mert a tevékenység még nem indult el és nem tudja, hogyan alakul majd a megoszlás.

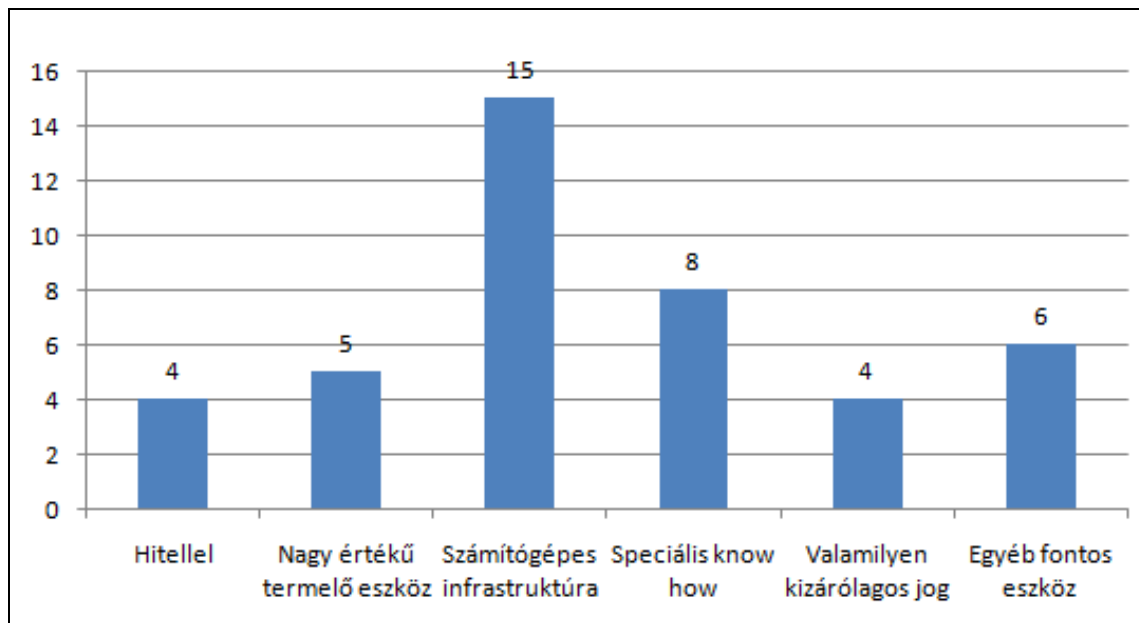
19. ábra: A szervezetek árbevételének átlagos százalékos megoszlása

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

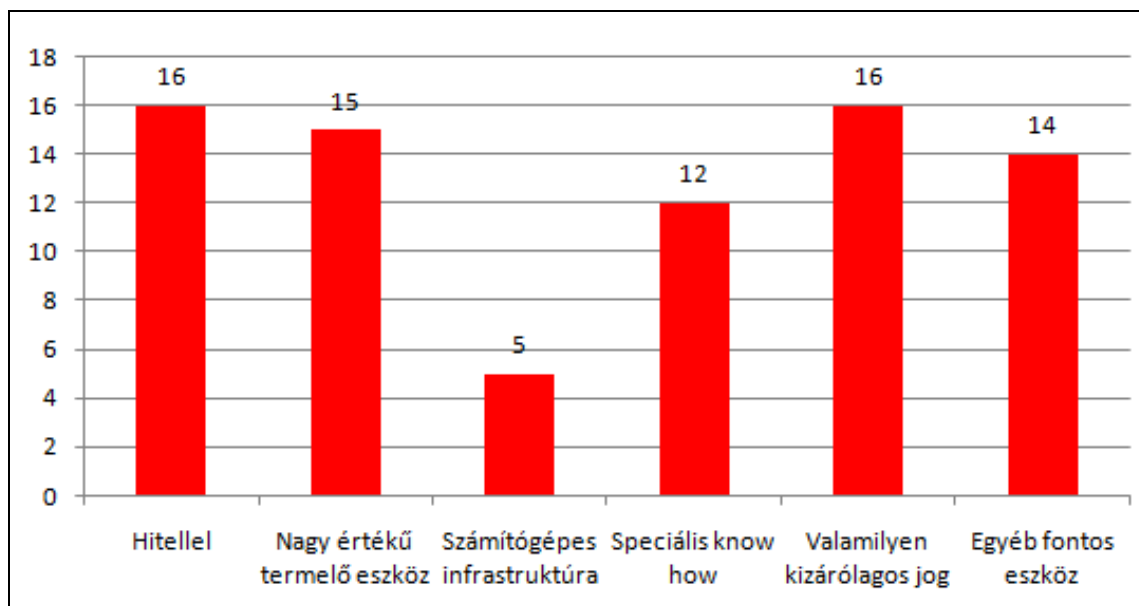
Megvizsgálva az árbevétel struktúrát a szervezetekben azt láthatjuk, hogy átlagosan 50%-ban az állami támogatás képezi a bevételeket. Míg a saját gazdasági tevékenység 40%-ban jelenik meg a bevételszerkezetben. Mivel több válasz is megjelölhető volt az adott kérdés során, így alakulhatott, hogy az adott válasz felül lett reprezentálva. Az önkormányzati feladatvállalás és a magántámogatások mértéke a 100%-os skálára helyezve is megegyezik. Az árbevétel fontos tényezője az az eszközállomány, amivel rendelkezik a szociális szervezet. Így megkérdeztük őket, hogy rendelkeznek-e az alábbi tényezőkkel:

20. ábra: A szövetkezetek eszközállománya

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

21. ábra: Milyen eszközökkel nem rendelkeznek a megkérdezett szövetkezetek

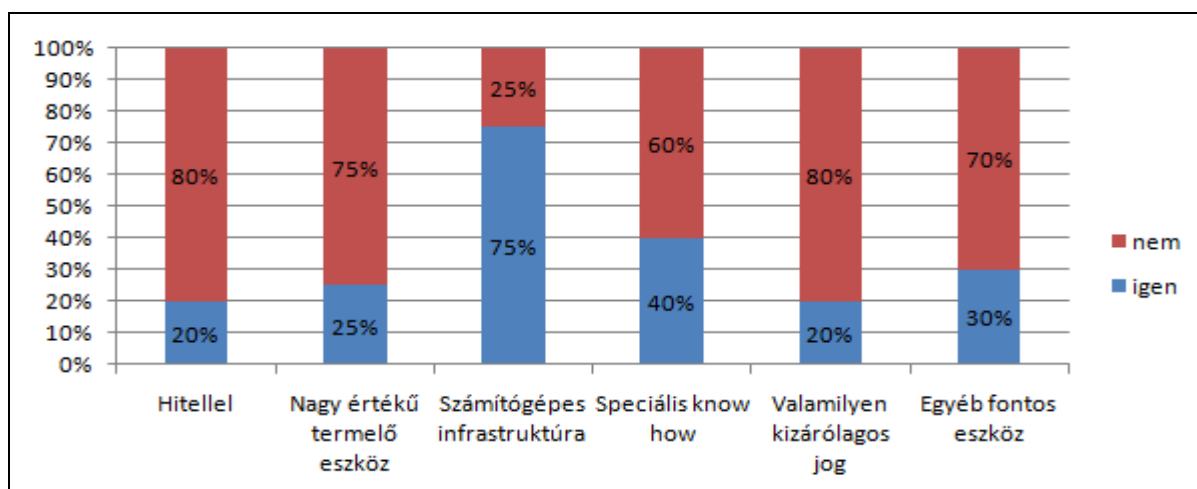
Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Az egyes elemeket egyesével megvizsgálva látható, hogy különösebb speciális know how-al, vagy kizárólagos joggal nagyrészt nem rendelkeznek a szociális szövetkezetek. Az alapítók ismeretei és tudás is megjelent, mint speciális know how.

Hasonló a helyzet a nagy értékű termelőeszköz és az egyéb fontos eszköz esetében is. Elmondható, hogy legtöbben nem rendelkeznek ilyen eszközzel. Például ingatlant, traktort és pótkocsit említettek meg a megkérdezettek.

Kimagasló viszont a számítógépes infrastruktúra arány. Ez kifejezetten kedvező, és jó alapot teremt például a gördülékeny és gyors információáramlásra. Az internetes kapcsolatra építközhet a többi szereplő is, hiszen mint láthatjuk, $\frac{3}{4}$ -ed részben biztosítottak a számítógépes feltételek a szociális szövetkezetek esetében.

22. ábra: A megkérdezett szociális szövetkezetek rendelkezésére álló eszközök százalékos megoszlása

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

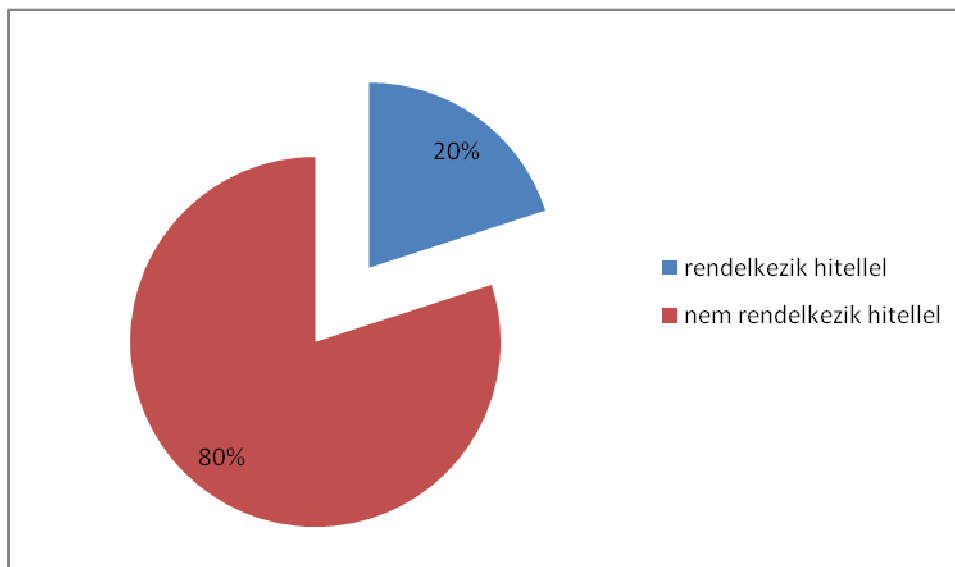
Összefoglalva, fontos bázist és alapot biztosíthatnak az egyes eszközök a szociális szövetkezetek számára. Hiszen a piacon való működés és megfelelés függ attól, hogy gazdasági eszközök alkalmazása mennyire jelenik meg és mekkora szerepet játszik a működésükben.

Amikor kellő bátorsággal megteszi az első lépést egy szociális szövetkezet a pénzügyi függetlenség irányába, olyankor szembesülnie kell jó néhány akadállyal. Természetes, hogy a piacon szükséges készségek elsajátításához idő kell. Így az eszközök palettájának bővítésére is időt kell szánni. Segítséggel azonban minden gyorsabban megy: akár tanácsadói segítséggel vagy állami (anyagi) támogatással.

A gazdasági életben a likviditás, mint fő szempont egy vállalkozás életében kulcstényező. Fontos, hogy kellően átgondolt és megtervezett hitelfelvétel nemhogy rombolja, hanem erősítse és építse a vállalkozásokat. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a szociális szövetkezetek

működése során megjelenik-e ez az elem, rendelkezik-e hitellel? És ha igen, akkor, mire vette fel és milyen időtávra?

23. ábra: A szövetkezetek megoszlása hitelfelvétel szempontjából

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

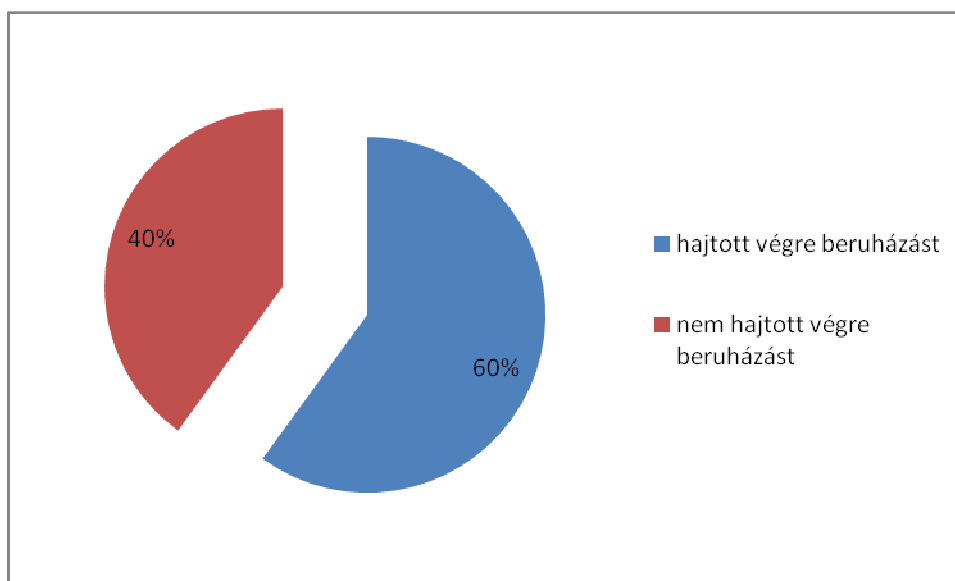
Viszonylag alacsony a hitellel rendelkezők aránya, amely egybevág a korábban bemutatott eredményekkel. A gazdasági válság okozta félelem csak növelte a kockázatkerülési szándékot. Kockázataikat úgy csökkentették, hogy igyekeztek elkerülni hitelfelvételi folyamatokat. Költségek minimalizálásával és belső átszervezésekkel (pl. főállású alkalmazottakból részmunkaidőssé váltottak több szervezetnél) próbálták és mai napig próbálják a működésüket stabilizálni.

Az a négy szövetkezet, akik mégis vettek fel hitelt, mégis ebben látták a szövetkezet egyetlen fenntartási lehetőségét. Az alábbi különböző okok miatt vettek fel hitelt változó időtávokra:

- késett a támogatás kifizetése (fél év)
- ingatlan vásárlás, felújítás (7 év)
- likviditás fenntartása (1 év)
- beruházási hitel (10 év)

Hasonló az arány, bár szerencsére ellenkezően, az elmúlt évben végrehajtott beruházások kapcsán. Többféle beruházást hajtottak végre, de leginkább tevékenységbővítési céllal tették ezt a szociális szövetkezetek.

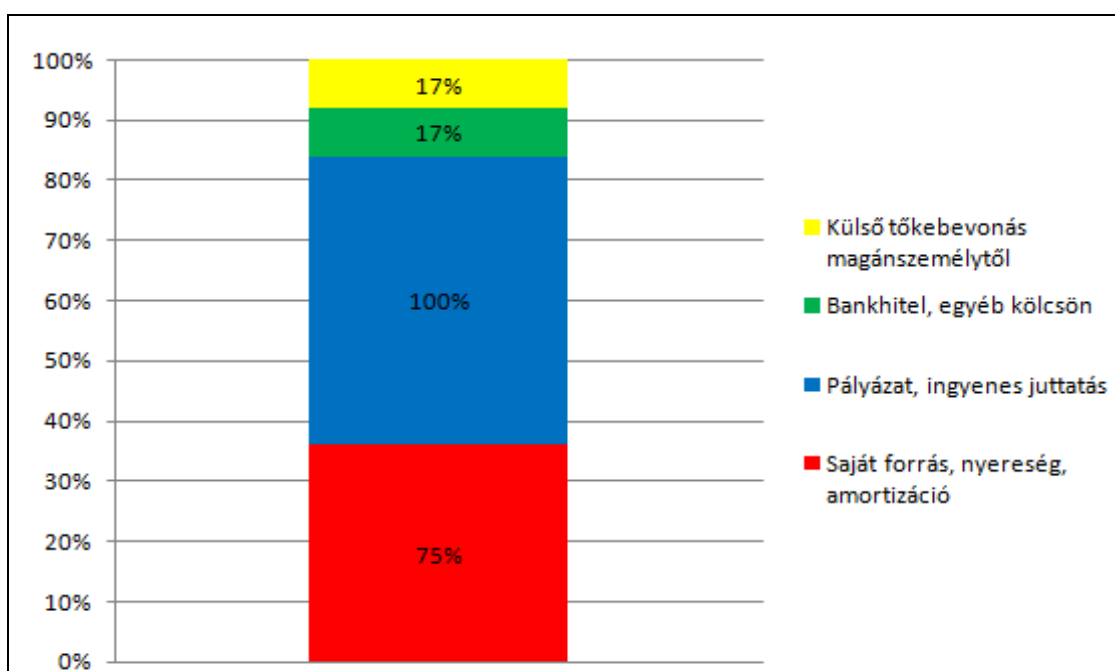
24. ábra: A szervezetek megoszlása a múlt évi beruházások kapcsán

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Arra a kérdésre is választ kerestünk, hogy az a 12 szervezet, amely beruházást hajtott végre milyen forrásokat vett igénybe ehhez:

25. ábra: Az elmúlt évben végrehajtott beruházások forrásai százalékban

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Mivel több válasz is megjelölhető volt, így alakulhatott ki az a megoszlás a megkérdezett szociális szervezetek körében, hogy a források átlagosan több mint 40%-ot meghaladó „pályázatok és ingyenes juttatások” lehetőségét minden egyes beruházó szociális szervezet igénybe vette.

Tőkeemelés részjegyekkel a meglévő tulajdonosi körből egyáltalán nem jelent meg a 100%-as skálán, mert a válaszadók közül senki nem élt ezzel a lehetőséggel. A szervezet részjegytőkéje a tagok vagyoni hozzájárulásainak összege, amelynek teljesítését a tagoknak kiállított részjegyek igazolják. Azonban ezt a tőkeemelési módszert nem alkalmazták. A lízing volt a másik olyan módszer, mely szintén nem szerepel a megkérdezett szervezeti beruházások forrásainak eszköztárában.

Összefoglalva láthatjuk, hogy a beruházó szervezetek átlagosan 35%-ban saját forrásokból és 40%-ban pályázati támogatásokból építkeznek és növekszenek. Bár ez nem is csoda, ha csak azt a tényt vesszük figyelembe, hogy az árbevétel szerkezetük is hasonló megoszlást mutatott a korábbiakban.

Végezetül a hitelek és beruházások elemzése során kitértünk arra is, hogy azok a szervezetek, melyek nem hajtottak végre beruházást vajon miért nem tették?

A válaszadók 40%-a, azaz 8 szociális szövetkezet nem hajtott végre beruházást az elmúlt évben. Erre felkínáltunk több válaszlehetőséget is, amelyek közül az egyéb kategória válaszai domináltak:

8. táblázat: A beruházás elhalasztásának okai

<i>Okok, érvek</i>	<i>Elmúlt évben nem beruházott</i>
Nem rendelkezik elegendő forrással	1
Bizonytalan a jövőt illetően	0
Piaci helyzetét ingadozónak értékeli	0
Korább fejezett be egy beruházást	1
Jelenlegi céljaihoz optimális az eszközállomány	1
Egyéb	5

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Ha a két pozitív kicsengésű válasz mellé - miszerint azért nem ruházott be, mert már korábban befejezett egy beruházást vagy mert optimális az eszközállománya így is – hozzátesszük az egyéb kategóriában felsorakoztatott érveket, akkor további pozitív érveket ismerhetünk meg. Egyrészt azért nem hajtott végre beruházást, ez az öt szövetkezet, mert még várják ketten a pályázat eredményét és a biztosra mennek. Egyébként viszont tervezik a beruházást sikeres pályázat után. Másrészt pedig túl korainak tartják hárman a beruházást, mert még csak most kezdik az effektív működést, 1 éve alakultak és még a jövő évi tervek csupán, hogy beruházzanak.

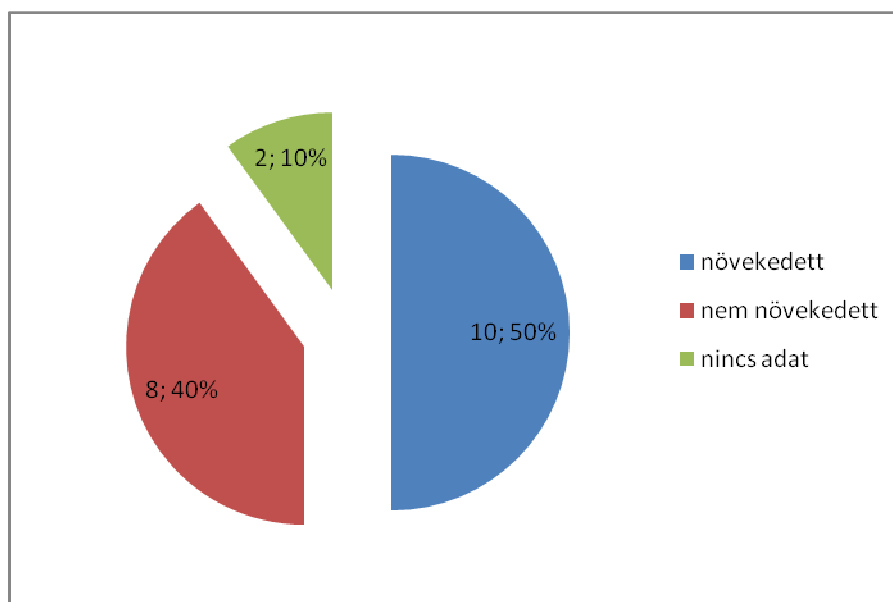
2.6. A szövetkezetek erőforrásainak vizsgálata

Kérdőívünk negyedik kérdéscsoportja arra igyekezett választ találni, hogy milyen erőforrásokkal rendelkeznek a szociális szövetkezetek. Ez a kérdéskör azért is volt kifejezetten izgalmas, mert az előzetes adatgyűjtésünk során nem derült ki semmi az itt célzott belső, bizalmas információkból.

Az erőforrásokra vonatkozó 10 kérdés közül 7 eldöntendő, 1 részben eldöntendő, 2 pedig nyitott kérdés, de utóbbiaknál sem véleményformálásra kértük a válaszadókat, hanem szám adatok szolgáltatására.

A blokk első kérdésében a szövetkezet vagyonának, eszközállományának előző évhez viszonyított növekedésére kérdeztünk rá.

26. ábra: A szövetkezet eszközállományának változása az előző évhez viszonyítva

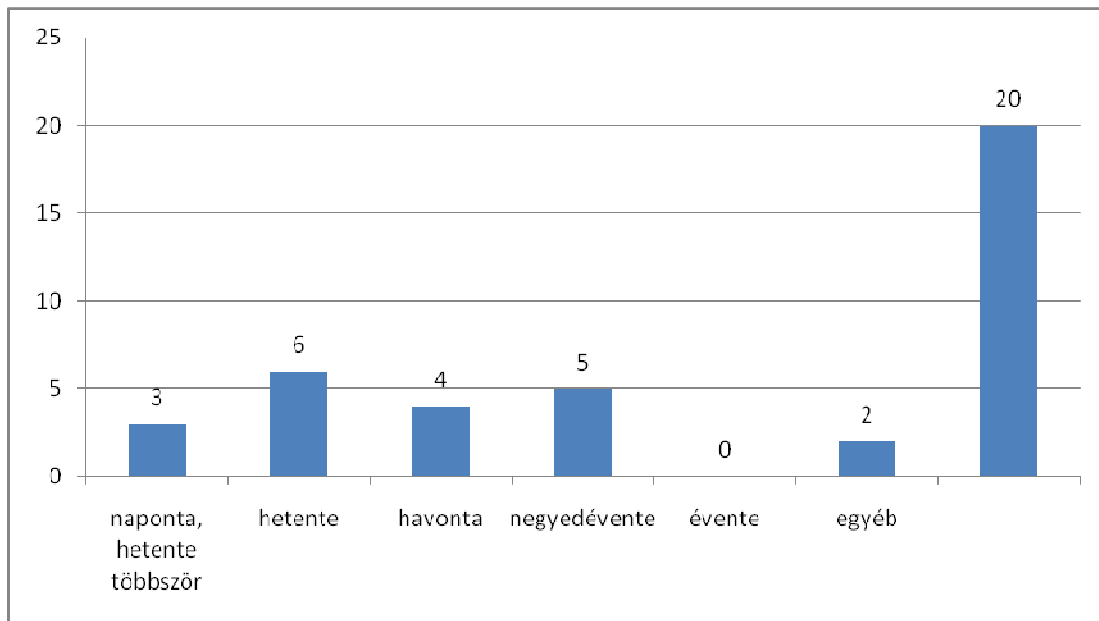

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

A 20 megkérdezettből 10 válasza szerint a szövetkezet vagyona növekedett az előző évhez viszonyítva. Ezzel szemben 8 szövetkezet esetében az eszközállomány nem növekedett; éppen stagnál vagy csökkent a tavalyi szinthez viszonyítva, ez a minta 40%-t jelenti. A mintában szereplők közül 2 szövetkezet nem kívánt vagy nem tudott válaszolni erre a kérdésre. A viszonylag frissen, egy éven belül alakult és már tevékenységet folytató szövetkezetek esetében természetes, hogy igenlő választ adtak a kérdésre, ebből is adódhat a viszonylag nagy arányban megfigyelhető eszközgyarapodás.

A 20 szövetkezet közül 3 tart naponta, vagy hetente többször vezetőségi ülést, megbeszélést. Az ide tartozókra azonban jellemző, hogy vagy frissen alakult, így még szükséges a folyamatos kapcsolattartás, vagy pedig a napi operatív teendőket is közösen végzik a vezetőség tagjai, azaz a szövetkezet munkájának gördülékenységéhez elkerülhetetlen a folyamatos kommunikáció a tagok között, akik egyben a vezetőséget is alkotják. Hat szövetkezet hetente, négy pedig átlagosan havonta tart vezetőségi megbeszélést személyes részvétellel. Öt válaszadó mondta azt, hogy szövetkezete vezetősége negyedévente ül össze, olyannal viszont nem találkoztunk, hogy csupán évente tartanának ilyen típusú tanácskozást.

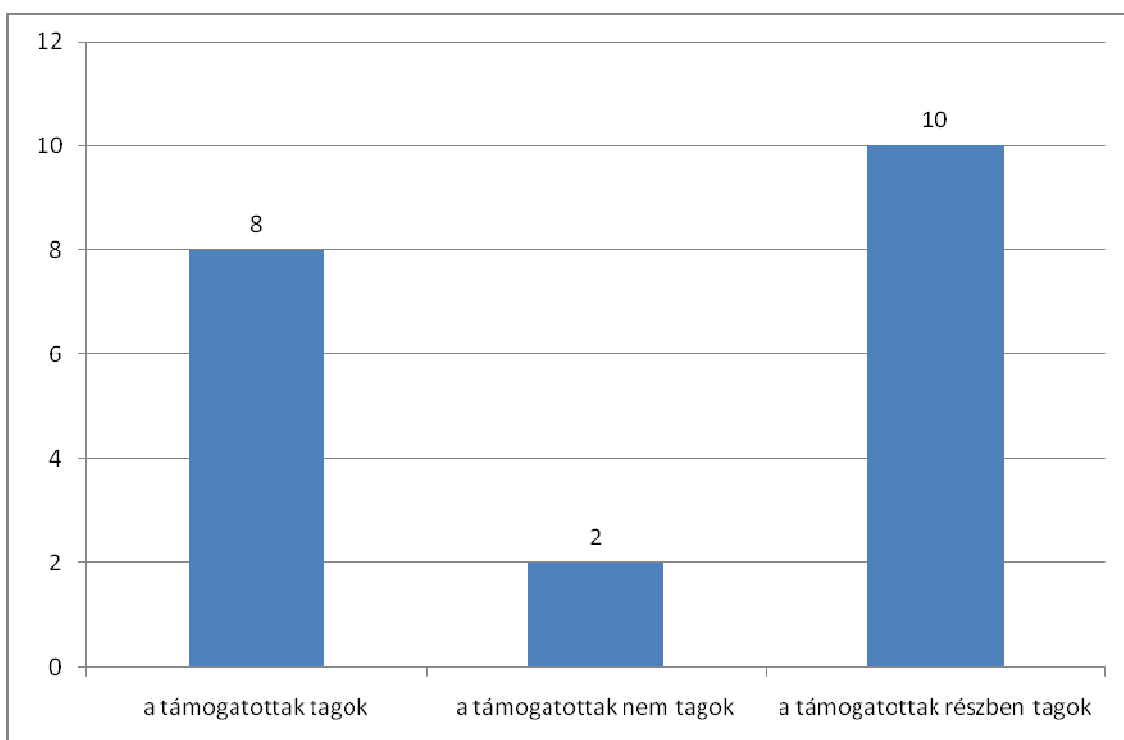
27. ábra: Vezetőségi ülés gyakorisága

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Vizsgáltuk a kutatás során, hogy a szervezetek támogatói tagjai-e a szervezetnek. Ennél a kérdéskörnél azt kívántuk megtudni, hogy alapvetően a szociális szervezet, mint szervezeti forma a külföldi példákhoz hasonlóan működik-e hazánkban is? Azaz képes-e a motivációs vonása érvényesülni ennek a társasági formának, ott, ahol a munkavállalók egyben tagok is, jobban növelhető-e a hatékonyság?

28. ábra: A szövetkezet támogattjainak tagsági viszonya

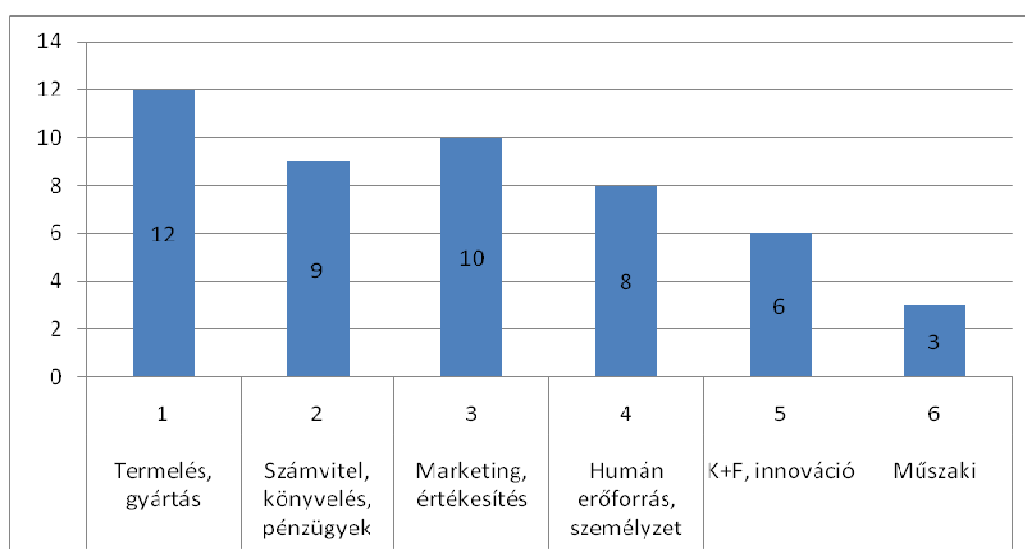

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

A válaszadó szövetkezetek felében a szövetkezet által támogatott csoporthoz tartozók részben tagjai a szövetkezetnek, 40%-uknál teljes egészében tagjai, míg két esetben egyáltalán nem tagjai az őket foglalkoztató szociális szövetkezetnek.

A kutatás során vizsgáltuk azt is, hogy a szövetkezet vezetősége milyen típusú szaktudással rendelkezik?

29. ábra: A szövetkezet vezetésének szaktudása

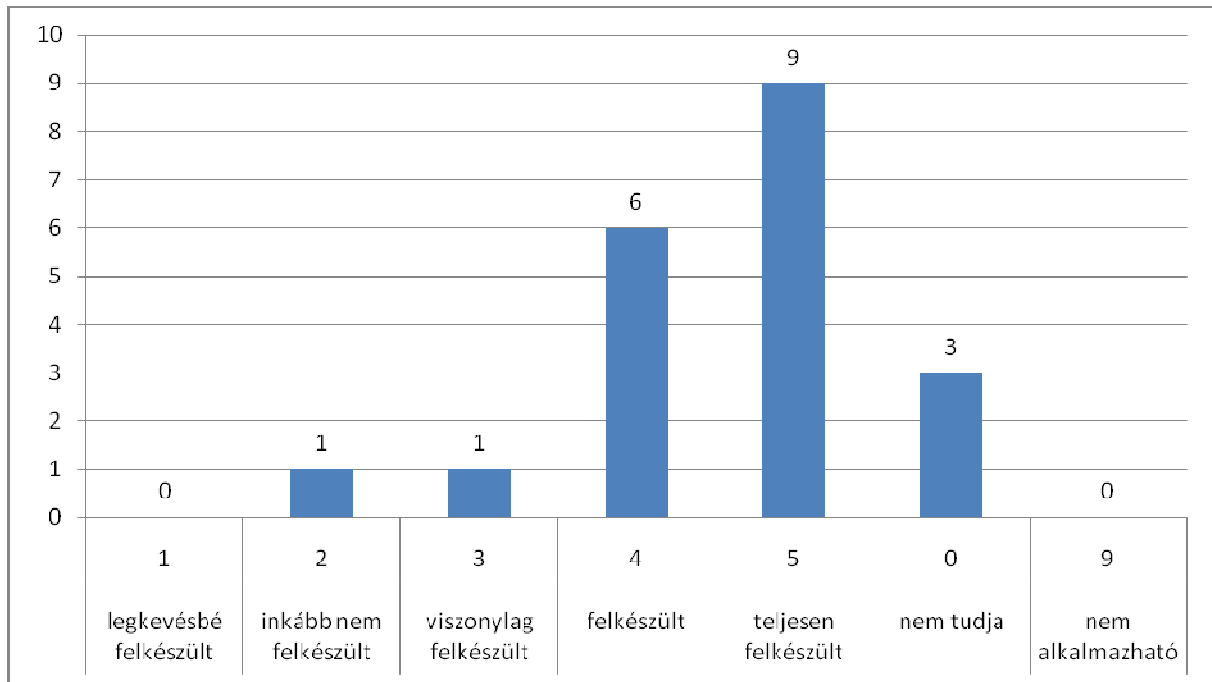

A 20 megkérdezettből 19-en adtak értékelhető választ erre a kérdésre, mely alapján elmondható, hogy a szövetkezetek több mint felénél (12 esetben) legalább egy vezetőségi tag rendelkezik a szervezet tevékenységéből adódóan a termelésre vagy gyártásra vonatkozó szaktudással. A szövetkezetek 50%-ában van olyan vezetőségi tag, aki a marketinghez és/vagy értékesítéshez kapcsolódó specifikus ismeretekkel bír. Kilenc esetben kaptuk azt a választ, hogy a vezetők számvitel, könyvelés vagy pénzügyi szakismeretekkel rendelkeznek, nyolc esetben pedig a HR és személyzeti kérdésekhez kapcsolódó szaktudás áll rendelkezésére a vezetőségnek saját berkein belül. Hat szövetkezet jelölte meg a kutatás-fejlesztést, illetve innovációt ilyen területként, és három esetben hangzott el a műszaki szaktudás.

Megvizsgáltuk a szövetkezetek különböző időtávokra vonatkozó felkészültségét. Ehhez kapcsolódóan fontosnak tartottuk megkérdezni, hogy rendelkeznek-e írott üzleti stratégiával? Ez alapján arra a megállapításra jutottunk, hogy a résztvevő szövetkezetek meglepően nagy hányada, pontosan háromnegyede rendelkezik ilyen írott üzleti tervvel. Nagy valószínűség szerint ezzel magyarázhatók a jövőre vonatkozó, általában bizakodó rövid-és középtávú várakozások. A legtöbb esetben a meglévő írott stratégia háttérben állhat az is, hogy a szegmens számára kiírt állami és Európai Unió pályázatokon való részvételhez bizonyos esetekben szükséges ennek megléte.

Arra kértük a kutatásban résztvevőket, hogy szövetkezetük felkészültségét egy egytől ötig terjedő skálán értékeljék (ahol egyes a legkevésbé felkészült, ötös pedig a teljesen felkészült) 1-3 hónap, fél év, egy év és végül három év távlatában. Az igen rövid, 1-3 hónapos időtávra a válaszadók 75%-a legalább négyesre értékelte a szövetkezet felkészültségét, közülük kilencen adtak meg erre az időtávra ötöst. Három válaszadó nem tudta megmondani szövetkezetének felkészültségét; érdekes, hogy közülük ketten a további három időtávra is ugyanezt a választ adták meg. Ebből adódóan két, az átlagos felkészültségi szintekre vonatkozó számértékre jutottunk minden időtávra vonatkozóan; az egyiknél a legalább egy kategóriában nullától, azaz „nem tudja” értéktől eltérőt megjelölő szövetkezetek kerültek a nevezőbe (18 ilyen válaszadónk volt), a másiknál pedig az összes válaszadóval számoltunk (n=20).

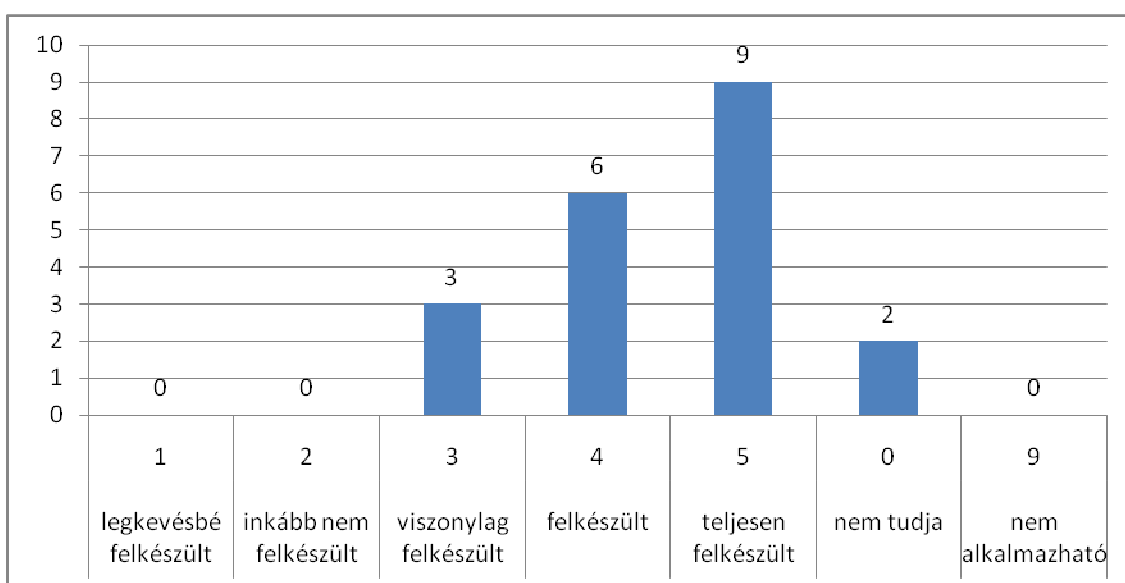
30. ábra: A szövetkezetek felkészültsége 1-3 hónap távlatában

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Egy-egy szövetkezet ítélte meg úgy, hogy szervezetük felkészültsége ilyen időintervallumra 2-esre, illetve 3-asra értékelhető. Előbbi azonban a hosszabb időtávokra sokkal optimistábban nyilatkozott; 4-es és 5-ös értékeket adott meg, míg az utóbbi szövetkezet a válaszadó személy szerint mind a négy kategóriában közepes szinten felkészült, így mindenhol 3-ast jelölt meg. A szövetkezetek felkészültsége saját bevallásuk szerint erre az időtávra átlagosan 4,111, azaz négyes, ha a 18-as sokasággal számolunk, és 3,7 amennyiben 20 elemmel számolunk.

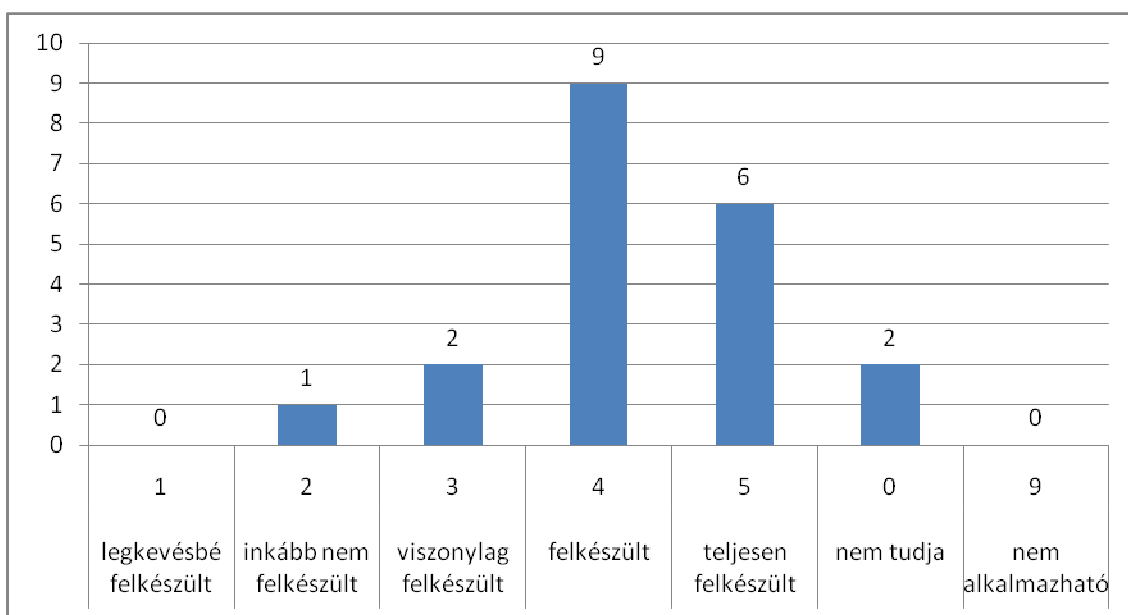
31. ábra: A szövetkezetek felkészültsége 6 hónap távlatában

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

A fél éves időtávra vonatkozó kérdésnél is a pontosan a mintában szereplők háromnegyede értékelte a szövetkezet felkészültségét 4-esre, vagy annál jobbra – ezek közül ismét 9-en mondták azt, hogy szervezetük teljesen felkészült. A válaszok ezen az intervallumon csupán négy kategória között oszlanak meg, a hármas volt az a legrosszabb szint, amelyre értékelték a felkészültségüket. Átlagosan 4,333-ra értékelték a hat hónapos időintervallumra vonatkozó felkészültségi szintjüket, míg ha a 20 elemű mintával számolunk, úgy 3,9; közelítőleg négyes ez az átlageredmény; tehát közel egy fél „jeggyel” rosszabb.

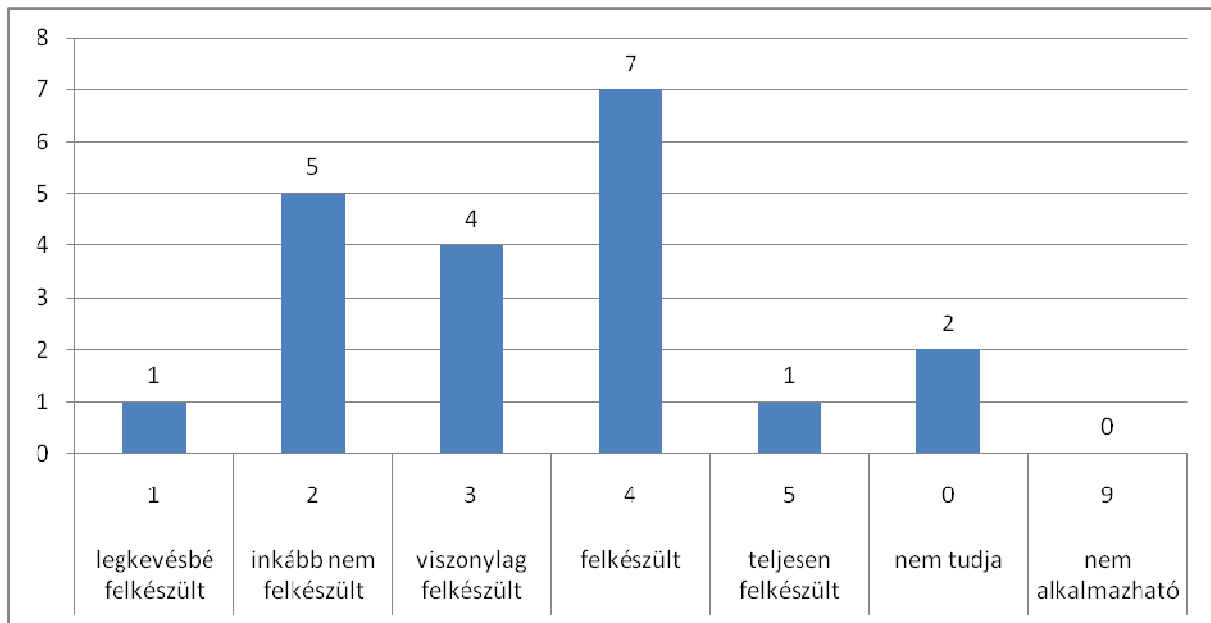
32. ábra: A szövetkezetek felkészültsége egy év távlatában

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Az egy éves távlatra vonatkozó felkészültségre is igaz az, hogy a mintában szereplő húsz szociális szövetkezet közül 15, azaz a 75% a felső két kategóriába sorolta magát, ugyanakkor az arányuk megfordult: 9 válaszadó gondolja úgy, hogy 4-esre értékelhető. Egy szervezet ítélte a jövőbeni kihívásokra való felkészültségét kettesre, kettő pedig hármasra. Tehát ezen az időtávon is meglehetősen biztosnak ítéli meg a szövetkezetek többsége a jövőre vonatkozó terveik, elképzeléseik megvalósíthatóságát, viszonylag stabilnak érzik piaci helyzetüket. A tizenkét hónapos távra ugyanazokat az átlagértékeket kaptuk, mint az 1-3 hónapra vonatkozó kérdésnél, azaz 3,7 és 4,111 a szövetkezetek átlagos véleménye felkészültségükről.

33. ábra: A szövetkezet felkészültsége három év távlatában

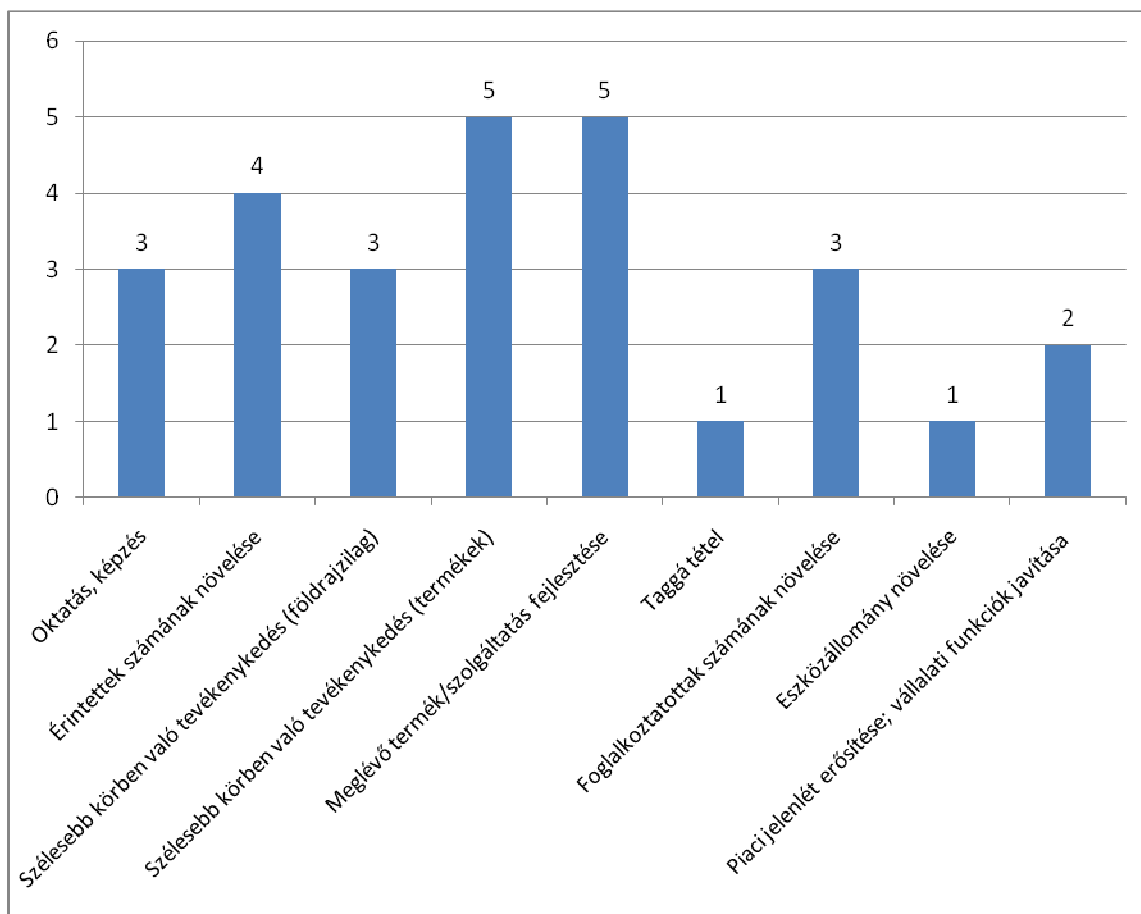
Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

A leghosszabb, három éves időtávon már lényegesen nagyobb a szórás, sokkal kevésbé érzik magukat felkészültnek a szövetkezetek. Csupán az Együtt Bajnai Szociális Szövetkezet véli úgy, hogy ilyen hosszú távon felkészültnek mondható; sőt, érdekes tény, hogy ők csupán itt adtak maguknak ötöst, rövidebb távon egyáltalán nem tartják ilyen biztosnak helyzetüket, nem érzik tökéletesen tervezettnek a szervezet jövőjét. A legtöbb válasz a hármas-négyes kategóriákban csoportosul (több mint 50%), de a „nem alkalmazható” kategórián kívül itt minden értékhez került legalább egy szervezet. Várható volt, hogy a leghosszabb időtávon fogják legkevésbé felkészültnek értékelni magukat a szövetkezetek, mégis drasztikusan nagyok tűnik a csökkenés a korábbi kiegyensúlyozott átlag mutatókhoz képest. 20 elemmel számolva 2,8-as átlagértéket kaptunk, 18-as értéknél pedig 3,111 lett az átlagos becült felkészültségi szint három év távlatában.

A felkészültséghez kapcsolódóan az iránt érdeklődtünk, hogy mik azok a tervek röviden, címszavakban, amelyek ezekre a rövidebb és hosszabb időtávokra vonatkozóan szerepelnek a szövetkezet tagjainak, illetve vezetőinek elképzeléseiben. A húsz kitöltő közül 15-en válaszoltak erre a kérdésre. A leggyakrabban felmerülő tervek közé tartozott a tagok és/vagy alkalmazottak számára oktatások, képzések szervezése, akár a szervezeti formával, akár a szövetkezet tevékenységével, végzett munkájukkal kapcsolatban. Több esetben és több értelemben is felmerültek terjeszkedéssel kapcsolatos tervek; egyrészt földrajzilag (ez a terv három esetben hangzott el), másrészt pedig más tevékenységek irányába (az új

termék/szolgáltatás bevezetésére, fejlesztésére irányuló törekvések 5 alkalommal kerültek szóba). A meglévő termékek/szolgáltatások fejlesztését (ide soroltuk a termelési volumen növelését is) öt esetben emelték ki, mint a jövőre vonatkozó fontos elképzelést. Ezeken felül összesen négy válaszadó említett a humán erőforrásra, személyzetre vonatkozó terveket, ebből három a foglalkoztatottak, alkalmazottak számának növelésére vonatkozott, míg csupán egyetlen esetben merült fel a taggá tétel kérdése. Felmerült még a piaci jelenlét erősítése, vállalati funkciók javítása (például PR, marketing) két válaszban, illetve ehhez kapcsolódóan az érintettek számának növelése négy szervezet esetében (üzleti partnerekre és vevőkre vonatkozóan egyaránt).

34. ábra: A szervezetek jövőre vonatkozó legjellemzőbb tervei

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

A szervezetek jövőjével, jövőbeni tervekkel, illetve a szervezet felkészültségével kapcsolatos bizonytalanság okaként többen említették a jogszabályi változások okozta bizonytalan helyzetet, a pályázati kiírások formáit, valamint az átmeneti likviditási problémákat. Utóbbi megfogalmazója a már korábban a rövid távú felkészültség kapcsán megemlíti Együtt Bajnai

Szociális Szövetkezet; a tervek kifejtése kapcsán a válaszadó elmondta, hogy a jelenleg a szövetkezetet sújtó átmeneti likviditási problémák miatt értékelte a szervezet 1-3 hónapos időtávra vonatkozó felkészültségét csupán kettesre. A Suli-Zsúr Szociális Szövetkezet úgy gondolja, hogy azokon a területeken felkészültek mind rövid, mind hosszabb távon, ugyanakkor nagymértékben kiszolgáltatottak a piaci igényeknek, csakúgy, mint a többi vállalkozás, így nehezen tudnak tervezni. Ez a kiszolgáltatottság a gazdasági helyzeten, illetve még nem teljesen szilárd piaci pozíciójukon kívül azonban fakadhat abból, hogy az általuk nyújtott szolgáltatások egy része (például gyermekek táboroztatása) erősen szezonális. Akad olyan szövetkezet is, amelynek határozott tervei vannak, szilárd elképzelései, de ezek megvalósítása erősen függ a jogszabályi változásoktól; ilyen a Felsővadászi II. Rákóczi Szociális Szövetkezet. Három esetben merült fel konkrétan, hogy a tervek jelenlegi helyzetükben nem megvalósíthatóak, finanszírozási igényük meghaladja a szervezet lehetőségeit, így bíznak abban, hogy a kiírásra kerülő új pályázatokon, vagy a már benyújtott pályázati anyagokkal megszerezhetik a szükséges forrásokat.

Vizsgáltuk a tagok és alkalmazottak létszámának alakulását 2007-től napjainkig. Komoly akadályokba ütköztünk azonban, ugyanis a válaszadó szövetkezetek többsége két éve alakult, vagy annál fiatalabb, így a 2007-es évre egyetlen adatot sem tudtunk begyűjteni. 2008-ban a válaszadók közül 6 szervezet működött már; az ő főállású alkalmazottaiknak, illetve tagjaiknak létszámát a következő táblázat szemlélteti.

9. tábla: Taglétszám és főállású alkalmazottak megoszlása 2008-ban

	Taglétszám (fő)	Főállású alkalmazottak száma (fő)
"SULI-ZSÚR" Szociális Szövetkezet	7	4
Alsómocsoládi Falugazda Szociális Szövetkezet	7	0
Értékrend Szociális Szövetkezet	11	4
Felsővadászi II. Rákóczi Ferenc Szociális Szövetkezet	14	14
RÉPCE PARK Szociális Szövetkezet	10	3
Team Work Szociális Szövetkezet	8	8

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

A tagok átlagos létszáma 10 fő, míg a főállású alkalmazottak létszáma a szövetkezeteknél ebben az évben 6 fő. A 2009-es évben a megkérdezettek közül már négyel több, azaz tíz szövetkezet tudott érdemleges adatokkal szolgálni a foglalkoztatotti létszámmal kapcsolatban.

10. táblázat: Taglétszám és főállású alkalmazottak megoszlása 2009-ben

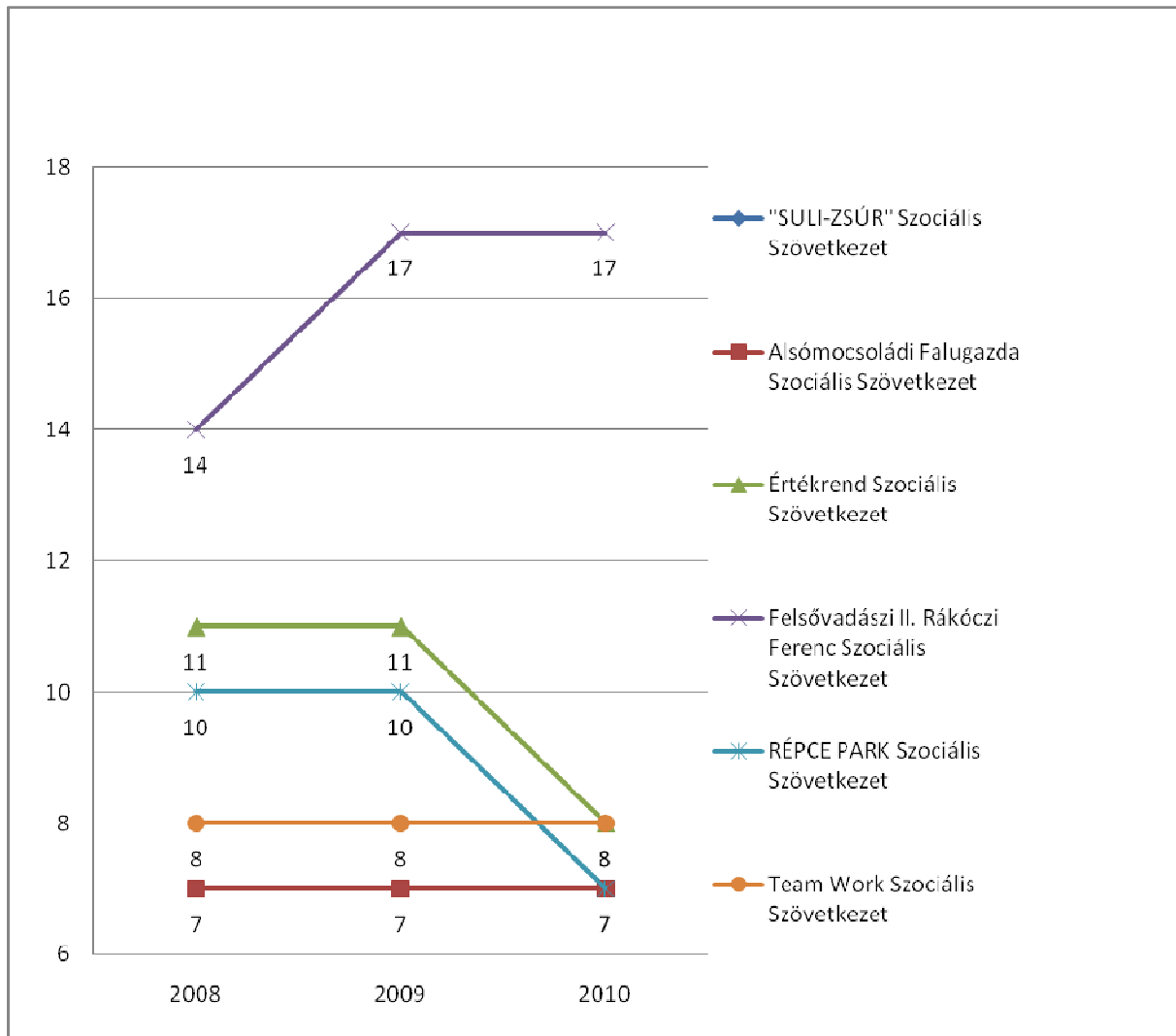
	Taglétszám (fő)	Főállású alkalmazottak száma (fő)
"SULI-ZSÚR" Szociális Szövetkezet	7	4
Alsómocsoládi Falugazda Szociális Szövetkezet	7	9
Értékrend Szociális Szövetkezet	11	6
Felsővadászi II. Rákóczi Ferenc Szociális Szövetkezet	17	17
RÉPCE PARK Szociális Szövetkezet	10	6
Team Work Szociális Szövetkezet	8	8
BRUMM Szociális Szövetkezet	8	11
IDEA Zalai Szociális Szövetkezet	7	3
Olajütő Szociális Szövetkezet	8	5
Szociális Raktár Szövetkezet	20	0

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

A tagok átlagos létszáma a mintánkban szereplő és 2009-ben már működő szociális szövetkezetek esetében 11 fő, azaz növekedést mutat az előző évhez viszonyítva. A főállású alkalmazottak átlagos száma pedig 7 fő, tehát itt is növekedés tapasztalható.

Az idei, 2010-es évre vonatkozóan 19 választ kaptunk erre a kérdésre. A taglétszám átlagosan 10 fő, míg a főállású alkalmazottak száma csupán 4 fő, ami erős csökkenés a korábbi évekhez viszonyítva. A radikális változás okán megvizsgáltuk, hogy vajon annál a hat szövetkezetnél, amelyek már harmadik éve működnek, milyen trendek figyelhetők meg e két mutatóval kapcsolatban.

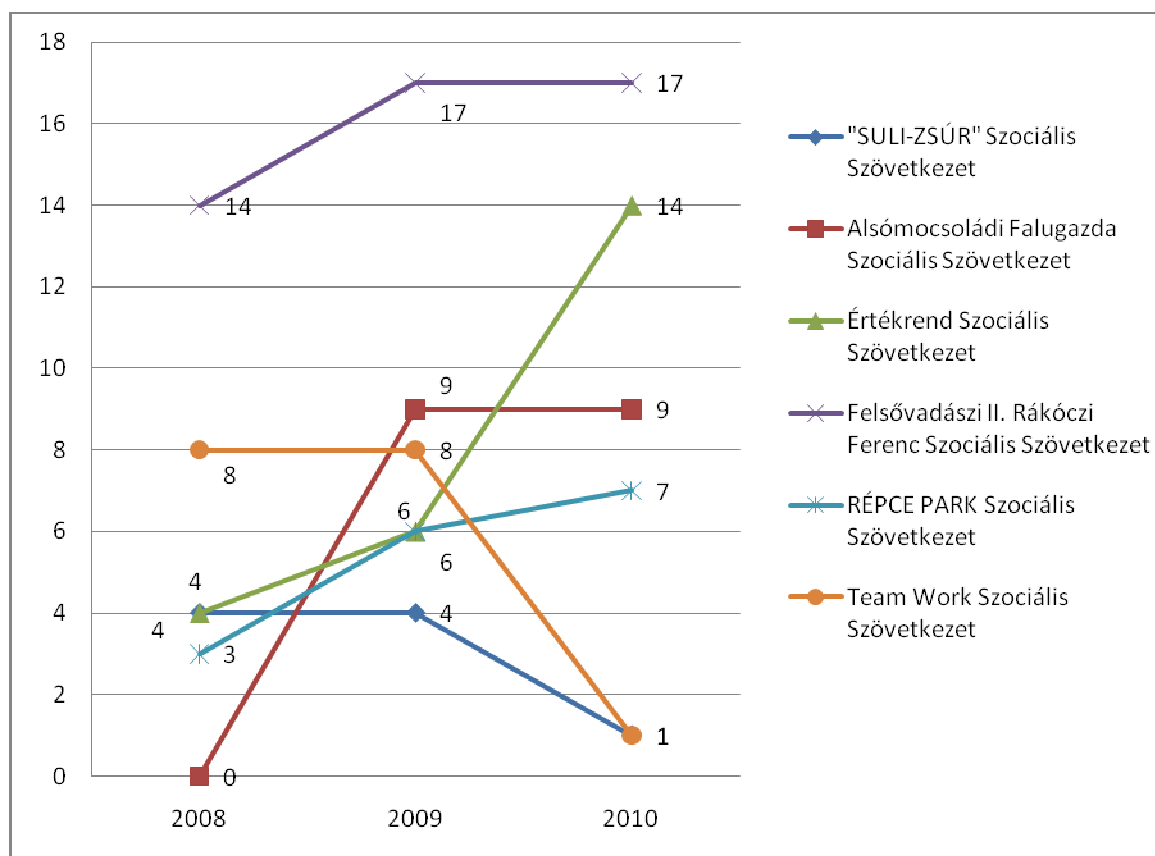
35. ábra: Tagok átlagos létszámának alakulása a három éve működő szociális szervezetek esetében

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Megállapítható, hogy a mintában szereplő, már harmadik éve működő szervezetek harmadánál 2009-hez viszonyítva csökkent a tagok létszáma, 11-ről 8, illetve 10-ről 7 főre. Három szervezetnek állandó a taglétszáma megalakulásuk óta – sajnos a tagság összetételéről nincsenek bővebb ismereteink, bár érdemes lenne megvizsgálni, hogy az is változatlan-e?

36. ábra: Alkalmazottak átlagos létszámának alakulása a három éve működő szociális szövetkezetek esetében

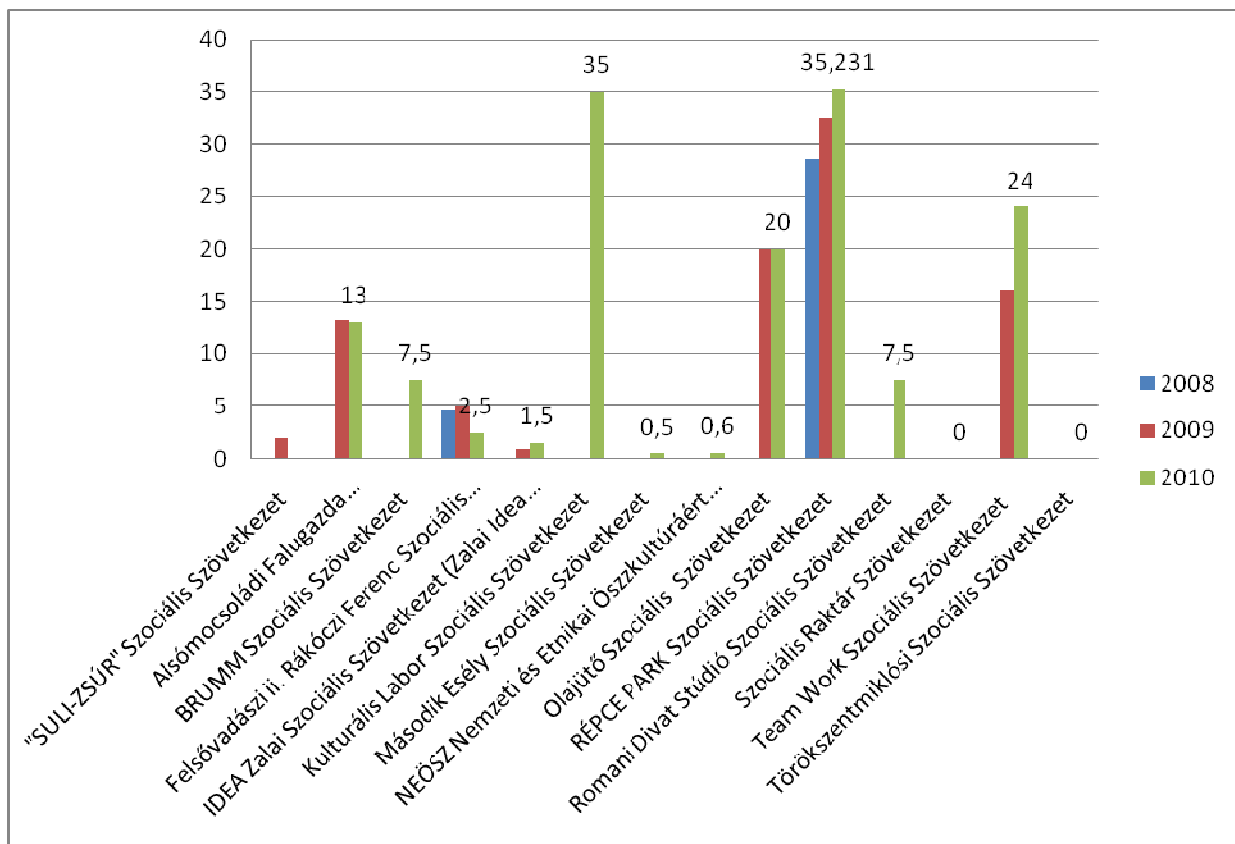
Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Mint ahogyan az a fenti diagramon is látható, a kérdéseinkre válaszoló, 2008 óta tevékenykedő szociális szövetkezetek közül kettőnél nőtt az alkalmazotti létszám, kettőnél csökkent, és két esetben stagnált az induláshoz képest.

Az árbevétel alakulására vonatkozó kérdéscsoportra is igazak azok az állítások, mint az alkalmazotti-, és taglétszámra; a válaszadó szövetkezetek rövid működési idejéből adódóan. Alapvetően az árbevételt is a 2007-től 2010-ig terjedő intervallumban terveztük megvizsgálni, de a mintában szereplő szövetkezetek közül egyik sem tudott 2007-es árbevételi adatokkal szolgálni. A következő, 2008-as adatokra vonatkozó kérdésre is mindössze 2 szervezet, a Felsővadászi II. Rákóczi Szociális Szövetkezet, valamint a Répce Park Szociális Szövetkezet tudott választ adni. Előbbi árbevétele az adott évre 4,6 millió forint, utóbbié pedig 28,64 millió forint volt. A 2009-es évre vonatkozó adatok köre már bővebb, 8 esetben kaptunk értékelhető választ a megkérdezettektől, de a többség közülük is csak megközelítő pontossággal tudta/kívánta megadni. A 2010-re vonatkozó kérdésre 16 értékelhető választ

kaptunk. Közülük ketten, a Szociális Raktár Szociális Szövetkezet és a Törökszentmiklósi Szociális Szövetkezet azt nyilatkozták, hogy erre az évre nem számolnak várható árbevétellel. Előbbi esetében ennek oka, hogy árbevétel nem realizálódik a szövetkezetnél, közvetítő szerepet tölt be csak a termelők és az üzletek között. Míg a Törökszentmiklósi Szociális Szövetkezet esetében ennek oka, hogy az éppen benyújtott, elbírálásra váró pályázatuk eredményére várnak, így annak megszületéséig még nem kezdik meg az alapvető tevékenységüket.

37. ábra: A mintában szereplő szociális szövetkezetek árbevételének alakulása

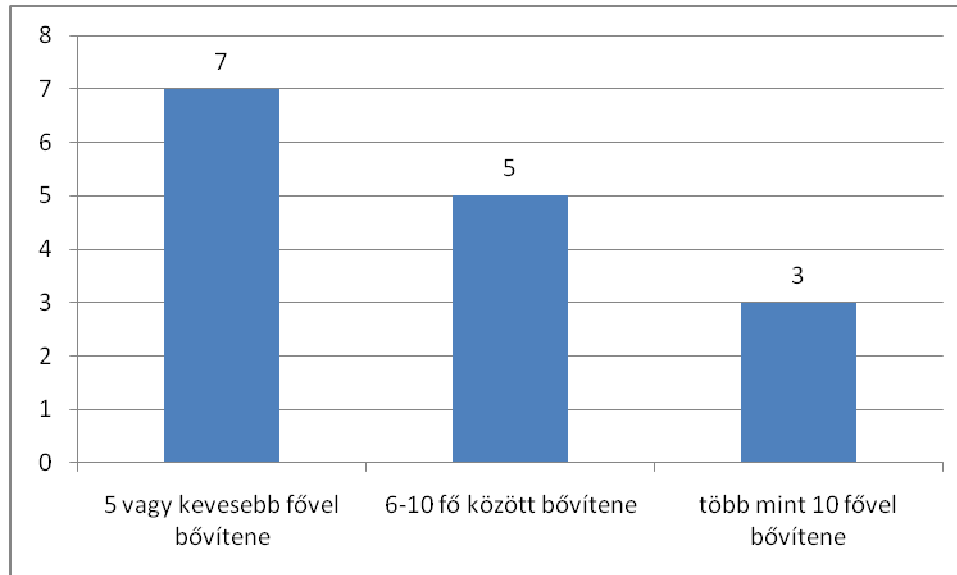

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Az erőforrásokra vonatkozó kérdések körében az utolsó kettő kifejezetten a HR területre fókuszált. A jövőre vonatkozó tervekkel kapcsolatban adott válaszokból kiindulva érdeklődtünk az iránt, hogy tervezik-e az egyes szövetkezetek a jövő év folyamán, 2011-ben további alkalmazottak felvételét, és ha igen, akkor hány főt? Három esetben nem, 17 esetben azonban igenlő volt a válasz, azonban a létszám igen nagy eltéréseket mutatott, mely elsősorban a szervezet tevékenységi körével, valamint életkorával mutat szoros összefüggést.

Az erőforrás igényesebb, termelő ágazatokban jellemzően nagyobb létszámú munkaerő felvételében gondolkodnak. Többen említették a beszélgetés során, hogy az alkalmazotti létszám növelése erősen függ attól, hogy a már benyújtott pályázataikat pozitívan bírálják-e el, illetve milyen új állami vagy Uniós források kerülnek meghirdetésre? Például a Gerényesi Szociális Szövetkezet képviselője külön kiemelte, hogy 12 fővel kívánják bővíteni a foglalkoztatottak számát, de ez csak a bent lévő TÁMOP pályázatuk pozitív elbírálása esetén lehetséges. Érdekes itt megjegyezni, hogy a jövőre vonatkozó elképzelések kapcsán szintén megemlítette a Gerényesi képviselője azt, hogy új tevékenységek bevezetését tervezik ugyan, de ez függ attól, hogy a pályázati pénzekből részesülnek-e. Érdekes, hogy az Idea Zalai Szociális Szövetkezet is megemlítette a tervek megvalósítása, megvalósíthatósága kapcsán, hogy ahhoz szükséges pályázati forrásukhoz jutniuk, ugyanakkor a foglalkoztatotti létszám növelése kapcsán, - további két főt kívánnak felvenni -, nem említették meg ezt. Ugyanez igaz az öt alkalmazott felvételét tervező Törökszentmiklósi Szociális Szövetkezettel kapcsolatban is; új, szélesebb tevékenységi körök bevezetése kapcsán megemlítették a pályázat általi finanszírozás szükségességét, de a személyügyi kérdéseknél ez nem került szóba.

38. ábra: Alkalmazotti létszám bővítésére vonatkozó tervek

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

A blokk utolsó kérdése arra vonatkozott, hogy a szövetkezet foglalkoztat – e hátrányos helyzetű munkavállalót, és ha igen, hány főt? Itt kilenc esetben kaptunk nemleges választ a lekérdezések során. A fennmaradó 11 szövetkezet nagyon eltérő arányban foglalkoztat ilyen

munkavállalókat, például a Felsővadászi II. Rákóczi Szociális Szövetkezetnél minden ott dolgozó ebbe a kategóriába sorolható, de eltérő tevékenységi körökben foglalkoztatják őket. Ugyanakkor az interjú során kiderült, hogy itt is hamarosan változni fog a helyzet, ugyanis bár aktuálisan 17 főállású alkalmazott van, folyamatban van az átalakítás. Úgy tervezik, hogy csak 1 fő lesz főállású tag, és a többieket más státuszba sorolják a rossz munkamorál miatt, motivációs célokra kívánják a jövőben a főállású pozíciót felhasználni, mert a munkavállalók egy része, bár főállásúként volt a szövetkezetnél, nem dolgozott és ők demotiválták a többi munkavállalót is. Legnagyobb létszámban a Második Esély Szociális Szövetkezet foglalkoztat hátrányos helyzetű munkavállalót, negyven főt, akik mind a szociális szövetkezet főtevékenységében vesznek részt (takarítás, házi segítségnyújtás).

A Brumm Szociális Szövetkezet esetében az alkalmazott 6-7 főnyi hátrányos helyzetű munkavállalói csoport összetétele igen vegyes; akad köztük tartós munkanélküli, 50 év feletti munkavállaló és pályakezdő is.

2.7. A szövetkezetek véleménye a szervezeti formáról

2.7.1. Jogi, szervezeti korlátok akadályozták-e és ha igen, akkor mennyiben a fejlődésüket?

Arra a kérdésre, miszerint jogi vagy szervezeti korlátok akadályozták-e, és ha igen, akkor mennyiben a fejlődésüket 20 megkérdezett adott értékelhető választ.

A szociális szövetkezeti jogi forma – bár mint látni fogjuk, alapvetően alkalmas a szociális és gazdasági tevékenység összekapcsolására – a válaszadók több mint fele (20-ból 11) szerint ma Magyarországon megnehezíti a szervezet fejlődését. Legnagyobb problémájának azt tartják (a nyitott kérdésnél ezt 5 válaszadó említette), hogy még túl új a forma, és így társadalmi ismertsége és elismertsége alacsony. Ez igaz a lakosságra, az üzleti élet szereplőire, de az állami szervekre, hivatalokra is. Az információk hiánya – ha nem is okoz megoldhatatlan problémákat – mindenképpen meglassítja, bonyolítja az ügyek intézését.

Egy válaszadó azt is említette, hogy problémáik adódnak a „szövetkezet” névből, mivel ahhoz szocialista, kellemetlen felhangok kapcsolódnak, ez gyanakvást szül a potenciális üzleti partnerekben.

Mivel tevékenységük nagyrészt a pályázati forrásoktól függ, oda kell figyelniük a jogi és számviteli megfelelésre, de ez megfelelő képesítéssel rendelkező tagok hiányában hatalmas terhet ró a szövetkezetekre. Ráadásul ezek a szervezetek alaptevékenységükben általában

sokkal nagyobb terheket vállalnak, sokkal nagyobb odafigyelést igényelnek a hátrányos helyzetű munkavállalók alkalmazása miatt.

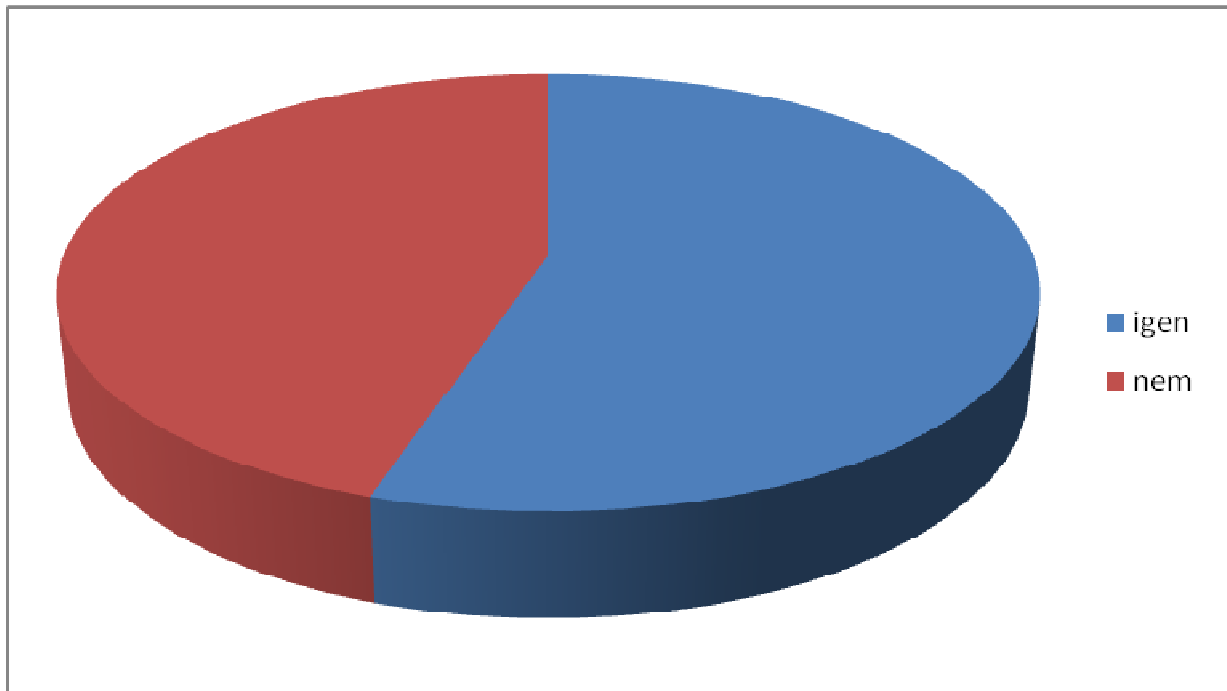
További problémát jelent, hogy a tanácsadók, akik a tevékenységet megkönnyíthetnék, szintén nem ismerik eléggé a szövetkezeti törvényt és a szociális szövetkezetek számára elérhető pályázati, forrásszerzési, lobbizási lehetőségeket. Speciálisan ide sorolhatóak a közjegyzők, ügyvédek. Az ő tájékozatlanságuk, alulinformáltságuk miatt két szervezet szerint nehézkes volt a megalakulás, a cégbíróság többször visszautasította bejegyzési kérelmüket formai hiányosságok miatt.

Bár a szociális szövetkezetek gazdasági tevékenységet folytatnak, céljuk alapvetően szociális, „nonprofit”, három válaszadó viszont nehezményezi, hogy ezt nem ismerik el sem az üzleti partnerek, sem az állami szervek. Két forráshiánnyal küzdő szövetkezet szerint hiba, hogy a szociális szövetkezetek normatív támogatást nem kaphatnak, sőt társasági, iparüzési adókedvezményben sem részesülnek, bizonyos pályázatokra pedig nem is jelentkezhetnek. A pályázati pénzekből telephelyvásárlásra, infrastruktúra fejlesztésre nem lehet összegeket lehívni, pedig ez megteremthetné a hosszú távú működés alapjait – ezt egy szövetkezet említette. (A megkérdezett hozzátette, hogy esetleges elidegenítési tilalommal lehetne megakadályozni az ezzel való potenciális visszaéléseket.) A forprofit és nonprofit tevékenység keveredése miatt sokszor még a tagok számára sem egyértelmű, kell-e, és ha kell, mikortól és mennyi profitot termelni.

Egy szövetkezet szerint problémát jelent az is, hogy a szövetkezeti törvény nem igazán határoz meg szankciókat az olyan esetekre, ha például egy tag nem működik együtt a többiekkel, vagy nem végzi el vállalt saját hozzájárulását, munkáját.

A nehézségek ellenére az erre a kérdésre választ adó 20 szövetkezetből 9 gondolja úgy, hogy maga szövetkezeti forma nem okoz és nem okozott számára nehézségeket. Egyikük az új forma őket nem súlyosan zavaró ismeretlenségét, egy másik a kicsit lassú döntéshozatalt említette, ami azonban összességében nem okoz számukra problémát. Ketten említették, hogy az elején nehézkes, hosszadalmas volt az engedélyek megszerzése, de ebben nem volt szerepe a szociális szövetkezeti formának.

39. ábra: Jogi, szervezeti korlátok akadályozták-e a fejlődésüket?

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Bőségesebb költségvetési források esetén szélesebb körben tevékenykedtek volna-e?

Amikor az iránt érdeklődtünk, hogy bőségesebb költségvetési források esetén szélesebb körben tevékenykedtek volna-e, 20 megkérdezett adott értékelhető választ, és tulajdonképpen minden megkérdezett igennel felelt. Eltérések abban mutatkoznak, hogy a tevékenységek körét bővítenék-e, vagy inkább a meglévő tevékenységet végeznék szélesebb földrajzi körben. Egy mezőgazdasági termeléssel foglalkozó szövetkezet például tervezi a megtermelt zöldségek, gyümölcsök feldolgozását, tartósítását, ezt forrás hiányában nem tudják jelenleg megtenni. Egy másik szervezet úgy fogalmazott, tele vannak tervekkel, és jelenleg ehhez gyűjtene forrásokat.

Két másik megkérdezett szerint azért lenne fontos a bőségesebb állami támogatás, forrás, mert eleve hatalmas nehézséget jelent a hátrányos helyzetűek aktivizálása, bevonása tagként, ezen csak súlyosbít, ha már megnyert pénzek kifizetése késik – formai hiányosságok vagy egyszerűen költségvetési megfontolások, visszafogások miatt. Vagy ha nincs is hiányosság, a pályázatok akkor is utófinanszírozásos jellegűek, ez már eleve hatalmas többlet-terhet ró a szövetkezetekre. Egy esetben emiatt egy a termeléshez szükséges gép beszerzése maradt el, ami azt vonta maga után, hogy – bár lenne a szélesebb régióban is kereslet – csak a szűk kistérséget tudták ellátni.

6 szövetkezet terjesztené ki tevékenységét földrajzi értelemben bőségesebb források esetén. Egyikük szerint ez azért is pozitív lenne, mert így szélesebb körben építhetnék kapcsolataikat más szociális szövetkezetekkel, és járhatnának elől jó példával, oszthatnák meg tapasztalataikat.

5 megkérdezett gondolja úgy, hogy térben és tevékenységi körben is tudnának bővülni megfelelő finanszírozási háttérrel, forrással. Egyikük még nemzetközi terjeszkedésre is gondolna, többek között azért is, mert Nyugat-Európában ismertebb és elismertebb a szociális szövetkezeti forma.

1 szövetkezet csak egyszerű igennel válaszolt, közülük egy most alakuló bio-, és egészséges élelmiszerekkel foglalkozó vállalkozás úgy fogalmazott, tele vannak tervekkel, amelyekhez most gyűjtene forrásokat.

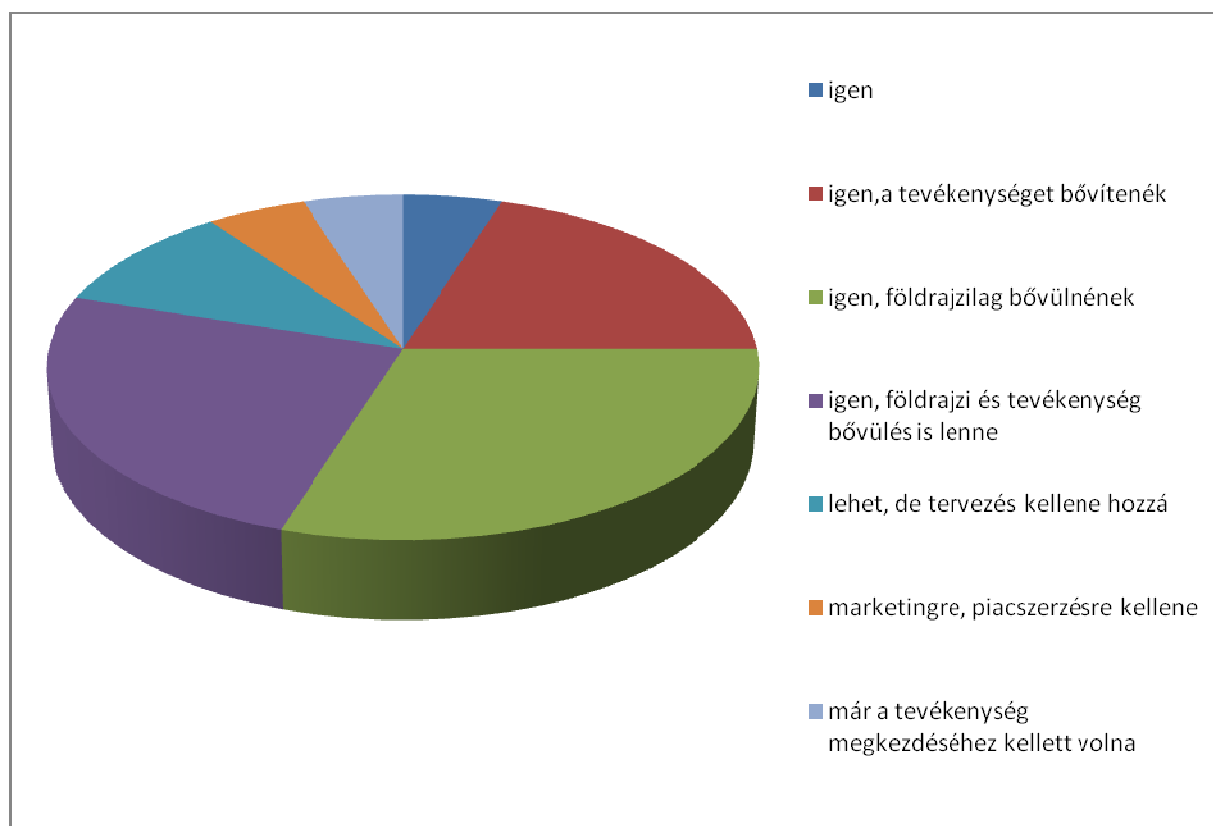
Egy idén alakult szervezet a jelenlegi termelőkapacitásához próbál piacot szerezni, ez nagyobb marketing költségvetéssel gördülékenyebben menne, azonban a termelőkapacitást nem bővítenék egyelőre, a keresleti oldal növekedése nélkül.

Ezen a szövetkezeten kívül még két szervezet volt, akik csak óvatosan foglalmazták meg az esetleges bővebb források elköltésére, felhasználásra vonatkozó terveiket. Egyikük úgy fogalmazott, hogy a jelenlegi tevékenységüket a helyzetnek, kereteknek megfelelően alakították ki. Így új forrás bevonása újabb tervezési folyamatot igényelne.

A másik úgy gondolja, ők is megpróbálnák a földrajzi, vagy tevékenységi bővülést, de nem „ész nélkül”, nem rövid idő alatt, hanem alapos tervezéssel, igények és lehetőségek felmérése után.

Egy idén alakult szervezet állítása szerint épp az elutasított pályázat, a forráshiány miatt nem tudja megkezdeni tevékenységét. Igazság szerint azonban az ő tevékenysége nem tűnik piacképesnek, nincs rá kereslet.

40. ábra: **Bőségesebb költségvetési források esetén szélesebb körben
tevékenykednének/tevékenykedtek volna-e?**

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

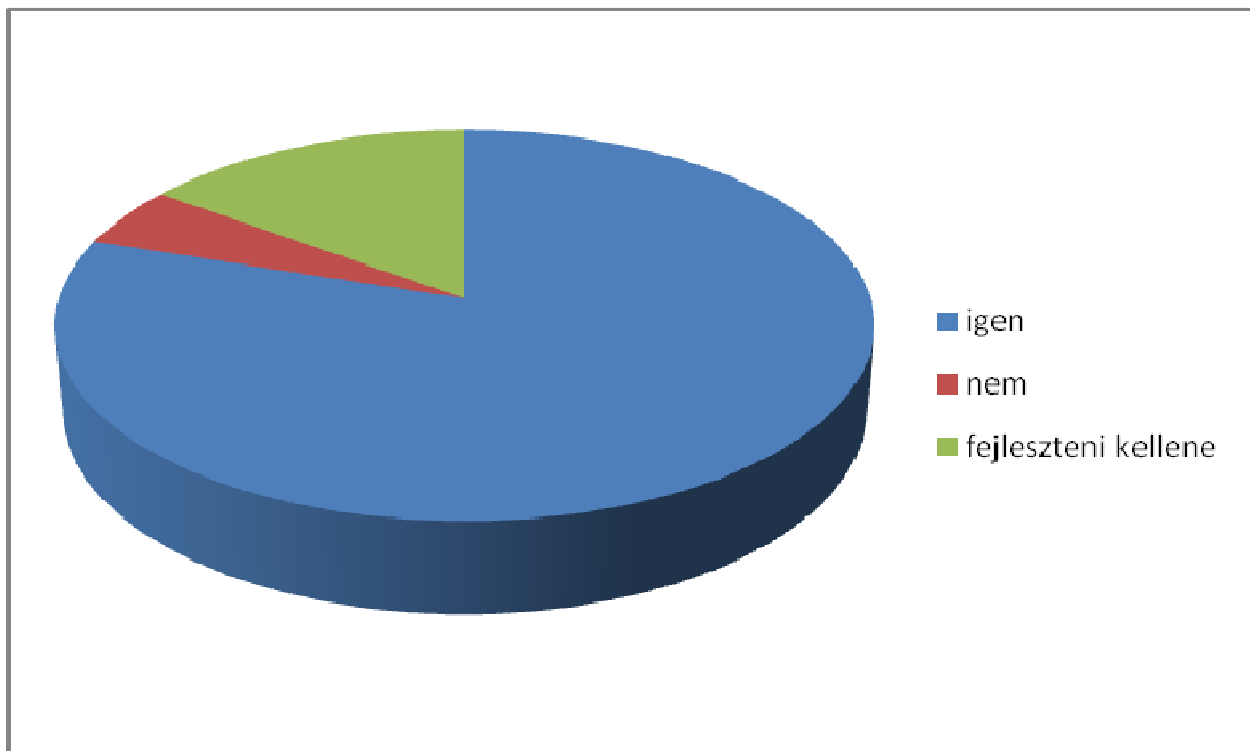
A kibontakozáshoz vagy talpon maradáshoz szükséges vezetői kapacitásokra vonatkozó kérdések kapcsán megnyugtatóan pozitív válaszokat kaptunk. A 20 válaszadóból 12 csak egyszerű igent válaszolt, ez véleményünk szerint azt jelenti, hogy ezen a területen olyannyira nincs problémájuk, hogy még magyarázni sem akarják. Még két megkérdezett mondott egyértelmű igent, kis magyarázattal.

Egy válaszadó úgy fogalmazott, hogy „megfelelő feladatelosztással és szervezéssel” tudják biztosítani a kellő vezetői kapacitást. Egyikük említette, hogy egyes feladatokban, például a pályázatírásban segít az önkormányzat. Ezzel kapcsolatban volt olyan válaszadó, aki még az 5.1. kérdésnél kifejezetten panaszkodott az önkormányzat együttműködéstől való elzárkózására (Kulturális labor Szociális Szövetkezet), kisebb településeken viszont úgy néz ki, a szövetkezetek jól együtt tudnak dolgozni az önkormányzat munkatársaival, ezek segítik munkájukat.

Azok, akik nem egyértelműen bizakodóak arról beszéltek, hogy az alapvető vezetői feladatokat el tudják látni, de ehhez általában több tag közös munkája kell. Hogy szervezettebbek legyenek a keretek, 3-an gondolják úgy, hogy fejleszteni kell ezt a területet. Van, aki ezt új tag felvételével, más képzéssel, továbbképzéssel látja megoldhatónak.

Egy válaszadó mondott egyértelmű nemet (Kulturális Labor Szociális Szövetkezet). Ők jelenleg egy menedzsert tudnak, fizetni, ő a könyveléssel és az OFA pályázat adminisztrációjával foglalkozik. Kellene még egy fő, aki megrendelést szerez és munkát szervez. A szociális célt előtérbe helyezve direkt tartósan munkanélkülieket vettek fel, ők viszont nem potensek munkájuk megszervezésére. Így a tagok végzik a vezetői feladatokat, de a hatékonyabb munkavégzéshez szükséges lenne még egy fő menedzser alkalmazotti státuszban.

41. ábra: **Rendelkeznek-e a minimálisan szükséges kellő vezetői kapacitással a talpon maradásukhoz vagy kibontakozásukhoz?**

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

A szervezeti formának a szociális és gazdasági tevékenységre való alkalmasságát az arra a kérdésre adott válaszok is bizonyítják, hogy az egyes tagok erőfeszítéseinek kellő koordinációját biztosítja-e ez a szervezeti forma. A 20-ból 9 megkérdezett egyszerű igennel válaszolt, mások árnyalták is a véleményüket. Egy megkérdezett szerint „pont ez a forma

alkalmas” a szociális és gazdasági tevékenység összekapcsolására, főleg mert kötelező a tagok személyes közreműködése, és ezt a tevékenységet csak így lehet végezni.

Egy válaszadó szerint a forma előnye a laza struktúra, melynek köszönhetően „több lábon állhat a szövetkezet és a tagok is sok mindent csinálhatnak” (NEÖSZ, tevékenységi körei: alternatív energia, kultúra, képzőművészet, előadó-művészet).

A Répce-Park Szociális Szövetkezet szerint „korábban szűknek bizonyultak a formai keretek, de lassan megszokottá vált”.

Az Olajütő Szociális Szövetkezet szerint „ez sem rosszabb forma, mint más, igaz, előnyét sem igen érezzük”.

Összességében 13 válaszadó válaszolt egyértelműen pozitívan a kérdésre, tehát gondolja úgy, hogy az egyes tagok erőfeszítéseinek kellő koordinációját biztosítja a szociális szövetkezeti forma.

Néhány válaszadó a tagok motiválhatóságára, illetve annak hiányára panaszkodott. Esetről-esetre változik, hogy ez mekkora problémát okoz.

Két megkérdezett gondolja úgy, hogy mivel a tagok többsége önkéntes munkát végez, nehéz meghatározni a tényleges és az elvárt – vagy elvárható - teljesítmény különbségét, de mivel önkéntes szerveződésről van szó, a csapatnak van közös célja, így nincsenek komoly problémák. Egyikük szerint ez azért is van, mert a Szövetkezeti törvény egyáltalán nem szabályozza, mit tegyenek a tagok, illetve mi legyen azokkal, akik nem végzik el személyes közreműködésüket.

Még egy válaszadó volt (Felsővadászi II. Rákóczi Ferenc Szociális Szövetkezet), aki hasonlót említett, a képviselő úgy fogalmazott, hogy az aktív, valóban dolgozni akaró tagok munkáját jól koordinálja, de mivel ki lehet lépni, nincs igazán szankció.

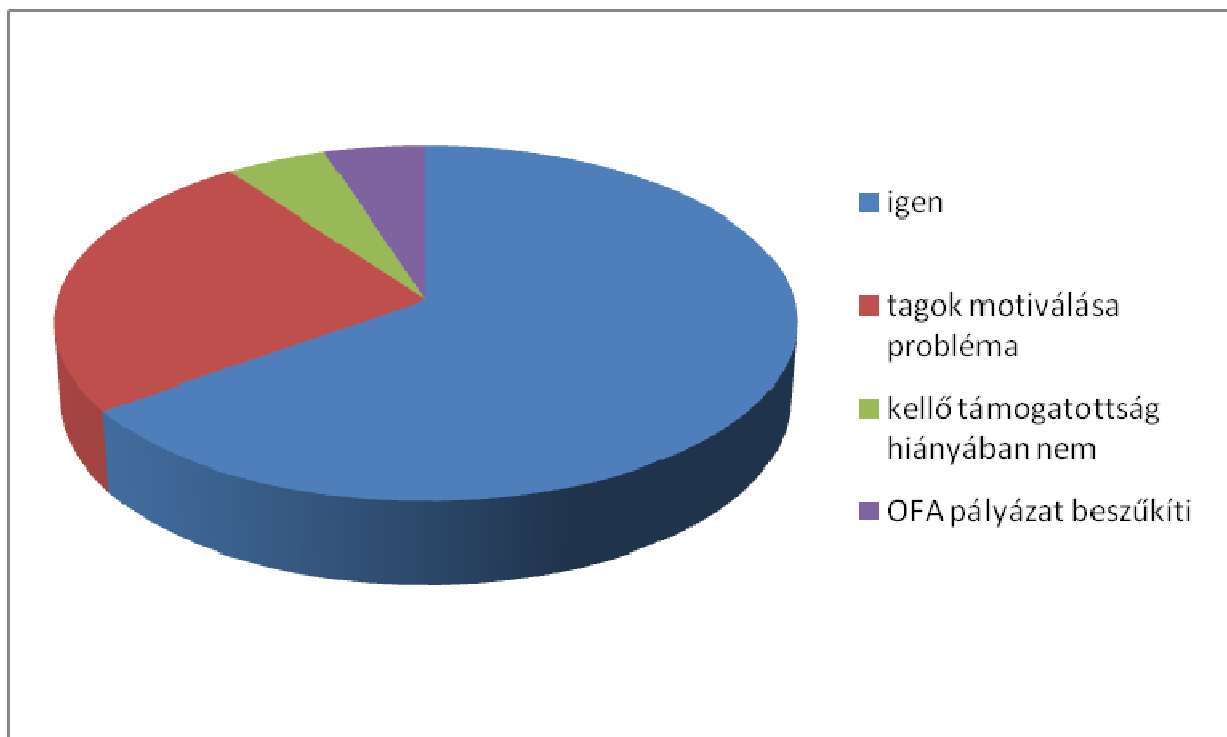
Egy válaszadó (Kulturális Labor Szociális Szövetkezet) szerint a szervezeti forma maga jó, ami statikussá, szűkké teszi, az az OFA pályázat, amit több, mint egy év után nyertek meg, de most is aszerint kell dolgozniuk.

A hátrányos helyzetűek foglalkoztatási nehézségeire mindössze két válaszadó utalt ennél a kérdésnél. Egyikük (Brumm Szociális Szövetkezet) szerint a forma megfelelő lenne, de a tagok személyiségével, egyéni kompetenciáival van probléma. Nehéz (volt) a tagokat toleranciára, kitartásra, kreativitásra, rugalmasságra ösztönözni. Ahogy a Gödölye Szociális Szövetkezet megkérdezett tagja is felhívta rá a figyelmet, a Szövetkezeti törvény nem igazán szabályozza ezt a kérdést, így magától a szövetkezettől és annak tagjaitól függ a munka hatékonysága, szervezettsége.

A másik, a Második Esély Szociális Szövetkezet épp azt tűzte ki célul, hogy hátrányos helyzetűeket foglalkoztat, de kérdésesnek tartja, hogy a tagok és a támogatni kívánt munkavállalók fel tudnak-e nőni a feladathoz, elérik-e a kívánt a színvonalat. Az ő esetleges alacsonyabb munkateljesítményüket, vagy az átlagostól eltérő hozzáállásukat el kellett fogadniuk és ennek tudatában kell tevékenykedniük, de még az is kérdés, hogy a belépő hátrányos helyzetűek egyáltalán be tudják és akarják-e fizetni a kellő összeget.

Az Alsómocsoládi Falugazda Szociális Szövetkezet véleménye szerint a szövetkezeti forma azért nem alkalmas az erőfeszítések koordinálására, mert nem kapcsolódik hozzá megfelelő mértékű külső, állami vagy önkormányzati támogatás. (Amivel a tanulmány szerzői nem feltétlen értenek egyet.)

42. ábra: Az egyes tagok erőfeszítéseinek a kellő koordinációját biztosítja-e szociális szövetkezeti forma?

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

2.7.2. A szociális szövetkezetek legfontosabb előnyei

A szociális szövetkezeti forma azon kérdésre adott válaszok alapján, hogy mi a szövetkezet három legfontosabb előnye más társasági formákhoz képest, egyértelműen előnyös a

megkérdezettek számára – szinte mindenki rögtön tudott sorolni három pozitívumot a szervezeti formával kapcsolatban. Mind a 20 válaszadó adott valamilyen választ, ebből is látszik, hogy van véleményük, érzik a szociális szövetkezeti lét értelmét, „hasznait”.

Bár a kérdés nyitott volt, értelemszerűen voltak többször visszatérő válaszok, többször előkerülő okok a szociális szövetkezeti forma választására, így érdemes statisztikát készíteni ezekről.

11. táblázat: A szociális szövetkezeti forma előnyei

Keret a közösség építéséhez, erősítéséhez, kohézió, összefogás, szolidaritás, kooperáció	10
sokrétű tudás, tapasztalat összegyűjtése, felhasználása	5
pályázati lehetőségek	5
önfoglalkoztatás, tulajdonosi szemlélet magukénak tudják érezni (egyikük hozzátette, hogy ez inkább elvi előny, sajnos nem mindig látszik érvényesülni)	5
szociális és gazdasági célok összekapcsolása	4
közös felelősségvállalás	3
közösségi igények kielégítése	2
demokratikus döntéshozatal	2
tagok életkörülményein lehet javítani – munkalehetőségen túl közösségi alapból nyújtható támogatásokkal is	2
szociális és egyéb (pl. kulturális, környezetvédelmi) célok összekapcsolása	2
önmegvalósítás	1
önkéntesség	1
magánvagyonnal nem felelnek a tagok	1

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Látható, hogy legtöbben – a válaszadók fele – abban látja a szociális szövetkezeti forma előnyét, hogy keretet biztosít a közösség építéséhez, a kis közösségekben a társadalmi kohézió erősítéséhez. Sok megkérdezett egy már azelőtt is létező kooperációt, együttműködést terelt, foglalt szervezeti formába a szociális szövetkezet megalapításával.

Érdekes, hogy bár 4 válaszadó szerint nagyon fontos előny, hogy a szociális célhoz gazdálkodási tevékenység is kapcsolódik – mintegy megteremtve a szociális cél forrását – mégis, 5 válaszadó gondolja úgy, hogy a szervezeti formához kapcsolódó egyik előny a pályázati lehetőségekhez kötődik – tehát pótlólagos forrásbevonási lehetőséghez. Ez

összecseng a 2.1 kérdésre adott válaszokkal, ahol kiderül, hogy a válaszadók többsége számít állami, vagy EU-s segítségre tevékenységének fenntartásához.

Szintén 5 válaszadó szerint fontos a sokrétű tudás, tapasztalat felhasználásának, szinergiájának lehetősége. Véleményünk szerint ez összekapcsolódik az önkéntességgel, hiszen a legtapasztaltabb, leginkább versenyképes tudással rendelkező tagok általában nem alkalmazottak, nem is ez a főállásuk, mégis, személyes kapcsolataik és munkatapasztalatuk képezi a szövetkezetek egyik legfontosabb erőforrását.

5 válaszadó említette, hogy a szövetkezeti formának köszönhetően az eddig a tulajdonlásból „kirekesztett” tagok önmagukat foglalkoztathatják, magukénak érezhetik a céget, közösen fogalmazzák meg céljaikat, és ez számottevő plusz motivációt jelent munkateljesítményük növelésére. Meg kell azonban jegyezni, hogy az egyik válaszadó (Olajütő Szociális Szövetkezet) véleménye szerint ez inkább csak elvi előny, a gyakorlatban sajnos sokszor okoz problémát a hátrányos helyzetű, korábban tartósan munkanélküli tagok motiválása.

Hasonlóról számolt be egy másik válaszadó is, a Második Esély Szociális Szövetkezet. Ők úgy fogalmaztak, hogy a tagságnak közel azonos értékrendet kellene képviselni a megfelelő kooperációhoz. Mivel náluk ez nem igazán adott, ők nem látják túl sok előnyét ennek a szervezeti formának.

Szintén szorosan ide kapcsolódik, hogy 3 megkérdezett szerint fontos előny a közösségi, közös felelősségvállalás lehetősége is. 2-2 megkérdezett tartja fontos előnynek a közösségi, demokratikus döntéshozatalt (ez főleg kis taglétszámnál előny, hiszen így nem akadályozza, hanem segíti a napi, operatív ügyintézés), a szociális és egyéb célok összekapcsolásának lehetőségét, valamint a közösségi igények kielégítését. Kétségtelen, a foglalkoztatás mellett ez a szociális szövetkezetek létrehozásának másik fontos célja.

Szintén 2 válaszadó említette, hogy az, hogy lehetőség van a közösségi alapból a tagok életkörülményein javítani, számukra szolgáltatásokat nyújtani előnye a szövetkezeti formának.

Volt egy megkérdezett ("Hátrányos Helyzetűek Felzárkóztatásáért" Foglalkoztatási Tanácsadó és Szolgáltató Szociális Szövetkezet), aki alig néhány kérdésre válaszolt (de erre éppen igen), így kivettük a végső mintából, ő volt még hasonlóképpen borúlátó, de nem a belső, tagok közötti feszültségek, hanem a külső, piaci fogadtatás, a versenytársak és partnerek miatt. A képviselő szerint bár a szövetkezetnek alapvetően szociális céljai vannak, a piacon úgy kell élniük, viselkedniük és harcolniuk, mint bármely más vállalkozásnak, de mégis kevesebb az esélyük. A piacon való helytállásban véleménye szerint egyáltalán nem segít ez a szervezeti forma.

Arra a kérdésre, hogy mi a szövetkezet három legfontosabb hátránya más társasági formákhoz képest, 19 választ kaptunk.

Bár az előző kérdésből kitűnnek a szervezeti forma előnyei, összesen 3 válaszadó volt, aki azt mondta, nem tudna hátrányt említeni. Az is igaz viszont, hogy csupán 2 megkérdezett tudott 3 hátrányt mondani, a többieknek inkább csak egy-egy probléma jutott eszébe.

Mivel itt is előfordultak visszatérő válaszok, a problémák összesítése, csoportosítása alkalmas ad a „forró pontok” kiemelésére, a javítási módok fő területeinek kijelölésére.

12. táblázat: A leggyakrabban megemlített problémák

nem kiforrott, nem ismert szervezeti forma	7
a pályázatokhoz igazított szervezeti felépítés	4
egyenlőtlen feladatfelosztás, főleg, ha valaki tőkét, más humán erőforrást hoz	3
vezetők túlzott felelőssége, motivációs problémák	3
lassú, nehézkes döntéshozatal	3
adminisztrációs terhek	2
nincs szankció az inaktív tagok motiválására	2
alultőkésítettség, forráshiány	2
egyéni ötletek nem mindig érvényesülnek	1
piaci, gazdasági felkészültség sokszor hiányzik, ez veszélyezteti a fennmaradást	1

Forrás: SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

A legfontosabbnak látszó probléma, hogy a szociális szövetkezet még nem kiforrott, nem ismert szervezeti forma, nem tekintik egyenrangúnak más formákkal, nincs rendszeren szabályozva. Ez a vevők számára általában nem számít, de az állami szektor, a döntéshozók, a pályázatkírók alulinformáltsága sok gondot okoz a napi ügymenetben, esetleges állami, vagy önkormányzati megrendelések elnyerésénél, vagy a pályázatok benyújtásánál. Szintén nehézségeket okoz az egyéb partnerek, például az ügyvédek és könyvelők tájékoztatatlansága a speciális szabályozások területén – ahogy azt az 5.1 kérdésnél is hangsúlyoztuk.

Bár előnyként említettük, hogy a szociális szövetkezet egyszerre lát el gazdasági és szociális célokat, ez egyben hátrány is, hiszen a szervezeti forma ismeretlensége folytán sokszor nem ismerik el civil, szociális célú szervezetként (például az önkormányzat sem, ez sokszor

megnehezíti a munkát, a pályázást, az előrejutást), ugyanakkor nem is igazán gazdasági társulási forma.

Ahogy már az 5.4 kérdésnél is kifejtettük, a jelenleg elérhető (OFA és TÁMOP) pályázatokhoz igazított működés és szervezeti felépítés sokszor szűkíti az amúgy kedvező szövetkezeti kereteket, lehetőségeket. A probléma erősségét jelzi, hogy a 19 válaszadóból 4 megemlítette.

3-3 megkérdezett hozta fel a lassú, nehézkes döntéshozatalt (ami demokratikus döntéshozatalként előny volt), az egyenlőtlen feladatfelosztást, valamint a motivációs problémákat. A hátrányos helyzetű célcsoportból kiemelt tagok nincsenek felkészítve a közös munkára, és abba sok esetben nem is tudnak beleszokni. Ez a tagság állandó változását és csökkenő motivációt jelent.

Ehhez szorosan kapcsolódik az a 2 szervezet által említett probléma, hogy nincs szankció az inaktív tagok motiválására. A Felsővadászi II. Rákóczi Ferenc Szociális Szövetkezet képviselője szerint a helyzet ördögi kör, hiszen ha elküldi az inaktívokat, akkor nem teljesíti a vállalt kimeneti indikátorokat, így egyáltalán nincs semmi eszköz a kezében, hogy munkára bírja azt, aki nem akar dolgozni. Javaslat, hogy bizonyos jogok legyenek megvonhatóak ilyenkor, pl. a megpályázott képzéseken a tag nem vehetne részt, míg nincs gyakorlata, mármint nem dolgozott előtte és bizonyította, hogy megérdemli a képzésre küldést.

Az alultőkésítettség, a forráshiány, illetve a magas adminisztrációs terhek 2-2 megkérdezett szervezet szerint jelentenek problémát.

A "Hátrányos Helyzetűek Felzárkóztatásáért" Foglalkoztatási Tanácsadó és Szolgáltató Szociális Szövetkezet szerint az a baj, hogy a pályázati rendszer nincs egy kézben, ez sokszor kaotikussá teszi a dolgokat. Mások megfogalmazása szerint szükség lenne szervezetfejlesztő, illetve pályázattíró cégekre, hiszen a piaci, gazdasági felkészültség sokszor hiányzik, és ez veszélyezteti a fennmaradást.

Javaslatok a nyitott kérdések alapján

A válaszadók spontán módon több javaslatot is megfogalmaztak a nyitott kérdések megválaszolása során. Legtöbbjük alapvetően megfelelőnek tartja a szociális szövetkezeti formát a végezni kívánt tevékenységre, mégis látnak kisebb-nagyobb javítási lehetőségeket. A szociális szövetkezeti forma legnagyobb problémájának azt tartják, hogy még túl új a forma, és így társadalmi ismertsége és elismertsége alacsony. Ez igaz a lakosságra, az üzleti élet szereplőire, de az állami szervekre, hivatalokra is. Az információk hiánya – ha nem is okoz megoldhatatlan problémákat – mindenképpen meglassítja, bonyolítja az ügyek intézését.

Mivel ez a felvetés több kérdésnél (5.1, 5.4 és 5.6) is előkerült, mondhatjuk, hogy a 20 megkérdezettből 12-nél okozott már problémát az, hogy a potenciális partnerek nincsenek tisztában azzal, mi az a szociális szövetkezet. *Ehhez kapcsolódó javaslat a szervezeti formáról való információáramlás felélénkítése, különösen az állami szektor hivatalnokai, a tanácsadók és az ügyvédek körében.*

A szociális szövetkezet összekapcsolja a szociális és gazdálkodási funkciót, de ez az előnye sajnos jelenthet problémákat is. Válaszadóink azt említették, hogy sokszor nem tekintik őket civil szervezetnek, normatív támogatásra például nem pályázhatnak, vagy nem kapnak megfelelő segítséget az önkormányzatok részéről. Ez azt jelenti, hogy nem ismerik el és fel szociális funkciójukat. Az ehhez kapcsolódó javaslat erősen kötődik az előzőhöz: *ha a partnerek jobban ismernék a szociális szövetkezeti formát, tisztában lennének annak társadalmi, szociális feladataival is.*

Ehhez kapcsolódóan többen panaszkodtak forráshiányra, illetve szinte minden válaszadó kifejtette, hogy *bősegebb költségvetési források* esetén – melyeket könnyebb, praktikusán teljesíthetőbb pályázati feltételekkel szeretnének elérni – bővítenék tevékenységüket, és szélesebb földrajzi régióban is kínálnák termékeiket, szolgáltatásaikat, a hátrányos helyzetűeknek pedig munkalehetőséget. Egyikük szerint *a szövetkezeti forma azért nem alkalmas az erőfeszítések koordinálására, mert nem kapcsolódik hozzá megfelelő mértékű külső, állami vagy önkormányzati támogatás.*

Szintén több esetben felmerült, hogy a Szövetkezeti törvény nem ad lehetőséget a nem eléggé aktív tagok motiválására, így a felelősség és a feladatok nagy része a vezetőkre, és a belülről motivált aktív tagokra hárul. Ez a szociális szövetkezetek esetében azért szociális probléma, mert jellemzően hátrányos helyzetű, tartósan munkanélküli embereket alkalmaznak, akiknek munkamorálja sokszor fejlesztésre szorul. Ez szerencsés esetben meg is történik – hiszen épp ez a szövetkezetek egyik fő feladata, visszavezetni az embereket a munka világába – de még ilyenkor is lassú, nehézkes és költséges feladatnak bizonyul.

Ezt a problémát 9 megkérdezett említette ilyen, vagy olyan formában, egyikük úgy fogalmazott, hogy a *„Szövetkezeti törvény egyáltalán nem szabályozza, mit tegyenek a tagok, illetve mi legyen azokkal, akik nem végzik el személyes közreműködésüket”*. Egy másik válaszadó javaslata, hogy *bizonyos jogok legyenek megvonhatóak inaktivitás esetén, pl. a megpályázott képzéseken a tag nem vehetne részt, amíg nem dolgozott a szövetkezetben és nem bizonyította, hogy megérdemli a képzésre küldést.*

A megkérdezettek a pályázati rendszerrel sincsenek teljesen megelégedve. Egyikük szerint épp az OFA pályázat az, ami beszűkíti az amúgy kedvező szervezeti forma nyújtotta

lehetőségeket. Egy másik szerint az a baj, hogy a pályázati rendszer nincs egy kézben, ez sokszor kaotikussá teszi a dolgokat.

Mások megfogalmazása szerint szükség lenne szervezetfejlesztő, illetve pályázatíró cégekre, hiszen a piaci, gazdasági felkészültség sokszor hiányzik, és ez veszélyezteti a fennmaradást. Ez megoldható lenne például a meglévő Munkaiügyi Központok hálózatának felhasználásával – akik egyébként valamilyen szinten már most felvállalták a szociális szervezetekről szóló információk terjesztésének feladatát. Érdemes lenne őket még szervezettebben egyfajta közvetítőként, tanácsadóként használni, hiszen összeköthetnék a szervezeteket a hátrányos helyzetűekkel, a potenciális munkaadókat a munkavállalókkal.

3. AZ EU POLITIKA HÁROM ARCA

A közkeletű vélekedés szerint Magyarország nemzetközi versenyképessége jelentősen romlott a 2000-es években. Nemzetközi összehasonlításban gazdaságunk összteljesítménye 2004-től kezdve csakugyan gyengült, továbbá a gazdálkodás környezetét és intézményi feltételeit összehasonlító nemzetközi felmérések ugyancsak romlást jeleznek: a versenyképesség számos „minőségi” (intézményi/környezeti) mutatóját tekintve Magyarország hátrébb csúszott a nemzetközi sorrendekben (Obláth, 2010). Kérdés azonban, hogy ezek a jelzések valóban a nemzetgazdaság nemzetközi (vagyis külgazdasági) versenyképességéről tájékoztatnak-e? És hogy az Európai Unió piacán leginkább, hogyan állja meg a helyét Magyarország?

Az Európai Unió versenypolitikája abból indul ki, hogy a verseny a gazdaság alapvető intézménye, s ezért a tisztességes és torzításmentes verseny megléte közösségi érdek. Az EU versenypolitikája ezért nemcsak a vállalatok versenykorlátozó piaci magatartásaival szemben lép fel, hanem három területen az államok számára is kötelezettségeket ír elő. Az Unió a versenypolitikai megközelítés során azt várja a társult tagállamoktól is, hogy:

- igazítsák ki a kereskedelmi jellegű állami monopóliumaikat
- állami támogatásokat csak az Unió versenypolitikai elveivel összhangban nyújtsanak
- az állam által adott kizárólagos jogok területén és az állami tulajdonú vállalatok esetében alkalmazott politika legyenek összhangban az Unió versenypolitikai elveivel.

3.1. Átmenet és növekedés

Az Európai Unió szigorú versenypolitikája a kompetitív szektor területein, igazán nagy hatással bír a non-profit szektor területein is. Az a tény pedig, hogy egy még inkább „versenypárti” Európai Bíróság, az Európai Uniótól független szerv, áll az európai piac felett, csak erősíti ezt a hatást. A versenyjog legfőbb célja: a hatékony verseny védelme és fejlesztése a belső piacon. Emellett az egységes piac védelme, a tagállamok és a vállalkozások részéről megnyilvánuló versenykorlátozó magatartásokkal szemben.

A magyar versenyjog hatálya az üzleti élet egészére kiterjed. Az a gazdaságpolitikai koncepció húzódik meg emögött, amely szerint a kormány a gazdaságpiaci

intézményrendszer, a versenypolitika, az uniós gazdaság egészében egységes elvek szerint kíván érvényt szerezni az antitröszt előírásainak. Ez a koncepció azt is jelenti, hogy a törvény nem tesz különbséget sem az állami vagy magántulajdonú vállalat között, sem a külföldi vagy belföldi tulajdonos között. Versenyjogunk másik jellemzője az ágazatsemlegessége, amely általános és elvi értelemben azt jelenti, hogy a versenyjog iparpolitikai megfontolásból mentességet nem tartalmaz. Így a szociális szövetkezetek sem élhetnek a versenyjog pozitív diszkriminatív erejével. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy egyes területeken bizonyos elvi kérdéseket a versenyjogon kívül értelmezzék a törvény. Szociális és szociális programok támogatása vagy az országos, térségi fejlesztési lehetőségek felhatalmazást adhatnak a szociális szövetkezetek piacon való működésének és feltételeinek támogatására.

Mitől is lesz egy vállalkozás gazdaságilag életképes? Attól, hogy piacképes, versenyképes, működőképes és üzletképes. Ugyanezek a kérdések a szociális szövetkezetek sikeres működésénél is felmerülnek.

A piaci értékelés célja, hogy a szociális problémát, amit felismerni vélünk, átgondoljuk ténylegesen szükség van-e rá. Vagyis, hogy mint szociális vállalkozók: mit tudunk kínálni és kiknek? Versenyhelyzet itt is van, hiszen konkurenciája az egyik alapítvány a másiknak, akár egyik multi a másiknak; szüksége van a not-for-profit szférában is megválaszolni a kérdést. A szociális szövetkezetek hiába tolják el működésük és stratégiájuk hangsúlyát a szociális értékteremtés felé, jogi formájukat tekintve vállalkozásként működnek. Értelemszerűen, hogy mennyire lesz versenyképes a vállalkozásunk és van-e reális esély arra, hogy sokáig a piacon maradhassunk? Munkamegosztás szervezettsége, és közös értékek lefektetése, hogy a vállalkozásban dolgozók mennyire is vallanak azonos felfogást a vállalkozás céljáról. A legnehezebben megválaszolható kérdés, hogy üzletképes-e a vállalkozás. Hoz-e akkora hasznot, amivel egyértelműen sikeres a vállalkozás. Vagy tovább kell gondolkodni azon, hogy esetleg van-e más módja annak, hogy az adott szociális problémának a megoldása hasznosabb módon megvalósulhasson. Tudatos pénzügyi terv elkészítésével és átgondolásával erre a kérdésre is választ kaphat a szociális vállalkozás. Felmérni, tervezni kell, hogy realizálódjon a gazdasági érték is a sikeres működés eredményeképp. Így maradhatnak a szociális szövetkezetek versenyképesek a piacon.

Nemcsak európai, hanem világszinten is fontos a versenyképesség megteremtése a szociális vállalkozások számára. A Skoll Alapítvány mellett, az Ashoka nemzetközi szervezet kutatja

és segíti a szociális vállalkozásokat. A globális szervezet adatai mind azt mutatják, hogy nemzetközi szinten a szociális vállalkozások és szövetkezetek száma nő és lehetőségeik is egyre nagyobb számban akadnak, köszönhetően a szociális összefogás és partnerségek kialakulásának.

Készítettek egy összefoglaló tanulmányt (Ashoka, 2007) az eddigi eredményeikről, sikeres szociális vállalkozókról, akik megosztva tapasztalataikat, adaptálható mintát biztosítanak mások számára is. A számok magukért beszélnek: a támogatott szervezetek 60%-a 5 év alatt gyökeres változásokat indukáltak a nemzeti politikában. A radikális változás azért elengedhetetlen, mert csak friss elmével lehet elsajátítani a szükséges és komplex készségeket, melyek a szociális vállalkozások elterjedhessenek. Az adaptálható minták pedig, szerte a világból érkehetnek. Legyen szó a bangladesi phulki nők gyermekgondozási programjáról, a lengyel „barka modell” hajléktalanok megsegítéséről, Indiában az emberi jogok, gyermekfoglalkoztatás reformjáról vagy a brazil számítógép alapú oktatásról, melyek különböző formái már több helyen a világban megjelentek. Ez is csak újból a szociális vállalkozások térnyerését igazolja.

A civil szektor növekedése csak erősíti ezt a tényt. Akár új világkép is kialakulhat, akár beindulhat egy folyamat, ahol a kötelezettségeket és jogokat - amelyeket a történelem folyamán mindig a kormányok vállaltak át - fokozatosan egyre inkább a civilek, a polgárok és az ő általuk alkotott szervezetek veszik át. Ennek viszont az erős intézményesített kontroll csökkenésével lehet csak valóság alapja. A társadalmi – gazdasági értékek együttes megvalósítása sokféleképpen létrejöhet, de a gördülékeny együttműködés az érintettek között mindenképpen kulcsa ennek a folyamatnak.

A szellemi tőke, mely a szociális területeken felhalmozódott és folyamatosan jelen van, versenyelőnyt jelenthet a szolgáltató szektoron belül. A társadalmi érték ereje - különböző tevékenységek, legyen szó akár hátrányos helyzetű csoportok számára munkahelyek teremtéséről, gyermekfelügyeletről vagy idősek otthoni ápolása során felhalmozódott tudásról - részt vesz a gazdaság mozgásában. A tudás többféle területen való felhasználása hatékonyságjavulást eredményez. (Grant, 2008) Az üzleti eszközök alkalmazása non-profit területeken, mint a tudás transzfer vagy a diverzifikált termékpaletta (pl. különböző hagyományos, helyi és térségi termékek előállítás). A tudás alapú vállalatok működése nagyban segíthetik a szociális vállalkozásokat is partneri-szövetséges kapcsolatok építésében

és a stratégia-alkotásban. A stratégiai-alkotásra térve: a stratégia kialakítása maga a racionális tervezési folyamat (Balaton, 2008). A racionális modell alapján pedig elmondható, hogy a szociális vállalkozások esetében is igaz, hogy nem a menet közben kialakuló stratégia visz sikerre. Pontosán meg kell határozni a szervezet alapvető céljait, fel kell térképezni a külső-belső adottságait és a vezetői értékek figyelembe vétele mellett érdemes működtetni azt. Igazán versenyelőnyre a szociális szövetkezetek csak így tehetnek szert az Európai Unió piacán.

3.1.1. Gazdaság és társadalom árnyalt határa

A társadalmi beágyazottság fogalma (Polányi, 1976) a ma létező szemléletet segít értelmezni. Jelen esetben a gazdaság társadalmi beágyazottságáról beszélhetünk. A személyek közötti viszonyok erősebb tőkeként jelentkeznek, mint a pénzügyi vagy fizikai javak. A folyamat, mely a XX. századig a beágyazottság csökkenését mutatta, megfordulni látszik.

A mobilitás, gyors kapcsolat- felvételi és tartási lehetőség, - például az internet, a közlekedés, telekommunikációs eszközök fejlettsége - amellyel a mai kor embere rendelkezik, a szociális vállalkozások elterjedésének irányába hat. A kommunikáció kulcsszerepet játszik a szociális vállalkozások elterjedésének tekintetében. Az egyén kollektív cselekvésre és közös jövőképzésre törekszik. A mobilitás és a földrajzi tér összeszűkülése, ami a beágyazottság csökkenéséhez vezetett, pedig erőforrásként szolgál majd.

A fenntartható fejlődés, egy olyan fejlődés biztosítása, hogy a jelen igényeinek kielégítése ne akadályozza a jövő generációt a saját igényeinek kielégítésében. (WCED, 1987) Az úttörő tevékenységek a civil szféra erősödése mentén jönnek majd létre. A gazdaságnak változó helye van a társadalomban - felismerve azt a tényt, hogy a szociális célok, üzleti modellek és stratégiai tervek segítségével együtt érhetők el – illeszkedik a szociális vállalkozási forma a mai világba. Alapvető szemléletváltás történik, amikor úgy nézünk a szociális tevékenységet végző szervezetekre, mint vállalkozásokra - ezzel ők maguk is átalakulnak - és a működésük forradalmasítódik, ami által az eredmények is jobbak lehetnek. Az értékteremtés igénye megjelent.

3.1.2. Kivételek erősítik a szabályt

A szinergia és a vékony határ a gazdaság és társadalom között, a versenyjog területén is kivételeket képezhet. Az általános előírások alól az Európai Bizottság néhány esetben kivételt tehet. Engedélyezheti például a szociális vállalatok együttműködését, ha a közös tevékenység az egész piacot lefedő, egységes tevékenység, hálózat, szabvány kidolgozására irányul. A kis cégek abban az esetben is egyesíthetik erőiket, ha ezáltal fokozzák versenyképességüket a nagyobb cégekkel szemben. Zöld utat kapnak továbbá a Bizottságtól az olyan állami támogatások, melyek újonnan indított vagy nehézségekkel küzdő, de reményteljes vállalkozások fellendítésére irányulnak, amennyiben e cégek jövedelmezőségének növelése uniós érdekeket szolgál (pl. munkahelyek megőrzése vagy létrehozása). Így a szociális szövetkezetek természetesen élhetnek ezzel a támogatással.

Bár az elsődleges kérdés minden esetben, hogy a döntés a társadalom vagy egy nagy részének érdekeit szolgálja-e, illetve károsít-e másokat. A Bizottság gyakran engedélyez olyan támogatásokat, amelyek a kutatás és fejlesztés fellendítésére, regionális fejlesztésre vagy kis- és középvállalkozások ösztönzésére irányulnak, mivel ezek az Unió általános célkitűzéseit szolgálják.

Felgyorsult világunkban – ahol az információ-, tőke-, munka- stb. szabad áramlása jellemző – valódi piaci igényekre kell reagálni a vállalkozásoknak. Gyakorlatorientált, atipikus gazdasági formák támogatásával, a kis- és középvállalkozások korszerűsítésével. Azok az emberek, akik pedig érzékenyebbek ezekre a változásokra, minden bizonnyal, meg fogják alapítani a szociális vállalkozásokat és további szociális szövetkezetbe tömörülnek.

3.1.3. Szociális szövetkezetek vs. szociális vállalkozások

Ahogy az eddigiekben is, továbbra is szinonimaként, egymást helyettesíteni képes és hasonló jellemzőkkel bíró szervezeti formákról van szó a két fogalom esetében. A szövetkezet olyan vállalkozás, amelyben a tulajdonosi jogokat bizonyos szereplők – nem befektetők – kapják meg (fogyasztók, munkavállalók, termelők, gazdák stb.)

A szövetkezetek a történelem folyamán alkalmasnak bizonyultak arra, hogy megnöveljék bizonyos csoportok képességét saját érdekeik védelmére és életszínvonaluk javítására. A szövetkezeti formába tartoznak még különféle olyan kezdeményezések is, amelyeket ugyan nem neveznek kifejezetten szövetkezetnek, de amelyek nagyon hasonló szabályok és

gyakorlat alapján működnek (mint pl. a spanyol sociedades laborales). Szinte mindenhol kialakultak szövetkezetek a különféle ágazatokban. A hagyományos szövetkezetek célja a tagok érdekeinek érvényesítése, míg az új szövetkezeti formák inkább általános érdekekhez köthető célokat tűznek a zászlajukra (mint pl. az olasz szociális szövetkezetek, a francia société coopérative d'intérêt collectif, vagy a portugál szociális szolidaritási szövetkezetek).

A szociális szövetkezetek kapocsként egyesítik a társadalom és a gazdaság értékteremtését. Ezzel a szimbiózissal pedig nem csak ráfestenek a régi vászonra, hanem újra is keretezik azt! A rendszerszerű változás pozitív hajtóerő. Egyedülálló szerepe van a működésük és felelősségük tekintetében is. Ha a világot a kormány, a vállalatok és a not-for-profit szektor hármas egységeként határozzuk meg, ahol a kormány a szavazóiknak, a vállalatok a részvényeseiknek felelnek. Akkor mit mondhatunk a „harmadik erőről?”¹¹ A küldetésük sikeréért felelősek és lehetőségük van olyan kérdések megoldását is vállalni, amiket a kormány vagy a hagyományos vállalatok már túl kockázatosnak tartanak

Nem az a kérdés, hogy business vagy illúzió a szociális vállalkozási forma? Az a kérdés, hogy hogyan szeretnénk élni; a szemléletváltás részeként pedig nagyon jó alapot nyújtanak a szociális vállalkozások: a felelős proaktív cselekvésre.

A szervezetek változatosak és különböző okokból fejlődhetnek vállalkozássá. A szociális szövetkezetek jelennek meg, ha a társadalmi igény kellő mértékűre erősödik, és amikor a civil kezdeményezések öltönek rendszerezett, szervezett keretet. A két nyomás hatására történhet meg szociális vállalkozássá tömörülés (Nyári, 2008). Egyrészt, mert a résztvevő civilek csoportja túl nagygyá válik és már nem lehet minden résztvevőt a döntéshozatalba bevonni, amit leginkább egy aktivista mozgalomként tudunk elképzelni. Másrészt pedig - ha nem a gyors méretnövekedés okoz nyomást, hanem - ha a kizárólagos módja a pénzszerzésnek, hogy jogi felelősséget vállaló bejegyzett szervezetet hoznak létre. Ezt a két okot jelölte meg a szervezetté alakulásnak a NIOK¹² is (Adirondack, 1999).

A drasztikus szemléletváltás, mely a szociális vállalkozások tevékenysége révén valósulhat meg, az eddigi vállalati gyakorlat átgondolására ösztönöz. Az üzletiesség hosszabb távon semmiképpen nem hagyhatja figyelmen kívül működésének szociális és természeti környezetére gyakorolt hatását (Elkington, 2004). Ez a hármas optimalizálás fogalma.

¹¹ Joel T. Fleishman: The Foundation (2007) című művében nevezte el így.

¹² Nonprofit Információs és Oktató Központ

Megváltozik a vállalkozási rendszer, ami eddig akadályozta a változást. Így egyre inkább bekeverednek majd az üzleti eszközök a not-for-profit szférába. Így például a marketing tevékenységek, - melyektől annyira elzárkózott ez a szféra idáig - áldásos és hasznos segítséget nyújthat majd. A szociális vállalkozások esetében, a szervezeti célok és preferenciák adaptálása a legnehezebb (Williams, 2005). Ennek legyőzésében pedig a helyi kezdeményezések kibontakozása érdekében megváltoztatható kevésbé szigorú regionális politika nyújthat támaszt.

A szociális vállalkozás definíciója Európában és a világ más tájain

A szövetkezetek gyakorlatilag az elmúlt 100-150 év termékei. Ezek elsősorban a termelés, a fogyasztás és a szolgáltatások terén jöttek létre. Szövetkezetek (beszerző és értékesítő szövetkezetek, hitelszövetkezetek, lakásszövetkezetek, fogyasztási szövetkezetek stb.) ma is komoly súlyt képviselnek egyes országokban.

A szociális szövetkezetek a szociális kihívásokra adandó válaszok részeként születtek meg, elsősorban a dél-európai és mediterrán országokban. A szociális szövetkezetek létrehozásának kiindulópontja Európában az emberek szegénységéből és munkanélküliségéből fakadó szociális kirekesztettség volt. A szövetkezés elindulásának ilyen módon kettős célja van, egyrészt a szociális problémák megoldására való törekvés, másrészt a gazdasági tevékenység.

Olaszországban, Spanyolországban, Franciaországban, de Dél-Amerikában, sőt Japánban is alakultak szociális szövetkezetek és három fő célcsoportot céloztak meg:

- a munkanélkülieket,
- a fogyatékosokat és
- az időseket és fiatalokat.

Japánban az állami tulajdonban lévő épületek (iskolák, minisztériumok) takarítását bízták tartós munkanélküliekből álló szociális szövetkezetekre. Ezek a szerveződések pár év alatt önfenntartóvá váltak és az állami szektor intézményeinek nyújtott szolgáltatásokon felül további megbízásokat vállaltak.

Olaszországban a szociális szövetkezeteknek kétféle típusa működik: szociális szolgáltatásokat nyújtó szociális szövetkezetek és a szociálisan hátrányos helyzetű emberek számára munkalehetőséget teremtő, piaci alapon működő szociális szövetkezetek.

Magyarországon a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény és a szociális szövetkezetekről szóló 141/2006. (IV.29.) Kormányrendelet teremtette meg a szociális szövetkezet, mint szervezeti forma létjogosultságát. A jogszabályok életre hívásának célja, hogy a társadalom tagjait ösztönözze, váljanak aktív szereplőivé a szociális gazdaságnak, olyan speciális szervezeti forma – szociális szövetkezet – létrehozásával, amely magában hordozza a szociális gazdasági jellemző alapértékeit és olyan igények, szükségletek kielégítésére törekszik, amelyekre a gazdasági szektor más területei nem alkalmasak.

Az európai tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a szociális szövetkezetek a foglalkoztatáspolitikai, a regionális, a vidékfejlesztési, az agrár-, a környezetvédelmi politikai keretei között felmerülő problémák megoldásának, illetve kiegyensúlyozásának egyik eszközét jelenthetik.

A szociális szövetkezetek olyan személyek autonóm társulásai, akik önkéntesen egyesülnek abból a célból, hogy közös gazdasági, társadalmi, oktatási és kulturális céljaikat együttműködésben, demokratikusan irányított vállalkozásuk útján valósítsák meg. **A szociális szövetkezet a nyitott tagság és a változó tőke elvei szerint működő, jogi személyiséggel rendelkező szervezet.** A szövetkezeti tag a feladat egészét vállaló szövetkezet aktív részvevője; egyenlő joggal az egy tag – egy szavazat elvének megfelelően – vesz részt a szövetkezet működését meghatározó döntésekben, a végrehajtás ellenőrzésében, vezetői megválasztásában. A szociális szövetkezetek autonóm testületek, vezető tisztségeit tagjaik töltik be.

A szociális szövetkezet tevékenységében **meghatározó jellegű a társadalom leszakadó rétegei helyzetének javítására való törekvés.** Céljai között szerepel, hogy

- a munkanélküli, illetőleg szociálisan hátrányos helyzetben lévő tagjai számára munkafeltételeket teremtsen, és közösségi alapjából elősegítse tagjai szociális helyzetének javítását, vagy
- iskolaszövetkezetként működjön.

A szociális szövetkezetnek az a törekvése, hogy a társadalom perifériájára szorult személyeket segítse, nem jelenti azt, hogy csak álláskereső vagy egyéb más módon hátrányos helyzetben lévő tagjai lehetnek. Fontos kiemelni azt is, hogy a szociális szövetkezet elnevezésében szereplő „szociális” jelző, nem a szervezet tevékenységi körére utal. Nem (csak) szociális szolgáltatások nyújtására jöhet létre szociális szövetkezet.

A szociális szövetkezet tagjai ugyanúgy részjegyet jegyeznek, mint más szövetkezetek. A részjegy összegét az alapító tagok az alapszabályban maguk határozzák meg. A részjegy a szövetkezet adózott eredményéből részesedésre jogosít, kivéve a közhasznú szervezeti jogállással rendelkező szociális szövetkezeteket, mert ezek a szociális szövetkezetek eredményüket csak a közhasznú céljaik megvalósítására fordíthatják.

3.1.4. Szociális vállalkozás hozzáadott értéke

A szövetkezet párti közgazdászok kiterjesztették gazdasági modelljüket a közösségi és szociális elvekkel, és központba a közösségi vagyont kerül (Graeme, 2004).

Hatások/Hozadékok

A vállalkozások akkor életképesek és akkor termelnek “szociális gazdagságot”, ha távolba tekintő vállalkozók és menedzserek állnak élükön, akik a hosszú távú befektetéseket helyezik előtérbe a spekulációs profittal szemben. Előmozdítják az innovációt ahelyett, hogy az eredményeket és forrásokat csak önmaguknak halmozzák fel és képesek az individualista álláspontot, egy közösséget előtérbe helyező szemlélet- és gondolkodásmódra cserélni.

Mi lenne erre jó példa, ha nem az egyház szavai? XVI. Benedek a római iparosokhoz intézett beszédében (2010) a következőket mondja: *A fejlődés az emberi létezés bármely területén magában foglalja a transzcendensre, az élet spirituális dimenziójára, az Istenbe vetett bizalomra, a szeretetre, a testvériségre, a befogadásra, az igazságosságra és a békére való nyitottságot.* Meg kell vizsgálnunk, hogy összhangban vannak-e céljaink a felhasznált eszközökkel. A jelenlegi gazdasági válsággal való szembenézéshez szükség van arra, hogy rámutassunk a vállalkozás szociális jellegére, a humántőkére, a másokkal való együttműködés képességére és az erkölcsös viselkedésre, figyelembe véve az adott térség szükségleteit.

Legnagyobb hatást akkor gerjeszthetünk, ha valóban a profitmaximalizálásról az emberi oldal felé kell közeledünk. A pénz, nyereség, tranzakciók költségek stb. folyamatos hangsúlya nem képes megvalósítani egy keresztámogató rendszert (Tirole, 2001). A kereslet és a kínálati oldal egyensúlya azonban a szociális vállalkozások esetében is stratégiai interakció, kölcsönös egymásra reagálás útján valósul meg, mint akár a Tirole által elemzett kétoldalú oligopolista¹³

¹³ Olyan piac, ahol az eladók viszonylag kis számban vannak jelen, és ennek köszönhetően nagy piaci erővel rendelkeznek. (Varian: Mikroökönómia)

piacon. A szociális vállalkozásnak is ugyanúgy figyelnie kell minden más vállalat viselkedésére, hiszen az a piac keresleti oldalának döntésein keresztül (hogy az emberek mennyire vesznek részt a probléma megoldásban, segítik a szolgáltatás elterjedését, vagy vásárolják az általuk kínált terméket) missziójának megvalósulását is befolyásolja. Az oligopolista egyszerűbb piaci mechanizmusok által vezérelt piacon éppúgy igaz ez, mint az életben összetettebben működő normál versenyzői piacon.

A szociális vállalkozások versenyképessége azon múlhat, hogy mennyire képesek a piacon működő gazdasági szabályoknak, törvényszerűségeknek megfelelni, de a maguk értékvezérelt módján. Ez egy hihetetlen nehéz feladat, mert elsőre úgy tűnik, mintha több helyre kellene megfelelni. Ez viszont nem igaz. Gondoljunk csak arra, hogy az ok-okozati összefüggés miatt, nem megfelelési kötelezettségről kell beszélnünk, hanem sokkal inkább következetességről van szó. Nézzük például, hogy a jobb viszony és kapcsolat a vállalkozáson belül és kívül is, segít megerősíteni és egységessé kovácsolni egy vállalkozást. Hatására megerősödhet és ismertté - elismertté válhat a márka és ez versenyelőnyt jelenthet. Így versenyképesebbé válik, vagy akár szert tehet pénzügyi támogatásokra is az üzleti angyaloktól.¹⁴

A szociális vállalkozások létrehozóira pedig jellemző, hogy sokkal óvatosabbak a kilépési opciókkal kapcsolatban. Mivel a vállalkozásuk és a közösség, melyben dolgoznak közvetlen kapcsolatban, sok esetben szinte szimbiózisban, vannak. Éppen ezért könnyebben és gyorsabban tehetnek szert új üzleti ügyfelekre - ideális esetben. Bár az is tény, hogy sokszor ez a gátja annak, hogy globálisabban szemlélődjének és kilépve a dobozból, több piaci lehetőséget is feltérképezzenek.

Sorolhatók a gazdasági értékek, melyeket létrehoznak a szociális szövetkezetek (Nagler, 2007). Nyilvánvaló hozzáadéka a munkahelyteremtés. Egyre nő azon szociális vállalkozások száma, akik húsz fő fölötti létszámot foglalkoztatnak; 33,3% egy 2200 elemszámú amerikai kutatási minta alapján 2009-ben (Neck et al., 2009). A foglalkoztatás mellett azonban még a foglalkoztatás fejlesztési erőfeszítések kiemelkedőek. Jellemzően, a szociális vállalkozások a hátrányos foglalkoztatottaknak – hosszú ideje munkanélküli, rokkant, veszélyeztetett fiataloknak, diszkriminált nőknek – is biztosítanak álláslehetőségeket. A hátrányos helyzetűek

¹⁴ Az *üzleti* angyalok olyan emberek, akik az üzleti kockázatot vállalva hajlandóak pénzüket befektetni növekvő vállalkozásokba.

re-integrációja a munkaerőpiacra - OECD tanulmánnyal alátámasztva - mind szociális mind gazdasági szempontból előnyös (OECD, 2000).

Gazdasági hozadékok továbbá a kreatív fejlesztések. Olyan új és a későbbiekben is fennmaradó ötleteket alkalmaznak általában, melyek később világszinten, de legalábbis nemzeti szinten elterjednek. Vannak esetek, amikor akár átültethetők a közszférába is: Brazíliában a HBC modell, ami az AIDS-es betegek ellátására jött létre, később a kormány egészségügyi programjának része lett (Mohammad, 2005). Általában még a gazdasági fejlesztési politika része a méltányosság (Kingsbury, 2004). Leginkább a szociális egyenlőség támogatása révén valósulhat meg. Ezt pedig akár a fentebb említett egészségügyi ellátás biztosításával vagy szegények oktatási lehetőségének bővítésével el lehet érni.

A gazdasági és a szociális értékeket tudjuk külön kezelni, de egymástól elválasztani nem lehet; részei, támogatói egymásnak. A szociális tőke gazdasági értéként jelenhet meg, mivel a közös érték, vállalati kultúra, bizalom mind-mind a gazdasági partnerkapcsolatok alappillérei. Definíciója szerint pedig szociális értéként jelenhet meg, mert *„az emberi kapcsolatokban áramló energia elősegítheti az egyén boldogulását, de egyúttal elősegítheti a kollektív cselekvést is és ezáltal egy egészséges és prosperáló társadalom fenntartását.”* (Wikipédia)

Az, hogy mekkora hatást jelent, a rendszerek átalakítása vagy a joggyakorlatok „átírása” a probléma mértékétől és a megoldási módoktól is függ. Az éghajlatváltozás okozta nehezen kezelhető problémák megoldása gerjesztheti a klímatudatosság társadalmi hatását. Környezetvédelmi tevékenység folyik akkor is, amikor egy szociális vállalkozás új utakat keres az energiatakarékosságra, hogy az energifaló vagy benzinfaló gépek helyett más módokon elégítsük ki az igényeinket. A méltányosság jegyében pedig előfordulhat, hogy olyan gyógyszerek forgalmazásába kezd egy vállalat, ami a szegényebb országokban élő fogyasztókat elégíti ki és így csak egy szűkebb kört céloz meg.

Az oktatás és nevelés vállalkozói tevékenységei is sorra hozzák létre a szociális szövetkezeteket (kifejezetten iskolaszövetkezeteket is akár). Sokszor a hatást nem lehet még előre borítékolni. Azt viszont tudatosan lehet alakítani, hogy milyen jövőképet szeretnénk elérni és megvalósítani. Kulturális változásokon és a társadalomban zajló generációs magatartásokon lehet változtatni. Gondoljunk csak arra, milyen társadalmi hatása van egy

olyan gazdaságpolitikának, ami családtámogatási rendszer bővítését célozza meg? A gyermekvállalási kedv nőhet ugyan, de vajon a gyermekek élete biztosított lett-e ezzel? Esetleg elérhet-e hasonló demográfiai hatást, hogy ha munkahelyteremtésre és az oktatásra fókuszálja az erőit egy szociális vállalkozás? A válaszom igen. Az, ha új utat kell építenünk, és nem a régit befoltozni nehezebb munka és talán tovább is tart, de hosszú távon nagyobb eredmény és minőségibb munka.

Eszközök/Trendek

A mindennapi életünk kultúrája, az egymáshoz való viszonyunk, a fogyasztáshoz, a pénzhez, a hatalomhoz mind-mind átalakulóban vannak. Hankiss Elemér (2009) szavaival élve: *„az utóbbi években, olyan mértékben roppant meg gazdaságunk, olyan veszélybe került sok százezer család élete, úgy szézilálódott a közélet, olyan tisztességtelen és tehetetlen a politika, hogy érthető módon nagyon sok mindenkinek megrendült a hite.”* A mostani gazdasági krízis, ami az elmúlt egy évben gyakorlatilag megrázta a világot, tökéletesen megmutatta, hogy az az út, amin most járunk – a pénz és a hatalom irányításával – egy zsákutca.

Ez az alfejezet hivatott összefogni a szociális vállalkozásokra ható tendenciákat. A PESTEL modell dimenziót felhasználva, a társadalmi-kulturális, gazdasági, politikai, technikai és jogi trendeket veszi sorra.

Szociális szempontból a jövedelmi különbségek tendenciája hatott leginkább. Egyre nagyobb rés tátong az emberek és a társadalmi csoportok között és a különböző társadalmi rétegek egymásnak feszülnek. Ez az állapot nehezen fenntartható. A tőkemozgások is változhatnak ennek következtében, mind az arányuk, mind a mértékük is. A szociális vállalkozások kialakulását, éppen a szegénység problémája hívta életre és ezek a vállalkozások keresték elsők között a megoldást; hiszen a rés egyre csak tágul. Gondoljunk csak Yunusra és a mikro-finanszírozás rendszerére, ami szintén közösségek elszegényedésének megakadályozását tűzte ki célul. Az viszont hazánkra és tágabban, a közép-kelet európai országokra, is igaz, hogy a jövedelmi arányok növekedésén túl mindössze a felnőtt népesség 4 %- a, (Kolosi, 2006) amelyik a veszélyeztetett zónában tartósan a létminimum alatt él. A jövő szempontjából biztató tendencia, hogy egyre többen fordulnak a szegénység kérdése felé, és keresik az újabb és újabb megoldási lehetőségeket.

Ezt a tendenciát erősíti, talán egy másik tény, hogy a költségvetési szektorban dolgozók aránya elkezdett csökkenni és a non-profit szektoré pedig erősödni. (OECD, 2008) Bár gyors

növekedést nem tapasztalhatunk, mert pár évvel ezelőtt még az állami szektorban történt nagy foglalkoztatási növekedés. (VG, 2003) Mindenesetre a megfordult trend, kedvező hatással lehet a szociális vállalkozások alakulására is. Az új szemléletmód utat törhet magának – hangsúlyozva a gyökeres változások szükségességét.

„A közelmúltban nagyon népszerű profit/nonprofit marketing és menedzsment elhatárolás mintha veszítene erejéből: ma a nonprofit szervezetek is rákényszerülnek profitorientált tevékenységre, az üzleti piacon tevékenykedő szervezetektől pedig egyre inkább elvárható a nem profitcélú, szociális értékeket preferáló magatartás. Ez a tény pedig komoly kihívást jelent a menedzsment tagjai és a szakemberek számára: egészen más ugyanis „tisza profitalapon” vagy „tisza nonprofit alapon” működni, mint a két eljárás ötvözetének megfelelni. A jövőt olyannak látjuk, ahol a két szféra nem különül el egymástól, ahol nem lesz ellensége a „civil” a „profitnak”, ahol a civil tudja, hogy csak a profitból fejlődhet, a profit pedig tudja, hogy a társadalom harmonikus és egészséges működése a profittermelés feltétele.” (Dinya et al., 2004) Ennek a jövőképnek a megtestesítője a szociális vállalkozás maga.

Vitathatatlan tendencia, hogy az információs társadalom korában a humán tőke szerepe egyre inkább felértékelődött és a gazdasági erőket, támogató eszközként használva formálják majd a jövőnket. Egyre komolyabb lépésekkel haladunk a gazdasági és szociális érdekek összefonódása felé, ahol az igény egyre inkább megnő egy bevételtermelő tevékenységre, mint valódi és tudatosan felépített szociális vállalkozásra. Nemzetközi szinten igaz, hogy jelen vannak olyan globális hálózattal rendelkező szervezetek,¹⁵ melyek keresik és támogatják a potenciális szociális vállalkozókat és segítik őket az ötleteik megvalósításában. Az országok közötti integráció¹⁶ csak segíti ezt a folyamatot. Ahhoz, hogy hatékony és hosszú ideig fenntartható változást építsen ki egy szociális vállalkozás – segítségül szolgálhatnak a globális szabályozási keretek, intézmények.

A Global Compact¹⁷ hálózatáról beszélt Kell és Levin (2002) is, amikor megfogalmazták, hogy a vállalatok az állami és nem állami szervekkel közösen, nemzetközi szakszervezetekkel és képviselőkkel együtt kell, hogy tervezzenek egy tudatosabb jövőképet. Közösen dolgozzanak egy stabilabb, nagyobb egyensúlyt teremtő globális piacért, azzal hogy a közös

¹⁵ Ashoka, Grameen, Skoll Foundation.

¹⁶ Ha csak az Európai Unió-ra gondolunk.

¹⁷ Az ENSZ által meghirdetett CSR elveket tartalmazó önkéntes szerződés

értékeik és elveik szerves részét képezik az üzleti tevékenységeiknek. Felfestették az ívet, amely mentén elősegíthetik a növekedést. Ez az ív életszínvonal emelkedést, pénzügyi stabilitást, magas foglalkoztatási szintet rejt magában. Főként koordináló szerepből segíti a partneri kapcsolatok megerősödését.

Feladatok szép számmal akadnak az irányok kiaknázására: Európa ökológiai lábnyoma is túllépte a kontinens kétszeresét, csökken a jövőről való személyes gondoskodás ösztönöztsége, politikai nemzeteszmék terjedése. Az eszközök és a megcélzandó területek is változatosak, melyek segíthetnek a szociális vállalkozások sikeres működésében.

3.2. Regionalitás európai mintára

A helyi kezdeményezések kibontakozását a kevésbé szigorú regionális politika segítheti. Nemcsak az intézményi keretek lazítása, de a helyi szinten történő döntéshozatal, önkormányzati és kistérségi végrehajtó és irányító erőnek kellene megjelennie.

A SEED Kisvállalkozás-fejlesztési Alapítvány készített egy tanulmányt (Futó et.al, 2004) a Nemzeti Felnőttképzési Intézet megbízásából, hogy feltérképezzék a szociális gazdaságban rejlő lehetőségeket. Átfogó kutatással (fókuszcsoporthoz, mélyinterjú, kérdőív) végeztek magyar hatásvizsgálatot a foglalkoztatás és a felnőttképzésre vonatkozóan. Megállapították, hogy a szociális úttörők *„egy erősebb civil tudattal, nagyobb társadalmi kohézióval, alacsonyabb munkanélküliséggel és növekvő foglalkoztatottsággal rendelkező”* Magyarország felé tesznek lépéseket. A legkönnyebb módja ennek, ha megfelelnek a szubszidiaritás elvének¹⁸. Elmondja, hogy a szociális gazdaság terének növekedése szorosan összefügg a vállalkozások számának növekedésével. Arra a kérdésre azonban, hogy hányan lesznek képesek szociális vállalkozások létrehozására, ez a tanulmány sem adja meg a választ. Leszűkíti a kérdést azonban arra, hogy ez a tény, attól fog nagyban függni, hogy *„hogyan alakul a jövőbeni támogatási politika és milyen lesz a civil-állami-forprofit párbeszéd Magyarországon.”*

¹⁸ Elv, mely szerint a döntéseket mindig a legalacsonyabb, az érintettekhez legközelebbi szinten kell meghozni.

3.2.1. Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!

A gazdaságban természetes, hogy vannak olyan „láthatatlan” folyamatok, melyek hatnak a vállalkozások működésére. A régiről - új egyensúlyra való áttérés sikerességének esetében, az önszelektációs folyamat segít. (Zanfei, 2010) Igaz ez akkor is, amikor a szociális vállalkozások globálissá válnak. Valóban sikeresen és hosszú távon – a gazdasági folyamatoknak köszönhetően – csak azok a vállalkozások működnek, amelyek tényleg világméretűvé válnak. Sokkal több lehetőségük lesz a nagyobb piac működéséből adódóan, kinyílik a világ, mert sokkal nagyobb játszmaiban, a világkereskedelemben vesznek részt. Ugyanakkor több erőt, támogatót, tudatosságot és odafigyelést igényel, hogy a szociális vállalkozások ne veszítsenek fókuszot és küldetéstudatuk szikrázhasson. A nagyobb társadalmi hatás, amit el tudnak érni - természetes velejárója, de a nemzetközi tudás begyűjtését és alkalmazását sem szabad a vállalkozásnak elfelejtenie.

3.2.2. Magyar valóság és a központosított megközelítésmód

A kormányzati hatékonyság és az üzleti környezet vizsgálatakor sokféle, meglehetősen eklektikus megközelítéssel találkozhatunk. Ez részben tartalmi, részben technikai tényezőkkel magyarázható. Az alkalmazott megközelítések heterogenitása egyfelől annak tudható be, hogy a tudományos, a szakpolitikai és az üzleti elvárások a téma természete okán többnyire egyidejűleg jelennek meg, ami szükségképpen technikai és módszertani kompromisszumokra vezet a pontosságra és érvényességre törekvő akadémikus, illetve az egyszerűsége és alkalmazhatóságra törekvő szakpolitikai-üzleti megközelítések között. (Bartha, 2010)

3.3. Szociális piacgazdaság

A szociális piacgazdaság legfontosabb központi fogalmai: a magántulajdon támogatása, a teljesítmények tisztességes és szabad versenye, a piacnak megfelelő árak, a tervgazdaság elutasítása, a monopóliumok független ellenőrzése, a pénzügy központi felügyelete a valuta, az iparüzés és a telephely megválasztása szabadságának védelme érdekében, a túlságosan magas jövedelem-adókulcsok csökkentése, a gazdaságilag gyengék szociális biztonsága, bérmegállapodás.

Központi alapelve volt a szociális piacgazdaságnak a vállalatok közötti verseny fenntartása. Az állam támogatta pénzzel azokat a vállalatokat, amelyek a versenyben alulmaradtak, így továbbra is fenntartva az érdeküket a gazdasági életben való szereplésre (Varga, 2003).

Az 1997-től eltelt időszak pozitív eredménye egy elég széles, bár meglehetősen differenciált, 50-60%-ot kitevő középső csoport helyzetének viszonylagos stabilizálódása, bár a leszakadás veszélye továbbra sem áll távol. A felső 10% a multimilliárdosoktól a multimilliomosokig terjedő rendkívül szórt csoport. Az alsó, a lakosság körülbelül 30%-át kitevő szegénységi küszöbön élők között is nagy a különbség, mert van, aki a lakását még éppen képes fenntartani, és van olyan, akinek a társadalomba való visszailleszkedés minimális esélye sem adatott meg. Ez a csoport rendszerváltás veszteseként a Bokros csomagig lassan süllyedt lefelé, majd a megszorítások hatására életszínvonaluk valóságos zuhanásba kezdett. A Bokros csomag persze nem kedvezett azoknak sem, akik a középső deciliseket alkották, de az abszolút elvonás az ő jövedelmüknek kisebb hányadát jelentette, ráadásul a rászorultság küszöbe a családi pótléknál olyan magasan lett megállapítva, hogy a családok pár százaléka vesztette csak el. Ettől függetlenül ez a csoport is lejjebb csúszott. Egy ilyen jelentősen elszegényedő és elszegényedett környezetbe érkezett meg 1998-ban az Orbán kormány, amely a Bokros csomag által végzett jogosultsági elvonásokat állította helyre. A második intézkedéssorozat ugyanakkor egyértelműen a szegények és fogyatékkal élő helyzetét rontotta. A kedvezményes lakáshitelek bevezetése az igénybe vevők számát tekintve valóságos sikertörténet. A jövedelemelvonás területén alig történt változás (kivétel a preferált családok csoportot), a jövedelemadó azon a rendkívül magas szinten maradt, amit Kornai már 1996-ban is sokallt. A kormány hatósági árpolitikája az infláció leszorítását célozta meg, így az áremelések alacsony mértéke kedvező volt a lakosságra nézve. Ám a Bokros csomag néhány továbbra is fenntartott megszorítása, például a tömegközlekedés állami támogatásának elmaradása beruházásokat fogott vissza a közszolgáltatások részénél.

Az Orbán kormány a Széchenyi Terv megalkotásakor felvetette az információs társadalom építésének szükségességét is, majd a rövid időre leállított szűkös programot újraindította. A kormány közvetlenül, soron kívül avatkozott be a felsőoktatási képzési struktúrába, megháromszorozva az informatikai jellegű képzések normatívájának kvótáját. A vitairatában közzétett gondolatot, a "minden második fiatal" diplomával való ellátását tapasztalhatóan komolyan is gondolta. Olyan társadalom kiépítést célozta meg, amely néhány elemében hasonlít a szociális piacgazdaság társadalmi szelleméhez, de nagyon sok pontban el is tér tőle. Azonosságot lehet felfedezni az öntudatosság, nemzeti értékek megbecsülése és a keresztény

értékek vállalása területén, de igencsak távolítja a képet a szolidaritás és a szociális eszmék elutasítása. Ugyanakkor 2002-ben, Németországban Orbán Viktor személyesen vehetett át a “Szociális Piacgazdaság” támogatásáért járó díjat.¹⁹

3.3.1. Elterjedés

Kutatások sora, elemzések és statisztikai adatok alapján beszélhetünk a szociális vállalkozások elterjedtségéről és a jövőbeni térnyeréséről. Nagyrészt abban a kutatók egyetértenek, hogy mindegyik szociális vállalkozás azonos céllal jön létre: értéket teremtsen, annak ellenére, hogy változatos mérettel, tevékenységi körrel, irányvonallal és célkitűzéssel rendelkezik (Murphy-Coombes, 2009).

Nemzetközi viszonylatban, nézzük meg közelebbről, milyen számadatokat ismerhetünk (Wong-Tang, 2007): Az Egyesült Királyságban több mint 500 ezer nem kormányzati szervezetet (NGO) számláltak. Ezek az NGO-k, akik a foglalkoztatás terén is potenciállal rendelkeznek, a teljes munkaerő 4%-át teszik ki és ők termelik meg a GDP 3%-át is. A másik kontinensre hajózva, Amerikában 1,6 millió növekvő non-for-profit vállalkozásról beszélhetünk, ami a teljes munkaerő 8%-át képviseli és a GDP-jük 7%-át adják. Továbbá Oroszországot vizsgálva láthatjuk, hogy legalább 400 ezer NGO működik, míg Indiában több mint egymillió. Világszinten pedig a nemzetközi NGO-k száma pedig 47 ezer körül mozog (Anheier, 2005).

A kis- és közép vállalkozások számának növekedésével párhuzamosan a szociális vállalkozások számának növekedése is megtörténik. Mivel pedig a szociális vállalkozások sikerességét nem a minél nagyobb méretével azonosítják - így tény, hogy a kis- és középvállalkozások között sokkal gyakrabban találunk ilyen vállalkozást. India extrém példa ennek a ténynek a bizonyítékául. Ezzel szoros kapcsolatban ismerjük, azt az összefüggést is, ami a gazdasági hatások és a szociális toborzási mechanizmusok között áll fenn. A válság időszak általában növeli a kényszervállalkozók körét, és ennyiben nyitottabbá teszi a potenciális vállalkozók rétegét. Így bővíthet a kis- és középvállalkozások száma.

¹⁹ Varga Tamás: A szociális piacgazdaság esélye c. szakdolgozat, Sopron, 2003.

3.3.2. Szociális igények felerősödése

Amerikában 13 évig zajlott egy kutatás, aminek az eredeti célja a politikai erőviszonyok feltérképezése volt, s kimutatta, egy új szociális erő létrejött, aminek most, ám Magyarországra vonatkoztatva is érdekes eredményt derített fel. Ennek a kutatásnak az eredményeként találtak egy erős (50 millió fős) bázist, akik elfordultak a politikától és a materiális javak helyett a szellemi értékekre helyezik a hangsúlyt, az emberközpontúság és az önfejlesztés mellett. Ők a kulturális kreatívok²⁰ (MTV, 2010). A kulturális kreatívok jellemzője, hogy noha életségük alapvetően optimista, sokan közülük ma még úgy érzik, kevesen vannak, nem tudnak hatékonyan beleszólni a társadalom alakításába. Valahogy úgy vannak vele, hogy változtatnák ők a világot, de a világ túl nagy ahhoz, hogy az egyén a világ dolgaira bármilyen hatást gyakorolhatna.

Kik lehetnek kulturális kreatívok? Bárki. A gondolkodás, az álmok, a hit adnak erőt ahhoz, hogy változtatni tudjunk az életünkön. Ahhoz hogy elérjük céljainkat pontosan definiálnunk is kell azokat. Így a tudás és tapasztalatot elsajátítása kulcskompetencia egy olyan vállalkozásban, ahol az ember került a központba.

3.4. Uniós mozgáster

A szociális gazdaság számára a fentiek 3-as felállás ad mozgásteret, ez szabja meg a lehetséges tevékenységi területeket, intézményeket, EU által biztosított illetve hazai forrásokból engedélyezhet támogatásokat.

Wolfgang Zapf a *Modernizáció, jólét, átmenet* című könyvében modern társadalomnak tekinti azokat, amelyek a politikában versengésen alapuló demokráciát, a gazdaságban a piacgazdaságot és a társadalomban a tömegfogyasztást és a jóléti államot megvalósították. Választási szabadság és szociális biztonság rendjében a tömegfogyasztás és jóléti állam nem más, mint a piacgazdaság és a versengésen alapuló demokrácia kimenete (outputja), azaz "process-benefítje". A tömegfogyasztás ugyanakkor egy olyan késői szakasz, amely a fejlődés folyamatos és öngerjesztő fenntartója lehet.

²⁰ Így nevezte el Paul Ray amerikai szociológus és Sherry Ruth Anderson pszichológus az új társadalmi réteget.

A leghatékonyabb, legjövödelmezőbb programok és politikák a kockázati tőkét és a vállalati innovációt célozzák. Rövid távú magánbefektetések kapcsán a piaci 'tökéletlenség' következtében áldozatául eshet a szociális haszon. Ez azt jelenti, hogy a befektetés kapcsán a gazdasági tranzakciók következtében a társadalmi nyereség csökken.²¹ A javaslat, mellyel a kutatás előhozakodik, hogy a szociális tőke figyelembevételével kellene végrehajtani az üzleti lépéseket; és még a hosszú távú befektetésekkel nagyobb haszonra is lehet szert tenni. Ezzel azonosítottunk egy gazdasági lépést, mely hatással lehet szociális szövetkezetek létrejötténél, mivel szemléletmódja nagyon is hasonlít a szociális szövetkezetekére.

Az aktuális trendek miszerint egyre erősebb a verseny, Európában, de még égetőbb, hogy jogi, szociális szabályozásoknak egyre szigorúbban meg kell felelni. Környezeti és szociális hatástanulmányok elvégzésére kötelesek mind több és több esetben a vállalatok bizonyos tevékenységek előtt. Egyre csak erősödik a szociális érdekek intézményes védelme. Ez pedig szintén a szociális szövetkezetek elterjedését támasztja alá.

3.4.1. Új irányelvek és látható trendekről dióhéjban²²

A magyar nemzeti érdek szempontjából különleges helyzetben vagyunk: az Európai Unió napirendjén olyan ügyek, célok szerepelnek, amelyek nagyban egybeesnek a magyarországi törekvésekkel. Ennek példája a munkahelyteremtés, amely a formálódó Európa 2020 stratégia első fő célkitűzése, miközben a magyar kormánynak is egyik fő prioritása.

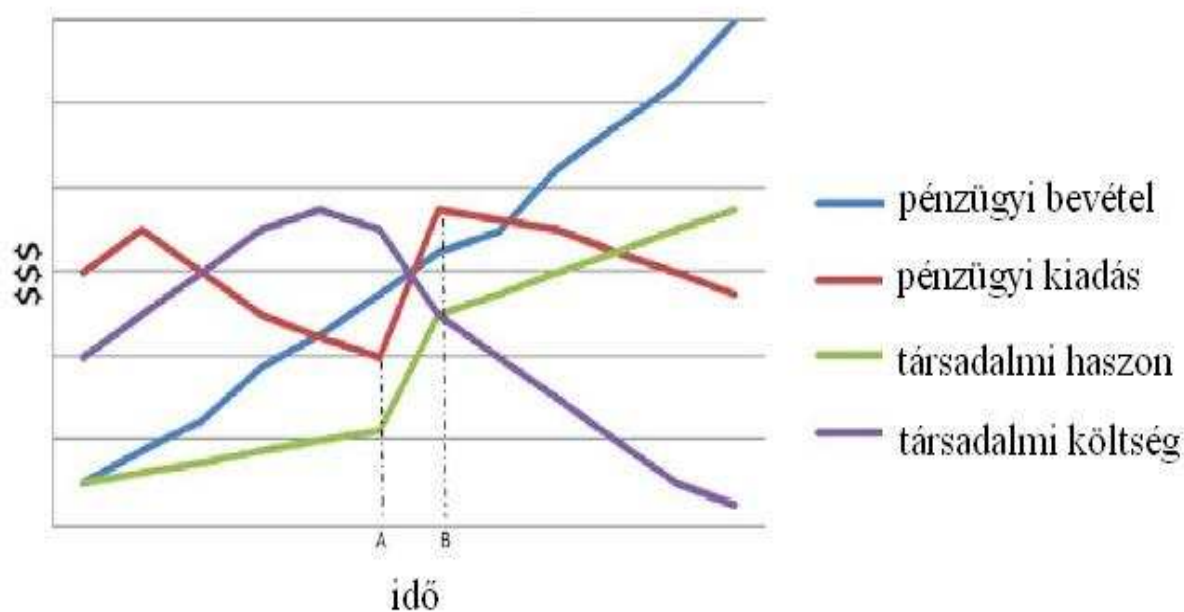
A gazdasági világválságból való kilábaláshoz szükséges javaslatok az Unió politikai napirendjén szerepelnek. A hangsúlyt a foglalkoztatásra, a munkahelyteremtésre, a fenntartható verseny-képességre helyeződik. Magyarország csak egy erős Európa részeként lehet maga is erős. Éppen ezért fog a szociális ügyeket határozottan előmozdító, szolgáltató és támogató szerepet betölteni a következő célkitűzésekkel összhangban:

- 1. Növekedés és foglalkoztatás az Európai szociális modell megőrzéséért*
- 2. Erősebb Európa*
- 3. Polgárbarát EU*
- 4. Bővítés és szomszédságpolitika*

²¹ OECD tanulmány Lerner, 2010

²² EU2011 Civil Munkabizottság – Magyarország elnökségi stratégiája

43. ábra: Töréspontok a hibrid vállalkozásoknál

Forrás: Gilligan-Golden, 2009

Készült egy amerikai tanulmány, amely a hagyományos tisztán for-profit vállalkozásokkal hasonlítja össze a hibrid²³ vállalkozásokkal (Gilligan-Golden, 2009). A vállalkozások, melyek mind társadalmi és gazdasági téren egyszerre akarnak megfelelni más pályát írnak le, mint a hagyományos vállalkozási formák működésük során. A kutatás eredménye, hogy a hibrid vállalkozásoknál fellelhető töréspont, amikor ugrásszerűen megnőnek a pénzügyi kiadások. Ezek növekedésével párhuzamosan viszont a szociális haszon is robbanásszerűen növekszik.

A szociális vállalkozásokra jellemzően a küldetéstudat a szociális érték sikerét célozza meg. Ennek bizonyítéka az ugrásszerű változás. A pénzügyi kiadások hirtelen növekedése után van egy töréspont, ahol drasztikusan csökkeni kezd. Ez az a mérőföldkő, amikor a vállalkozás rájön, hogyan kell optimalizálni az újabb pénzügyi kiadásait és a gazdasági tőkéjét. A társadalmi és a gazdasági nyereségesség egymás után rövid időn belül valósul meg, ami pedig segítheti a szociális vállalkozások terjedését. Hiszen az egyensúly úgy valósul meg igazán, ha időben is közel egymáshoz jön létre a gazdasági és szociális nyereség.

²³ Hybridnek nevezi, a vállalkozásokat, melyek egyszerre társadalmi és pénzügyi profitra fókuszálnak.

Támogatási célok

A strukturális és kohéziós forrásokra támaszkodó fejlesztéspolitika esetében a stratégiai tervezés szerepe a korábbiakhoz képest felértékelődött. Az uniós források determináló szerepe a fejlesztési politika szempontjából Magyarországon, akárcsak az új tagállamok esetében sokkal meghatározóbb, sokkal markánsabb, mint a régi, de különösen a nagyobb és gazdagabb EU-tagországok esetében. (Klauber-Nagy, 2010)

Célzott és fókuszált támogatási rendszer elviselheti a csökkenő támogatások mértékét is. Ezt az akadályt átlépve, a szociális vállalkozások elterjedését valószínűsíti. A non-profit szervezeteket támogató önkormányzatok kevesebb pénzből gazdálkodhatnak. Így a potenciálisan szociális vállalkozássá alakuló non-profit szervezeteknek értelemszerűen a saját lábukra kell állniuk – üzleti eszközök, tudatos stratégia és tervezés segítségével - óriási akadályok leküzdése árán.

A civil szervezeteket nem sújtja ekkora forráshiány, mivel eddig sem részesültek olyan mértékű támogatásban, mint az alapítványok vagy közhasznú társaságok. Bár megoldást és cselekvést legtöbbször elvár tőlük a társadalom. Egy égető társadalmi probléma, mint a foglalkoztatás kérdésében is például, a foglalkoztatási törvényben²⁴ sem szerepelnek, csak az alapítványok, közhasznú társaságok. A gyakorlatban sem jellemző, hogy a civil szervezeteket bevonják a helyi közösségek érdekegyeztetésébe stratégiaalkotásába. Láthatjuk, hogy a joggyakorlat sem a közös együttműködés és az érintettek minél szélesebb körének bevonására törekszik. Bár az is igaz, hogy nem feltétlenül szükséges a jogi kényszer ahhoz, hogy a különböző felek egy asztalhoz üljenek le és tervezzék meg a lépéseket.

Eszközök

A szociális vállalkozások fejlesztési központja (CASE) és a Duke Egyetem közös kutatómunkájának eredményeképpen készült el egy tanulmány, 85 mélyinterjú elemzésével, akadémikusok, alapítók és vállalkozók bevonásával. Abból indul ki, hogy a gazdaság és a társadalom kritikus ponton van, olyan helyzetben, amikor a szociális vállalkozások törekenyen vesznek részt a gazdaságban és kevesen értik meg valós lényegüket. A Skoll Alapítvány megbízásából készítették el két fő egységre bontva a szociális vállalkozások fejlesztésének tervét (CASE, 2008). Ezek alapján készül el a tényezők és a tőkék rendszere.

²⁴ A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló Ptk. 1991. évi IV. törvény

Mik azok a tőkék és mik azok a tartalmi elemek, melyek irányítják a szociális vállalkozások működését? Pénzügyi-, emberi-, szakmai- és politikai tőke alapján valamint politikai, média, gazdasági környezet, tevékenységi körök tényezői mentén határozták meg. A tanulmány ezekre alapozva megállapítja, hogy a szociális vállalkozások létrejöttét egyrészt a tőkéhez való hozzájutással, másrészt a szociális tevékenységek, és maguk a vállalkozások megismertetésével, ismertebbé tételével lehet. A tanulmány arról szól, miért is érdemes egy szociális vállalkozás létrehozása és fejlesztése.

Ahogy nővekszik a kör és az egyének kapcsolódásából **szervezetek** jönnek létre, egyre összetettebb akadályokkal kell szembesülni. A világ állandó változásban van, és a szervezetek megpróbálnak alkalmazkodni új eszközökkel, módszerekkel, prioritásokkal. A szociális vállalkozások elterjedésének azonban gátat vethetnek az érintettek közös gondolkodásának, céljainak, közös szervezeti együttműködésnek a hiánya.

Egy alapítvány vezetője ugyanúgy kerülhet az alapítvány tulajdonosával, vagy éppenséggel fenntartójával szembe. Habár a cél közös, a megoldásra váró társadalmi probléma ugyanaz, de annak elérését más módszerekkel képzelik el. A profitorientált vállalkozásoknál ez a jelenség igen gyakori - tulajdonos és ügyvezető ellentétek, azaz megbízó-ügynök probléma (Kieser, 1995). A hierarchia és a tény, hogy a problémákat eltérően ítélik meg, akadályozza a gyors és pontos cselekvést.

A kommunikáció hiányában a módszerek szintetizálása is nehézségekbe ütközhet. A különböző érintett kevés valós kommunikációja okozhatja, hogy az üzleti élet még kissé szkeptikusan áll az új szemléletmódot képviselő szociális vállalkozási formák előtt.

Amikor a szociális vállalkozás már túléli a start-up²⁵ nehézségeket, akkor néz szembe a szervezet erőforráskorlátaival. A gazdasági és szociális értéket egyszerre kielégíteni nehéz feladat. Tudatos és átgondolt vállalatvezetést igényel. A szaktudás megszerzése itt is elengedhetetlen, jellemző, hogy Magyarországon külső tanácsadók segítségét veszik igénybe a kisvállalkozások vagy a nonprofit szervezetek is, hogy az egyre nehezebben megszerezhető EU-s forrásokkal sikeresen tudjanak működni. Pályázati gyakorlatlanság miatt pedig, külső segítség igénybevétele nélkül, nem tudnak forrásokhoz hozzájutni.

²⁵ újonnan alapított frissen létrehozott vállalkozás

A szakértelem hiánya a pályázatokon túl, egyéb gazdasági eszközök alkalmazásánál is jelentkezik. Véry Zoltán (2008) arról beszél, hogy „A *kontrolling tevékenységek már kiterjedtek, beépültek a társadalmi és szervezeti köztudatba. De a tevékenységeket a profitorientálton túl a non-profit szférában is ki kell terjeszteni, mert a szakma mélyponton van.*” A kontrolling üzleti eszközeinek elterjedése a non-profit szférában akár lehetőségként is jelentkezhetne, ha nem jellemezné Véry ezt egy elképesztően lassú folyamatnak. A kontrolling szakma folyamatosan tökéletesíti a merész újítások helyett. Ez pedig akadályozhatja a szociális vállalkozások szervezeti szinten új és integrált működését. Szintén a for-profit szférában létező tény, hogy a vállalkozás teljesítményét alapvetően befolyásolja a vállalatok integritása. „*Egy cégen belül, az emberek, ha komolyan veszik egymást szavát, és betartják a saját ígéreteit is, akkor az radikálisan megnöveli egy vállalat teljesítményét.*” (Jensen, 2008)

Kell egy olyan rendszer, ahol a támogatási célokat mérhetővé teszik. Mert...

Igazi kötéltáncosok a szociális vállalkozók, állandóan egyensúlyoznak a levegőben a szociális célok és a piaci realitások között. Megtalálni a tökéletes egyensúlyt a szociális hatás és a pénzügyi megvalósíthatóság között a sine qua non²⁶ magának a definíciójának a létehez. Stratégiai döntések meghozatala sokkal nehezebb egy szociális vállalkozónak, mint egy hagyományos nonprofit vagy egy üzleti vállalkozás esetében. Hiszen szimultán kell elemezniük a társadalomra gyakorolt hatást és a jövedelmezőséget is (Boschee, 2006).

²⁶ elengedhetetlen feltétel

13. táblázat: Stratégia döntések kialakítása

	jelentős potenciális profit	mérsékelt potenciális profit	mérsékelt potenciális veszteség	jelentős potenciális veszteség
kritikus társadalmi igény	kidolgozni!	kidolgozni!	támogatni!	megbuktatni!
figyelemre méltó társadalmi igény	kidolgozni!	kidolgozni!	támogatni!	megbuktatni!
minimális társadalmi igény	leeratni!	leeratni!	megbuktatni!	megbuktatni!
nincs társadalmi igény	megbuktatni!	megbuktatni!	megbuktatni!	megbuktatni!

Forrás: Boschee [2006]

Segítségre van szükség, hogy egyszerre a „kemény” és „puha” adatokkal foglalkozzunk. Ez a komplexebb mátrix a kapcsolat fokát hasonlíttja össze az előrelátott pénzügyi eredményekkel: A szociális vállalkozások általában folyamatosan keresik az új termék/szolgáltatás lehetőségeket. Általában bátran bele is vágunk - vagy legalábbis ez a jellemző még Magyarországon. (Petheő, 2009) Nem számolnak előre a kritikus siker tényezőkkel és környezeti erővel sem. Pedig két kérdés(kör)re kellene megadniuk a minél pontosabb választ: Nyerhetünk vele? Értéket teremtünk?

Az egyre inkább egymással is versengő szociális vállalkozások közép és hosszú távon meg kell küzdeniük a stratégiai döntésekkel. Elsődlegesen azonban a lehetőséget kell megteremteni, hogy minél több szociális vállalkozás jöjjön létre.

Intézményrendszer

Az ESZA támogatási céljainak, eszközeinek az újragondolása az elkövetkezendő évek feladata. Ezen belül az EU-felé felmerülő új igények nyílt és érthető közlése. A piaci intézményrendszerhez természetesen nemcsak a mikrogazdasági viszonyok tartoznak hozzá.

Az intézményrendszer mindazt magában foglalja, ami a mikrogazdasági viszonyokra hat. Az Európai Unió rendkívüli mértékben érdekelt a Magyarországon kialakult vagy formálódó piaci intézményrendszer milyenségében.

Már két évtizede elkezdődött az a folyamat, amely a **jogszabályok** szintjén kereteket szab és befolyásolja, különböző ágazati törvény keretein belül, a szervezetek viszonyát. A nonprofit szervezetek különböző szabályozásait hazánkban kevésbé átgondolt és hosszú távú stratégia jellemzi. Az Európai Unióhoz való csatlakozás nem követelte meg, eltérően a gazdasági társaságoktól, a non-profit szervezetek jogharmonizációját (Csanády, 2001).

A hazai tapasztalatok elemzése azt mutatta meg, hogy nonprofit szervezetekből még mindig kevés van Magyarországon. Azonban lehet és kell a nehézségeken úrrá lenni.

4. A SZOCIÁLIS SZÖVETKEZETEK KIBONTAKOZÁSÁNAK LEHETSÉGES TERÜLETEI

(Értékelés, dokumentum-elemzésre támaszkova.)

Az eddigiekben megismert, felvázolt kép alapján a tanulmányunk a lehetséges irányvonalakat és fejlesztendő területeket ismerteti részletesebben. A magyar piacon az ellátatlan vagy részben ellátott fehér foltok mind a versenyszektorban, mind pedig az önkormányzati és a non-profit szférában jelentkeznek.

A szociális szövetkezetek fő tevékenységi körébe a foglalkoztatás és ezen belül is kiemelten a hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatása és integrálása tartozik. A szociális szövetkezet, mint a hátrányos helyzetű csoportok (fogyatékkal élők, korábbi kábítószer fogyasztók, börtönből szabadulók, tartós munkanélküliek stb.) munkához való visszavezetésének az egyik eszköze. Ez a tevékenységi kör, a későbbiekben részletesen ismertetett kutatásunk alapján, már ma is folyamatosan bővül. A szociális szövetkezet vezetőin kívül, a támogatott közösségek és a szociális szövetkezetek tagjai is keresik az újabb és újabb lehetőségeket a tevékenységi kör bővítésére.

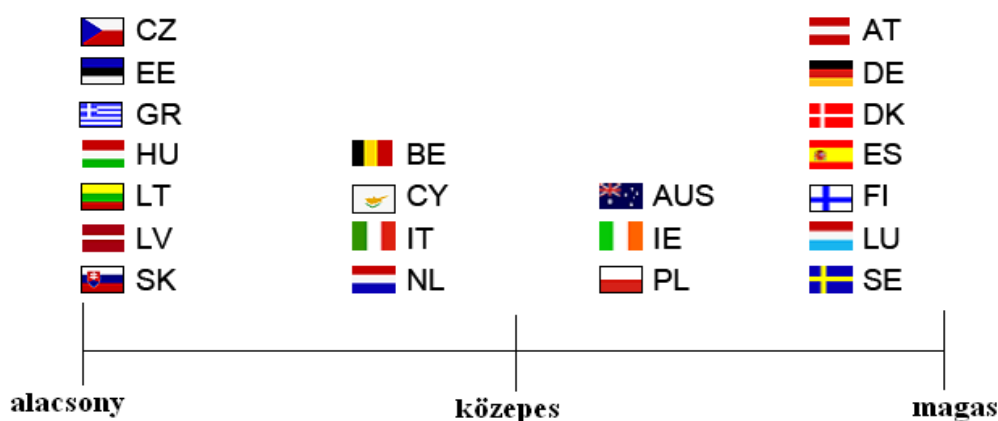
A motiváció a háttérben természetesen több összetevőből áll. Nem véletlen, hogy a szociális szövetkezetek már felismerték a tevékenységi kör bővítésének fontosságát. Nemcsak a versenyszektorban van szükség a megújulásra, de itt az önkormányzatok és a non-profit szféra határmezsgyéin is kulcsfontosságú a vállalkozás életben maradásához. A támogatásra szoruló közösségektől is érkehetnek igények – legyen akár háztáji termékek értékesítéséről szó vagy a helyi fiatalok szabadidős foglalkoztatásáról – és természetesen a szociális szövetkezetek vezetői is észlelnék, felismernek tevékenység bővítési lehetőségeket. A lehetséges továbblépés a szociális szövetkezetek szerepvállalása a szociális egészségügyi szolgáltatásban. A kutatásunkban az általunk megkérdezett szociális szövetkezetek nagy része is elkezdte már a feladatkörök bővítését. (Pl. idős-ápolás, gyermekfelügyelet vigyázás, árutermeléshez kapcsolódó önfogyasztásra termelés a mezőgazdaságban stb., közparkok, kertészet feladatainak az ellátása).

Globálisan szemlélve a szociális szövetkezetek lehetőségeit, nemzetközi szinten megoldási eszközként szerepelnek nemcsak társadalmi, de gazdasági értékteremtés esetében is. Az

Osztrák Intézet tanulmánya (2009), mely a helyi foglalkoztatás fejlesztése és a társadalmi felelősségvállalás kölcsönhatásait vizsgálja, ma Magyarországon is ezek a legfőbb feladatkörei egy szociális szövetkezetnek, segíthet megfelelő példaképeket találni a nemzetközi porondról a hazai társadalmi vállalkozások terjesztéséhez. Ez egy 29 országra kiterjedő vizsgálat, melyben még 25 esettanulmány eredményeit is szintetizálták a kutatók lehetőséget nyújt erre.²⁷ A társadalmi értékteremtés úgy jelentkezik az osztrák kutatásban, mint ami ténylegesen képes lehet a társadalmilag felelős magatartás megvalósítására. A résztvevő országokat elhelyezték egy skálán, az alapján, hogy mennyire erős a vállalkozások társadalmilag felelős tevékenysége az országban. Így potenciálisan ők azok - például Dánia, Németország vagy Luxemburg - akik olyan működési mintákkal és tapasztalatokkal szolgálhatnak, melyek elősegíthetik a kettős értékvezérelt (egyensúlyban társadalmi- és gazdasági értékű) vállalatok sikeres működését.

Megállapítja emellett, hogy a kisebb vállalkozások azok, amik leginkább elköteleződnek a társadalmi felelősségvállalás mellett. Így húzóerőként jellemzi őket a nagyobb vállalatok számára. Ez hatalmas előnyükből fakadhat, hogy közel vannak a potenciális célcsoportokhoz, és mert belelátnak a helyi közösségek életébe.

44. ábra: A vállalatok társadalmi felelősségvállalásának szintjei a különböző EU-s országokban

Forrás: KMU, 2009

Az osztrák felmérés alapján a foglalkozásfejlesztés megoldására a társadalmi felelősségvállalás tekintetében is a non-profit szférában tevékenykedők nyújthatnak

²⁷ Az utolsó előtti fejezetben országonkénti bontásban is tanulmányoztuk, milyen nemzetközi gyakorlat átültetésére lehetne támaszkodni a hazai szociális szövetkezetek fejlesztésénél.

lehetőséget. A nemzetközi porondon szemlélődve pedig, azoktól tanuljunk leginkább, akik a leginkább meg tudják ezt ma valósítani. Mi a magyar helyzet? Vajon itthon hogyan működik?

4.1. Magyarországi lehetőségek – Mit teszünk, tettünk és tehetünk?

4.1.1. Helyzetjelentés

Magyarországra a zárt (az önkifejezési értékek alapján), és a racionális (a világi-racionális értékek alapján) gondolkodásmód jellemző. Ez az érték kombináció, Magyarország történelmét és kulturális örökségét vizsgálva, a nyugati kultúra magjától távol, az ortodox kultúrájú országok közelébe helyezi hazánkat. A vizsgált értéktérképeken Magyarország így nemcsak a földrajzi értelemben vett szomszédaitól kerül térben messzire, de a hasonló gazdasági fejlettséggel rendelkező országoktól is jócskán távol kerül. (Keller, 2010)

A válságjelenségek hatására, Európában és az USA-ban, az átlagemberek, a civilek, olykor akár globális forradalomnak is nevezhető, kulturális, szociális és politikai változások sorozatát indították el. *„A hierarchikus rendszerek csúcsán élők pedig tehetetlenül néznek szembe a hatalmi piramisok lábánál álló civilek felébredő öntudatával és szabadságvágyával.”* (Takáts, 2009)

Ugyanakkor azt tapasztalhatjuk, hogy a szociális szövetkezetek Magyarországon csak nyomokban vannak jelen. Miért is? Az állami támogatásnak óriási szerepe van, valamint sem a non-profit szférában, sem a for-profit gazdasági vállalkozások esetében nem beszélhetünk még igazán elterjedt, erős, tudatos társadalmi küldetésről. Éppen ezért csak arányokról, százalékokról beszélhetünk, ami meghatározza, milyen mértékben szociális szövetkezetek az egyes szervezetek. Jelenleg még nincs olyan kutatás, amely a szociális szövetkezetek – mint olyan gazdaságilag független vállalatok, melyek társadalmi küldetést tűznek ki missziós zászlajukra - számát tárná fel. Egy 2007-es tanulmány világított rá arra, hogy a kis- és középvállalkozások képesek adaptálni a CSR eszközöket, a koncepció és a gondolkodás pedig részben már beágyazott a rendszerekbe és folyamatokba Magyarországon (Matolay, Petheő et. al 2007). A hazai jótékonyági iparág pedig még csak kialakulóban van. Így két oldalról kell megvizsgálnunk a magyarországi helyzetet.

Egyrészt azokra a kis- és középvállalkozásokra kell figyelniük, amelyek átalakulnak és áthelyezik a hangsúlyt a társadalmi küldetésre a profitszerzésről. Másrészt azokra a non-profit

szervezetekre, amelyek gazdasági önállóságra tesznek szert. Vannak Közép-Európai országok, akik hamar észrevették, hogy a gazdasági és a társadalmi változásokra reagálni kell. Mégpedig úgy, hogy társadalmi értékeikben erősítjük meg az embereket. Lengyelország volt az első példa, aki tetteiben is bizonyította, hogy képes a gondolkodásmódján változtatni, (Drayton, 2006) aminek egyik bizonyítéka, hogy létrehozták a Barka modellt, ami hajléktalanok lakhatását és foglalkoztatását célozta. Magyarország is jó úton halad, ha a 80 000 non-profit szervezetre gondolunk, mellyel országunk társadalmi értékteremtésében erősödik meg. Ettől függetlenül sokszor kiszámíthatatlan, változó kormányzati politika jellemzi Magyarországot. *“Abban az időben, amikor a szocializmus bukása bebizonyosodott és a kormányok programjai ugyanannyi hibát követtek el, mint amennyit megoldottak, az Ashoka jól mutathatná nekünk az utat egy jobb világ felé.”* (Forbes, 2001). Hiszen a versenyképes, gazdaságilag önálló szociális szervezetek dominanciája esetén megszűnne a függőség, és kialakulhatna a társadalmat erősítő, stabil gazdaság.

Nem szabad elfelejtenünk, hogy az előbb említett történelmi múlt, a rendszerváltás, Magyarországon is mély nyomokat hagyott. Hirtelen következett be a változás a gazdasági környezetben. Az államot, mint a legfőbb szervező, irányító és ellátó erőt felváltották a piaci mechanizmusok. A gazdasági tényezőket más dimenziókkal is kiegészíthetjük. A szociális szervezetekre ható tényezőket megismerhetjük az állami, üzleti és a non-profit szektor együttes tág környezetének általános vizsgálatával PESTEL elemzés segítségével:

45. ábra: A szociális szövetkezetekre ható PESTEL modell összetevői Magyarországon

<p style="text-align: center;">POLITIKAI (JOGI) TÉNYEZŐK</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lassú jogalkotási folyamat • Változó politikai értékrend • EU soros elnökség • EU-s normák és szabályozások alkalmazása • Központosítási törekvések (önkormányzatok számának csökkentésének terve) • Stabil 2/3-os kormányzat 	<p style="text-align: center;">GAZDASÁGI TÉNYEZŐK</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mikroszintű kooperációk elterjedése • Település- és gazdaságfejlesztési törekvések • Megélhetésre optimalizálás • Hitelválság utáni lakossági megtakarítások növekedés • Kisvállalkozások számának dominanciája
<p style="text-align: center;">TÁRSADALMI (KULTÚRÁLIS) TÉNYEZŐK</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vidék - város, szegény - gazdag közötti mélyülő szakadék • Családmodell átalakulása • Civil szféra erősödése • Csökkenő népesség • Alacsony társadalmi mobilitás • Bővülő felsőoktatási iskolázottság • Életmód és értékek átalakulása • Nemzeti érzelmek felerősödés 	<p style="text-align: center;">TECHNOLÓGIAI TÉNYEZŐK</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ökológiai lábnyom növekedése • Számítógép és az internet folyamatos terjedése • Hálózati infrastruktúrák növekedése

Forrás: Németh (2010)

A társadalmi értékteremtés felerősödését vizionálja a következő években zajló események, mint például az, hogy a kormány 2/3-os többséggel alakul meg és Magyarországra vár az EU soros elnökségi poszt. Mindezek lehetőséget rejtenek, hogy egy tudatos jövőkép felé haladjon az ország. A település- és gazdaságfejlesztési törekvések, a rájuk szánt támogatási összegek növelése (KSH, 2009) pedig a helyi közösségek megerősödését vetíti előre. Technológiai tényezők közül pedig üdvözítő, hogy a kis-és középvállalatok rekordpénzeket költhetnek kutatás és fejlesztésre (KSH, 2010). A politikai, gazdasági és társadalmi környezet pedig

együttesen kirajzolja, hogy Magyarországon milyen tevékenységi körök kerülhetnek a fókuszba, mint égető társadalmi probléma:

- fogyatékos emberek elfogadtatása/integrálása
- bioenergia, megújuló energia elterjesztése
- kisebbségek helyzetének erősítése/védelme
- munkanélküliség csökkentése
- társadalmi egyenlőség/munkajog stabilizálása
- városfejlesztés, településfejlesztés
- egészségügy és oktatás átalakítása

A gazdasági válság tovább mélyített bizonyos problémákat, így ezeknek megoldása nem csak magyar társadalmi érdek, hanem nemzetközi szintű is. Az uniós statisztikák szerint például a munkanélküliség évekig csökkenő tendenciája, 2008 első negyedévében tört meg (KSH, 2010). A magyarországi helyzet annyiban sajátos, hogy az elmúlt két évtizednek ez már a második – és nem is a legnagyobb – foglalkoztatási sokkja. Hiszen a '90-es évek fordulóján közel 1 millió munkahely tűnt el, a veszteség most „csekélyebb” 100 ezer állás. Így talán mentálisan jobban viseli társadalmunk ezt a sokkot, más európai országhoz képest. Ez a tény, nyomást gyakorolva a költségvetésre, különböző irányokba tolja a kormányzati gazdaságpolitikát. Így kerülhetett a foglalkoztatási politika (munkanélküliség csökkentése) és a társadalmi egyenlőtlenségeket (életszínvonal növelést) célzó, település- és városfejlesztés a középpontba. Az újonnan regisztrált gazdasági szervezetek tevékenysége is ezeket célozza. Számuk pedig változatlanul tovább nőtt (KSH, 2010). Az összes gazdálkodási formánál elmondható, hogy az egyéni és társas vállalkozások mellett a non-profit gazdasági szervezetek száma is 2%-kal nőtt az 1 évvel ezelőttihez képest.

Ennek fényében biztató jövőkép tárul elénk a szociális szervezetek tekintetében. Hiszen a szemléletmód terjedésének nagyon jó alappal szolgál, hogy egyre több – potenciálisan társadalmi értéket teremtő – kis vállalkozás indul el évről évre. A non-profit gazdasági szervezetek melyek száma túllépte a 80 ezret 2010-re (KSH, 2010), többségében átalakult közhasznú társaságok. Létrehozásuknak²⁸ nem feltétele, hogy társadalmi közös szükséglet kielégítésére törekedjen. Éppen ezért a generációs lépcső 4.0-s szintjén állnak, nem tekinthetők az 5.0-s szintet elért vállalkozásoknak. A társadalmilag felelősen viselkedő

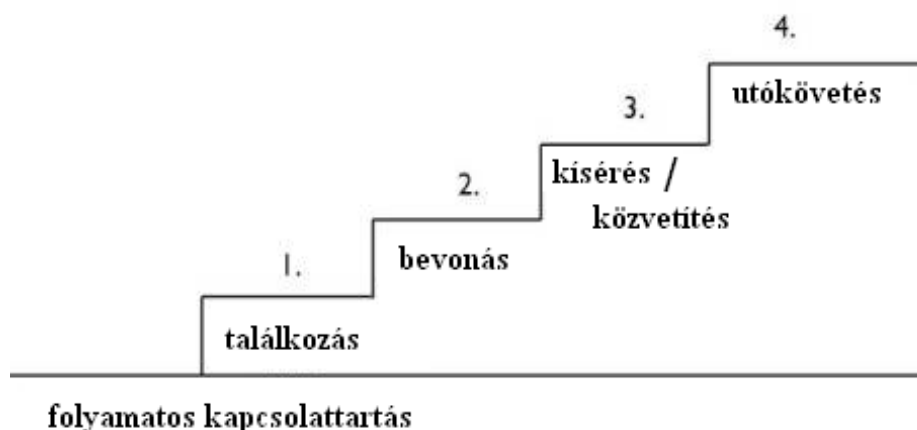
²⁸ 2007 óta már alapíthatók is.

vállalkozások pedig egyértelműen nem érték még el ezt a szintet. Petheő Attila kutatása (2007) pedig egy egész fejezetben indokolja ezt a tényt: „a társadalmi vállalkozások jobban teljesítenek, mint profitorientált CSR gyakorlatot alkalmazó társaik”. A vállalati társadalmi felelősségvállalás „divatjára” lett figyelmes a kutató. (Petheő, 2007) Arról már volt szó, hogy a non-profit szférában a szociális szervezetek teljesítményeit a „puha” és „kemény” adatokkal mérhetjük. Ha pedig a non-profit gazdasági szervezetek társadalmi értékteremtését vizsgáljuk további „kemény” adatokkal szolgálhat a Központi Statisztikai Hivatal (2009). A szociális szolgáltatások (amik csak egy meghatározott részét képezik ennek az értéknek) mindössze 10%-át végzik ilyen non-profit gazdasági vállalkozások.

4.1.2. Munkahelyteremtés

A NAF munkacsoport az integrációs lépcsőfokok módszertanát alkalmazza. Ez egy általuk fejlesztett új modell, melyet a munkájuk során sikeresen alkalmaznak. Az elvek, a szemléletmód pedig átültethető véleményünk szerint a szociális szövetkezetek gyakorlatába. Alapvető pillére a folyamatos kapcsolattartás. Jelen esetben a foglalkoztatás lépcsőfokait jellemzik, de más társadalmi tevékenység során alkalmazható, hogy kezdetben felmérjük a motivációt és annak függvényében hajtjuk végre tevékenységünket. Majd folyamatosan mérjük, figyeljük a tevékenység hatásait. A végén pedig a felgyűlt tapasztalatokat összegezzük és jövőben is elért eredményekkel összehasonlítjuk.

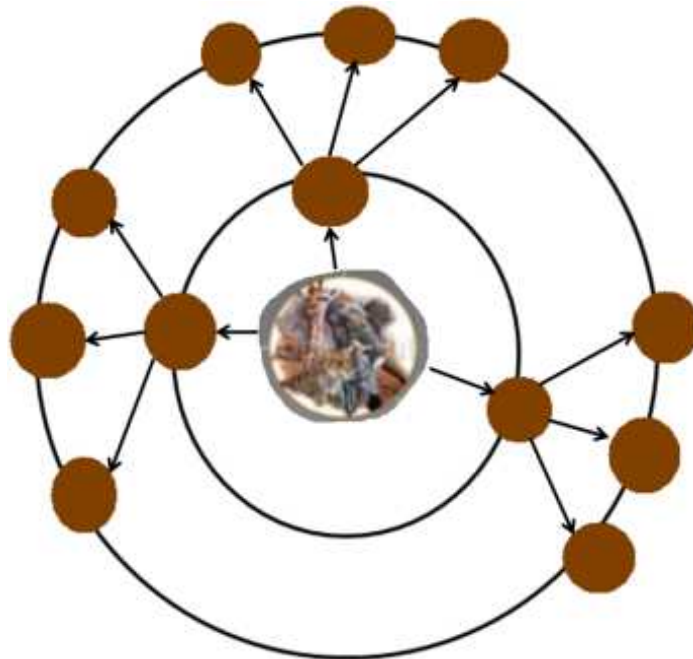
46. ábra: Az integráció lépcsőfokai

Forrás: Csillag-Szilas (2009)

A tudatos tervezés része lehet az is, ha tisztába kerül a szociális szervezet célcsoportjával. A fenntarthatóság biztosítása az exponenciális finanszírozás (HUB, 2008) ötletéből indul ki. Alapesetben azt jelentette, hogy adományozók csatornáin keresztül hogyan jutottak el, újabb és újabb adományozóhoz.

47. ábra: A tudatos tervezés pókhálója

Forrás: HUB(2010)

A pókháló szerű kapcsolat pedig elősegítheti a stabilitást és a rendszerben gondolkodást. Ez pedig hosszabb távon pénzügyi stabilitást jelenthet. Szociális szervezetek esetében az egymást kiegészítő vagy egymásra épülő termékek/szolgáltatások így kölcsönösen támogatni tudják egymást. Jelen esetben különböző szinteken (gyűrűkön) helyezkednek el a vállalkozásunk „ügyfelei”. Az azonosításuk és csoportosításuk megkönnyíti a velük való kommunikációt, az értékesítést számukra. Emellett rálátást biztosít hosszabb távú céljainkra, a vállalkozás exponenciálisan képes építkezni.

4.2. Szociális szövetkezetek, mint „tökéletes helyettesítő”

4.2.1. Rugalmasan a hazai keretek között

2009 őszén a Budapesti Corvinus Egyetemen megrendezésre került Kis- és Középvállalkozások Kutatásai Konferencián (RENT) is jó pár előadás hangzott el szociális vállalkozók és vállalkozásaik sikeres működéséről és lehetőségeiről. Itt került sor workshop keretében a Napra-forgó Kht. esetének feldolgozására (Csillag et.al, 2009). Ennek az esettanulmánynak a következtetései adnak támpontokat a szociális vállalkozások elterjedésére. A szervezet megváltozott munkaképességűek foglalkoztatását tűzte ki célul – ahol nemcsak adományt, hanem segítő kezet is nyújtanak. A kutatás során feltárássra kerültek a fő értékei a szervezetnek, melyek versenyelőnyt is képeznek számukra. Az őszinteség, megbízhatóság, rugalmasság és újító attitűd elsajátítása és alkalmazása egy vállalkozást közelebb lendíthet a kettős értékteremtés felé. Emellett kiváló szervezési és problémamegoldó képességekkel rendelkezik. Egy szociális szervezet létrejöttének pedig a tudatos célkitűzés és a strukturált tervezés alap építőeleme. A közjóért dolgozni egy versenyző környezetben megéri. A Napra-forgó nyitottan áll a különböző érintettjei felé: megosztották az ötleteiket és a fejlesztési módszereiket és így nemzetközi szinten is több szervezet vehetett róluk mintát. Egy élenjáró példaként szolgálnak ma a hazai piacon a társadalmi és gazdasági értékek összehangolásában.

Azonban bevételeik nagy része még állami támogatásból származik. Ezért csak gazdasági függetlenséget szerezve - ami nem kis lépés - lesznek majd igazán vállalkozásnak tekinthetők.

4.2.2. Közös a célunk, dolgozzunk közösen!

Erre a kérdésre keresi a választ Kuti Éva (2008) egy a civil szervezetek vezetőivel készített interjúk alapján megírt tanulmányában. A nonprofit szektorban lévő lehetőségek feltérképezésével társadalmi vállalkozások elterjedése is gerjeszhető. Megállapítja, hogy egyre növekszik a civil kezdeményezések száma, sok kiváló szakember egyengeti az erősödő társadalmi felelősségtudatot szervezett keretek közé. Országokon átívelő közös munkán alapuló programok megvalósításáról beszél. A gazdasági-társadalmi és politikai tényezők együttes figyelembevételéről. Párhuzamot vonva láthatjuk, hogy a nemzetközi gyakorlatok adaptálása és a partnerség kialakulása a társadalmi vállalkozások terjedésének fontos tényezőiként jelennek meg hazánkban is.

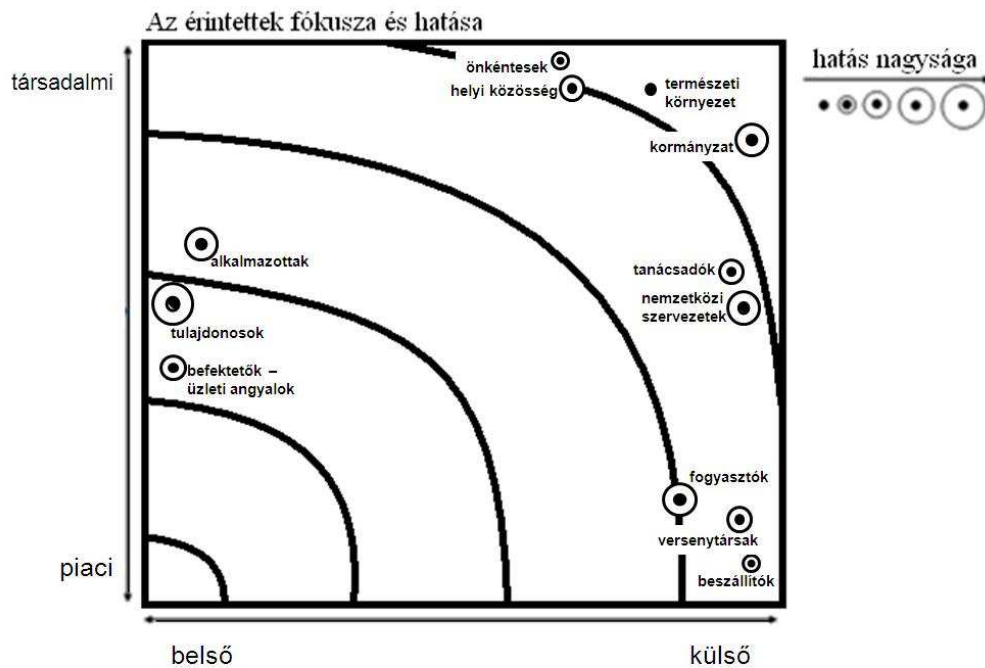
Kuti Éva egyébként számos kutatást készített a hazai szektorok együttműködési lehetőségeiről. Egy másikban Marschall Miklóssal közösen megállapították (1991), hogy például a nonprofit szektor éppen ott bizonyul gyengének, ahol az állami szférának erősségei vannak, és megfordítva. Az együttműködések eredményeként pedig ötvözve a piaci - társadalmi igényeket, létjogosultsága és tere lehet a társadalmi vállalkozásoknak Magyarországon is.

Helyi érintettek szerepvállalása (önkormányzat és kisközösségek)

Rátérve a többi játékos szerepére, a következőkben bemutatom a szociális szövetkezet további érintettjeit. Mint minden vállalkozás, a társadalmi is sokféle érintettel rendelkezik. Két dimenzió alapján helyeztem el őket az alábbi mezőn. Egyrészt lényeges különbség, hogy társadalmi vagy piaci/gazdasági kapcsolatban állnak a vállalkozással az érintettek. Az pedig, hogy a szervezethez milyen közel állnak - esetleg magában a szervezetben vannak - meghatározza, hogy külső vagy belső érintetteként definiálhatóak. Egy általános²⁹ elemzést láthatunk az alábbi mezőn:

²⁹ Természetesen vállalkozásról vállalkozásra változhat a hatások nagysága és az érintettek pontos elhelyezkedése.

48. ábra: Érintettek térképe

Forrás: Németh (2010)

Az érintettek különböző nagyságú körökkel vannak jelölve a mezőn, amik minél nagyobbak, annál nagyobb hatást gyakorolnak a társadalmi szervezetekre. Egy mintázat fedezhető fel az érintettek hálózatában. Mégpedig, hogy négy elkülönült csoportosulásban helyezkednek el az érintettek. Talán a legfontosabb érintettek a belső érintettek, akik a szervezet részei, a tulajdonosok, az alkalmazottak és a potenciális befektetők (üzleti angyalok). Az elhelyezkedésük hangsúlyozza azt, hogy míg az alkalmazottak a szociális vállalkozásban inkább a társadalmi kapcsolat, addig a befektetők a piaci kapcsolat felé tolódtak el kissé. Bár az alkalmazottak is kapnak fizetést és így gazdasági kapcsolatban vannak a szervezettel, de a társadalmi értékhez kötődés sokkal dominánsabb az esetükben.

A mezőn feltüntetett többi szereplő külső érintett. Közöttük három csoportot tudunk elkülöníteni. A leginkább csak üzleti kapcsolatban álló érintettek a fogyasztók, a beszállítók és a versenytársak. A külső társadalmi érintettek a kormányzat, a helyi közösség, a természeti környezet és az önkéntesek. Közöttük valahol félúton a gazdasági kapcsolatok és társadalmi kapcsolatok keverékeként: a tanácsadók és a nemzetközi szervezetek vannak feltüntetve. Fontos érintettek is szerepelnek rejtve a térképen, úgyhogy gyűjtő fogalomként az egyes érintettek rejtik őket. Sajtó, média és oktatási intézmények a természeti környezetben „szerepelnek”, míg az önkormányzatok és az APEH a kormányzat „alatt”. A helyi

közösségekbe természetesen a foglalkoztatottak, vagy a dolgozók családjai is beletartoznak. A nemzetközi szervezetek pedig, akár mint üzleti mentorok segíthetik a vállalkozásunkat. A későbbi fejezetben ezek a szereplők lesznek lényegesek a szociális szövetkezetek gátjainak feltérképezésénél. A felelős vállalatvezetés - jelen esetben a szociális szövetkezetek vezetése esetében - a vállalat érdekeinél a társadalmi értékek megvalósulását és a gazdasági értékek létrejöttét is ugyanannyira szem előtt tartja az érintettek segítségével. Ahhoz, hogy ez sikeresen működjön az érintettekkel való rendszeres kommunikáció, kapcsolattartás és konzultáció lényeges elem. Vágyak, elvárások és értékek mentén motiváltak különbözőképpen az érintettek, amik nagyban befolyásolják a szociális szervezetek helyét a világon.

Összefoglalásként elmondható, hogy szükség van a szociális szövetkezetek által teremtett kínálatra. A lehetséges tevékenységi körök - legyen szó akár idős-ápolásról, gyermekfelügyeletről, árutermeléshez kapcsolódó önfogyasztó termelésről – valós alternatívájaként működhetnek profitorientált, hasonló tevékenységet végző vállalkozások versenytársaként. Akadály- és kockázatmentesnek azonban semmiképp nem nevezhető ez az átalakulási folyamat. Egyrészt, mert sem ellenőrzési, sem garanciavállalási joggal és kötelezettséggel nem rendelkezik a témában érintett szereplők egyike sem (állami, szállítói vagy EU-s szinten). A szövetkezeteknek ugyanúgy harcolni és építkezniük kell az új szolgáltatásuk létrejötténél, mint egy vállalkozásnak egy új termék bevezetése esetében.

Általánosan elmondható, hogy a habár az önkormányzatokkal és a helyi közösségekkel jó viszonyt ápoló szociális szövetkezetek lehetőségei megvannak a bővítésre, még sincs ma olyan állami vagy jogi szabályozás, mely segítené vagy előremozdítaná ennek a folyamatnak a felgyorsulását. Nagyobb szerepvállalásra lenne szükség az érintettek minden szintjén. a szociális szövetkezetek közötti kapcsolat sem erős még olyan mértékben, hogy akár egymásra támaszkodva ezek a lehetőségek biztosítva legyenek. A tanulmányunk többi fejezete adja azt az alternatívát, irányvonalat, ami az eddig megismertek alapján, a finanszírozási és jogi keretek átstrukturálásával segíti és elősegíti a szociális szövetkezetek fejlődését a magyar piacon.

5. A SZOCIÁLIS SZÖVETKEZETEK ELMÚLT 4 ÉVES TEVÉKENYSÉGE MAGYARORSZÁGON

(Értékelés, dokumentum-elemzésre támaszkodva.)

5.1. A non-profit szektor Magyarországon

A hazai civil szférából érkező, alulról jövő kezdeményezések keretében mintegy 100 – munkanélküliekből és álláskeresőkből álló – egyesület jött létre, amelyek segítették a munkaügyi központokhoz érkező nagy tömegű munkanélküli elhelyezését, a társadalmi feszültségek oldását. E szervezetek fontos kiegészítő szerepet töltek be, ám kellő támogatás és professzionalizáció hiányában jórészt megszűntek (Gayer–Huber, 2002). A hazai nonprofit szektor helyzetét hosszú távon csak az stabilizálhatja, ha olyan tevékenységet folytatnak, amely önfenntartóvá tehető. A szakirodalom megállapításai szerint a foglalkoztatás területén erre jelenleg alig néhány szervezetnek van esélye, mégpedig a következő okok miatt:

- e szervezetek döntő többsége nem képes a tartalékolásra;
- nincs stabil, hosszú távú piacuk;
- szakértelmük nem professzionális;
- a foglalkoztatási és szociális elemek keveredése, valamint a kemény piaci viszonyok miatt nem felelnek meg a gazdaságosság követelményének.

Többek között a fentiek miatt, ha a támogatásokat megvonják tőlük, akkor az esetek többségében megszűnne a tevékenységük. Még hosszú támogatási időszak szükséges ahhoz, hogy a szféra jellegzetes szervezetei önálló vállalkozássá nőjék ki magukat, s új piacokat teremtsenek.” (Frey, 2002, 148. old.)

Az ezredforduló után a magyar nonprofit szektor legnagyobb különbsége a nyugat-európaival az, hogy az önkéntes szervezeteknek relatív alacsony a részesedése a jóléti szolgáltatások nyújtásában, ami a fejlett országokban a legfontosabb tevékenysége az ilyen szervezeteknek. Ez a különbség azzal magyarázható, hogy a szocializmus idején az oktatás, az egészségügy, és a szociális szolgáltatások kizárólag az állam hatáskörébe tartoztak. A civil szervezetek szolgáltatóként megtúrták a kultúra területén, erősen támogatták a sport, a rekreáció és a katasztrófa-megelőzés terén, viszont szinte tiltották iskola vagy kórház alapítását.

A Nonprofit Kutatócsoport Egyesület (2001) tanulmánya a foglalkoztatás lehetőségei kapcsán a következő összegző megállapításokat teszi:

- a szociális gazdaságban a bejelentett foglalkoztatottak száma mintegy 300-350 ezer fővel bővíthető, főként részmunkaidős foglalkoztatás keretében;
- a végzett tevékenységek négy fő területre koncentrálnak, ezek:
 - háztartási, ház körüli és javító-szerelő tevékenységek,
 - idősgondozás,
 - gyermekek ellátása,
 - a hátrányos helyzetű fiatalok beilleszkedésének támogatása.

A létrejövő munkaalkalmak mintegy fele nem jelentene ténylegesen új munkalehetőséget, esetükben csak a be nem jelentett foglalkoztatás regisztrációjára kerülne sor.

A szociális gazdaság szervezeteinek munkatársai Magyarországon szociálisan kellőképpen motiváltak. Nagy számban vannak jelen humán végzettségű szakemberek, akiknek felkészültsége és tájékozottsága kiemelkedő. A külföldi szakemberekkel összehasonlítva, az uniós követelményeket tekintve a magyarok messzemenően megállják a helyüket (a szociális gazdaságban dolgozók képzése más területhez viszonyítva is kifejezetten magas). Figyelmet érdemel, hogy az itthoniak túlterheltek, gyakori, hogy egy személy több feladatkört is ellát. Hazánkban egy szervezőre 10 célcsoport-tag jut, az EU-ban csak 3. Bérük ezzel szemben a magyar átlagfizetést sem éri el, külföldi kollégáik béréhez képest pedig messze alulmarad (Soltész et al., 2005).

Sajnos nemcsak a bérek és a túlterheltség okoz gondokat személyes szinten, hanem az is, hogy szervezeti szinten hiányos az infrastrukturális feltételekkel való ellátottság és erőforrások szinte alig vannak. A területi kiépültség egyenetlen, és a stabil, felkészült menedzsmenttel bíró szervezetek száma is igen alacsony.

Az állami/önkormányzati feladatok átvállalásának gyakorlata szabályozatlan, és nem tekintik igazi piaci partnernek a civil szervezeteket. Az állami/önkormányzati feladatok átvállalását számos törvény, rendelet, utasítás, állásfoglalás érinti közvetett módon. A legtöbb esetben elmondható, hogy a szabályok lehetőségként, s kevésbé kötelezettségként fogalmazzák az ellátandó feladatokról. Jellemző továbbá a területen való szabályalkotásra, hogy a jog ez esetben is gyakorlatkövető jellegű. A már működő, korábbi kereteket szétfeszítő gyakorlat hatására születik itt is a jogi szabályozás. A szabályozás kereteit feszegető, működő és sikereket maga mögött tudó modellek lesznek azok a példák, amelyek kikényszerítik a megengedő szabályozást. A civil szervezeteknek átadható állami/önkormányzati feladatok szabályozása – annak ellenére, hogy több helyütt is találunk ide vonatkozó rendelkezéseket –

nem túl kiterjedt (Csoba, 1999). A felsorolt tényezők együttes hatása akadályozza az állami és a civil szféra jelenleginél hatékonyabb együttműködését.

Ma Magyarországon a foglalkoztatáspolitikai és a munkanélküliség terén működő civil szervezetek főként azokat az állami és önkormányzati feladatokat látják el, amelyek a személyre szóló szolgáltatás, a segítség és önszolgálat világába tartoznak (Csoba [1999]). Az OFA foglalkoztatási programjának tapasztalatai azt mutatják, hogy Magyarországon is vannak olyan nonprofit szervezetek, amelyek a munkaerőpiacon leghátrányosabb helyzetű munkanélkülieknek a rendkívül összetett munkaerő-piaci integrációjára vállalkoznak, és többségük azt sikeresen végre is hajtja. (Frey, 2001, 39–40. old.)

A szociális gazdaság kutatásának egyik fontos következtetése, hogy az eredményességnek szükséges feltétele a stabil gazdasági alap és a kulcsszemélyzet. A támogatás nagyságánál is fontosabb annak rendszeressége, legalább minimális szinten. A leghatékonyabb a rendszeres támogatás és a rendszeres saját bevétel együttes megléte, de ehhez fejleszteni szükséges az érintett szervezetek bevételtermelő, gazdálkodási képességeit. A kulcsszemélyzet és a partneri kapcsolatok a finanszírozásnál is lényegesebb sikerkritériumok. Szükséges az állandó, összeszokott menedzsment, az önkéntesek munkája, az erős kapcsolatrendszer a munkaügyi szervekkel, az önkormányzattal, más civil szervezetekkel és forprofit vállalkozásokkal (Soltész et al., 2005).

A legfontosabb ernyő- és koordináló szervezetek Magyarországon a következők (Frey, 2001):

- Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA),
- Jóléti Szolgáltatások Alapítvány,
- Nonprofit Humán Szolgáltatók Országos Szövetsége,
- Civil Foglalkoztatási Műhely,
- Szociális Szövetkezetek Országos Szövetsége.

5.2. A magyar szociális szövetkezetek

A X/2006. Szövetkezeti törvény bevezette a szociális szövetkezeti formát (ehhez adókedvezmény is járult a közösségi célra felhasznált vagyon esetében).

A szociális szövetkezeti forma népszerűsítése céljából az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány támogatási programot indított 1 milliárd forint értékben (lásd később részletesen). A program során üzleti tervvel lehetett pályázni 20 millió forint vissza nem

térítendő támogatás elnyerésére. A program sikerét bizonyítja, hogy első évben 443 pályázat érkezett. Ebből 208 jutott a második fordulóba, és 38 szociális szövetkezet kezdte meg tevékenységét. KKV kutatóként folyamatosan nyomon követtük a szervezetek megalakulását és fejlődését a közép-magyarországi régióban. Egyetlen gyakran felmerülő probléma, hogy minden szervezet esetében nagy felelősség hárul a vezetőségre, és az egy tag egy szavazat elvének érvényesülése miatt az igazgatóság könnyen leváltható.

„A szociális szektorban tevékenykedő szervezetek összehasonlítása alapján elmondható, hogy a szövetkezet és annak szociális formája alkalmas arra, hogy a hazai harmadik szektor aktív szereplője legyen, sőt, rendelkezik olyan sajátosságokkal, amelyek egyedivé teszik a többi szociális tevékenységet végző szervezet között. Mint egyetlen olyan szervezeti forma, ahol a tagok a társaság tevékenységében való személyes közreműködése jogszabályban előírt kötelezettség, a munkanélküli, illetőleg szociálisan hátrányos helyzetben lévő tagnak biztosított a folyamatos foglalkoztatása, esetleg gyakorlati oktatása, továbbképzése, így a későbbiekben nagyobb eséllyel illeszkedhet vissza a munka világába.” (Longa, 2009, 67. old.)

„A hatályos szabályozás nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely a szociális szövetkezetek gazdasági-vállalkozási tevékenységét korlátozná, így a szövetkezetnek lehetősége van arra, hogy működését a saját tevékenységéből befolyó bevételekkel finanszírozza, illetve eredményéből tagjainak elsősorban azok szövetkezet tevékenységében való közreműködésének arányában vagyoni juttatást biztosítson.” (Longa, 2009, 67. old.)

5.3. Követendő példák

A következőkben ismertetett szociális szövetkezetek követendő példaként szolgálhatnak minden újonnan alakuló szövetkezet számára. A diverzifikált tevékenység minden esetben biztos piaci keresletre épül, mely hosszú távon képes tisztességes munkát biztosítani a tagok számára. A szociális szövetkezetek esetében az elsődleges cél mellett (a tagok gazdasági előmenetele) megvalósul a másodlagos cél is (a szociális felemelkedés).

Az Együtt Bajnai Szociális Szövetkezet esete

A szövetkezet megalapítására szerveződött csapat fontos célja volt, hogy tagjainak hosszútávon megbízható, szerethető, a társadalom számára hasznos és fontos munkahelyet hozzon létre, biztosítva ezáltal saját és családtagjak biztonságos megélhetését, elkerülve, hogy munkanélküliként méltatlan segélyekből kelljen megélni. (A tagok többsége környékbeli roma, akik házaik fűtését a helyi erdők pusztítása árán tudták csak megoldani, rendkívüli károkat okozva a helyi erdőgazdaságnak.)

A szövetkezet tagjai a faipari hulladékok összegyűjtése révén megtisztítják és karban tartják a környékbeli erdőket (ezzel kirándulásokra, szabadidő eltöltésére is alkalmassá teszik a környezetet). Továbbá energiafű-termesztéssel biztosítják a kellő mennyiségű alapanyagot a pelet (vagy biobrikett) előállításához.

Ezzel biztosítják a térség lakosai számára a legolcsóbb és egyben legkörnyezetkímélőbb fűtési energiát. A helyben megtermelt alternatív energia helyben kerül felhasználásra, így a szállítás is minimális, ezzel nemzetgazdasági szinten nem megújuló import földgáz kerül kiváltásra.

A szövetkezet tervezi, hogy a rendszert átadva, más települések számára is lehetővé teszi a fűtési alapanyaggal történő önellátást, és így többszörözi meg hasznosságát. Már több egyházközség is jelentkezett, hogy az egyházi ingatlanok fűtéskorszerűsítése kapcsán szívesen létrehoznának egy ilyen szociális szövetkezetet a helyi alapanyag biztosítására.

Az eMultiCoop Szociális Szövetkezet esete

A szövetkezet 2009-ben kezdte meg működését. Az indulás nem volt zökkenőmentes, kisebb formai problémák miatt a cégbíróság 4 hónap alatt jegyezte be a szövetkezetet, de sikerült legyűrni a problémákat. A szövetkezet megalakulása több nonprofit program segítségével és adományoknak köszönhető.

A Szécsényi Gyerekesély program 2008-ban határozott úgy, hogy a gyerekszegénység csökkentése, a szegénység újratermelődésének megakadályozása érdekében indított

programján belül, a „szülők foglalkoztatásának növelése” prioritás teljesítése érdekében támogatja egy szociális szövetkezet megalakítását. Ugyanakkor a Polgár Alapítvány az Esélyekért alapítvány, azon belül is Polgár András alapító és Felcsúti Péter kurátor (egyben a Raiffeisen Bank vezérigazgatója) úgy döntöttek, hogy a társadalmi kirekesztés csökkentése érdekében folytatott támogató tevékenységükbe illesztve segítik a szociális szövetkezet megalakulását is.

Szintén hozzájárult a szövetkezet születéséhez Sziráki Károly, aki az Euronovex Kft. vezetőjeként társadalmi felelősségvállalásként, a fenntartható fejlődés elősegítése érdekében támogatta a tervezett szociális szövetkezet terveit.

Ugyanakkor – és ez megszívlelendő más községek, városok vezetőinek is - néhány önkormányzat, polgármester őszintén hitte, hogy a szociális szövetkezet valódi partnerük lehet a település kisebb-nagyobb problémáinak megoldásában, s pusztán ezért felajánlották segítségüket a szövetkezet infrastruktúrájának megteremtéséhez (iroda- és telephely biztosításával, szerződések és megrendelések megkötésével, pályázathoz adott fedezet vállalásával). Ez az odafigyelés a közösségi kezdeményezésekre nem ütközik versenytörvénybe, de szolgálja a helyi fejlődés ügyét.

A szövetkezet három területtel kíván foglalkozni, így három üzemegegységgel alakult meg:

- szövetkezet fejlesztés
- hulladék gazdálkodás
- IT

A szövetkezeti Alapszabály egyik pontja kimondja: „a szövetkezet részben önálló üzemegegységekből áll”, ami azt is jelenti, hogy az egyes üzemegegységek munkáját – szakmai és közösségi tevékenységét, illetve gazdálkodását – önállóan, egymástól függetlenül is értékelni lehet. Az önálló értékelés szerint az első év az üzemegegységeknél nem egyformán volt sikeres.

A szövetkezetfejlesztő ügynökség egyfelől sikeres volt, hiszen magalakult és fejlődött, megerősödött az eMultiCoop szövetkezet. Másfelől azonban nem sikerült más szövetkezetek alapításában vagy fejlesztésében segíteni. Ugyanígy nem értek el számottevő eredményt a szövetkezetek általános érdekképviseletében, társadalmi presztízsének emelésében sem. Az

első lépéseket azért megtették: néhány civil közösségi kezdeményezés (Magyar Urbanisztikai Társaság – 99 előadás a vidékről; Védegyelet – KÖRFESZT - Községi Önsegítő Rendszerek Fesztiválja; MEBAL – Községi Termelők Országos Értekezlete) programján előadóként vettek részt, írásos anyagokat készítettek a kormányzat szociális szövetkezetekkel kapcsolatos intézkedéseivel kapcsolatban, résztvettek az OFA által az Észak-Magyarországi régió szociális szövetkezetei számára rendezett szövetkezeti napon.

Lényegében az is értékes eredmény, hogy egyáltalán kitűzték az egyéb szövetkezetekkel való kapcsolat, tapasztalatcsere, kooperáció célját.

A szövetkezet másik két üzemegeységének első évi teljesítménye egyértelműen pozitív.

2009. július 1-től a kistérség 4 települése az eMultiCoop Szociális Szövetkezettel írta alá a települési kommunális hulladék begyűjtésére és szállítására vonatkozó szerződést. Tény, hogy ezt a pillanatot rengeteg tárgyalás, tervezés, pályázatírás előzte meg, amelynek során a kistérségi társulás együttműködési megállapodást írt alá a szövetkezettel arra, hogy a kistérségben egy új, korszerű, a fenntarthatóság irányába mutató hulladékgazdálkodási rendszer valósuljon meg. A települési hulladékok kezelése ennek a folyamatnak az első lépése. Tény, hogy a megállapodásban szereplő rendszer a hulladékok szelektív gyűjtésén alapul és tény, hogy az új rendszer megvalósítása még rengeteg feladatot jelent – többek között egy korábban 150-200 millió értékűnek becsült beruházás megvalósítását –, tény az is, hogy jelen állapotában ez a tevékenység nem termel jövedelmet. Mégis egyértelmű sikerként kell értékelni azt, hogy a hulladék üzemegeység egyetlen pillanat fennakadás nélkül, a szolgáltatási díjak csökkenése mellett a szolgáltatást folyamatosan nyújtani tudta. A négy település polgármestereinek egyértelműen pozitív visszajelzése azt is mutatja, hogy a szövetkezetben valódi partnert találtak a település-üzemeltetéssel kapcsolatos egyéb feladataik megoldásához is.

A hulladékszállítási tevékenység külön érdekessége az, ahogyan a kapcsolódó ügyviteli, ügyfélszolgálati feladatokat – teljes mértékben a szövetkezeti modellnek megfelelően - az IT üzemegeység látja el.

Az IT üzemegeység - a szövetkezet harmadik alapító üzemegeysége – volt 2009-ben a

„húzóágazat”. Ez nem csoda, hiszen az alapító tagok többsége ebben az üzemegységben dolgozik. Ők azok, akik a Gyerekesély program indulásakor IT-mentorként kezdtek dolgozni, és akik szinte a kezdetektől (2006-2007) készülődtek a szövetkezet megalakítására.

A szövetkezet alapításakor elfogadott üzleti tervük több tevékenységi kört is tartalmazott:

- teleházak üzemeltetése
- digitális írástudás terjesztése (oktatás)
- multimédia
- irodai szolgáltatások (nyomtatás, fénymásolás, faxolás)
- információtechnológiai szolgáltatás (rendszergazda)

A gyakorlat az év során kissé átformálta az eredeti tervet. Az egyik változást éppen az említett ügyfélszolgálati tevékenység jelenti.

Az IT üzemegységben történik a lakossági szerződések – több mint 1000 ügyfél – adatainak nyilvántartása, az adatok rögzítése, a számlák kiállítása, a díjak beszedése és könyvelése. Az adatok mennyiségéhez viszonyítva viszonylag zökkenőmentesnek mondható ezeknek a folyamatoknak a beindítása, még akkor is, ha maradtak további teendők, elsősorban a kintlévőségek csökkentése terén.

A szövetkezet 9 taggal alakult. A taglétszám – szám szerint – nem változott (?), miközben azt mondhatjuk, hogy jelentős volt a ki- és belépés. 2009. december 30-ig 1 alapító tag tagsága szűnt meg, és 2 új ember érkezett a szövetkezethez. (Az egyik rövid idő után ki is lépett.) Tekintettel a szövetkezet Alapszabályára – vagyis arra, hogy a szövetkezeti tagság munkavégzéshez van kötve – nem is meglepő, hogy a tagok száma nem nőtt nagyobb mértékben. A munkavégzéshez kötött tagsági viszony óvatosságra int új tagok felvételénél, mert csak a hosszútávon fenntartható munkahelyekre szeretnének alapozni tagsági viszony létesítésekor. Szeretnék elérni ugyanis, hogy a szövetkezet legnagyobb vonzereje a biztonság legyen. Ezt az imázst pedig leghatékonyabban talán a munkahely biztonsága erősítheti.

2009 végén a 9 tag közül 1 fő volt a szövetkezet teljes munkaidős főállású alkalmazottja, a többiek önkéntes személyes közreműködésükkel járultak hozzá a szövetkezet megerősítéséhez. Ezt nem utolsó sorban a Szécsényi Gyerekesély Program és a Gyerekszegénység Elleni Nemzeti Program tette lehetővé azzal, hogy további 6 tagot

munkaviszonyban illetve megbízással foglalkoztatott. 2 tagnak a programtól független jövedelme tette lehetővé, hogy az induló évben önkéntes munkával segítse a szövetkezet elindítását.

A közös munkavégzés és a munkajövedelem mellett a szövetkezeti tagok közös programokkal és egyéb közösségi „működési formákkal” (döntések közös előkészítése, konfliktusok közös megbeszélése, közös és közösségi képzéseken való részvétel stb.) erősítették szövetkezet közösség oldalát.

Példa erre a 2009 év végi, két ünnep közötti munkavégzés. A legtöbb munkahely év végi szünetet tartott, vagyis szabadságolta dolgozóit. Ez a döntés a legtöbb munkaadó esetében racionális is, de a szövetkezet tagjainak valóságos problémát okozott. Az IT üzemegység fő tevékenysége ugyanis a teleházak üzemeltetése, amelyek szempontjából a kérdéses időszak „csúcs szezonnak” minősül, mivel az iskolákban szünet lévén, a teleház törzsközönségének a teleház-látogatás lép elő fő-programmá. A munkahelyi szabadságolás ilyen módon a fiatalok szünidei programját tette volna tönkre. A probléma megértése, megbeszélése és megoldása (önkéntes munka, szabadság átütemezés stb.) csupán egy-két órát vett igénybe, és az IT üzemegység által működtetett házak a téli szünet alatt is fogadták a látogatókat.

A szövetkezet nem csak szociális, de gazdasági, vállalkozási értelemben is sikeres évet zárt, a 2009-es üzleti évben 3 millió 740 ezer Ft adózás előtti pozitív eredményt ért el. Az elért eredményt a szövetkezet 14 millió 121 ezer Ft nettó (ÁFA nélküli) árbevétel és 10 millió 381 ezer Ft nettó költség mellett érte el. A bevételek között 900 ezer Ft effektív pénzbeli támogatás (Polgár Alapítvány), és további 833 ezer Ft, amellyel a Magyar Szegénység Ellenes Hálózat Alapítvány járult hozzá a szövetkezeti tevékenységek beindításához néhány szükséges terv elkészíttetésével.

A bevétel jelentős része – kicsit több, mint 3 582 ezer Ft. – a Magyar Hálózat Alapítvány által a Közösségi Internet Hozzáférési Pontok (KIHOP) működtetésének, továbbá a digitális írástudás elterjesztésének támogatására, pályázati támogatással megvalósított projektben való közreműködés ellenszolgáltatása.

Az elért eredmény „mögött” két fontos dolog van. A legfontosabb az, hogy a szövetkezet

tagjai önkéntes személyes közreműködésükkel járultak ehhez hozzá, amelyet nem tehettek volna meg a Gyerekesély Program támogatása nélkül. A másik dolog az, hogy már az első évben is „működött” a szövetkezeti modell, vagyis az összességében pozitív eredmény mögött van olyan tevékenység is, amely önmagában fenntarthatatlan lett volna.

*Forrás: Beszámoló az eMultCoop Szociális Szövetkezet 2009. évi tevékenységéről,
2010. március*

A Segítő Kéz Szociális Szövetkezet esete

A Segítő Kéz Szociális Szövetkezet megalapításának ötlete a Pályázati Figyelő honlapján való böngészés során született meg. "Szövetkezz 2007" pályázati kiírás az Országos Foglalkoztatási Alapítványnál jelent meg 2007. év végén.

A szövetkezet két alapító tagja, a Fertődi Családsegítő és Gyermejjóléti Szolgáltató munkatársaként több éves szakmai tapasztalatára alapozva, régóta szükségét érezte a térségben élő hátrányos helyzetű egyének és családok megsegítésében a civil és magán szektor aktív szerepvállalásának.

A családgondozók általuk nyilvántartott tartósan állást kereső klienseink között élesen elkülönült három célcsoport, nevezetesen az állást kereső pedagógusok, a kisgyermeket nevelő nők és a szociálisan hátrányos helyzetű, alulképzett egyének. Ennek következtében a megalakult szociális szövetkezet által megvalósítandó tevékenységüket az alábbi módon szervezték modulokba, a több irányú szükséglet maradéktalan kielégítése céljából.

- Az első csoport a tartósan munkanélküliek, akik alacsony iskolai végzettséggel, gyenge érdekérvényesítő képességgel, és sajnos sok esetben hiányos munkakultúrával rendelkeznek. Az ő munkájuk a város közterületeinek karbantartása, szépítése. Ezen felül más intézmények, cégek és magánszemélyek bevonását is tervezik. A területi terjeszkedésen túl, szolgáltatás bővítését, egyéb kertészeti és takarítási tevékenységek bevezetését tűzték ki célul, hogy a fogyatékkal illetve munkaképesség csökkenéssel élőknek is lehetőséget biztosítsanak a munkavállalásra.

- A második csoport a kisgyermeket nevelő nők. A jelenlegi tendencia szerint az anyák egyre több esetben szeretnék a gyermek 2 éves kora után visszamenni dolgozni, mivel anyagi lehetőségeik nem teszik lehetővé tovább az otthonmaradást. Az állam ennek a jelenségnek a megnövekedését ösztönzi támogatásával, mellyel a gyēs megtartása mellett teljes állásban engedi a foglalkoztatást. Nagy probléma ezen anyák számára a gyermekek napközbeni felügyelete, amely Sopron kivételével szinte az egész kistérségben megoldatlan feladat.

- A harmadik csoport az állást kereső pedagógusok. Az iskolák bezárása, a gyermekek alacsony létszáma miatti csoportösszevonások és a környező főiskolák pedagógus túlképzése együttesen lehetetleníti el a pályán történő elhelyezkedést. A Segítő Kéz Szociális Szövetkezet azért tartotta nagyon fontosnak az alternatív pedagógiai szolgáltatások révén az ő foglalkoztatásukat, mivel szaktudásuk, szakmai tapasztalatunk felbecsülhetetlen érték melynek használaton kívül hagyása a társadalom részéről mérhetetlen pazarlás.

Az ő tevékenységük, a családi napközi hálózat működtetésével megoldja a második csoport problémáit is. A pedagógusaik újra munkába állhatnak, s ezáltal biztosítják a gyermekek napközbeni felügyeletének megoldását, így a munkába visszatérni szándékozó anyukák munkahelyi integrációjának elősegítését is. Preventív szabadidős projektjeik keretén belül tervezik az egyéb igények, mint például az esetlegesen hétvégén is dolgozó szülők gyermekeinek felügyeletét, hasznos szabadidős programok szervezését, lebonyolítását (kézműves játszóház, bábszínház, kirándulás), a szülők számára információs előadások szervezését, közösségformálást. Az ünnepkörökhöz kapcsolódó foglalkozások mind élményben, mind tevékenységben gazdagítanak a családi napközi programját. Nyári időszakban a gyermekek részére ellátást, felügyeletet és táborokat kívánnak szervezni.

A Segítő Kéz Szociális Szövetkezet elnevezésében is szerepel, hogy profitorientált működése ellenére nyomatékos hangsúlyt kap a szociális szemléletmód, esetükben pedig kiemelten a nők, hátrányos helyzetűek és fogyatékkal élők esélyegyenlőségének előmozdítása, a foglalkoztatottság növelése által.

A szövetkezetben önkéntesként tevékenykedő alapító tagok jelenleg is településükért aktívan tevékenykedő (alapítványi önkéntes, önkormányzati képviselő) hasznos tagjai a helyi

társadalmi életnek. Eltérő szakképzettségükből, gyakorlati tapasztalataikból adódó széles körű rálátásukkal, kapcsolati hálójukkal, hatékony segítőtársak lesznek a szövetkezet sikerre juttatásában.

Forrás: Fekete, 2008

A Reflex Szociális Szövetkezet esete

2006-ban egy nyertes EU pályázat keretében a Felső-kiskunsági és Dunamelléki kistérségben internet-, kábeltelevízió- és telefonhálózat kiépítésére került sor a kistérség 7 településén, s további 3 településen pedig egy vállalkozó építette ki mindezt saját költségére.

A kábeltelevízió csatornái között van egy szabad sáv, amely a térségi televízió adásának van fenn tartva. A Felső-kiskunsági és Dunamelléki Többcélú Kistérségi Társulás felkérte a Felső-kiskunsági Községi Munkások Egyesületének (FKKME) tagjait, hogy ők próbálják meg működtetni a kistérségi televíziót, mivel ők már rendelkeznek médiatapasztalattal, hiszen a Pusztai Rádiót ők működtetik.

A FKKME azonban a közösségi rádió működtetése mellett már nem tudta felvállalni a tévé elindítását. Viszont elvállalta, hogy toboroz a feladathoz egy fiatalokból álló csapatot. 2007 decemberében megkezdődött az egyetemistákból és már végzett diplomás munkanélküliekből álló dinamikus, kreatív és innovatív csapat felépítése.

A csapat – nem mindig egyszerre, hanem kisebb csoportokban, de – 2008 tavaszán és nyarán különböző szakmai képzéseken vett részt: riporter képzés, operatőr képzés, csapatépítés, valamint stúdiókat látogatott, pl. a Dunaújvárosi Városi Televíziót.

Az OFA pályázatán a csapat tagjainak részvételével újonnan alakuló szociális szövetkezet a megalakulásra és az egyéves működési költségekre 18 596 000 Ft vissza nem térítendő támogatást kapott.

A Reflex Szociális Szövetkezet alakuló közgyűlése 2008 októberében volt, amelyen elfogadták a szövetkezet alapszabályát és megválasztották a tisztségviselőiket.

A Szövetkezet tevékenységi köreit fokozatos építették ki:

- 10 településen jelenlévő térségi televízióadás elindítása,
- interaktív honlap,
- irodai, filmtechnikai szolgáltatások,
- térségi újság beindítása,
- Internetkávézó elindítása és működtetése,
- ifjúsági közösségi központ és szolgáltató centrum kialakítása.

A Felső-Kiskunsági és Dunamelléki kistérség központja Kunszentmiklós, az oktatásban is vezető szerepet tölt be. Sok diák a térség településeiről ingázik nap mint nap az itt található iskolákba. Délután az iskola végeztével azonban sokak felügyelet és cél nélkül csellengnek és kerülnek rossz társaságba az utcákon, miközben a buszra várnak. Ezekre a diákokra gondoltak, amikor az ifjúsági központ és szolgáltató centrum létrehozásának ötlete eszükbe jutott.

Amint hozzájutottak a megítélt támogatáshoz, megkezdődött az eszközbeszerzés (technikai és irodai eszközök), valamint megkezdtek a pályakezdő munkanélküli tagok alkalmazását.

Ezután következett a televíziós stúdió és a Pusztai Rádióval közös szerkesztőség kialakítása a kunszentmiklói önkormányzattól bérleti díj nélkül megkapott épületben.

A szövetkezetnek sok terve van arra, hogy mivel szeretne foglalkozni a térség információáramlásának felélénkítése, a lakosság tájékoztatása érdekében. Néhány példa ezekre:

- nagyszabású PR-marketing tevékenységet indítanak el a kistérségben, hogy az embereknek pontos információik legyenek,
- térségi szintű „médiacentrum”-ot hoznak létre,
- felveszik a kapcsolatot más közösségi televíziókkal, szociális szövetkezetekkel,
- emellett folyamatos pályázati monitoringgal is foglalkoznak.

A 7 Tv Térségi Televízió stábja jelenleg hét fizetett tagból és 10 önkéntesből áll. A tagok

vegyesen a térség több településéről érkeztek. A televízió a Felső-Kiskunság és a Dunamellék 11 településén (ebből 4 város) potenciálisan 30.000. embert tud elérni. A bekötések száma 2009. december 1-én több mint 1750 háztartás volt, amely folyamatosan monoton növekvő.

Forrás: referencia.hu, Hunti-Halmi, 2008

A Felső-Bácskai Szociális Szövetkezet esete

A Felső-Bácskai Szociális Szövetkezet 2010. február 18.-án alakult 10 fővel. A 10 alapító tag szakmai tapasztalatára alapozva régóta szükségét érezte a térségben élő hátrányos helyzetű egyének és családok megsegítésében a civil és magán szektor aktív szerepvállalásának.

A szövetkezet megalapításának ötlete azért merült fel az alapító tagokban mert a térségben a szociálisan hátrányos helyzetű egyének, nők és kisgyermeket nevelő családok számára rendkívül nehezített, sőt mondhatni szinte lehetetlen feladat az álláshoz jutás. Ezen helyzet legfőbb oka az egyes szakmák túlképzése, valamint az alul képzettség és alulinformáltság, a csekély érdekérvényesítő képesség, a hiányzó szociális szolgáltatások és a telített, rugalmatlan munkaerő-piaci helyzet. Nincs hagyománya az alternatív és rehabilitációs jellegű, támogatott foglalkoztatásnak.

Az alapító tagok elsődleges célkitűzése, hogy a munkanélküli, illetőleg szociálisan hátrányos helyzetben lévő emberek számára munkafeltételeket teremtsenek, és közösségi alapjukból – különféle kulturális, oktatási, szociális és egészségügyi szükségletek kielégítésének elősegítésével – tagjaik szociális helyzetének javítását segítsék elő.

A szövetkezet három célcsoportja:

- a tartósan munkanélküliek
- a kisgyermeket nevelő családok
- és a szociálisan hátrányos helyzetben lévő emberek.

A tevékenységi kör igen sokrétű, magában foglal pl.: bér munkavégzést, munkaerő-közvetítést, növénytermesztést, különböző szakipari munkákat, házi betegápolást,

gyermekfelügyeletet, családsegítést és egyéb közösségi tevékenységeket.

A szövetkezet hiánypótló tevékenységei révén a környék lakóinak kiváló minőségű szolgáltatásokat nyújt, a dolgozóinak pedig szociális jólétet, biztonságot és megfelelő szintű munkakörülményeket.

Forrás: <http://szocialisszovetkezet.mindenkilapja.hu/>

A Nemesdédért Szociális Szövetkezet esete

A szövetkezet 2008-ban jött létre 10 helyi lakos közreműködésével Nemesdédén. A község a hátrányos helyzetben lévő somogyi kistelepülések egyike kevés aktív dolgozóval, még kevesebb munkahellyel, távol fekvő városokkal és nagyon rossz közlekedéssel.

A szövetkezet célja, hogy ezeket a hiányosságokat valamelyest enyhítse, a vidék adottságait és lehetőségeit maximálisan kiaknázva. Céljaik megvalósításában a munkahelyteremtés és az azt megelőző szakképzés nagy hangsúllyal szerepel.

Mivel a térség életében korábban is a mezőgazdaságé és a hozzá kapcsolódó ágazatoké volt a főszerep, ezért úgy gondolták, ezzel fognak foglalkozni. Nem akartak tájidegen foglalkozásokat importálni. Programjaik és oktatási tevékenységük négy ágazatra épül:

1. Zöldség-, gyümölcsstermesztés és feldolgozás

A falvakban az egyik legnagyobb probléma a megtermelt termékek értékesítése. Ezen kíván segíteni a szövetkezet egyfajta kistermelői hálózat kialakításával. Ez kis részben megoldott a meglévő partnerük a Szekszárdi Növény Zrt. segítségével. A kistermelői hálózat két részből áll: a termeltetésből és a felvásárlásból. A helyi termelésű gyümölcsök, mint az alma, körte, szilva, barack felvásárlása lenne megoldható kis és nagy tételben egyaránt. Ezeket részben értékesítéssel, részben feldolgozással juttatják piacra. A szakképzettség nagyon fontos elemnek tartják. Ennek érdekében 2009 elején csatlakoztak a Sorsfordító-Sorsformáló programhoz. Ebben a hallgatók gyümölcsstermelést és feldolgozást tanulhatnak. Ennek a megvalósításához nagy segítséget kaptak a Dél-dunántúli Regionális Munkaügyi Központtól.

2. Gyógynövénygyűjtés és termesztés

Somogy megye az egyik leggazdagabb és legtöbb fajtaival rendelkező gyógynövény lelőhely. Elsősorban a vadon termett növények begyűjtése a cél, de néhány fajtának a termesztése is megvalósítható. A szövetkezet ezzel az ágazattal azért kíván foglalkozni, mert így a helyi adottságokat kihasználva hozhatnak létre új munkahelyeket, amely szinte kizárólag kézi munkaerőt kíván. Ráadásul az ágazat nagyrészt a nagy gyűjtési hagyományokkal rendelkező cigány lakosságra épül. A mai körülményekhez és szabályokhoz való alkalmazkodás érdekében 2008-ban gyógynövénygyűjtő és felismerő tanfolyamot szerveztek 20 fő részvételével, a Marcali Munkaügyi központ segítségével. A Sorsfordító-Sorsformáló programban gyógynövénytermelést és feldolgozást tanulhat újabb 20 fő. Ebben az ágazatban a legfőbb gond a kiszámíthatatlan piac, amely az elmúlt évben 1 milliós veszteséget okozott a szövetkezet részére.

3. Kézműves mesterségek

Itt is a munkahelyek hiánya, a körülményes közlekedés készítette a szövetkezetet arra, hogy a helyi sajátosságoknak is megfelelő, könnyen megtanulható, részben hagyományokra épülő, és a faluhelyen alkalmazható mesterségekben gondolkodjanak, mint például a kosárfonás, virágkötés, szövés, gyümölcsfeldolgozás, lekvár főzés, amely megélhetést biztosíthat több ember számára. Ennek érdekében 2008 második felében egy kosárfonó tanfolyamot szerveztek 16 fővel. A tanulási szakasz után a legjobb 5 főt alkalmazásba vették. Sajnos a válság következtében a kereslet drasztikus csökkent, így fel kellett számolni a kosárfonó műhelyt. Jelen pillanatban szükség esetén bedolgozóként tudnak munkát biztosítani. A gyümölcsfeldolgozás a lekvár főzés hagyományos módon a jelenlegi tanfolyam keretén belül valósul meg. Ezen tevékenységek piaci feltételeit a megyei rendezvényeken, falunapokon és egyéb meghívásos rendezvényeken tudják részben biztosítani.

4. Oktatási és szociális programok

A községben sok az idős egyedülálló ember és vannak több gyermekes nehéz körülmények közt élő cigány családok. A szövetkezet a falu lakossága szociális körülményeinek a könnyebbé tételét, javulását szeretné elősegíteni. Ennek érdekében az eddigieken túl az idős

emberek nappali, napközis és otthoni rendszerben való ellátása, az iskolás gyerekek iskola utáni foglalkoztatása a cél. Így megvalósulhat a roma fiatalok gyakorlati életre való felkészítése és nevelése. A felnőtt lakosság részére ezen felül ismeretterjesztő és szakmai előadásokat szerveznek. Mindezeket a helyi civilszervezetekkel és az önkormányzattal karöltve együttműködési megállapodások keretében tudják megvalósítani.

forrás: <http://szoszov.hu/tagszervezetek/nemesdedert-szocialis-szovetkezet>

Utolsóként álljon itt egy, az eddigieknél kevésbé pozitív példa. A következő szövetkezet sajnos nem találta meg helyét a piacon, így jelenleg felszámolás alatt áll.

A Poligon Szociális Szövetkezet esete

A szociális szövetkezet Debrecen külterületén a Bayk András és a Biczó István kertben élő hátrányos helyzetű munkanélküliek munkához juttatására alakult meg.

Az ötlet Szécsényiné Egri Zsuzsannáé volt, amikor megtalálta az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány pályázatát. A szóban forgó városrészek rendkívül elmaradottak. Sok helyen földút van, és még a vezetékes ivóvíz bekötetése is körülményes és sokba kerül. Ide többnyire azok költöznek, akik a városban nem tudnának házat venni. Sok munkanélküli, nyugdíjas és egyedülálló szülő él itt.

Kilenc embernek sikerült összefognia, hogy létrejöjjön a szövetkezet. Van közöttük varrónő, lakatos, kertész, beteggondozó, ők saját szakmájukban nyújtanak szolgáltatásokat. Speciális tudást nem igénylő munkákat, kerti betontermékeket és fából készült háztartási eszközöket is gyártottak. Információs központot hoztak volna létre, ahol kedvezményesen lehetett volna internetezni, nyomtatni, fénymásolni, és ingyenes tanácsadást is nyújtottak.

Fontos része volt a vállalkozásuknak a személyszállítás, mivel ez a terület eléggé nehezen megközelíthető, sok része távol esik a főúttól, és rosszak az útviszonyok is. A tömegközlekedés nem mindig megoldott, mivel busz is csak néhány helyen jár, és az is sokba kerül, mivel a városhatáron kívül esik a terület.

A szövetkezet munkája vitathatatlanul segítette a munkanélküliek reintegrálódását és a

környék szociális felemelkedését. Sajnos azonban a pályázati forrás elfogyása után a tevékenység nem volt fenntartható, a Poligon Szociális Szövetkezet jelenleg felszámolás alatt áll.

5.4. A Szociális Szövetkezetek Országos Szövetségének javaslatai a kormányzat számára

2010 májusában a szociális szövetkezetek megalapították a Szociális Szövetkezetek Országos Szövetségét. A SzoSzöv egyik fő feladatának tekinti, hogy a kormány felé jelezze a szövetkezetek felmerülő problémáit. Ezek közül a legfontosabb, hogy sem a kormányzati, sem a magánszektor nem ismeri eléggé, és nem ismeri el eléggé a szociális szövetkezeteket. „A szociális szövetkezetek nem kerültek fő feladatként megjelenítésre az államigazgatási struktúrába. (Minden tárca illetékes egyes kapcsolódó kérdésekben, de senki nem felelős a szövetkezetek ügyéért).” (Szoszöv, 2010, 2. old.)

„A szociális szövetkezetek fejlesztéséhez, ahhoz kapcsolódó kormányzati intézkedések kidolgozásához a Szövetség a következő elveket javasolja:

- Egycsatornás információáramlás (a szociális szövetkezetektől a Kormányig)
- Szektorsemleges támogatáspolitikai (feladataitól függő támogatások, közfeladatok, civil és gazdasági tevékenységek integrált ellátásának lehetősége)
- Integrált megközelítés (a több funkciót ellátó szociális szövetkezetek támogatása, képzése, bevonása az ágazati és térségi programokba, közmunka szervezésbe)
- Átlátható központi irányítási struktúra, feladat és felelősség rendszer (döntéshozás, állami szolgáltatások, érdekképviselet, jogszabályalkotás és támogatások koordinációja, partnerségi feladatok stb.)” (SzoSzöv, 2010, 2. old.)

A kormány felé 2010. szeptember 27-én megfogalmazott javaslatban a kutatásunkban is lépten-nyomon felmerülő, a szociális szövetkezetek működését gátló tényezőre hívják fel a figyelmet és kérnek megoldást. Jelesül, hogy a szociális szövetkezetek különösen a városi önkormányzatok részéről nincsenek elismerve, őket nem tekintik civil szervezetnek, és így nem kapják meg a kellő támogatást. Ez jelent együttműködést, feladat átadást, de akár pályázati forrásokhoz való hozzáférést is.

„A jelenlegi képzési intézmények, hálózatok, meglévő kapacitásaira építve elérhetővé kell tenni a szükséges szakmai ismereteket a kistelepülések közösségei, szövetkezetei számára (TISZK, ÚMVP képzések), illetve kapacitásfejlesztési lehetőségeket is ki lehet terjeszteni (vállalkozásoknak, civileknek, önkormányzatoknak szóló lehetőségek vannak, lesznek, azonban ezekben a szociális szövetkezet mint „öszvér” szervezet hátrányból indul, vagy ki is van zárva).”

Hiába támogatja tehát igen helyesen a kormányzat az egyik oldalon a szociális szövetkezetek megalakítását, ha később a működésük azért nem lehetséges – vagy azért nem bontakozhat ki megfelelőképpen –, mert az állami megrendeléseknél, pályázatoknál, képzési lehetőségeknél, és egyéb programoknál nincsenek nevesítve, illetve nem ismerik el szociális céljaikat, tevékenységüket.

„Összességében a szociális szövetkezeti forma kellő finanszírozással, kellő támogatással motorja lehet a vidékfejlesztésnek, a vidéki élet fenntartásának. Ehhez az kell, hogy a kormányzat tegye megfelelő helyre a szociális szövetkezeteket, hozza helyzetbe megfelelő finanszírozással, hogy ki tudjanak törni a vegetálásból, adjon olyan lehetőségeket, amelyeket a mezőgazdasági termelők is megkapnak, tegye lehetővé, hogy kapjanak olyan jogosítványokat, amellyel részt tudnak vállalni az igen fontos szociális szférában is.” (SzoSzöv, 2010)

5.5. Az OFA javaslatai a kormányzat számára³⁰

A 2009. évi CXXX törvény 52. §-a a következők szerint módosul (a Magyar Köztársaság 2011. évi költségvetéséről szóló törvényben):

HATODIK FEJEZET

A KÖZPONTI ALRENDSZER ÉS AZ ÁLLAMHÁZTARTÁSON KÍVÜLI SZERVEZETEK KAPCSOLATA

Az egyházak és társadalmi önszerveződések támogatása

„52. § (1) Az Országgyűlés a külön törvényben meghatározott szociális, gyermekjóléti, gyermekvédelmi, közoktatási, felsőoktatási, kulturális közfeladatot (a továbbiakban: humánszolgáltatások) ellátó intézményt fenntartó egyházi jogi személy, társadalmi szervezet, alapítvány, közalapítvány, országos kisebbségi önkormányzat, nonprofit gazdasági társaság,

³⁰ A javaslatokat dr. Csáky Gyopár jogász, az OFA Hálózat Kooperáció kiemelt projekt vezetője fogalmazta meg

szociális szövetkezet

gazdasági társaság és a humánszolgáltatást alaptevékenységként végző, a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény hatálya alá tartozó egyéni vállalkozó (a továbbiakban együtt: nem állami intézmény fenntartója) részére működési és fenntartási célú normatív és egyéb hozzájárulást állapít meg a következők szerint:

i) A személyes gondoskodást nyújtó szociális, gyermekjóléti, gyermekvédelmi közfeladatot ellátó intézményt fenntartó gazdasági társaságot

szociális szövetkezetet

– ide nem értve a nonprofit gazdasági társaságot –, és az e bekezdésben meghatározott egyéni vállalkozót a h) pont szerinti normatíva 30%-ának megfelelő hozzájárulás illeti meg.”

Indoklás:

A szociális szövetkezetek, mint vállalkozási forma köztudatba való bekerülése, szociális szövetkezetek alapítása elkezdődött Magyarországon. A szociális szövetkezetben rejlő kettőség kiaknázásának lehetőségét: közösségfejlesztő – vállalkozási funkciójának kiteljesedését akadályozó tényezők lebontása szükségzerű.

A szociális szövetkezet egyik eszköze az önfoglalkoztatóvá válásnak, egyben hozzájárul a munkahelyteremtéshez, a foglalkoztatás bővítéséhez, valamint működési mechanizmusából adódóan a hátrányos helyzetű rétegek reintegrálásához.

Elsősorban a társadalom helyi kielégítetlen szükségleteire reagál, célja a helyi közösségek megerősítése, munkalehetőség teremtése a **gazdasági és szociális kohézió** kiteljesítése.

Alapvető társadalmi érdek, hogy a szociális szövetkezetek meggyökeresedjenek Magyarországon jogi szabályozásuk a gazdasági társaságokhoz hasonló lehetőséget biztosítson hozzájárulva versenyképességük erősítéséhez.

A 2006. évi. V. törvény 48§-a az alábbiak szerint módosul:

IV. Fejezet

A CÉGBEJEGYZÉSI ÉS A VÁLTOZÁSBEJEGYZÉSI ELJÁRÁS

8. cím Egyszerűsített cégeljárás

48. § (1) Ha közkereseti, betéti vagy korlátolt felelősségű társaság,

szociális szövetkezet

egyéni cég vagy zártkörűen működő részvénytársaság alapításának bejegyzése iránti kérelemhez e törvény mellékletében foglalt szerződésminta alapján készült alapító okiratot csatolnak, a bejegyzési kérelemhez csatolt nyomtatványon ezt a körülményt fel kell tüntetni. Amennyiben a szerződésminta kiegészítésére vagy bármely rendelkezésének elhagyására kerül sor - ideértve azt az esetet is, ha elhagyásra kerül a szerződésminta jellegre történő utalás - a cégbíróság a 45-47. §-ok szerint jár el.

Indoklás:

A Magyar Közlöny 2005/51 számában megjelent IM tájékoztató az alábbiakat fogalmazza meg:

„A cégtörvény átfogó reformja az egyszerűsített cégeljárás bevezetésével, a törvény mellékletét képező szerződésminták alkalmazhatóságával, az elektronikus ügyintézés minél szélesebb körben történő elérhetővé tételével, az indokolatlan adminisztratív terhek csökkentésével kívánja elősegíteni a társaság alapítást.”

Az esélyegyenlőség elvének érvényesülése érdekében, a szociális szövetkezetre, mint vállalkozásra az alapítás érdekében szükséges az egyes gazdasági társaságokra vonatkozó választási lehetőséget biztosító jogi szabályozás alkalmazása.

A 2006. évi X. tv. 8§-a tartalmazza a szociális szövetkezet fogalmát:

8. § (1) A szociális szövetkezet a 7. §-ban foglaltaknak megfelelő olyan szövetkezet,

a) amelynek célja munkanélküli, illetőleg szociálisan hátrányos helyzetben lévő tagjai számára munkafeltételek

teremtése, valamint szociális helyzetük javításának egyéb módon történő elősegítése;

b) amely iskolaszövetkezetként működik.”

A szociális szövetkezet egyik eszköze az önfoglalkoztatóvá válásnak, a vállalkozások helyi közösségek szintjén való megerősítésének, céljával ellentétes alapítása során indokolatlan költségekkel való megterhelése, ezáltal versenyképességének csökkentése. Az egyszerűsített cégeljárás alkalmazhatóságának esetében a szociális szövetkezet bejegyzése kapcsán a költségek az alábbiak szerint alakulnának:

- a közzététel ingyenes - szemben a jelenlegi 5.000 Ft-os költséggel (22/2006 (v.18)IM rendelet)
- cégbejegyzési kérelem 15.000 Ft. - szemben a jelenlegi 100.000-os költséggel (1990. évi XCIII.törvény 45§.)

6. A BŐSÉGESEBB EU KERETEK FELHASZNÁLÁSÁNAK AZ ESÉLYEI

6.1. A szociális gazdaság, vagy harmadik szektor, ezen belül a szociális szövetkezetek működésének szükségessége, feltételei és lehetőségei

A tapasztalatok és a kutatások szerint egy jól-megalapozott és dinamikus nonprofit szektor nem csak a szociális kohéziót, de az egész gazdasági rendszer hatékonyságát javítja (OECD, 2003, 47. old.). Ugyanakkor a szociális vállalkozások segítségre szorulnak a kormányzat és a gazdasági szereplők részéről ahhoz, hogy hatékonyan betölthessék funkciójukat. A volt szocialista országokban a rendszerváltás után a harmadik szektor erősödése egyfajta reakció volt a korábbi rendszer és a gyors változás áldozatainak, kiszolgáltatottjainak problémáira. A szociális szövetkezetek profitot termelnek, de nem profitmaximalizálóak, és a közösségi érdeket a magánérdek elé helyezik. Ez a két tulajdonságuk alkalmassá teszi őket arra, hogy a gazdaság, a társadalom legveszélyeztetettebb rétegeit bekapcsolják a piaci tevékenységekbe, megakadályozva lemaradásukat, esetleges teljes kizárásukat.

Ezzel kapcsolatosan nagyon fontos fogalom a komplementaritás. Nem lehet egységes szabályozást hozni arra vonatkozóan, hogy egy adott közösségi, szociális problémát hogyan lehet legjobban kezelni. Ehelyett arra kell törekedni, hogy az állami, a magán és a szociális szolgáltatók kiegészítsék, segítsék és elősegítsék egymás tevékenységét.

Mindnyájan tudjuk, hogy léteznek olyan termékek, szolgáltatások, melyek a helyi közösségek életében fontosak, hiszen megakadályoznák, vagy csökkentenék marginalizálódásukat, de sem az állam, sem a for-profit piaci szereplők nem képesek azokat előállítani. Az állam messze van az igényektől, nem lát megfelelően rá azokra, ráadásul például hazánkban is a pénzügyi szociális juttatások a jellemzőek, ennek a rendszernek az átalakítása pedig nehéz, lassú folyamat, ráadásul bármilyen változtatás súlyos társadalmi ellenállásba ütközik. A piaci magánszereplők számára azért nem vonzó ezeknek a szolgáltatásoknak a nyújtása, mert alacsony a profitráta, ráadásul a helyi, sokszor több éve munkanélküli munkaerő foglalkoztatása különösen nagy odafigyelést igényel. A profitorientált cégek bizonyos gazdasági szektorokba (pl. környezetvédelem, közszolgáltatások) nem szívesen szállnak be, így nem képesek növelni az ilyen irányban képzett munkaerő foglalkoztatottságát.

A neoliberális gazdaságpolitika, a csak bizonyos szektorokban rugalmas munkaerő-piac bizonyos szempontból javítja egy ország versenyképességét, de növeli a hátrányos helyzetűek kimaradásának, leszakadásának veszélyét (Aiken-Spear, 2005)

Épp ezért a szociális és közösségi ellátások privatizációja még ma is bizonytalan, sokak által támadott, nehezen kezelhető terület. Egyfelől az emberek többsége biztosabbnak látná ezeket a szolgáltatásokat az állam kezében, másfelől a tranzakciós, szervezési költségek a privatizáció során sok esetben a vártnál magasabbra emelkedtek. Ráadásul a szolgáltatás színvonala sem javul minden esetben, hiszen a kiszervezéseknél a tenderek esetében az ár az elsődleges szempont, a vonatkozó szabályozások pedig nem elégségesek a szolgáltatási minőség garantálására.

A nonprofit szektor ilyen helyzetben képes a keresletet és a kínálatot közelebb hozni egymáshoz, hiszen közelebbről látja a valós igényeket, képes a költségek és a hasznok, a munka és a szolgáltatások közösségi szétosztására, ráadásul a közösségi motiváció és kontroll révén a szolgáltatások és a munka színvonalának emelésére is.

Megkezdődött tehát a verseny a „gazdaságfejlesztési, szociális és foglalkoztatási célú szervezetek piacán” (Lévai-Soltész, 2007, 5. old.). Mivel az árak a fizetőképes kereslet hiánya miatt nyomottak, így fontos szempont a rendelkezésre állás, valamint a szolgáltatások minősége is. Természetesen a kereslet emelkedésével egy fenntartható szociális gazdaság keretein belül az ár és a minőség majd egyformán fontos lesz.

A nonprofitok olyan igényeket is láthatnak, melyek állami szintről láthatatlanok, a költségeket pedig alacsonyabban tudják tartani, mint a piaci szektor, hiszen részben ingyenes (adományok, önkéntesek), részben alacsony költségű (motivált munkavállalók) erőforrásokkal dolgoznak. (OECD, 2003, 47. old.) Ez a nonprofit szektor redisztribúciós funkciója.

Belgiumban például új nonprofit szervezetek szociális házépítésbe kezdtek olyan emberek számára, akik képtelenek voltak tovább fizetni a bérleti díjakat. Más országokban a munkába nehezen integrálható emberek számára nyújtanak munkalehetőséget. Ahol a közsféra szolgáltatásai nem elégségesek (pl. idős ellátás, vagy gyermekfelügyelet), a nonprofit szektor biztosít pótlólagos kínálatot.

Az ilyenfajta termelő, szolgáltató és újraelosztó funkción túl természetesen nem elhanyagolható a szektor tanácsadói szerepe sem: egyfelől felhívja a közszféra figyelmét bizonyos területekre, másfelől az állampolgárok számára is felvilágosítást ad a lehetséges megoldásokról. Ezzel egyfajta közvetítő szerepet lát el, megkönnyítve az állampolgárok és a közszolgáltatók közötti információ-áramlást.

Mike Campbell angol professzor így összegzi tanulmányában a nonprofit szektor vállalkozásait: „Sokrétű céljaik által vezérelve, a profitképzés kötelmétől szabadon, illetve a szociális innovációt létrehozó kapacitások mozgósításának képességével a harmadik szektor vállalkozásai megfogalmazzák és feltárják a piacgazdaság által ki nem elégített igényeket, hozzájárulnak ezek kibontakozásához, és végül elősegítik ezen igények létezésének legitimációját.” (Campbell,1999, 19. old.)

6.1.1. A harmadik szektorral foglalkozó eddigi európai uniós kutatások eredményei

Az Európai Unióban a szociális gazdasági szektor lassú ütemű fejlődése során elérte az általános elismerés és egy bizonyos mértékű intézményesülés szintjét. A szociális gazdasági modellek fejlesztésében és elterjesztésében két szervezet játszik jelentős szerepet. Az egyik a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet, amely a Helyi Gazdasági és Foglalkoztatási Fejlesztés programjával (OECD LEED) az innovatív elgondolások terjesztésében végzett jelentős munkát, Trentóban található központjuk élen jár az ismeretek átadásában. A másik ilyen szervezet a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO), amely 2002-es ajánlásában megfogalmazta, hogy az állami és a privát szektor mellett, szükség van más – szociális és nem-állami – szektorra is (CECOP, 2002, 59. old.).

A ma is folyamatban lévő európai uniós kutatások egyik előzménye az EMES kutatóhálózat munkája mellett a TSEP (Third system and employment project) projekt volt. A TSEP kutatás azt vizsgálta, vajon a nonprofit szféra képes-e (ha igen, milyen feltételek mellett) munkahelyeket teremteni, illetve javítani a munkakeresők elhelyezkedési esélyeit. Emellett nagy hangsúlyt helyezett a szektor szociális kohéziót erősítő, innovációs és a helyi szintű fejlesztésben játszott szerepére. A program keretében 81 projekt részesült 35 millió eurós támogatásban. Az átfogó felmérésekből kitűnt, hogy a szociális gazdaság szervezetei eredményesen működhetnek az új áruk termelésében, új szolgáltatások nyújtásában, az elhelyezkedni kívánók segítése, a reintegráció megkönnyítése terén. Továbbá hatékonyan be tudnak kapcsolódni a helyi szintű területfejlesztésbe. (Soltész et al., 2005, 24–25. old.)

Fontos eredménynek számít a TSEP projektek esetében, hogy a szociális gazdaságban létrehozott támogatott munkahelyek a munkanélküli-segélyhez viszonyítva megtakarítást jelentenek az államkassza számára. Ki kell emelni, hogy a létrehozott munkahelyeket olyan személyek töltik be, akik nem tudnának elhelyezkedni az elsődleges munkaerőpiacon (általában halmozottan hátrányos helyzetűek). Továbbá az így létrejött munkahelyeknek nincs az állami vagy a forprofit szférában kizorító hatása, mert olyan helyi piacokon képződnek, ahol a piaci szereplők hiányoznak. Általános tapasztalat az, hogy a nonprofit szféra támogatott vállalkozásainak kizorító hatása elenyésző mértékű. A munkahelyeket létrehozó szociális szervezetek képesek nem anyagi erőforrások (önkéntesek, adományok) mozgósítására, ezáltal költségeket takaríthatnak meg.

A szociális gazdaság szervezetei egyszerre kell hogy megfeleljenek a piaci követelményeknek és a közösséget szolgáló céljaiknak. Az Európai Bizottság 2003-ban megjelent tanulmánya alapján e szervezetek erőssége, hogy személyre szabott szolgáltatást nyújtanak, szoros kapcsolatban állnak megrendelőikkel, rugalmasak és elkötelezettek az alkalmazottaik. Gyengeségük viszont, hogy a kulcsemberek kiesése szinte pótolhatatlan, kis méretük nehezíti a szakmai fejlesztést, bizonytalan, alulfizetett munkahelyeknek számítanak, és amatőrként ítélik meg őket. (Soltész et al., 2005, 27. old.)

6.1.2. A szociális szövetkezetek által nyújtott előnyök

A szociális szektorban tevékenykedő társulási formák két csoportra oszthatók abból a szempontból, hogy igénybevevőiknek milyen módon nyújtanak szociális szolgáltatást. Ennek alapján megkülönböztethetünk aktív és passzív szociális támogató-segítő formákat. (Longa, 2009) Az aktív formák, például a nonprofit gazdasági társaság és elsősorban a szövetkezet támogató tevékenységét tagjait aktivizálva, részvételüket előmozdítva fejtik ki. Segítő-támogató funkciójuk közvetetten irányul a tagokra, elsősorban a tagok tevékenysége az, amit a megfelelő keretek megteremtésével támogatnak, előmozdítanak.

Ezzel szemben a passzív szociális támogató-segítő formák, melyre legjobb példa az alapítvány, általában nem várnak el kedvezményezettjeiktől tevékenységet, aktív közreműködést, mindössze a szociális szolgáltatás elfogadását.

A szociális szövetkezetek működése számos egyéni előnyt rejt a szövetkezetben dolgozók számára, de legalább ilyen sokrétű az általuk nyújtott társadalmi, kollektív előnyök köre is. A következőkben röviden összefoglaljuk a szociális szövetkezeti tevékenység előnyeit.

Egyéni előnyök

- A hátrányos helyzetű (fogyatékkal élő vagy tartósan munkanélküli) alkalmazottak számára a szociális szövetkezettől kapott munka társadalmi státuszt, értelmes életet, reményt jelent. Ezen kívül az önbizalom növelését, rendszeres jövedelmet, és a társas kapcsolatokra való képességek erősítését. Ezek konkrét realizálása függ a hátrányos helyzet súlyosságától, a munka alatt kapott tréning minőségétől, és nem utolsósorban a szervezeti vezetők, tanácsadók motivációs, menedzseri képességeitől.
- A vezetők, szervezők számára a szövetkezeti munka új kihívásokat, önmegvalósítási lehetőséget, értelmes életet jelenthet. Többben egyfajta kiegészítés, a hagyományos üzleti életbe való belefásultság, unalom elől eveznek a szociális gazdaság vizeire.

Kollektív előnyök

- Közösségi, szociális kiadások csökkenése, ezzel a költségvetés egyensúlyához való hozzájárulás. Ha a tartósan munkanélküliek munkába állnak, már nem kérnek segélyt.
- Adóbevételek: bár adókedvezményt kapnak, termelő, szolgáltató tevékenységük során mégis fizetnek adókat a szövetkezetek.
- A költségvetési kiadások tréningekre, átképzésekre, továbbképzésekre adott kiadásai is csökkenhetnek, mivel ezek a szervezetek a munka folyamán képzik alkalmazottaikat.

Ezekből az előnyökből le kell vonni az adókedvezménye miatt elmaradt bevételeket, valamint a nyújtott támogatásokat, de hosszútávon a mérleg pozitív irányba dől – bár szinte lehetetlen kimutatni a szociális szövetkezetek által teremtett összes előnyt.

A szociális szövetkezetek több mechanizmus révén is hozzájárulnak a helyi szintű fejlődéshez. Az egyik: az üzleti szférához hasonlóan termékek és szolgáltatások nyújtásával bővítik tevékenységüket, illetve a korábban munkanélküliek számára indirekt foglalkoztatás-bővítő hatást generálnak. A megvalósuló új munkahelyek döntő többsége munkaintenzív, kikerülve azt a csapdát, hogy a tőke- és technológia-intenzív fejlesztés általában csak kevés dolgozót állít munkába. (Campbell, 1999, 13. old.) Egy másik fontos mechanizmus, hogy a

lokálisan felmerülő igényekre helyi szolgáltatásokkal reagálnak, ami egy olyan fejlődési irányt jelent, amely csökkenti a helyi gazdasági térben lévő „lyukakat”, így a „bennfentes” folyamatok által csökken a gazdaság külső hatásoknak való kiszolgáltatottsága.

Azokban az európai országokban, ahol a szociális juttatások főleg pénzbeliek (Németország, Franciaország, Olaszország, vagy Magyarország), nagy probléma a munkanélküliségi ráta tartósan magas szintje és a munkahelyek számának lassú növekedése. Bár léteznek kielégítetlen szükségletek, az ezek kiszolgálásával elérhető profit alacsony, így a for-profit piaci szereplők számára ezek nem vonzóak. Így viszont nem születnek új munkahelyek, ugyanakkor megmaradnak a kielégítetlen szükségletek. Egyfajta megoldás lehetne a pénzbeli ellátások természetbenire váltása, de ez csak keresletet teremtene a fenti szolgáltatásokra, a kínálat továbbra sem erősödne a magánszektor fent említett érdektelensége miatt.

A szociális szövetkezetek azonban megoldást teremthetnek a költségvetési kiadások növelése nélkül, a meglévő kiadások újrakonfigurálásával. Mivel az ő számukra a profit nem elsődleges cél, az alacsony profitráta esetükben nem kizáró tényező. Ráadásul az önkéntesek – például a magánszektorban tapasztalatot szerzett menedzserek, akiket érdekel a szociális szektor – és az adományok segítségével különösen kezdetben le tudják szorítani a termelési, előállítási költségeket is. Mivel a helyi közösségekben dolgoznak, és bevonják a termelésbe a fogyasztókat is, a minőség ellenőrzése egyfelől automatikus, másfelől szükségtelen. Mivel mindenki ismer mindenkit, a nem megfelelő munkavégzés nem csak a munkahelyen, de a közösségi életben is ronthatja az aktor helyzetét, ezt a kockázatot pedig általában nem vállalják az emberek. Ez egyébként a nonprofit szektor egyik nagy kockázata is: olyan mértékben függ a szereplők közötti bizalomtól, és a jól definiált, mindenki által elfogadott és betartott szabályoktól, hogy amennyiben néhány szereplő ezeket felrúgja, az az egész rendszert megkérdőjelezheti.

Ezért is szükséges a nonprofit szervezetek esetében a megfelelő menedzsment és döntéshozatal, a megfelelő szervezeti keretek definiálása. Ennek egy lehetséges és ígéretes módja a szociális szövetkezetek létrehozása.

6.1.3. Potenciális verseny a szociális szervezetek és egyéb nonprofit, vagy for-profit szereplők között

Egyes elemzők szerint a szociális feladatok ellátására nincs nagy versengés a piac szereplői részéről, mivel ott általában nem jelentkezik profit, vagy az alacsonyabb mértékű, mint a normál üzleti szektorokban. „A spanyol példa is azt mutatja, hogy inkább hosszabb, mint rövidebb távon kell számolni az állami, önkormányzati szervek támogatásával, amennyiben folyamatosan akarjuk biztosítani egyes szociális feladatok ellátását.” (Sz. Tóth – Trencsányi, 2008, 6. old.)

A szektorban jelentkező feladatok ellátásában az állam számára – az egyesületekkel szemben – a szövetségi forma előnyét az jelenti, hogy a szervezet gazdasági tevékenységet is folytathat, piacképes terméket vagy szolgáltatást állít elő, így nem csupán támogatásból tartja fenn magát. A szervezet számára nyújtott kedvezmények másfelől megteremtik a nonprofit működés feltételeit. De ez csak tudatos állami politikával, a foglalkoztatáshoz szükséges támogatással, és esetlegesen a közbeszerzéseknél alkalmazandó szociális klauzulák (ld. később) bevezetésével érhető el.

A szociális szervezetek versenyelőnye a már meglévő, helyi ismereteken és ismeretségeken alapuló rugalmasság, az a társadalmi tőke, amely lehetővé teszi a humán és egyéb helyi erőforrások megfelelő arányú felhasználását, ezáltal a költségek és az árak alacsonyan tartását. A szociális szervezetek információt szolgáltatnak a hátrányos helyzetűek valós képességeiről, ráadásul fel is készítik őket esetleges normál üzleti vállalkozásoknál, vagy a közszektorban való elhelyezkedésre (Borzaga-Loss, 2002)

Mivel a profitráta a legtöbb esetben alacsonyabb, a helyi orientáció, a tevékenység kis méretekben tartása pedig sokkal fontosabb, mint egy üzleti vállalkozás esetében, az üzleti szférának nem versenyeznie, sokkal inkább együttműködnie kellene a nonprofit szervezetekkel. A hátrányos helyzetűek betanításánál, számukra tartós munkahelyek teremtésénél ismerünk is ilyen eseteket, például a Napra Forgó Nonprofit Közhasznú Kft-t.

A gazdasági társaságoknak célja a profittermelés, a szervezetnél viszont a profit eszköz, amelyet tagjainak gazdasági, kulturális, szociális, oktatási szükségletei és igényei kielégítésének szolgálatába állít. A szociális szervezet egyfelől piaci szereplő, de ugyanakkor a szociális politika része is. Reményt ad a tartós munkanélküliség csapdájából

való kijutásra, hiszen elsődleges terméke a tagok társadalmi státuszának emelése a munkanélküliből az alkalmazotti szintre (Stryjan, 2000).

A szociális szövetkezetek azért is a szociális politika részei, mert szabályozzák azt – lobbitevékenység által -, kompenzálják annak esetleges hiányosságait, és ki is egészítik azt (Borzaga-Loss, 2002). Ahelyett, hogy közvetlen pénztámogatást, segélyt nyújtanának, munkát adnak, így társadalmi státuszt, és nem melleleg hatalmas költségvetési megtakarítást teremtenek. Ez a kormányzat számára költségvetési és munkapolitikai segítséget is hordoz.

Míg a gazdasági társaságoknál a nyereség elosztása a vagyoni hozzájárulás arányában történik, a szövetkezetnél a jövedelem egy része a fel nem osztható közösségi alapba kerül, a másik része a tagokat gyarapítja, részben a szövetkezettel való együttműködésük arányában, részben pedig a vagyoni hozzájárulásuk szerint. Ebben az is benne van, hogy nem kellően kiszámítható kormányzati támogatási politika esetén a hátrányos helyzetű alkalmazottak a nem hátrányos helyzetű vezetők, tanácsadók „kárára” foglalkoztathatóak. Ez emberileg és anyagilag számukra egy ideig megengedhető, de nem lehet csak az ő altruizmusukra alapozni a szociális szövetkezeti mozgalom sikerét.

A gazdasági társaság a tőkét működteti a tulajdonos hasznára, a szövetkezet pedig az együttműködésre képes közösségekben meglévő társadalmi erőforrásokat mobilizálja. Olyan erőforrásokat, amelyek egyébként az egyének elkülönült működésével nem érvényesülnének ilyen hatékonyan. Az új jogszabály szerint a szövetkezetek egy csoportja, a közhasznú tevékenységet folytató szociális szövetkezet közhasznú jogállásúvá minősíthető. (Gazdasági Rádió, 2010)

A jogi, szervezeti formák közötti választás alapvetően 3 tényezőtől függ (Stryjan, 2000, 2. old.):

- attól, hogy mennyire tudatosul a tagokban, hogy a szervezeti forma megválasztása különböző jogi kötelezettségek és lehetőségek közötti választást is jelent;
- a szociális jogosultságok és a gazdasági erőforrások összekapcsolásának adott lehetőségeitől; valamint
- a helyi partnerségtől, a társadalmi beágyazottságtól, mely lehetővé teszi a szociális tőke gazdasági erőforrásokba való átkonvertálását.

Nagyon veszélyes, hogy több európai országban, így hazánkban is, a szociális szövetkezetek egyfajta átmeneti szervezeti formaként vannak elkönyvelve: ha a termék, vagy a szolgáltatás, amit nyújtanak, valóban piacképes, félő, hogy egy for-profit szervezet lecsap rá. Ha azonban csak állami segítséggel tartható fent a tevékenység, a piaci szereplők hajlamosak megkérdőjelezni a szervezet létjogosultságát. (OECD, 2003, 53-54, old.)

Az államnak, és a for-profit szereplőknek el kell ismerniük a harmadik szektor érdemeit és erősségeit, és azt is, hogy az egész társadalom, de a gazdaság alapjait is megerősítő közösségi szolgáltatásokat nyújtanak, leginkább a marginalizált csoportok munkához juttatása révén. Az ország versenyképességét nemcsak a magán piaci szereplők versenyképessége határozza meg, hiszen ha a lakosság egy része leszakad és távol marad ettől a versenytől, az hosszútávon rontja a gazdasági hatékonyságot is (belső piaci kereslet gyengülése, biztonság csökkenése, tranzakciós költségek növekedése, export-, és importfüggőség erősödése, strukturális munkaerőhiány stb.). Mivel az állami jóléti rendszerek részben csődöt mondtak, a XXI. században már plurális jóléti rendszerre van szükség, ahol az állam és a magánszektor mellett megjelennek a harmadik szektor szereplői is.

Épp ezért a költségvetési támogatások elosztásánál, illetve a pályázatok kiírásánál figyelembe kell venni a szociális szövetkezetek egyedi adottságait:

- A menedzseri tudásnak általában kevésbé vannak birtokában, mint for-profit versenytársaik. Bár a helyzet itt határozottan javulni látszik, ez egyelőre inkább az egyes menedzserek lelkes önkéntes munkájának, mint tudatos állami politikának köszönhető.
- Alacsonyabb megtérülési rátával, hosszabb megtérülési rátával dolgoznak, mint for-profit versenytársaik, más területeken azonban ezért kompenzálnak. A munkához való hozzá- vagy visszaszokáshoz például több időt biztosítanak, hiszen figyelembe veszik az egyén egyedi adottságait, és eddigi életpályáját, melyet profítkenyszer alatt sokszor nem lehet tolerálni.
- A szociális szövetkezetek esetében a bizalom, a hosszú távú gondolkodás és elkötelezettség sokkal fontosabb, mint a profitorientált vállalkozások esetében. Számukra az állami szerződések rövidtávúsága, vagy a tendereknél a csak az árra alapuló döntések versenyhátrányt, sokszor a versenyből való teljes kiesést jelentik.

6.1.4. A szociális klauzulák kérdése

Fontos politikai kérdés az aktív munkaerő-piaci politikában betöltött szerep mellett az úgynevezett „szociális klauzulák” megengedése, vagy meg nem engedése is (Defourny-Nyssens, 2008). A közbeszerzéseknél a közintézmények két módon dönthetnek (természetesen körültekintően kell szabályozni a döntési lehetőségeket, azok nem alakulhatnak ad hoc módon):

- vagy a legalacsonyabb árú ajánlatot választják;
- vagy a „gazdaságilag legkedvezőbb” ajánlatot, amely esetén figyelembe vehetőek az ár mellett egyéb dimenziók is.

A második esetben kezelhetőek a környezeti, társadalmi, szociális hatások is, bevezethetőek például a „szociális klauzulák”, melyek lényege, hogy előnyt élveznek azok az ajánlattevők, akinek tevékenysége valamilyen szociális célt hordoz – hátrányos helyzetűek foglalkoztatását, helyi termelést és fejlődést stb.

Bár az EU-s versenypolitika ezt támadja, az olasz 1991-es törvényben lefektették a szociális klauzulák alkalmazásának lehetőségét. Hasonló terv van születőben például Belgiumban is. Ez azért nagyon fontos, mert a szociális szövetkezetek természetszerű versenyhátrányban vannak az üzleti vállalkozásokkal szemben. Épp az a céljuk, hogy a normál munkaerő-piacról kizárt, az ott elvártnál alacsonyabb termelékenységű munkaerőt foglalkoztassanak, ennek pedig biztosan meg kell jelennie a szolgáltatás, a termék árában. (Különösképpen a szolgáltatás minőségében a relatíve kis méretek és a közösségi kontroll miatt nincs csökkenés, sőt sok esetben a szolgáltatási színvonal még magasabb is a megszokottnál.) Ráadásul a szociális szövetkezetek internalizálják a hagyományos vállalatok által externáliaként kezelt – vagy egyszerűen figyelmen kívül hagyott – költségeket, hiszen éppen a komplex gazdasági-társadalmi-szociális helyzet javítását célozzák, és nem csak gazdasági, profit dimenzióban gondolkoznak. Ezzel tovább romlik versenyhelyeztük a profitorientált versenytársakhoz képest.

Ha az államok nem veszik figyelembe a szociális szövetkezetek által nyújtott olyan közösségi előnyöket, mint a szociális kohézió erősítése, vagy az ellátatlan feladatok felkutatása, és a piaci rések betömése, az a szociális szövetkezeti fejlődést erősen gátolhatja. Nem elégséges a kvázi-piacok megteremtése, túl kell lépni a neoliberais gazdaságpolitikán, és akár állami

megrendeléseknél alkalmazott szociális klauzulákkal támogatni kell a harmadik szektor szervezeteit, köztük a szociális szervezeteket.

Kiváló példát kínál erre a korábban már említett Japán. A hetvenes évek végén döntöttek a kormányzati szervek arról, hogy az állami tulajdonban lévő épületek (minisztériumok, iskolák) takarítását tartós munkanélküliekből létrejött szociális szervezetekre bízzák. Néhány év alatt az egész országot behálózták ezek a szociális munka szervezetek. Szervezettségük olyan szintet ért el, hogy néhány év múlva már nem szorultak támogatásra, versenyképes ajánlatokat tudtak adni, s nem csupán az állami szektor intézményeinek takarítására. (Sz. Tóth – Trencsényi, 2008, 5. old.) Igaz, hogy Japán ezt nem a 2010-es években, és nem a szigorú EU versenypolitika hatálya alatt tette meg, a kezdeményezés mégis reménykeltő.

6.1.5. Egyéb lehetséges kapcsolatok a harmadik szektor és az állami, illetve üzleti szereplők között

A szociális szervezetek és az egész gazdaság számára kedvezőbb lenne tehát, ha az állami és az üzleti szektor nem versenytársként, hanem partnerként tekintene a harmadik szektor szereplőire. A következőkben felsorolunk néhány lehetőséget a szektorok közötti együttműködésre Aiken és Spear (2005) alapján, de kiegészítve megállapításaikat.

- a. kapcsolat az állami szervekkel, politikai pártokkal
 - aktív közreműködés a közfeladatok ellátásában – például a közmunkások munkájának megszervezésére sokszor a szervezeti forma alkalmasabb, mint ha az önkormányzat maga próbálkozna, kiszervezés;
 - üzleti kapcsolatok – a kormányzat, önkormányzat megrendelőként vesz részt;
 - lobbizás – javaslatok megfogalmazása a döntéshozók felé, ld. még az ernyőszervezetek szerepénél;
 - kölcsönös támogatások – pályázatok adminisztratív terheinek megosztása, problémák közös megvitatása, „brainstorming”.

- b. kapcsolat az üzleti élet szereplőivel
 - üzleti vállalkozások, mint támogatók – a támogatás nem feltétlenül anyagi jellegű, sokszor a tapasztalatok, az üzleti tudás és információ átadása sokkal nagyobb támogatást jelent;

- partneri kapcsolatok – az üzleti vállalkozások mind beszállítóként, mind vásárlóként részt vehetnek a szövetkezetek sikeres működésében;
- egyéni elkötelezett fogyasztók – itt azokra a tudatos vásárlókra utalunk, akik épp a szociális tevékenység miatt választják a szociális szövetkezet szolgáltatásait, termékeit;
- a foglalkoztatási célú nonprofit szervezeteknél egy lehetséges cél lehet a hátrányos helyzetű munkavállalók felkészítése az üzleti szektorban való munkára – ilyen esetekben az üzleti vállalkozások fogadják, felveszik ezeket az embereket, ami jóval mélyebb és nagyobb elkötelezettséggel járó kapcsolatra utal, mint egy egyszerű anyagi támogatás, vagy megrendelés;
- CSR-tartalmú kapcsolatok: néhány üzleti vállalkozás azért tart fent kapcsolatot szociális szövetkezetekkel, vállalkozásokkal, hogy azzal saját piaci helyzetét, image-ét javítsa.

6.1.6. A harmadik szektor, mint innovációk helyszíne

A harmadik szektor innovációk melegágya is: létező szolgáltatásokat nyújthat új módokon, például a fogyasztóknak, vagy a helyi közösségeknek a termelési folyamatba való bevonásával.

„Az európai tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a szövetkezetek - szociális szövetkezetek - a foglalkoztatáspolitikai, a regionális, a vidékfejlesztési, az agrár-, a környezetvédelmi politikai keretei között felmerülő problémák megoldásának, illetve a kiegyensúlyozásának egyik eszközét jelenthetik.” (OFA, 2007)

Tekintsük végig a Schumpeter (1934) féle innováció lehetséges területeit a szociális szövetkezetek esetében (Defourny, 2002). Némelyik lehetőséget már korábban is említettük, mégis érdemes összefoglalni az innovációs elmélet keretében is a szektorban rejlő potenciált.

- új termék, vagy új termékminőség
Mint már említettük a jóléti állam csődje, vagy legalábbis leépítése azt eredményezte, hogy korábban államilag nyújtott szolgáltatások eltűntek a piacról. Gondolhatunk itt a gyermekfelügyelet, vagy az idősek gondozásának esetére. A harmadik szektor ezek nyújtásában, feltételeinek megteremtésében a bürokratikus, nagy ellátórendszereket úgy tudja helyettesíteni, vagy kiegészíteni, hogy az eddiginél rugalmasabb, személyre

szabottabb szolgáltatást nyújt. Így nem csak hogy pótolja a hiányzó kínálatot, de még a szolgáltatási minőséget is emelni tudja.

- új termelési, vagy szervezési folyamatok, módszerek

A szociális szövetkezet egyik lényeges eleme, hogy a tevékenységhez kapcsolódó különböző érintettek közösen szervezik meg, végzik el a termelést/szolgáltatást, épp úgy, ahogy közösen hozzák meg a szövetkezetre vonatkozó döntéseket is. Már ez önmagában is új szervezési, vezetési folyamatnak, módszernek tekinthető, de álljon itt két példa a lehetséges innovációkra.

Az egyik a Szociális Raktár Szövetkezet, mely a mostani kutatás egyik alanya is volt. A szövetkezetben a kistermelők és a kiskereskedők egyesítették törekvéseiket oly módon, hogy egymással közvetlen kereskedelmi kapcsolatba kerülhessenek. Maga a szövetkezet csak közvetítő, üzemelteti a raktárt, árbevételt nem is termel, hiszen az közvetlenül az eladóknál-vevőknél jelenik meg – akik mind a szövetkezet tagjai. Így a szövetkezetnél nem is termelődik árbevétel, a szükséges kiadásokat a tagok közösen állják.

A másik példa általánosabb, és már említettük is. Amennyiben szülők összeállnak egy családi napközi megszervezésére, szokásos, hogy egy vagy több édesanya vállalja a gyermekek felügyeletét. Ilyenkor ők nem csak szolgáltatók, de egyben fogyasztók is lesznek, hiszen az ő gyermekük is a szövetkezet jóvoltából kap napközbeni elhelyezést. Hogy a fogyasztók belépnek a termelési/szolgáltatási folyamatba, az új termelési módszerek tekinthető.

- új termelési tényezők bevonása

Ahogy már szintén említettük, a szektor egyedülálló az önkéntesek mobilizálásában. Ez nagyon fontos új termelési tényezőt jelent, és egyben megoldhatja a szövetkezetek vezetési hiányosságait, nehézségeit is. Az önkéntesek ugyanis sokszor vállalkozók, menedzserek, akik már elérték sikereket az üzleti életben, és most különböző indíttatásból szeretnének segíteni valamilyen szociális cél elérése érdekében. Értük, munkájukért, mint „erőforrásért” nagyon sokat kellene fizetni, önkéntességük így hatalmas költségmegtakarítást jelenthet.

- új piacok felkutatása

A kvázi-piacok erősödésével, a közösségi feladatok kiszervezésével a szektor előtt új piacok, és ezzel új versenyszituációk nyílnak meg. Korábbi állami monopóliumok szűntek meg, nő a kockázat, ezzel nő a vállalkozói készségek fontossága is. Új piacnak tekinthető az idősek ellátása, vagy egyes egészségügyi, prevenciós szolgáltatások is.

- új szervezeti formák

A nonprofit formák közül most a tanulmány témájául szolgáló szociális szövetkezeti formát emelnénk ki. Ez a társulási forma egyesíti a szociális és gazdasági célokat, teszi mindezt úgy, hogy biztosítja az érintettek széles körének megjelenését a tevékenységben, de a döntéshozatalban is. A különböző európai országok különbözőképpen definiálják, szabályozzák a formát, de léteznek közös pontok.

Az első a szociális cél előtérbe helyezése, tehát hogy a vállalkozás nem profitmaximalizáló. Ehhez kapcsolódik az esetleges haszon felosztásának részleges vagy teljes tilalma, a haszon közösségi felhasználásnak megkövetelése.

A második közös pont a nem-kereskedelmi bevételek szerepe. A szociális cél ellátása okán nem meglepő, hogy a szövetkezetek állami támogatásokat kaphatnak, ezen kívül jelentős a vállalati és magán adományok szerepe is a szövetkezetek költségvetésében.

A harmadik pont a szervezeti formák konvergenciájára vonatkozik. Bár különbözőképpen hívják, minden európai országban megfigyelhető, hogy ezek a szervezetek autonómok, és tevékenységük a tagok részvételén alapszik. Ennek megfelelően a döntéshozatal is közösségi, demokratikus.

6.2. A szociális szövetkezetek működésének lehetséges céljai, területei

A szociális szövetkezetek aktivitása szerteágazó, mégis két nagy területét lehet meghatározni:

- A hátrányos helyzetű csoportok számára munkahelyek teremtése, integrálásuk a munkaerőpiacba;
- Szociális és közösségi gondozás, gondoskodás: idősek ellátása és gyermekfelügyelet.

Természetesen léteznek átfedések a kategóriák között. Például a részmunkaidős munkahelyet kereső fiatal anyák gyermekfelügyeletre, vagy idősgondozásra való felvétele egyszerre munkaerő-piaci integráció és szociális gondozás. Ugyanígy a drogos, vagy tartósan

munkanélküli emberek foglalkoztatása egyfelől integráció, másfelől a helyi közösség számára elengedhetetlen közösségi gondoskodás része is.

6.2.1. A hátrányos helyzetű csoportok számára munkahelyek teremtése - a romák és a tartósan munkanélküliek foglalkoztatottságának a növelése érdekében tehető erőfeszítések

Az erre a területre koncentráló szociális szövetkezeteknek két fontos jellemzőjük van (OECD, 2003, 42. old.). Egyrészt a szektor átlagánál jobban figyelnek a piacmozgásokra, és kevésbé függenek az állami forrásoktól. Másrészt feladatuknak tekintik, hogy bizonyítsák, a hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatása nem jár(na) jelentős hátrányokkal a for-profit piaci szereplőknek sem. Ez annyira így van, hogy sokan nem is tartós foglalkoztatásra rendezkedtek be, csupán felkészítik a hátrányos helyzetű embereket a munkaerőpiaci integrációra.

Külföldön a foglalkoztatás területén külön szociális vállalkozási kategóriaként vizsgálják a foglalkoztatási célú nonprofit szervezeteket (Work Integration Social Enterprise, WISE).

A helyi munkaerő-teremtésben a szociális szövetkezetek számára még óriási tartalékok találhatóak. Egyrészt a közösségi vállalkozások, így a szociális szövetkezetek is képesek mozgósítani a társadalmilag beágyazott erőforrásokat, melyeket sem az állam, sem a magánvállalkozók nem érhetnek el (közösségi motiváció, önkéntes munka, helyi fejlődés szolgálatába állás. Másrészt összekapcsolva a környezetvédelemmel, a helyi közlekedés feltételeinek megteremtésével, vagy a helyi kultúra infrastruktúrájának kiépítésével, a szövetkezetek úgy láthatnak el a közösségek számára fontos, életminőséget javító feladatokat, hogy közben az egyes ember életének is értelmet, megbecsülést adnak a munkahelyek teremtése által.

6.2.2. Közösségi szolgáltatások - gyermekfelügyelet, idősek otthoni ápolása

A szociális szövetkezetek ezen a területen való tevékenysége erősen függ az adott ország jóléti rendszerétől. Hazánk ahhoz az ország-csoportozáshoz tartozik, ahol a gyermekfelügyelet nagyrészt államilag megoldott, mégis léteznek strukturális, regionális hiányok az ellátásban, a pótlólagos kínálatot itt vagy for-profit, vagy nonprofit magánszereplők nyújtják.

Az idősgondozás esetében a helyzet hasonló, bár itt sokkal jellemzőbb a for-profit magántőke részvétele.

A második ország-csoportba tartozik Németország, Belgium, vagy Franciaország, ahol az efféle szociális ellátások tradicionálisan nem állami feladatok, így a magánszereplők – legyenek profitorientáltak, vagy nonprofitok – már régen jelen vannak.

A harmadik típusú országokban – pl. Görögországban vagy Portugáliában – ezek a feladatok tradicionálisan a család feladatkörébe tartoztak, a globalizáció hatására bekövetkezett változások azonban itt is kezdik életre hívni a piaci és szociális szereplőket. Az állam ebben legfeljebb támogató szerepet kíván vállalni.

A kereslet és a kínálat hatékony összekapcsolásával, a köz- és magán erőforrások optimális ötvözésével a nonprofitok hozzájárulnak a helyi fejlődéshez. A globalizált világban a lokális értékek megőrzése, a helyi problémák megoldása – különösen a marginalizált régiók és csoportok esetében – a közösség, a régió, az ország versenyképességének kulcsstényezője. Az Európai Bizottság „Third System and Employment” pilot akció programjának tanúsága szerint a nonprofit szervezetek (OECD, 2003, 51. old.):

- a közösségi szolgáltatások informális és rendszertelen nyújtását szabályos, rendszeres munkává tudják transzformálni, különösen a vidéki területeken, olyan csoportok esetében, akik munkaereje a hagyományos munkaerőpiacon nem kelendő
- a közösségi szolgáltatások egy részét újraelosztó jellegűből termelő jellegűvé teszik, például a szociális házépítés esetében munkát biztosítanak a majdani lakóknak is, ezzel egyszerre biztosítanak megélhetést és élőhelyet is.

6.3. Európai példák a szociális szövetkezetek működésének elősegítésére, támogatására

Az európai adatokhoz, eredményekhez elsősorban egy nemzetközi ernyőszervezet, a CECOP-CICOPA Europe (European Confederation of Workers' Co-operatives, Social Co-operatives and Social and Participative Enterprises, azaz Munka-szövetkezetek, Szociális szövetkezetek és Szociális vállalkozások Európai Szövetsége) és egy szintén nemzetközi kutatóintézet, az EMES European Research Network felméréseiből jutottunk hozzá.

A szociális gazdaság Európában az olasz szövetkezeti mozgalomból nőtte ki magát, de ma már korántsem csak a szociális szövetkezetek alkotják a szociális, vagy harmadik szektort.

Sőt mint látni fogjuk, nem minden európai uniós országban ismerik a szociális szövetkezet fogalmát. Mégis érdemes végigtekinteni az országok példáin – azokén is, ahol a szociális vállalkozások más szervezeti formákban működnek. A példák ugyanis összecsengenek abban a tekintetben, hogy a szociális vállalkozásoknak tulajdonképpen két célja van: egyfelől munkahelyek teremtése, másfelől az állam, vagy a magánszereplők által nem nyújtott közösségi szolgáltatások ellátása.

Azokban az országokban, ahol a törvény megengedi az egyesületeknek gazdasági tevékenység végzését, ez a legelterjedtebb forma – kivéve persze az olyan szövetkezeti tradíciókkal rendelkező országokban, mint Olaszország, Spanyolország, vagy Portugália.

Már az olasz kezdeményezés sem hiába volt kettős célú: egyfelől felismerte, hogy léteznek ellátatlan szociális szükségletek, másfelől az ezekkel szorosan összefüggő strukturális munkanélküliség problémáját is felismerte. Az idősek, a fogyatékkal élők és az egyéb hátrányos helyzetű csoportok fokozatosan kiszorultak a munkaerő-piacról, míg az idősödő társadalom és a családi struktúrák megváltozása új, eddig nem létező szociális igényeket támasztottak – elsősorban az egyedül maradt idősök ápolását, és a gyermekek napközbeni felügyeletét.

Természetesen már korábban is léteztek szociális célú szövetkezetek, de míg azok főleg egy kis közösség életkörülményeinek jobbítását célozták, az 1980-as évektől a problémák társadalmi méretének növekedésével a szociális szövetkezetek munkája már közérdekké vált.

A legelterjedtebb szociális vállalkozás a foglalkoztatási célú nonprofit szervezet (WISE) (Nyssens et. al., 2006). Ennek oka a munkaerő-piacok viszonylagos rugalmatlansága, az egész Európában magas strukturális munkanélküliség. Finnországban, vagy Lengyelországban nem is igazán jellemző más szociális cél, amit a szövetkezetek ellátnának. Komoly eltérések és vita mutatkozik viszont abban, hogy ezek a szervezetek mennyire kapcsolódhatnak, vagy mennyire kapcsolódjanak az állami, aktív munkaerő-piaci politikához.

Nem lehet azonban éles határvonalat húzni a foglalkoztatási célú és egyéb indíttatásból létrejött szociális szövetkezetek között (olasz tipológiával A és B típusú szociális szövetkezet). A CECOP-CICOPA szerint ez nem is szükséges (CECOP, 2008), hiszen maga a munkahelyteremtés is tekinthető egyfajta szociális, közösségi szolgáltatásnak saját jogán is. Az egészségügyi, közösségi ellátási, ápolással, vagy gyermekfelügyelettel foglalkozó szervezetek bár elsődlegesen egy létező közösségi keresletet szolgálnak ki, munkahelyeket is teremtenek.

Franciaországban és Svédországban egyértelműen a napközbeni gyermekfelügyelettel foglalkozó szövetkezetek a legfontosabbak – ezeket néhol a szülők, máshol a pedagógusok hozták létre, érzékelve a piaci kínálat mennyiségi vagy minőségi hiányosságait.

Írországban a helyi fejlődés ösztönzésére helyezték a hangsúlyt, Spanyolországban és Portugáliában is elsődleges volt a helyi igények minél teljesebb körű kielégítése, a társadalmi kohézió helyi szintről induló erősítése.

A finanszírozás biztosítása érdekében a következő stratégiákat dolgozták ki egyes EU-tagállamokban:

- külön pályázati formákat készítettek a szociális vállalkozások számára;
- meghitelezik az indulást;
- speciális pénzügyi mechanizmust dolgoznak ki, amely biztosítja, hogy a források a lehető legszélesebb körhöz eljussanak;
- olyan új helyi elosztó mechanizmust alakítanak ki, amely biztosítja, hogy a hitelek a helyi közösségben ott kerüljenek felhasználásra, ahol a legnagyobb szükség van rájuk.

6.3.1. Olaszország

A szociális szövetkezetek „őshazájában”, Olaszországban 1991-ben jött létre a rájuk vonatkozó törvény (381/1991 törvény), válaszul a már a 80-as évek közepétől való terjedésükre. 2005-ben 7300 regisztrált szociális szövetkezet 244 ezer főt alkalmazott. (Nyssens et al., 2006) Szociális szövetkezet létrehozásához a törvény nem ír elő minimális tőkebetétet (CECOP, 2006).

A törvény szociális szövetkezeteknek két fajtáját különbözteti meg:

A típus: a szociális, egészségügyi, oktatási, közösségi szolgáltatások nyújtására specializálódott szervezetek;

B típus: foglalkoztatási célú szövetkezetek, melyek mezőgazdasági, ipari vagy szolgáltatási tevékenységükhöz tartósan munkanélküli, drogfüggő, alkoholista, korábban elítélt és egyéb hátrányos helyzetű embereket alkalmaznak.

Az A típusú szövetkezetek néhány lehetséges megjelenését említenénk itt meg.

„Az egyik terület az idősek gondozása. Az elöregedő falvakból menekülnek az emberek, főleg a fiatalok, mert nincs munka. Az idősek viszont nem szívesen válnak meg lakóhelyüktől, ahol rendszerint évtizedeket töltöttek el, oda kötődnek érzelmileg is. A helyi önkormányzatok szociális szövetkezetek létesítésével válaszoltak a problémára. Ezzel munkahelyeket is teremtettek, főleg a fiatalabb generációk részére. A szövetkezet tagjai otthonukban keresik fel az időseket, bevásárolnak számukra, kitakarítanak, s egyéb kisebb munkákat is elvégeznek. Ezért az idősek átalányt fizetnek a szövetkezetnek. Így egyrészt nem kell kimozdítani az öregeket megszokott otthonukból (s ezzel óriási megtakarításokat lehet elérni, nem kell szálloda jellegű otthonokat építeni számukra!), másrészt munkahelyek teremtésével sikerül fékezni a falu elnéptelenedését is.

Másik olasz példa az óvodai elhelyezés. Ott sem mindenkinek sikerül ez. Ilyenkor összeáll 7-8 anyuka, akinek nagyjából azonos korú gyermeke van, s az egyik vállalja (természetesen adott feltételek megléte mellett), hogy saját otthonában gondoskodik a többi gyermekről is, míg azok szülei dolgoznak. E szociális szövetkezet tagsága természetesen változik, ahogyan a gyermekek nőnek, illetőleg ahogyan új anyukák, új gyermekekkel érkeznek az adott életszakaszba.” (Sz. Tóth – Trencsényi, 2008, 5-6. old.)

Néhány példa a B típusú szociális szövetkezetekre: „fogyatékkal élők és segítők által üzemeltetett elektromos készülékek gyártására specializálódott szövetkezet, pékség, bőrműves műhely, kávéház. Ezek a szövetkezetek piaci értékesítésből származó árbevételből és adományokból tartják fenn magukat. Az állam legfeljebb megrendelésekkel „támogatja” a szociális szövetkezetek ezen formáját, illetve kedvező hitellehetőségek és adózási feltételek megteremtésével.” (Gazdasági Rádió, 2010)

A 381/1991-es törvény szerint a fogyatékkal élő foglalkoztatottak után nem kell társadalombiztosítási járulékot fizetni, amennyiben ezen állapotukat egy hatóság igazolja (Borzaga-Loss, 2002). Ez azért nagyon fontos, mert a 482/68 törvény előírta a fogyatékkal élő, de még munkaképes emberek foglalkoztatására vonatkozó kötelező kvótát: 35 embernél több főt foglalkoztatóknál ez 15% volt. A törvény 1999-ben módosult (58/99 törvény):

- 50 főnél nagyobb cégek esetében a kvóta 7% lett;
- 35 és 50 fő között 2 fogyatékkal élőt kell alkalmazni;
- 15 és 35 fő között pedig csak 1-et.

Ezzel a módosítással sokan kiszorultak a hagyományos munkaerő-piacról, és voltak, akiknek hátrányos helyzete eddig sem volt hatóságilag bizonyítható (nem fogyatékkal élők, hanem drogfüggők, alkoholisták, egyedülálló szülők stb.) ezek foglalkoztatása szinte csak a szociális szövetkezetekben elképzelhető (Borzaga-Loss, 2002). A szociális szövetkezetek száma 1993-tól 2000-re 287-ről 1915-re nőtt. Eközben az általuk foglalkoztatottak száma 4500-ról 33.000-re nőtt. Az alkalmazottak átlagos száma végig 16-17 fő volt, a fogyatékkal élők aránya 40% között mozgott (Borzaga-Loss, 2002, 14. old.).

A szociális szövetkezetek virágzása nem gátolta más harmadik szektorbeli szervezetek létrejöttét, a teljes szektorra vonatkozó törvény 2005-ben született meg (118/2005 törvény). A rendelkezés elfogadja a szektor szervezeti formáinak pluralitását, és tulajdonképpen a szervezeti formáktól függetlenné teszi a tevékenységük megítélését, illetve az ehhez kapcsolódó támogatásokat. Csak néhány kritériumot támaszt a szociális vállalkozások felé: az egyik az esetleges haszon tagok közötti szétosztásának tilalma, a másik, hogy a tagságban legyenek jelen a dolgozók és a kedvezményezettek is.

A törvény lehetővé teszi a szervezeti formák közötti átjárást is, az alapítványok és egyesületek is átalakulhatnak szociális vállalkozássá, ha bizonyítják piac-orientáltságukat, illetve for-

profit vállalatból is lehet szociális vállalkozás, amennyiben biztosítja a haszon visszaforgatását és a releváns érintettek részvételét.

A törvény név szerint megnevezi a szektorokat, ahol a szociális vállalkozások működését elképzelhetőnek, sőt kívánatosnak tartja (Defourny-Nyssens, 2008, 26. old.):

- jóléti szolgáltatások
- egészségügy
- oktatás, tréning
- környezetvédelem, ökoszisztémák megőrzése
- kulturális örökség
- szociális turizmus
- egyetemi, és ezt követő oktatás
- kulturális szolgáltatások és ehhez kapcsolódó kutatás
- tanterven kívüli oktatás, tréning és
- szociális vállalkozások támogatása.

A törvényi szabályozás változása, a lehetséges szervezeti formák kiszélesítése új lendületet adott a harmadik szektor fejlődésének, de továbbra is fontos a társadalmi-gazdasági kontextusra való figyelem.

Egyfelől esetről-esetre változni látszik, hogy adott időben, adott helyen mi egy közösségi ellátás megszervezésének legjobb módja. Van, ahol az önkormányzat visszaveszi a korábban kiszervezett tevékenységet, van ahol új for-profit szereplők lépnek be, és van, ahol megmarad a szociális szövetkezet, vagy akár most jön létre egy új. Az is egyre jellemzőbb, hogy nonprofit és for-profit szervezetek együttműködnek, átadják egymásnak tapasztalataikat, tudásukat – egy „on-the-job” tréning után akár dolgozóikat is. Egységes keretet szabni így lehetetlen, de egységes feltételrendszert kell teremteni a különböző szereplők számára.

A 2005-ös olasz törvény megteremtette a sokféle szociális vállalkozás pályázatoknál, tendereknél való részleghajlás-mentes kezelésének feltételeit. Ez jó példa lehet a magyar szabályozás számára is. Nem a szervezeti típus (szociális szövetkezet, nonprofit kft stb.), hanem a tevékenység a lényeg, nem a konkrét megvalósulási forma, hanem a szociális tartalom.

6.3.2. Franciaország

Hazánkhoz hasonlóan a szociális vállalkozások, vagy a szociális szövetkezetek fogalma Franciaországban sem általánosan ismert, Fraisse (Defourny-Nyssens, 2008, 20. old.) véleménye szerint a fogalmakat csak a szakértők és maguk a szociális vállalkozók ismerik. Ez gondot okoz, mert sokszor sem a szélesebb társadalom (a lehetséges üzleti partnerek), sem a politikusok (a lehetséges támogatók) nem ismerik, és nem ismerik el a szociális szövetkezetek érdemeit.

Ráadásul a szociális, közösségi ellátásokra vonatkozó szabályok a 2000-es évek elején megváltoztak, így például már egyesületek is végezhetnek gazdasági tevékenységet, ráadásul a versenybe beléptek a magánvállalkozók is. Így jogi értelemben már nincs kötöttség, mely a szövetkezetekhez, az összefogás, közösségi döntéshozatal követelményéhez kötné ezeket a szolgáltatásokat.

Pedig a francia szociális szövetkezetek elsősorban a közösségi szolgáltatások nyújtását tűzték ki célul (ez megfelel az olasz tipológia szerinti A típusnak). Az ehhez kapcsolódó szervezeti forma egy 2002-es törvény szerint a közös érdeken alapuló szövetkezet (société coopérative d'interêt collectif, SCIC). Az SCIC egy kollektív, magántulajdonú szervezet, mely egy lokális projekt, tevékenység érdekében egyesíti a különböző érintetteket: dolgozók, kedvezményezettek (vagy felhasználók), önkéntesek, helyi és országos hatóságok. Minimális tőkekövetelmény nincs (CECOP, 2006). Bár ezek a szövetkezetek a közösségi kapcsolatok építését, közösségi ellátásokat, kulturális tevékenységeket céloznak, áttételesen munkát is teremtenek olyan területeken, ahol magas a lokális, strukturális munkanélküliség.

Kifejezetten a foglalkoztatás elősegítésére nem szövetkezeteket, hanem különböző a foglalkoztatási célú nonprofit szervezeteket (WISE) hoztak létre. 2004-ben 2300 ilyen szervezet összesen 220 ezer embert foglalkoztatott. Egyes politikusok próbálnak a közbeszerzések esetében ezeket a szervezeteket támogató szociális klauzulákat (ti. hogy ők kapják meg a megrendeléseket) érvényesíteni, de erre vonatkozóan még nem egységes a politikai akarat.

Frey Mária a szociális gazdaság francia tapasztalatai alapján három pontot emelt ki mint sikertényezőket:

- Valós kereslet megteremtése. El lehet érni a szolgáltatások árának csökkentésével, az igénybe vevőknek, illetve szolgáltatóknak nyújtott támogatásokkal és az alkalmi munka legalizálásával.
- A kínálat megszervezése. A jogi formák kialakításával és a lehetőségek szélesítésével lehet javítani a kínált szolgáltatások összetételét.
- A szükséges szakmák professzionalizálása. Az akkreditált képzés hozzájárul a feketegazdaságbeli tevékenységek legálissá tételéhez is. (Frey, 2001, 41–44. old.)

6.3.3. Lengyelország

Mint már említettük, a rendszerváltás után a harmadik szektor erősödése egyfajta reakció volt a korábbi rendszer és a gyors változás áldozatainak, kiszolgáltatottjainak problémáira. A szociális szövetkezetek profitot termelnek, de nem profitmaximalizálóak, és a közösségi érdeket a magánérdek elé helyezik.

Épp ezért Lengyelországban is egyre nagyobb figyelmet kap a harmadik szektor fejlődése, bár még nem teljesen tisztázottak a lehetséges szervezeti formák, a potenciális tevékenységek, vagy az állami szektor ösztönző politikájának konkrét elemei.

Szervezetileg léteznek például jogi személyiséggel nem rendelkező szociális integrációs centrumok (centra integracji sploecznej) és klubok, (kluby integracji sploecznej), álláskereső klubok (kluby pracy), vagy terápiás foglalkoztatók (warsztaty terapii tajeciowej). (Defourny-Nyssens, 2008)

Ezek mellett jött létre egy 2006. áprilisi törvény alapján a szociális szövetkezeti forma, elsősorban munkaintegrációs, foglalkoztatási célokra. (CECOP, 2006) Az egyesületek, alapítványok számára a gazdasági tevékenység tiltott, ezek a szövetkezetek azonban a piacon próbálják megállni helyüket, így teremtenek munkát a hátrányos helyzetűek számára. Minimális tőkekövetelmény az alapításhoz nincs (CECOP, 2006). Munkájukat az állam tréningekkel segíti, melyek a potenciális szövetkezeti vezetőket, menedzsereket készíti fel. A hálózatépítés, kooperáció erősítése érdekében egyes szövetkezetek maguk is szerveznek oktatást más szövetkezetek vezetőinek.

Egy 2003-as törvény alapján (mely a közérdekről és az önkéntes munkáról szól) az önkormányzatok delegálhatnak közfeladatokat szociális szövetkezetek számára nyílt pályázatás

alapján. A leggyakrabban kiszervezett tevékenységek a sport, közösségi ellátások, egészségmegőrzés, helyi turizmus és környezetvédelem, oktatás, kultúra és a nemzeti örökség megőrzése. Míg tehát Franciaországban az elsődleges cél épp ezen tevékenységek nyújtásának megszervezése volt, és csak másodlagos a munkahelyek teremtése, Lengyelországban a foglalkoztatás lehetőségeinek bővítését célozza ezen közösségi feladatok szociális szövetkezetek számára való átadása.

6.3.4. Portugália

Dél-európai országról lévén szó, a szociális szövetkezeteknek itt is nagy hagyománya van. A rájuk vonatkozó törvény 1996-ban született (51/96 törvény a szövetkezetekről) (CECOP, 2006). A szövetkezet bejegyzéséhez szükséges minimális tőke 2500 euro (CECOP, 2006). A szövetkezetek tradicionálisan a közösségi ellátások nyújtására, a gyermekfelügyeletre, öregek ápolására és a fogyatékkal élőkre koncentrálnak (Defourny-Nyssens, 2008).

1998-ban egy újabb szabályozás létrehozta az úgynevezett „Integrációs Vállalatot” (Empresas de Inserção), melybe beletartoznak a szövetkezetek is, de az egyesületek, a szociális célú magánvállalatok, és az úgynevezett misericórdias-ok is, melyek a katolikus egyházzal kapcsolódó jótékony szervezetek. Az új szabályozás új lendületet adott a szociális vállalkozások, köztük a szociális szövetkezetek fejlődésének is, mivel a törvény alapján a szervezetek állami forrásból technikai és pénzügyi támogatást kaphatnak. Ez egységes jogállást és feltételeket teremtett a harmadik szektor minden résztvevője számára.

A szektor a munkaintenzív területekre szakosodott, és háromnegyedében nőket foglalkoztat (otthoni ápolás, kertészet, zöld területek ápolása, mosoda, vendéglátás, házfelújítás). Jellemző ezen kívül, hogy a szektorban foglalkoztatottak átlagéletkora magasabb, mint a piaci átlag. A szövetkezetek célja a munkába való integrálás és re-integrálás, az önbizalom növelése, rendszeres jövedelem biztosítása és a társas kapcsolatokra való képességek erősítése. (Perista-Nogueira, 2002)

A szövetkezetek a kezdeti beruházásokra, majd az első évek működésére kapnak állami támogatást, ezen kívül különböző adókedvezményeket élveznek. Ez azért szükséges, mert a foglalkoztatottak teljesítménye elmarad a piaci átlagtól. A szövetkezetek épp abból a célból jöttek ugyanis létre, hogy hosszú tanulási-tanítási folyamat eredményeként ez a teljesítmény

javuljon. Az esetlegesen képződő haszon felosztása a tagok között tiltott, azt minden esetben a szociális cél még tökéletesebb elérésére kell fordítani.

Az állami támogatások elosztására létrehozták a Foglalkoztatás és Szakmai Továbbképzés Intézetet (Instituto do Emprego e Formacao Profissional, IEFP), mely a munkába álláshoz szükséges tréning idejére a minimálbér 70%-át kitevő ösztöndíjat biztosít, illetve egy szociális szövetkezettel a tréning idejére (mely 6 és 24 hónap között lehet) munkaszerződést. Az IEFP-be kormányzati pénzek kerülnek, de segíteni akaró magánszervezetek, vállalatok is befizethetnek ide adományokat. A támogatási forma lehet vissza nem térítendő támogatás vagy kamatmentes kölcsön.

6.3.5. Spanyolország

Spanyolországban az olasz tipológia szerinti mindkét szövetkezeti forma/cél jelentősnek tekinthető, az országos törvény 1999-ben lépett hatályba (27/1999 törvény). (CECOP, 2006) A következő években megszülettek a kapcsolódó autonóm regionális törvények is (Borzaga, 2001).

A közösségi szolgáltatások közül itt is kiemelendő az otthoni ápolás, az oktatás és a kulturális szolgáltatások. A B típusnak megfelelő szövetkezetek itt is a társadalomból, munkából való kirekesztettséget próbálják csökkenteni, lehetőleg el nem látott szociális, közösségi célok, szolgáltatások egyidejű ellátásával. A minimális tőkekövetelmény 3000 euro (CECOP, 2006). A szociális szövetkezetekben több mint 40 ezer ember dolgozik, erőteljes kormányzati és önkormányzati támogatással. A szociális szövetkezeteknek több mint 40%-a kap rendszeres támogatást, szubvenciót ezektől a szervektől. Csupán 15%-uk nyilatkozott úgy, hogy nem részesült semmilyen támogatásban. Ez azt mutatja, hogy a szociális szövetkezeteknek jelentős része rászorul a támogatásra (a kezdeti időszakban mindenképpen). (Sz. Tóth – Trencsényi, 2008, 6. old.)

Mint Portugáliában, itt is teljes mértékben tilos az esetlegesen képződő hasznok tagok közötti elosztása, azonban nem ragaszkodnak a szövetkezetben a többféle érintett-csoport megjelenéséhez. Előnyük az egyesületekkel, alapítványokkal szemben, hogy számukra engedélyezett a gazdasági tevékenység végzése.

A Mondragon Cooperative Corporation (MCC) esete

A Mondragon Szövetkezeti Vállalat a világ leghíresebb szövetkezete.

1941-ben egy katolikus pap érkezett Mondragonba, Spanyolország baszk régiójába. A város mérete kicsi - kevesebb, mint 10000 fő élt benne -, de komoly ipari múlttal rendelkezett, hiszen a Unión Cerrajera nevű vállalat itt üzemelt. Ennek ellenére a spanyol polgárháború után a gazdasági, társadalmi helyzet kedvezőtlen volt, magas volt a munkanélküliség. A papot, *José María Arizmendiarieta* atyát azért is hívták a városba, hogy biztosítsa a vállalat gyakornokai számára a vallásgyakorlás lehetőségét. Ezenkívül szociológiát is tanított nekik, sőt, ahogy egyik tanítványa fogalmazott, „vallásóráin is inkább szociológiát tanított” (Whyte & Whyte, 1991, p. 33)

A Unión Cerrajera az 1940-es évek közepétől már nem óhajtotta támogatni a munkások tanulmányait, így *Arizmendiarieta* atya létrehozta a League for Education nevű egyesületet a szülők részvételével. Az összegyűjtött adományok segítségével létrejött az Escuela Politécnica Profesional, a dolgozók gyermekeinek gyakorlati oktatását végző szakközépiskola. Az iskola működtetésében a közösség négy különböző csoportja vett részt:

- (1) azok, akik a League for Education egyesületben akartak tagok lenni;
- (2) azok, akik a League for Education-t anyagi segítséggel, vagy önkéntes munkájukkal akarták támogatni;
- (3) olyan szponzorok, akik a szakközépiskolát támogatták évről-évre adományaikkal;
- (4) tiszteletbeli tagok, például szervezetek, hatóságok, akik biztosították a törvényes működés feltételeit.

Az első végzősök az Unión Cerrajeránál kezdték meg munkájukat mérnökként. Miután azonban az 1950-es években a vállalat és a hatóságok többször visszautasították azon kérésüket, hogy szeretnének a vállalat részvényeseivé válni, az ifjú mérnökök bejelentették *Arizmendiarieta* atyának, hogy szeretnének egy új, saját vállalatot alapítani. Céljuk az volt, hogy a közösség számára a tevékenységből való részesedést, valós, megbízható jövedelemforrást biztosítsanak.

1955-ben átvettek egy csődbe ment céget, melynek volt engedélye elektronikus háztartási eszközök gyártására. 1956-ban fogalmazták meg a vállalkozás új szövetkezeti szerződését, mely további 250 szövetkezet megalapításához szolgált modellként. A Mondragon Cooperative Cooperation ma mintegy 100000 embernek ad munkát.

A központi tevékenységet végző cég neve Fagor, mely kezdetben benzinnel működő vízmelegítőket és tűzhelyeket gyártott. Később megalakult egy hitelszövetkezet is, amely először különböző pénzügyi szolgáltatásokat tett elérhetővé a szövetkezet tagjai számára, később kezdő tőkét nyújtott új vállalkozások beindításához.

Az MCC ma már a világ legnagyobb dolgozói szövetkezete, Baszkföld legnagyobb vállalata, a hetedik legnagyobb cég Spanyolországban. Működési területe három irányban oszlik meg: pénzügy, ipar, termelés és disztribúció, és olyan tevékenységeket foglal magába, mint a

banküzlet, társadalmi jólét, biztosítás, gyártás, elosztás és mezőgazdasági-élelmiszeripari vállalkozások. Kutató- és továbbképző központokkal rendelkezik, sőt van saját egyeteme is, 4000 diákkal. Az MCC ma körülbelül 210 céget foglal magába, ezek közel fele szövetkezeti formában működik.

A csoport vállalatai a japán ipari csoportosulásokhoz (keiretsu) hasonlóan működnek, beszerzéseikkor előnyben részesítve a szövetkezet többi tagjának termékeit. A szövetkezet tagjai a hitelszövetkezeten keresztül intézik pénzügyeiket, a Lagun Aro-nál kötik egészség-, és nyugdíjbiztosításukat, kedvezményesen vásárolnak az Eroski bevásárlóközpontokban, és olcsóbban juthatnak Fagor készülékekhez. Az Eroski boltokba a szövetkezet teherautói szállítanak, és könnyen lehet, hogy a dolgozók a Mondragón Egyetemen végeztek.

A döntéshozatal 3 együttműködő testület feladata:

- az igazgatótanács alkotja meg az operatív tervet;
- egy választott irányító tanács képviseli a befektető tagok érdekeit;
- egy szintén választott szociális tanács pedig a dolgozó tagok érdekeit.

Mint ahogy a Mondragon csoport legtöbb tagja szövetkezet, a tagok 80%-ban önfoglalkoztatók (dolgozók és tagok is), a szövetkezet biztosítja szociális biztonságukat. Ezenkívül a profitból is részesülnek.

Ha egy szövetkezetnek anyagi gondjai támadnak, az alkalmazottak fizetéscsökkentést kapnak felmondólevél helyett. Ha a helyzet tovább romlik, az elbocsátottak számíthatnak arra, hogy állást kapnak a csoport egy másik vállalatánál.

A szövetkezet közösségi értékeit egy szigorú szervezeti szabályzat őrzi (Oakeshott, 1990). Talán ennek is köszönhető, hogy nagyon ritka a tagok kizárása, elküldése. Még ha a lopás gyanúja merül is fel, teljes kizárás akkor sem történik. A vitás eseteket a szociális tanács vizsgálja ki.

Cheney (1999) véleménye szerint a Mondragonnál nagyon erős tradíción alapszik a tárgyalás, megbeszélés, kompromisszumos, békés megoldások keresésének kultúrája. A munkahelyi demokrácia ereje abból is látszik, hogy a dolgozók szabadon megfogalmazhatják kritikáikat, problémáikat, nem kell tartaniuk egy esetleges megtorlástól.

forrás: Ridley-Duff, 2010 és Tudatos Vásárló, 2007

6.3.6. Görögország

Görögországban 1999-ben kodifikálták az úgynevezett „korlátolt felelősségű szociális szövetkezetek” (Koinonikos Syneterismos Periorismenis Eufthinis) létrehozásának feltételeit (Borzaga, 2001). Ezek a szervezetek kifejezetten a pszicho-szociális beilleszkedési

problémákkal küzdő csoportokra koncentrálnak, és számukra teremtenek produktív jellegű munkalehetőséget. A rendszer a célcsoport egyénei, a pszichiátriai kezelésüket ellátó kórházi személyzet, és a közintézmények közötti kooperáción alapszik.

Ugyanúgy, mint Franciaországban tehát itt is feltétel az érintettek széleskörű részvétele a tevékenységben.

Görögországban többek között a hajléktalanok társadalomba való visszavezetésére hoztak létre szociális szövetkezeteket. A hagyományos munkahely-teremtési cél mellett itt egy speciális igény is megfogalmazódott: a foglalkoztatás, az értelmes munka lehetősége a hajléktalanok esetében csak egy tényezője a problémák megoldásának.

Bár a munkának kétségtelenül kedvező praktikus és terápiás hatásai vannak, a hajléktalanok esetében elengedhetetlen a lakhatás, és az egészségügyi és szociális ellátásokhoz való hozzáférés is. Ha ezeket a kérdéseket holisztikusan kezeljük, azzal valós lehetőséggé tesszük a munkahelyteremtést.

A munka elengedhetetlen ahhoz, hogy a hajléktalan emberek újra beosszák az idejüket, hogy megérezzék és megértsék a kollektív célok és sikerek fontosságát, hogy érezzék, hogy ők is a közösség, a társadalom részei. A munka lehetőséget biztosít új társadalmi kapcsolatok szerzésére, a társadalmi tőke építésére. A hajléktalanoknál épp ezek a tényezők tűntek el teljesen, így újraépítésük hatalmas lépést jelent a problémából való kilábalásra. A stabil munkahely nem csak kiemeli a hajléktalanságból, de meg is akadályozza a visszacsúszást.

A FEANTSA (European Federation of National Organisations Working with the Homeless) és a néhány görög szociális szövetkezet felismerte, hogy a javuló életkörülmények nemcsak okozatai, de előfeltételei is a munkába állásnak, munkához jutásnak. A FEANTSA egy korábbi riportja (No Home, No Job: Moving on from Transitional Spaces) szerint a megkérdezettek egynegyede szerint a normális lakás hiánya, vagy a munkásszállók elérhetetlen ára az álláshoz jutás fő akadályai között találhatóak. Járulékosan az állandó lakóhely hiánya megnehezíti, vagy lehetetlenné teszi bankszámla nyitását, vagy telefon fenntartását. Ezen csak tovább ront a zajszennyezés és a szegényes táplálkozás.

A szociális házépítés, és a hátrányos helyzetű alkalmazottak felvétele, és mentális problémáik orvoslása, kezelése így összekapcsolódó, egymást feltételező célok. Ha a

munkásoknak nem lenne reményük lakáshoz jutni, illetve nem kezelnék súlyos mentális állapotukat, motivációjuk sem lenne a társadalomba való visszailleszkedésre, ha viszont érzik, hogy valóban minden lehetőséget megkapnak, az nagyban segíthet fizikai, praktikus és mentális problémáik megoldásában is.

Miután lakhatási és mentális problémáik megoldódtak, már részt vállalhatnak a szövetkezetek egyéb tevékenységeiben is – ez lehet turizmus, vendéglátás, vagy akár termelés is – mely tevékenységek biztos anyagi alapot adnak a szociális szövetkezetek fő céljának, a hajléktalan emberek társadalomba való integrálásának. (FEANTSA, 2005)

6.3.7. Svédország

A jóléti állam fokozatos leépülésével az 1980-as évek végén Svédországban is megindult a szociális gazdaság fejlődése. A svéd szövetkezeti tradícióknak köszönhetően a jellemző szervezeti forma a szociális szövetkezet lett.

Az első, és másik legsikeresebb terület a napközbeni gyermekfelügyelet, 1998-ban például az összes ilyen szolgáltatás 10%-át a szövetkezetek adták (Defourny-Nyssens, 2008, 32. old.). Az oktatásban szintén jelentős a szövetkezetek szerepe. A szövetkezetek tagjai lehetnek a szülők, a tanárok, harmadik formaként pedig több érintett-csoportot is felölelő (multi-stakeholder) szövetkezetek is létrejöttek. Ezek sokszor a speciális, innovatív tanítási módszerekhez kötődnek. A gyerekek állami iskolákban is tanulhatnának, de az ők, vagy a szüleik speciális igényei, az innovatív megoldásokra való nyitottságuk miatt mégis szükséges a közösségi kezdeményezés ezen a területen.

Ezen kívül az elmúlt években Svédországban is fontosak lettek a foglalkoztatási célú szövetkezetek, szervezetek. 2000-ben mintegy 70 ilyen szövetkezet működött, korábban mentális problémákkal küszködőket és funkcionálisan fogyatékosokat alkalmazva (Stryjan, 2000). Némelyikük faárukat gyárt, mások takarítással, vagy éppen éttermek üzemeltetésével foglalkoznak. Fontos, hogy az ilyen szövetkezetekben léteznek oktatók, tanácsadók (tutor), akik segítenek az alkalmazottaknak a munka világába való visszatalálásban. Egy tanácsadóra kb. 5-6 alkalmazott jut. Az esetek nagy részében a tanácsadók önkormányzati alkalmazottak (Stryjan, 2000).

A tanácsadók szerepe óriási lehet, példa erre a Projektet arbetskooperativ esete Norrtäljé-ből. 3 tanácsadó – korábban kereskedők, kisvállalkozók – alapította a szervezetet, mivel egészségügyi problémáik miatt már nem bírták a magánszektor munkatempóját. A szövetkezet takarítási és szerelési szolgáltatásokat nyújt a helyi farmereknek, kisvállalkozásoknak és környező kistelepüléseknek. A 3 tanácsadó, vezető nem csak gazdasági gyakorlatát, de kapcsolati hálóját, és a potenciális versenytársak ismeretét is a szociális szövetkezet erőforrásai közé tette, ezzel jelentősen javítva a szövetkezet versenyhelyzetét. (Stryjan, 2000, 13. old.)

A foglalkoztatást célzó szövetkezetek szabályozása csak részben megoldott, és csak részben van összhangban a nemzeti aktív munkaerő-piaci politikákkal, ez akár veszélyt is jelenthet a szektorra nézve. Bár ezt többen szorgalmazzák, Svédországban sem megengedett a közszerződésekben szociális klauzulák alkalmazása, így nem vehető figyelembe a pályázók esetleges szociális státusza a közmunkák kiosztásánál. Szintén nem a szövetkezetekhez kapcsolódó kedvezmény, de legalább létező kedvezmény a tartósan munkanélküliek felvétele után járó adócsökkentési lehetőség (Stryjan, 2000)

6.3.8. Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyságban nem ragaszkodnak egy meghatározott szervezeti formához a harmadik szektor vállalatainál. léteznek hagyományos szövetkezetek, szociális szövetkezetek, egészségügyi közösségek, önkéntes szervezetek, közösségi vállalkozások stb. Számuk 2005-ben mintegy 15.000 volt, és mintegy 775 ezer embert foglalkoztattak – ebből 127 ezer fő dolgozott szövetkezetekben (Defourny-Nyssens, 2008, 34. old.).

A szervezetek nagy része a közösségi, szociális ellátások hiányainak pótlására született, kórházak, iskolák jöttek létre (CECOP, 2006).

A speciális foglalkoztatotti támogatások itt is a hátrányos helyzetű munkavállalókhöz, és nem a szervezeti formához kötődnek, állami szinten mégis komolyan foglalkoznak a szociális vállalkozások helyzetével. Ezt bizonyítja, hogy létrehozták az államigazgatáson belül a Harmadik Szektor Irodát (Office of the Third Sector), mely az önkéntes és szociális aktivitások koordinációjáért felelős. Az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium (DTI) által felállított csoport célja a szociális vállalkozások elterjesztése. Ennek érdekében felügyeli a

„Strategy for Success” program végrehajtását. A meglévő szervezeteket ösztönzik a tudás- és egyéb erőforrás-transzferben való részvételre. A legfontosabbnak tekintett feladat a kellő menedzsment ismeretek átadása, a kellő vezetési technikák és stratégiák kidolgozása és elterjesztése. A program tartalmazza a kormány valamennyi területét érintő szociálisvállalkozás-politikát.

A kormányzati segítségen kívül gyümölcsöző a különböző magánügynökségek segítsége, tanácsadása is. Erre példa a következő eset.

Az Aardvark Gardeners Co-operative esete

Az Aardvark Gardeners szövetkezet egy autonóm terápiás célú kertészeti vállalkozás, amely kifejezetten olyan embereket alkalmaz, akiknek korábban mentális problémáik, betegségeik voltak. Oxford környékén dolgoznak, állami és magán megrendelésre is végzik kertészeti szolgáltatásaikat. A szociális szövetkezet a dolgozók tulajdonában áll.

A Co-operative Futures nevű szervezet sokat segített a szövetkezet létrehozásában, megszervezésében. A kezdeteknél segítettek az üzleti terv és a megvalósíthatósági tanulmány elkészítésében. A tanulmány megírása egy közös megbeszéléssel kezdődött, ahol mindenki kifejezhette, kifejthette céljait, tapasztalatait és motivációit.

Ezekből fogalmazták meg a közös célokat és az ezek eléréshez szükséges készségeket, képességeket – valamint tevékenységeket. A kerttulajdonosokkal egy kérdőívet töltettek ki, így megismerték szokásaikat, igényeiket, elvárásaikat.

Ezen felül a szervezet találkozókat szervezett más szociális szövetkezetekkel is, hogy az új szövetkezet tanulhasson az ő tapasztalataikból.

A tevékenység máig sikeres, a vevőkkel, megrendelőkkel sikerült hosszú távú kapcsolatokat kiépíteni. Ahogy a szövetkezet egyik tagja fogalmazott: „a Co-operative Futures segített, hogy a helyes kérdéseket tegyük fel az elképzelésünkkel kapcsolatban, így időt és pénzt takarítottunk meg.”

forrás: www.co-operativefutures.coop

6.3.9. *Dánia*

Dánia egyike azon országoknak, ahol a szövetkezeti forma nem igazán jellemző a harmadik szektorban. Sőt, nincs kifejezett szervezeti forma, amelyet az állam törvényileg a szociális szektorhoz kötne, vagy számára ajánlana. Ennek ellenére a szociális gazdaság, a szociális vállalkozások itt is sokat fejlődtek az elmúlt években, fejlődnek ma is. A szociális vállalkozásoknak 4 fajtáját, típusát különböztethetjük meg itt (Nyssens, 2006):

- önkéntes szociális támogatást nyújtó szervezetek, az élet legkülönbözőbb krízisei esetén (válás, öngyilkosság, súlyos betegség, állás elvesztése stb.);
- demokratikus, közösségi vállalkozások (köztük szövetkezetek is), a gazdasági élet számos területén: kiskereskedelem, biztosítás, mezőgazdaság;
- foglalkoztatási célú, „on-the-job” tréning szervezetek;
- helyi fejlődést és városi megújulást célzó projektek, társulások.

A szociális vállalkozások kérdése igen összetett, mivel a viszonylag erős szociális hálónak, jóléti államnak köszönhetően az állami és a harmadik szektor erősen összefonódik az országban. Talán ezért is van, hogy nincs kifejezett törvény, mely a szociális vállalkozások helyzetét, jogállását tisztázná, ezek inkább automatikusan, az állam és az önkormányzatok által kiszervezni kívánt feladatok ellátására jönnek létre – illetve a közszektor számára láthatatlan, „niche”-ekben. A leggyakrabban alkalmazott szervezeti forma így a magántulajdonú intézmény (self-owning institution). Ezek az intézmények a közösségi szolgáltatások széles skáláját nyújtják, mint gyermekfelügyelet, otthoni ápolás, rehabilitáció, intézeti ápolás, munka integráció, munkásszállások, sürgősségi ellátás. Dániában mintegy 9000 ilyen, szociális célú magántulajdonú intézmény létezik (Defourny-Nyssens, 2008). A közintézményekkel való együttműködés formája és szorossága esetről esetre változik a szubszidiaritás elvének megfelelően.

6.3.10. *Finnország*

Finnországban sem a szövetkezeti forma a legelterjedtebb a szociális vállalkozások között. A szociális vállalkozásokra vonatkozó 1351/2003 törvény szerint a szociális vállalkozások egyetlen célja a foglalkoztatás növelése a hátrányos helyzetűek körében. A törvénykezése itt is a spontán fejlődést követte, már az 1990-es évek elejétől születtek úgynevezett falu egyesületek (a helyi fejlődést és szolgáltatások elősegítésére) és munka-szövetkezetek. A törvény azonban kimondja, hogy a szociális vállalkozás (Defourny-Nyssens, 2008, 18. old.):

- tartósan munkanélküli és fogyatékkal élő emberek foglalkoztatása céljából jön létre;
- piac-orientált, tehát piacképes árukat és/vagy szolgáltatásokat állít elő;
- a Munkaügyi Minisztériumnál kell regisztráltatnia magát; és
- összes alkalmazottját az iparági átlagot figyelembe véve kell megfizetnie.

Az alkalmazottak 30%-a hátrányos helyzetű kell, hogy legyen, ellenkező esetben a cég nem használhatja a „szociális” elnevezést (CECOP, 2006). Mivel az ilyen szociális vállalkozások nem élveznek semmilyen adókedvezményt, vagy egyéb közpénzeket érintő segítséget, az esetleges hasznok felosztása, felhasználása sem korlátozott. Az egyetlen fiskális előny, hogy a szociális vállalkozások tovább kapnak a bérhez kötődő támogatást a normál vállalatoknál, amennyiben fogyatékkal élőket, vagy tartósan munkanélkülieket alkalmaznak. A 2006-ban regisztrált 69 szociális vállalkozásból 59 kft. formában működött, csak a fennmaradó tíz volt egyesület, alapítvány, vagy szociális szövetkezet.

6.3.11. Belgium

A szociális vállalkozás fogalma Belgiumban még nem teljesen tisztázott, de egyre több harmadik szektorbeli cég teszi magáévá azt a gondolatot, hogy a szociális kérdésekben is alkalmazni kell vállalkozói ismereteket, a lehetséges mértékben figyelve a piaci jelzésekre kihívásokra. Ez természetesen nem jelentheti a szociális célok háttérbe tolását vagy mellőzését. (Nyssens, 2006)

A belga jogi szabályozás nem szociális szövetkezetet definiált, hanem 1996-ban bevezette a „szociális célú vállalkozás” (social finality enterprise (CECOP, 2006)) fogalmát. Jogi formaként ezek a vállalatok többek között választhatják a korlátolt felelősségű szövetkezeti formát (limited liability cooperative society). 1996 és 2006 között csak mintegy 400 szociális célú vállalkozás jött létre, ennek valószínű oka, hogy nagyon sok kritériumot kell teljesíteni az ilyen szervezetek létrehozásához – összehasonlítva más szervezeti formákkal. Az úgynevezett nonprofit társaság státuszt sokkal könnyebb megszerezni, és ebben a rugalmasabban alkalmazható keretben is végezhető például kereskedelmi tevékenység.

Mégis, a foglalkoztatási célú nonprofit szervezetek többsége szociális célú vállalkozásként jött létre. Ezek egy része átmeneti munkát, tréninget biztosít (on-the-job training), mások rövid- és hosszútávú munkalehetőséget is biztosítanak (WISE). A harmadik csoportba a szociális foglalkoztatók („social workshop”) tartoznak, akik kifejezetten tartósan

munkanélküli és egyéb hátrányos helyzetű emberek számára – akiket a munkaerőpiac valószínűleg képzés után sem tudna felszívni - biztosítanak munkát.

A szektor közösségi ellátás, szolgáltatások terén mutatkozó potenciálja most kezdi felkelteni a törvényalkotók, szabályozók figyelmét, hiszen egyfelől eddig elérhetetlen közösségi szolgáltatásokat tud nyújtani eddig ellátatlan területeken, másfelől munkahelyeket is teremt.

A házi gondozásban például bevezették a „szolgáltatási utalvány rendszert” (service voucher system), melynek célja ezeknek a szolgáltatásoknak az esetében „kvázi-piacok” létrehozása lokális szinten. A voucher-ek egy óra munkát testesítenek meg, melyeket a felhasználók az általuk választott szolgáltatóknak szabadon átadhatnak, ezzel véve meg egy munkás egy órai munkáját. A szociális juttatások elköltése így kontrollálható, és a helyi szociális vállalkozások dolgozói munkához jutnak – miközben a szükséges közösségi ellátások feltételrendszere is megteremtődik.

Ahol helyi szinten nem oldható meg a szociális ellátás hiányának problémája, ott állami szinten segítenek olyan cégek létrehozásában, melyek megoldanák például a közlekedés, vagy a házkarbantartás feladatát. Az állam 2001-ben hozott létre egy alapot a szociális és fenntartható gazdaság megteremtésére, ebből az alapból támogatják a kezdeményezéseket. Ezen kívül létrejött a szociális gazdaságot támogató tanácsadó hálózat, amely a lehetőségek feltárásával, praktikus információkkal segíti a szociális vállalkozások terjedését – eddig nem sok sikerrel.

6.3.12. Németország

A második világháború után Nyugat-Németországban kialakult az úgynevezett „szociális partnerség”, „szociális piacgazdaság” rendszere, mely a polgárok és az állami, tartományi közintézmények szoros kapcsolatára, partnerségére épült. (Defourny-Nyssens, 2008) Épp ezért egyfelől a szociális gazdaság, a harmadik szektor feltételei, a részvétel, az önkéntesség, a kooperáció, vagy a szolidaritás adottak, másfelől viszont a szociális vállalkozások alig ismertek, illetve velük kapcsolatban sok az előítélet és a féltreértés.

A szociális vállalkozások, szövetkezetek fogalma más országokból érkezett Németországba, a német embereknek tulajdonképpen semmit sem jelentenek. Ez annak ellenére is igaz, hogy a

rendszerátalakítás és a német újraegyesítés erősen megtépázta a szociális piacgazdaság vívmányait. Ezen a bevándorlók tömege sem segít.

Az egyetlen, a jogban megemlítt szociális szervezeti lehetőség az „integrációs vállalat”, mely külön támogatásban részesülhet fogyatékkal élők foglalkoztatása esetén. Azonban ez nem önálló szervezeti forma, bármilyen szervezeti formában működtethető lehet integrációs vállalat.

A nemzeti kutatások az alábbiakban próbálják definiálni a szociális gazdaságot, a harmadik szektort (Defourny-Nyssens, 2008, 22. old.):

- szociális, közösségi orientációjú;
- vállalkozói tevékenységet végző;
- nonprofit;
- szövetkezeti struktúrájú vállalatok.

A hátrányos helyzetűek foglalkoztatására, leszakadásuk megakadályozására sok kezdeményezés létezik, de ezek egyike sem kapcsolódik speciálisan a szociális vállalkozásokhoz.

Mint hazánkban is, Németországban most a legfontosabb feladat a szektor tevékenységének meg-, és elismertetése, a kedvező és inspiráló keretek kialakítása. Ez alapot adhatna a speciális nonprofit, szociális gazdálkodási eszközök, technikák, stratégiák kialakítására.

6.3.13. Írország

A szociális szövetkezeti forma itt is csak egyike a számos létező formának, a nemzeti tipológia sokkal inkább a szervezeti célt, mint a megvalósulási keretet veszi figyelembe. Egy 1990-es nemzeti kutatási besorolás szerint az alábbi szociális vállalkozási típusok léteznek (Defourny-Nyssens, 2008, 24. old.):

- közösségi vállalkozások – a bevétel itt kereskedelmi tevékenységből származik;
- elégtelen keresleti-kínálati viszonyokat javító szociális vállalkozás – közösségi ellátások feltételeinek, forrásainak megteremtésével foglalkozik;
- közellátásokra, közmegrendelésekre, szerződések alapján szakosodott vállalatok.

Ezekben belül különösen fontosak a foglalkoztatási célú nonprofit szervezetek, a hitelszövetkezetek, vagy a lakhatást biztosító szövetkezetek. Amennyiben a szervezet megkapja a „jótékonyági” státuszt (ezt a tevékenység alapján lehet igényelni), különböző adókedvezményekben részesül. A foglalkoztatási célú szervezetek szorosan együttműködnek az állami foglalkoztatási ügynökségekkel, és részt vesznek a nemzeti foglalkoztatási stratégiák kialakításában is.

Írországi South Hill Enterprise (SHE) esete³¹

Thomas M. Cooney a European Council for Small Business jelenlegi elnöke, az ír Dublin Institute of Technology egyetem professzora, Európa egyik legelismertebb vállalkozás kutatója és oktatója már 1993 óta foglalkozik a kérdéssel. Önkéntes munkában tanácsadóként közreműködik a SHE fennmaradásában. Ez az Ír szociális vállalkozás 1993-ban azért alakul, hogy szellemi fogyatékosok számára munkát biztosítson. Az elmúlt 17 évben folyamatosan bővült, kezdetben esküvőkre prémium csokoládét állított elő, később ez kiegészült péksütemény és lekvárkészítéssel.

A South Hill Enterprise dolgozói

Forrás: www.she.ie

A vállalkozást mai napig Maura Melia vezeti, aki egy elhivatott szociális vállalkozó hiányos menedzsment ismeretekkel. A vállalkozás működését az esettanulmány nagyon jól szemlélteti, melynek lényege, hogy az eset maga az állatorvosi ló. Nincs profi marketing, nincs folyamatmenedzsment, nincs profi csomagolás, nem képesek áruházaknak beszállítani, mert a határidőket nem tudják tartani az alkalmazottak³², és nincs logisztika sem. Ennek ellenére a termék kiváló minőségű, és az alkalmazottak nagyon boldogak. Védett, emberi

³¹ Thomas M. Cooney : South Hill Enterprise esete in Thomas M. Cooney & Rickie A. Moore (2007): European Cases in Entrepreneurship, Blackhall Publishing 125-140 o.

³² Ahhoz, hogy beszállítónak váljanak, ipari mennyiségben, embertelen körülmények között áron alul kellene termelni, ezért már több megkeresést is visszautasítottak.

környezetben dolgoznak. Közgazdasági szempontból nem méretgazdaságos kézi gyártás, nem versenyképes, így nem képes eltartani az alkalmazottakat. A vállalkozás alapítása óta állami támogatásra szorul, viszont a szociális megtérülés többszöröse az állami befektetésnek.

Thomas Cooney a vállalkozások iránt elkötelezett szakember az eset végén arra következtetésre jut, hogy sem megszüntetni, sem átalakítani nem szabad a vállalkozást. Ha megszűnne az állami támogatás, akkor ezekről az emberekről az állami intézményeknek kellene gondoskodni, ami nem csak jóval nagyobb teher lenne a társadalom számára, de az alkalmazottak életszínvonal is sokat romlana, többé nem lennének a társadalom hasznos része. Amennyiben javítanák a hatékonyságot, pont a cél (az emberi jólét) kerülne veszélybe. Az eset nagyszerűségét mutatja, hogy minden közgazdász hallgató menedzsment tanulmányokkal felszerelve csak a gazdasági problémákat próbálja megoldani, miközben a társadalmi cél feledésbe merül. A szociális szövetkezet célja az ember és ennek eszköze a gazdasági tevékenység által megtermelt profit. Ha ez a sorrend megváltozik, akkor már pusztán piaci vállalkozásról beszélhetünk, amely ugyan olyan fontos a társadalom számára, de támogatása versenytorzító hatású, mely az Európa Unióban nem kívánatos.

Az esetpélda tanulsága, hogy attól mert támogatásra szorul ennek a vállalkozásnak van létjogosultsága, és hasznos a társadalom számára, mert állami szempontból a legjobb és legolcsóbb alternatíva a szellemi fogyatékosok alkalmazására. A piac nem képes munkahelyet teremteni a hátrányos munkakeresők számára, így indokolt az állami és civil összefogás, mely csökkenti az **igazságtalanságot** a **méltányos kereskedelem** - vevők hajlandók többet fizetni az SHE termékeiért-, **méltányos munkabérek**, és **–körülmények** által.

6.4. Nemzetközi szervezetek ajánlásai a harmadik szektor, ezen belül a szociális szövetkezetek erősítésére

6.4.1. Az OECD ajánlásai a harmadik szektor erősítésére (OECD, 2003, 55. old.)

- El kell ismerni a szektort, meghatározva a lehetséges szervezeti formákat, melyek a leginnovatívabb, legmegfelelőbb megoldásokat alapozzák meg.
- A pénzbeli szociális juttatások részbeni átváltása természetbenire: egyfajta „voucher” bevezetése, melyet csak a helyi szociális szolgáltatóknál lehetne felhasználni, ezzel a fogyasztás is átláthatóbb lenne, és egyszerre támogatná az állam a keresletet támaztó lakosságot, és a kínálatot nyújtó szolgáltatókat.
- A jó menedzseri képességekkel rendelkező szociális szövetkezeteket egyfajta jó példaként kellene kiemelni, államilag „reklámozni”, akár pénzbeli juttatásokkal bátorítani őket tudásuk másoknak való átadására is.
- A pályázatoknál, tendereknél a helyi szociális szolgáltatások esetében ne csak a versenyképes ár legyen a döntő, hanem a lokális orientáció, az állandóság, a kiszámíthatóság, a már meglévő kapcsolati hálóra való ráépülés.

6.4.2. *A CECOP-CICOPA Europe (Szociális Szövetkezetek Európai Szövetsége) ajánlásai a harmadik szektor erősítésére (CECOP, 2008, 3-4. old.)*

- a szociális szövetkezetek létrehozását támogatni kell;
- a közbeszerzéseknél szociális klauzulákat kell alkalmazni – a közbeszerzéseknél ne a legolcsóbb, hanem a legjobb ajánlatot fogadják le, figyelembe véve a gazdasági mellett a társadalmi, szociális, környezeti dimenziót is;
- a közbeszerzéseknél definiálni kell az úgynevezett „védett munkahelyeket”, ahol hátrányos helyzetűeket foglalkoztatnak, akik munkába való integrálása az alaptevékenység, az alapvető kompetenciák, a misszió része;
- ki kell terjeszteni a támogatásoknál a „hátrányos helyzetű” jelentését;
- pénzügyi támogatások rendszerét átláthatóbbá kell tenni, a pályáztatást egyszerűbbé;
- ösztönözni kell egyfelől a potenciális vezetők képzését, és a köztük lévő információáramlást, továbbmenve a meglévő munkaügyi irodákat be kell vonni a szociális szövetkezetek információinak áramoltatásába. Ez jelentheti a potenciális dolgozók figyelmének felhívását már meglévő szövetkezetekre, de azt is, hogy ösztönözzék őket sorstársak keresésére, és velük együttműködve új szövetkezetek alapítására.

6.4.3. *A CEFEC nevű ernyőszervezet munkája*

A CEFEC az Európai Szociális Vállalkozások, Foglalkoztatók és Szociális Szövetkezetek Szövetsége, 1990-ben alakult és fogalmazta meg Chartáját, elsősorban az olasz szociális szövetkezetek munkájára és tapasztalataira alapulva (CEFEC, 2010).

Az alapgondolat a szociális foglalkoztatás, és az ezzel foglalkozó szervezetek támogatása, ösztönzése volt, hiszen ez hatalmas költségvetési megtakarításokat, a hátrányos helyzetűeknek pedig a szociális ellátásoktól való függetlenséget biztosít. A sajátos, egyéni munkakörülmények és munkatempó figyelembe vétele, a hosszú, folyamatos tanulás kezelése és ösztönzése speciális menedzseri képességeket, kompetenciákat követel.

A szervezet alapítói felismerték, hogy ehhez a menedzsment részére állandó megújulásra, tanulási és tapasztalatszerzési lehetőségek szükségesek, hiszen az egyéb szociális

vállalkozókkal való tapasztalatcsere újabb és újabb lendületet ad a szociális célok kitűzésére és elérésére.

Ez egyfelől országosan is szükséges – mint az előző részben kifejtettük, Magyarországon is létrejött a Szociális Szövetkezetek Országos Szövetsége – de elengedhetetlen az európai szintű eszmecsere, tanulási lehetőségek megteremtése is. A CEFEC a tudás, a know-how, a tapasztalatok áramlásának lehetőségét igyekszik megteremteni transznacionális kommunikáció és kooperáció által. A szervezetben az eddiginél aktívabb magyar részvételt kormányzati támogatással ösztönözni lehetne.

6.5. Az ernyőszervezetek szerepe és fontossága a szövetkezetek megerősítésében

A szociális vállalkozás fontos jellemzője a kooperáció. Ehhez a kooperációhoz szükség van egy koordináló szervezetre, amely összefogja a különböző érintett szövetkezeteket. Az ilyen szervezetet ernyőszervezetnek nevezik.

A hálózati tagságnak különböző hatásai lehetnek a szövetkezetek működésére, életére, érdekérvényesítő erejére, piaci-, és alkupozíciójára. Az ernyőszervezetekhez való csatlakozásnak így lehetnek etikai (reciprok segítségnyújtás, támogatás, közös fellépés a hátrányos helyzetűek megsegítéséért), de instrumentális (potenciális finanszírozók, megrendelők megismerése, piacnyerés, a saját szövetkezet érdekeinek érvényesítése) okai is. Természetesen egyszerre több ok is állhat egy szövetkezet hálózatépítési törekvései mögött, így lehetséges az instrumentális és etikai okok keveredése.

Aiken és Spear (2005) a következő tipológia szerint azonosítják a csatlakozás lehetséges indokait, így az ernyőszervezetek szerepét és jelentőségét a szövetkezetek életében.

1. hálózatépítés a piaci fennmaradásért: jövőbeli megrendelők és támogatók megismerése;
2. hálózatépítés a szakmai, gazdasági tökéletesedés, tanulás érdekében, tapasztalatok gyűjtése termék-, vagy szolgáltatás-minőség növelése érdekében;

3. kormányzati tanácsadás, lobbizás, pl. iparági magatartási kódex kidolgozásában, a harmadik szektor általános helyzetének javítása érdekében, szabályozásmódosításra javaslatok megfogalmazása;
4. társadalmi nevelés, befolyásolás – a kormányzati mellett az üzleti szektor, valamint a lakosság figyelmének felhívása a szociális problémákra;
5. tanácsadás egyéb szervezeteknek, esetleges együttes pályázatok beadása, ha azok megnyerésére nagyobb az esély, mint külön-külön lenne;
6. költségek megosztása, mérethozadék kihasználása – adminisztratív, könyvelési, pályázatírási, egyéb szervezetekkel való kapcsolattartási feladatoknál;
7. végül érdemes megemlíteni az informális, személyes kapcsolatokon alapuló hálózatokat is, amelyek tudás-, technológia-, és információ-transzferre is alkalmasak a szervezetek, illetve a harmadik szektor és a két másik szektor között.

6.6. A kelet-közép-európai országok fejlődési lehetőségei – ahogy a nyugat-európaiak látják

Bár a vonatkozó tanulmány (Defornny, 2002) 8 éve született, érdemes elgondolkodni, mennyire aktuálisak ma is a megfogalmazott állítások és figyelmeztetések.

A kelet-közép-európai országokban, így hazánkban is a rendszerváltás után túlságosan erőssé vált a piacgazdaságba, a piac mindenhatóságába vetett hit. A szerző ezt a „rendszerváltás mítoszának” nevezi. Ennek köszönhetően nem fordítunk kellően nagy figyelmet az alternatív gazdálkodási módokra, a Polányi (1976) által redisztribúciónak és reciprocitásnak nevezett gazdálkodási sémákra. A nonprofit szektor, a közösségi és szociális vállalkozások így nem kapnak kellő figyelmet, elismerést, támogatást.

Az 1990-es évektől ezek az országok talán még a nyugatiaknál is jobban individualistává váltak, a szolidaritás jelentése leszűkült a szűk családi, baráti körre, a társadalom egészével, vagy annak marginalizált csoportjainak helyzetével általában kevésbé törődünk.

Szintén jellemző a már említett ellenállás a közösségi tevékenységekkel, különösen a szervezetekkel szemben. A szervezet szó a szocialista éra termelőség-teremtéseinek rossz emlékeit ébreszti, „politikailag gyanús”.

Többek között ezek miatt is a meglévő nonprofit szervezetek erősen függenek az állami és külföldi támogatásoktól, elsősorban anyagi értelemben. A kívánatos az lenne, ha belső magán (lakossági és üzleti) forrásokból lehetne biztosítani az emberi és anyagi erőforrásokat. Ez persze sajnálatosan azért is nehéz, mert a belső források még most, 20 évvel a rendszerváltás után is szűkösek.

Ami feltétlenül pozitívum 2002 óta, hogy formalizálódott a szervezetek jogi háttere, ezzel megteremtődött – a kht., később a nonprofit kft. mellett – az aktív, piacorientált, szolgáltató és termelő nonprofit szervezetek létrehozásának lehetősége.

6.7. A 2008-as válság hatásai a szociális szervezetekre

A CECOP a tagszervezetei körében folytatott 2009-2010-es kutatásai (CECOP, 2010a) alapján a következő megállapításokat teszi.

A válság következtében a harmadik szektorban is csökkent a termelés és az eladás. Emiatt a válság főleg a termelő szociális szervezeteket sújtotta, a közösségi, személyi szolgáltatásokat (idősek, betegek ápolása, gyermekfelügyelet) nyújtókra nem volt számottevő hatása.

A munkahelyek számát 2009 tavaszáig a legtöbb megkérdezett szervezetnél még le kellett csökkenteni, azonban 2010 elejére sajnálatosan megnőtt az elbocsátások száma. Ez néhány esetben egész szervezetek felszámolása miatt következett be.

A legtöbb szervezet azonban megpróbált innovatív, alternatív módszerekkel válaszolni a kihívásokra, például rugalmasan csökkentették minden alkalmazott munkaidejét, hogy senkit ne kelljen elbocsátaniuk (CECOP, 2010a). A német megkérdezettek szerint ezt sokkal könnyebb véghezvinni egy olyan szervezetben, ahol a dolgozók a tulajdonosok, és így sok érdeklődés fogalmilag ki sem alakulhat.

A már említett innovációs képesség is segítette a szervezeteket a talpon maradásban. Spanyolországban egy építőipari szervezet például áttért a napelemek gyártására (CECOP,

2010a). Franciaországban engedélyezték hagyományos vállalatok számára, hogy szociális szövetkezetté alakuljanak. A profitkényszertől való megszabadulás sok esetben a szervezetek túlélésének záloga volt.

Természetesen a piaci körülmények, legfőképpen a pénzügyi feltételek a szövetkezetek számára is romlottak, ezen a területen nem állnak jobban, mint profitorientált társaik.

Összességében azonban elmondható, hogy a kooperatív szemlélet, a nagyobb fokú együttműködési készség miatt a szociális szövetkezeteket kevésbé negatívan érintette a válság, mint az azonos szektorban dolgozó hagyományos vállalkozásokat. Szintén erősítette a szövetkezetek relatív pozícióját, hogy ők jobban támaszkodnak a lokális, helyi erőforrásokra, így függetlenebbek tudtak maradni a globális trendektől.

Ahogy László Andor fogalmazott (CECOP, 2010b), a szociális szövetkezetek bebizonyították, hogy képesek a megújulásra, innovációkra krízis idején, és ezért az üzleti vállalkozásoknak is érdemes lenne tanulniuk a tapasztalataikból. Figyelemreméltó az is, hogy a szövetkezeti bankok sokkal kevésbé inogtak meg a válság következtében, mint kereskedelmi társaik.

A különböző országokban tevékenykedő tagszervezetek különböző javaslatokat tettek saját kormányaik és az Európai Unió számára, melyek még inkább „válságállóvá” tennék a szociális szövetkezeteket. Ezek a kérések, javaslatok a következők (CECOP, 2010a):

- a Strukturális és Kohéziós Alap forrásaihoz könnyebb hozzáférés biztosítása;
- a szürke-, és feketemunka leépítésére programok, a legális munkavállalás feltételeinek könnyebbé tétele (Románia);
- hosszú távú foglalkoztatás propagálása, szociális klauzulák alkalmazása a közbeszerzésekben (Spanyolország);
- az EU piacok, üzleti környezet egyszerűsítése (Csehország);
- a szociális szövetkezetek tevékenységének nagyobb elismerése, mind nemzeti, mind EU-s szinten (Észtország, Spanyolország);
- a szociális szövetkezetekre vonatkozó nemzeti szabályozások egységesítése, a kormányzati támogatások rendszerének rugalmasabbá tétele (Olaszország);
- a dömping védelem szövetkezetekre való kiterjesztése (Olaszország);

- a késedelmes fizetések, és körbetartozások kiemelt kezelése (Olaszország);
- a szövetkezetek EU-s projektekben való részvételének kiemelt kezelése, támogatása (Bulgária).

Látható, hogy a szociális szövetkezetek a válság alatt is bebizonyították életképességüket, mégis a tevékenység természeténél fogva szükségük van állami és magántámogatásra. Ha elfogadjuk a fejezet elején írottakat arról, hogy a harmadik szektor sikeres vagy sikertelensége az egész gazdaság és társadalom sikerességének egyik meghatározója, nem kérdés, hogy a rugalmas, innovatív, alternatív és kreatív szociális szövetkezeteket támogatni kell.

7. A SZOCIÁLIS SZÖVETKEZETEK TÁMOGATÁSÁNAK EREDMÉNYEI

A törvény életbe lépése óta az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány minden lehetséges módon megpróbálta az új formát megismertetni és elterjeszteni. Ami irodalom, előadás, tanulmány, kézikönyv és eredmény elérhető, szinte mind az OFA munkájának köszönhető. Nem feladatunk, hogy véleményezzük, minősítsük az OFA munkáját, így csak felhívnánk a figyelmet, hogy munkájukkal mennyi mindent tettek és értek el az elmúlt 4 évben.

A mellékletben szerepeltetjük a 2 lebonyolított pályázat kiírását, mert példaértékű, egy ilyen új terület támogatása terén. Nagyon jó gyakorlat volt, hogy a két körös pályázat során, az első körben nem kellett szociális szövetkezetet alapítani, csak a projekt ötletet kidolgozni, és a csapatot összeállítani. Így csak a nagy valószínűséggel életképes üzleti ötletekre alapultak meg a nyertes szövetkezetek (jelen esetben 38). Ebből 6 további támogatást kapott fejlesztése érdekében a Szövetkezz/2009 támogatási programban. A program teljes beszámolóját a melléklet tartalmazza. Magyarországon ez az egyetlen elérhető tudásbázis, mely alapul szolgálhat a további programok megtervezéséhez.

Összefoglaló programadatok

A támogatási program neve ³³ :	Szociális szövetkezet program
Az SZMM-el kötött szerződés száma (azonosítója):	16062-1/2006 SZMM szerződés
A program megvalósításának SZMM megállapodás szerinti ideje (indítás-zárás):	2007. április 1.-2011. december 31.
A programra vonatkozó MAT határozatok száma:	87/2006. (XII.18.) MAT határozat
Beérkezett pályázatok száma 2009. december 31-ig:	<ul style="list-style-type: none"> • Szociális szövetkezetek kialakítását elősegítő képzések lebonyolítása (Szöszak/2007): 14 db • Szociális szövetkezetek kialakításában közreműködő Tanácsadó képzésen való részvételre (Szöv-Tan/2007): 211 db • Szociális szövetkezetek kialakításában közreműködő mentor képzésen való részvételre (Szöv-Men/2007): 134 db • Kommunikáció a szociális szövetkezetekről (Szövkom/2007): 7 db • Szövetkezz/2007 pályázati program I. fordulós pályázat: 445 db

³³ Az SZMM-mel kötött szerződésben rögzítettek szerint

	<ul style="list-style-type: none"> • Szövetkezz/2007 pályázati program II. forduló pályázat: 140 db • Szövetkezz/2009 pályázati programra beérkezett pályázatok: 11 db <p>Mindösszesen: 962 db</p>
Megkötött támogatási szerződések száma 2009. december 31-ig összesen:	<ul style="list-style-type: none"> • Szociális szövetkezetek kialakítását elősegítő képzések lebonyolítása (Szöszak/2007): 3 db • Szociális szövetkezetek kialakításában közreműködő Tanácsadó képzésen való részvételre (Szöv-Tan/2007): 20 db • Kommunikáció a szociális szövetkezetekről (Szövkom/2007): 2 db. • Szociális szövetkezetek kialakításában közreműködő mentorok részvétele (Szöv-Men/2007): 20 db • Szociális szövetkezetek létrehozása és fejlesztése (Szövetkezz/2007) 37 db <p>Mindösszesen: 82 db</p>
Lezárt projektek száma 2009. december 31-ig:	5
Nem lezárt szerződések száma:	77
Programvezető neve:	Dombai Borbála
A programelszámoló neve:	Czékmány Győző

Pénzügyi összefoglaló adatok³⁴

Megnevezés	Ft	%
Az SZMM-el kötött szerződés szerinti pályázati keretösszeg	945 000 000	100
A teljes keretösszezből az OFA részére 2008. december 31-ig átutalt rész	945 000 000	100
A 2009. december 31-ig OFA kuratóriumi döntéssel lekötött összeg:	834 076 503	88,27
A 2009. december 31-ig a lekötött támogatásból kifizetett összeg:	557 022 558	58,95

Jelenleg folyamatban van a TÁMOP 2.4.3.B-2-10/1, és TÁMOP 2.4.3.B-2-10/2 beadása. Mivel ez a támogatás részben Európai Uniós forrásból származik, így a pályázat lebonyolítását az ESZA Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft végzi. A pályázók felkészítésben és népszerűsítésben az OFA közreműködik, de ez a hibrid megoldás sok félreértést eredményezett.

A kialakult helyzet igazolására, kiemelünk egy magát megnevezni nem kívánt, és az interjút megtagadó szociális szövetkezete vezetőjének véleményét:

³⁴ Amennyiben a támogatási keret működési költséget is tartalmaz, annak elszámolása külön beszámolóban történik.

„Az a baj, hogy a pályázati rendszer, meg a keretek nincsenek lefektetve. Nincs egy kézben az egész, az OFA az ESZA és az NFÜ is összevissza ír ki dolgokat és csúsznak. Az egyik a főkezelő, a másik a koordinátor és nincs összhang. Kaotikus.” (szocszöv. vezető)

Javaslatunk, hogy ezt a helyzetet a jövőben meg kell szüntetni, és fel kell használni az OFA birtokában lévő tapasztalatokat. A jövőben ezeknek a programoknak a hibáit ki kell elemezni, a jó gyakorlatot megtartani, és egységes keretbe kell foglalni a pályázatokat. Jelenleg pályázati segítés nélkül szinte lehetetlen nyerni, és a szövetkezet üzleti modelljének megtervezése helyett, mérhetetlen energiák mennek el arra, hogy a működést a pályázat feltételeihez igazítsák.

Összességében elmondható, hogy Magyarország megtette az első lépéseket a szociális szövetkezetek elterjesztésnek irányába. Annak ellenére, hogy kevés szociális szövetkezet van Magyarországon, úgy gondoljuk, hogy érdemes tovább haladni az úton, mert ez a munkahelyteremtésnek egy lehetséges módja. Biztosan évekbe telik, amíg a jó példák követőkre találnak, és a szociális szövetkezetek száma eléri a kritikus tömeget. Ennek ellenére meg kell tartani ezt a modellt, más rövidtávon gyors eredményeket hozó programok kiegészítőjeként.

Most a közvetlen előttünk álló, feladat, hogy megteremtjük a szociális szövetkezetek fenntarthatóságához szükséges elemeket, és minden puzzle a helyére kerüljön.

A fenntartható szociális szövetkezet elemei

Forrás: Tarjányi Orsolya [2010]

IRODALOMJEGYZÉK

AIKEN, M. – SPEAR, R. [2005]: Work Integration Social Enterprises in the United Kingdom, EMES European Research Network, WP no. 05/01

ANDORKA RUDOLF – FERGE ZUZSA – TÓTH I. ZOLTÁN [1997]: Valóban Magyarországon a legkisebbek az egyenlőtlenségek? Közgazdasági Szemle, XLIV. évfolyam.

ÁRVA LÁSZLÓ – DICZHÁZI BERTALAN [2001]: Globalizáció Kairosz kiadó, Győr

BARTHA, ATTILA [2010]: Kormányzati hatékonyság és üzleti környezet: adalékok a növekedés intézményi magyarázatához, Társadalmi riport, Társki, Budapest

BORZAGA, C. – LOSS, M. [2002]: Work Integration Social Enterprises in Italy, EMES European Research Network, WP no. 02/02

BORZAGA, C. AND SANTUARI, A. [2001] Italy: from Traditional Co-operative to Innovative Social Enterprise, in Borzaga, C. and Defourny J. [2001] The Emergence of Social Enterprise. London: Routledge. pp.166-178.

BORZAGA, C., DEFOURNY J., [2001]: The Emergence of Social Enterprise. London: Routledge.

CAMPBELL, M. [1999]: The Third System Employment and Local Development. Volume 1. Synthesis Report. 38. o. Policy Research Institute Leeds Metropolitan University, UK

CECOP [2002]: A szociális gazdaság kibővítése. Első európai konferencia a szociális gazdaságról Közép- és Kelet-Európában. Brüsszel

CECOP [2006]: Comparative Table of Existing Legislation in Europe, Brussels

CECOP [2008]: CECOP's response to the Commission consultation: „Modernising social protection for greater social justice and economic cohesion: taking forward the active inclusion of people furthest from the labour market”, Brussels

CEP-CMAF[2008]: Szociális gazdaság az EU-ban

CHARLES, GRAEME- GRIFFITHS, DAVID [2004]: The Co-operative Formation Decision

COONEY M. T. [2007]: South Hill Enterprise esete in Thomas M. Cooney, Rickie A. Moore [2007]: European Cases in Entrepreneurship, Blackhall Publishing, 125-140 o

CSILLAG SÁRA – SZILAS ROLAND – SZENTKIRÁLYI ANDRÁS [2009]: The case of Sunflower Public Service Company, 23. RENT Konferencia, Budapest

CSOBA JUDIT, FREY MÁRIA, G. FEKETE ÉVA, LÉVAI MÁRTA, SOLTÉSZ ANIKÓ [2007] Szociális gazdaság kézikönyv, OFA

CSOBA, J. [1999]: Átfogó jogszabályi területek bemutatása foglalkoztatás-munkanélküliség terén. In: Tóbiás László szerk.: Együttműködési lehetőségek civil szervezetek és a helyi önkormányzatok között. Kézikönyv civil szervezetek és önkormányzatok számára. 2. kiad. Hálózat a Demokráciáért Program, Budapest. 113–126. o.

DEFOURNY J. [2001] From Third Sector to Social Enterprise, in Borzaga, C. and Defourny J., [2001] The Emergence of Social Enterprise. London: Routledge. pp.1-28.

DEFOURNY, J. – NYSSSENS, M. [eds.] [2008]: Social Enterprise in Europe: Recent Trends and Developments, EMES European Research Network, WP no. 08/01

DEFOURNY, J. [2002]: Social Enterprise in an Enlarged Europe: Concept and Realities, EMES European Research Network

DRAYTON, BILL [2006]: Social Entrepreneurship Google Foundation video, 59:53 <http://www.youtube.com/watch?v=eEc61DnLQ30> (letöltve: 2010. november 16.)

ESZA [2010]: Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Programról, <http://www.esza.hu>

EU2011 [2010]: Civil Munkabizottság- Célegyenesbe fordulva

EURÓPAI BIZOTTSÁG [2010]: Európai Szociális Alap, <http://ec.europa.eu>

FORBES MAGAZIN [2001] <http://www.storage.hu/ashoka/doc/belso.html> (letöltve: 2010. november 12.)

FREY, M. [2001]: Munkahelyteremtés a munkaerőpiac fő áramlatán kívül. Szakképzési Szemle, 1.sz. 22–48. o.

GAYER, Gy. – HUBER, B.[2002]: A nonprofit szektorról és a foglalkoztatásról. Munkaügyi Szemle 2002. 2.sz. 43-47. o.

GAZDASÁGI RÁDIÓ [2010]: Szociális szövetkezetek: fegyver a munkanélküliség ellen, március 26.

GYŐRI ZS., PETHEŐ A., ET. AL. [2010]: The Interaction between Local Employment Development and Corporate Social Responsibility, Final riport, KMU Forschung Austria,

HUB [2010] provides funding for Non-Profits video, 9:46
<http://www.youtube.com/watch?v=pkmfpP5r8fM&feature=related> (letöltve: 2010. november 9.)

JOSEPH KNAPP [2002]: Why Co-ops? - How Efficient Is Cooperative Business?

JUHÁSZ P., MESZTICKY A., PRUGBERGER T., et. al. [sorozat]: Szövetkezeti Kutató Intézet, Közlemények, SZKI, Budapest

KARÁCSONY MIHÁLY [2007] Szövetkezz! – A szociális szövetkezetek előtt álló lehetőségek, Konferencia előadás OFA-ROP 2007.03.28.

KELLER TAMÁS [2002]: Magyarország a világ értéktérképén, Társadalmi riport, Tárki, Budapest

KLAUBER, MÁTYÁS-NAGY, KATALIN [2010]: Európai uniós támogatások és a hazai fejlesztéspolitika, Társadalmi riport, Tárki, Budapest

KSH [2009A]: Statisztikai tükör, A nonprofit szektor legfontosabb jellemzői III.évf./192

KSH [2009B]: Statisztikai tükör, A vállalkozások innovációs tevékenységének regionális jellemzői III.évf./59

KSH [2009C]: Statisztikai tükör, Főbb munkaügyi folyamatok IV.évf./45

KSH [2010]: Statisztikai tükör, A regisztrált gazdasági szervezetek IV.évf. /43

KUTI ÉVA - MARSCHALL MIKLÓS [1991]: A harmadik szektor. Nonprofit Kutatócsoport, Budapest

- KUTI ÉVA [2008]: Civil Európa – Civil Magyarország. Európa Ház, Budapest
- LAMBERT, PAUL [2003]: Studies in the Social Philosophy of Co-operation <http://www.co-operative.com/economics>
- LONGA, A. Zs. [2009]: A szociális szövetkezetek, mint a gazdaság harmadik[szociális] szektorának szereplői, Glossa Iuridica, I. évf. I. szám, 63-67. old.
- LOW, M. B. , I. C. MACMILLAN [1988] Entrepreneurship: Past Research and Future Challenges. Journal of Management 14[2]:139-162
- MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ALKOTMÁNYA [2006]: Szociális Szövetkezetek jogi háttere 2006. évi X. törvény
- MATOLAY RÉKA – PETHEŐ ATTILA – PATAKI GYÖRGY [2007]: Vállalatok társadalmi felelőssége és a kis- és középvállalatok. (Kutatás és tanulmány a Nemzeti ILO tanács részére.) ILO.
- NÉMETH BERNADETT [2010]: Társadalmi vállalkozások, BCE diploma
- NONPROFIT ENTERPRISE AND SELF-SUSTAINABILITY TEAM - NESST [2009]: Versenypályázat társadalmi vállalkozások fejlesztésére, <http://infovilag.hu/hir-13741-versenypalyázat-tarsadalmi.html> (letöltve: 2010. november 21.)
- NONPROFIT KUTATÓCSOPORT EGYESÜLET [2001]: A szociális gazdaság munkahelyteremtő képessége és helyi szintű mobilizálásának, illetve legális keretek közé terelésének lehetősége. In: Frey, M. [2001]: EU-konform foglalkozáspolitikai: A hazai foglalkoztatáspolitikai átalakítása a közösségi gyakorlatnak megfelelően. Budapest, OFA, 367–385. o.
- NYSSSENS, MARTHE ed. [2006] Social Enterprise, Routledge, London
- OBLATH, GÁBOR [2010]: Magyarország „feltárult” nemzetközi versenyképessége közép-kelet-európai összehasonlításban, Társadalmi riport, Társi, Budapest
- OECD [2003]: The Non-Profit Sector in a Changing Economy. Paris
- OFA [2007]: Szociális szövetkezetek létrehozása és működtetése [Szövetkezz/2007] pályázati kiírás

PERISTA, H. – NOGUEIRA, S. [2002]: National Profiles of Work Integration Social Enterprises: Portugal, EMES European Research Network, WP no. 02/09

PETHEŐ ATTILA [2005] A Szociális vállalkozás definíciói. NYME, Akadémia kiadó 215-219 o.

PETHEŐ ATTILA [2007]: Study on Practices and Policies in the Social Enterprise Sector in Europe, Country Fiche Hungary, KMU Forschung Austria, 2007 Szeptember 27., European Commission, DG ENTR

PETHEŐ ATTILA [2009]: A vállalati társadalmi felelősségen túl: A szociális vállalkozás, PhD értekezés, BCE

PETHEŐ ATTILA [2009]: Comparing successful Social Entrepreneurs and Socially Responsible Entrepreneurs in Hungary - similarities and differences, EFMD Barcelona,

PTK. 1991. évi IV. törvény, A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról <http://x3.hu/freeweb/frameset.x3?user=/vmtanacs&page=/foglalkoztatasi%20torveny.htm>
[letöltve: 2010. november 10.]

RIDLEY-DUFF, R. [2010]: Case 2.1 - Mondragon Cooperative Corporation [MCC], elérhető az Interneten: <http://www.scribd.com/doc/19401455/Social-Enterprise-History-Case-21-Mondragon-Cooperative-Corporation>

RIFKIN, JEREMY [1995] The End of Work - The Decline of the Global Labor Force and the Dawn of the Post-Market Era, Tarcher/Putnam, New York.

SCHUMPETER, J. A. [1934]: The Theory of Economic Development. oxford university Press, New York

SCHUMPETER, J. A. [1961] THE THEORY OF ECONOMIC DEVELOPMENT. CAMBRIDGE MA, HARVARD UNIVERSITY PRESS. MAGYARUL SCHUMPETER, J.A. [1980] A GAZDASÁGI FEJLŐDÉS ELMÉLETE. KÖZGAZDASÁGI ÉS JOGI KÖNYVKIADÓ. BUDAPEST

SOLTÉSZ, A. et al. [2005]: A szociális gazdaság jelene és jövője Magyarországon. Budapest, NFI.

SOMAI JÓZSEF [2003] Az RMKT szövetkezeti kutatócsoport vállalkozása, Közgazdász Fórum 2003, VI. évf. 2.sz.

SOMAI JÓZSEF szerk. [2007] Szövetkezetek Erdélyben és Európában, Romániai Magyar Közgazdász Társaság, Kolozsvár, 2007.

STRYJAN, Y. [2000]: Social Cooperatives in Sweden: etudes in entrepreneurship, Oslo

SZ. TÓTH, J. – TRENCSENYI, I. [2008]: Segély helyett munkát. Kalauz szociális szövetkezetekhez. Magyar Népfőiskolai Társaság, Budapest

SZIRMAI PÉTER, SZOMOR TAMÁS [1999] Üzleti terv, üzleti tervezés, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

SZNSZ [1995] A Szövetkezetek Nemzetközi Szövetségének állásfoglalása a szövetkezeti identitásról. Szövetkezés, 16. évf. 2. sz. 77-78.o.

SZOCIÁLIS GAZDASÁG FÓRUM [2007] <http://forum.szocialisgazdasag.eu>

SZOCIÁLIS SZÖVETKEZETEK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE [2010]: A Szociális Szövetkezetek Országos Szövetsége a nemzeti együttműködés jegyében az alábbiakban megfogalmazza javaslatait, szeptember 27. elérhető az Interneten: <http://szoszov.hu/>

SZOSZÖV [2010]:Szociális Szövetkezetek Országos Szövetsége javaslatai a kormányzat számára <http://szoszov.hu>

TAKÁTS PÉTER [2009]: Az új világpolgárokról, <http://www.ujreformkor.hu> (letöltve: 2010. november 9.)

TARJÁNYI ORSOLYA [2010]: A szociális szövetkezetek fenntarthatósága, Veszprém, NESsT

THE ROCHDALE PIONEERS [2004]: Co-operative economics, <http://www.bbc.co.uk>

TUDATOS VÁSÁRLÓ [2007] MONDRAGÓN – a világ leghíresebb szövetkezete, elérhető az Interneten: <http://tudatosvasarlo.hu/cikk/mondragon-%E2%80%93-vilag-leghiresebb-szövetkezete>

WORLD BANK GROUP [2010]: World Development Report World Bank Group, Washington

ZAPF, WOLGANG [2002]: Modernizáció, jólét, átmenet Századvég kiadó, Budapest

MELLÉKLET 1. A KUTATÁSI KÉRDŐÍV

SZOCIÁLIS SZÖVETKEZETEK – Továbbfejlesztés Lehetősége

A felmérésben való részvétel önkéntes.

A kutatásban résztvevők egyetemlegesen garantálják, hogy a szövetkezet által rendelkezésre bocsátott adatok felhasználása csak kutatási célokból történik, egyedi információk azonosítható formában csak a szociális szövetkezet vezetőjének írásbeli beleegyezésével kerülhetnek nyilvánosságra

1. A SZÖVETKEZET TEVÉKENYSÉGE

1.1. Mi a szövetkezet szociális célja?

1.2. Milyen gazdasági tevékenységen keresztül kívánja elérni céljait a szövetkezet?

1.3. Van-e a szövetkezet terméke/szolgáltatása iránt folyamatos és megújuló kereslet?

- Igen (1)
 Nem (2)

1.4. Ha van kereslet, akkor az alábbi állítások közül melyik igaz rá? (Tegyen X-et) (Több válasz is megjelölhető)

(1) Van kereslet, de nem fizetőképes	
(2) Van fizetőképes kereslet, de nem sikerült elérni	
(3) Helyi kereslet van, ami elegendő a szövetkezet fenntartásához	
(4) A tágabb térségben van elegendő fizetőképes kereslet	
(5) Van fizetőképes kereslet, amit már ki is elégítenek	
(6) A jövőben is lesz kereslet, várhatóan növekszik	
(7) A jövőben csökkenni fog a fizetőképes kereslet	
(8) Egyéb:.....	

1.5. A szövetkezet tevékenységére a térségben inkább jellemző:

(1) kifelé irányuló „outputok” (pl termelő tevékenység) esetén: a térség felemelésének egyik tényezője	
(2) a belső szereplők felé (pl. még ellátatlan feladatoknál): a „lemaradt térség” státuszának az elviselhetőbbé tétele	
(3) Mindkettő egyszerre van jelen	

1.6. Milyen a vevőállomány összetétele? Kérjük, ossza fel teljes árbevétele (100%) az alábbi 4 kategória között:

(1) Lakossági vevők	%
(2) KKV-k (nonprofit szervezetek is)	%
(3) Nagyvállalatok (multik)	%
(4) Állami szektor (Önkormányzatok)	%
Összesen:	100%

1.7. Képes-e a szociális szövetkezet munkalehetőségeket teremteni a hátrányos helyzetű csoportok számára?

- Igen (1)
 Nem (2)

Igenlő válasz esetén: Hány munkahelyet teremt?db
Milyen tevékenységek során?

.....
.....
.....

1.8. Lettek-e új vevői az elmúlt 1 évben?

- Igen (1)
 Nem (2)

Igenlő válasz esetén: Hányan?db

Ez az összes vevő hány %-a?%

Az új vevők az árbevétel hány %-át teszik ki? %

1.9. Milyen területen szükséges fejleszteni a szövetkezetet, hogy hatékonyabban tudja ellátni feladatait?

HR területén	(igen: x)
1. munkaerő felvétele	
2. Alkalmazottak/tagok képzése	
3. munkabérek növelése	
Szállítói és vevői kapcsolatok	
4.megrendelések növelése	
5.árak csökkentése	
6. kedvezmények nyújtása a vevőknek	
7.új beszállítók keresése	
8.új vevők felkutatása	
Likviditás növelés	
9.hitel felvétele	
10.pályázat (állami, EU) támogatás elnyerése	
11.plusz tulajdonosi tőke bevonása	
12. pénzügyek és kontrolling javítása	
Piac-, termék/szolgáltatás-fejlesztés, Marketing	
13.új termék/szolgáltatás kifejlesztés	
14.régi termék/szolgáltatás megújítása	
15.új technológia alkalmazása	
16.új beruházások indítása	
17.számítógépesítés IKT eszközök fokozott alkalmazása	
18.marketing költségvetés növelése	
19.kedvezményezett kiterjesztése	

2. SEGÍTSÉG IGÉNYBEVÉTELE

1.10. Kitől vár, remél segítséget?

- Bank (1) Önkormányzat (2) Szállítók (3)
 Kormány (4) EU-s pénzek (5) Egyéb.....(6)

1.11. Vett-e igénybe a cég tanácsadótól segítséget a szövetkezet eddigi működése során?

- Igen (1) Nem (2) Ugorjon 2.4-re

Ha igen, milyen területen?

1.12. Amennyiben igen, akkor a tanácsadó miben tudott segíteni?

1.13. Kapott-e a szövetkezet bármilyen támogatást?

- Igen (1) Nem (2)

1.1.13 Ha igen, sorolja fel az összes-et

Kitől:.....	Mekkora	összeg
(értékű):.....		
Kitől:.....	Mekkora	összeg
(értékű):.....		
Kitől:.....	Mekkora	összeg
(értékű):.....		

1.14. Véleménye szerint a kormányzat milyen eszközökkel és intézkedésekkel tudná segíteni?

3. A SZÖVETKEZET ÁRBEVÉTELÉNEK MEGOSZTLÁSA

1.15. Az eddigi évek eredményei alapján, átlagosan hogyan épült fel a bevételi struktúra:

- Állami támogatás%
- Gazdasági tevékenység árbevétele%
- Magántámogatás.....%
- Önkormányzati feladatátvállalás.....%
- Egyéb:%

Rendelkezik-e jelenleg az alábbiak közül valamelyikkel?

Hitellel	☐ Igen (1)	☐ Nem (2)
Nagy értékű termelő eszköz	☐ Igen (1)	☐ Nem (2)
Számítógépes infrastruktúra	☐ Igen (1)	☐ Nem (2)
Speciális know-how	☐ Igen (1)	☐ Nem (2)
Valamilyen kizárólagos jog	☐ Igen (1)	☐ Nem (2)
Egyéb fontos eszköz:.....	☐ Igen (1)	☐

Nem (2)

1.16. Ha rendelkezik hitellel? Mire vette fel, és milyen időtávra?

Célja: Időtáv:.....

1.17. Hajtott –e végre beruházást az elmúlt évben?

- Igen (1) Nem (2)

1.18. Ha igen, ennek forrásai százalékban (több válasz is megjelölhető):

- Saját forrás nyereség, amortizáció (1)

- Tőkeemelés részjegyek (meglevő tulajdonosi körből) (2)
 Pályázat ingyenes juttatás (3) Bankhitel, egyéb kölcsön (4)
 Külső tőkebevonás magánszemélytől (5) Lízing (6)

Ha nem történt beruházás az elmúlt évben, akkor miért nem?

- Nem rendelkezik elegendő forrással (1)
 Bizonytalan a jövőt illetően (2)
 Piaci helyzetét ingadozónak értékeli (3)
 Korább fejezett be egy beruházást (4)
 Jelenlegi céljaihoz optimális az eszközállomány (5)
 Egyéb (6):

4. ERŐFORRÁSOKRA VONATKOZÓ KÉRDÉSEK

1.19. Növekedett-e a szövetkezet vagyona (eszközállománya) előző évhez képest?

- Igen (1) Nem (2)

1.20. Milyen gyakran ül össze a szövetkezet vezetősége?

- Hetente
 Havonta
 Negyedévente
 Évente Egyéb:

1.21. A szövetkezet támogatottjai tagjai-e a szövetkezetnek?

- Igen (1)
 Nem (2)
 Részben (3)

1.22. A szövetkezte vezetése milyen szaktudással rendelkezik? (Több is megjelölhető)

- Termelés, gyártás (1)
 Számvitel, könyvelés, pénzügyek (2)
 Marketing, értékesítés (3)
 Humán erőforrás, személyzet (4)
 K+F, innováció (5)

1.23. Rendelkezi-e a szövetkezet írott üzleti stratégiával?

- Igen (1) Nem (2)

1.24. Felkészültnek érzi-e a szövetkezetet az alábbi időtávok vonatkozásában?

	(1-legkevésbé felkészült, 5-teljesen felkészült)		
1-3 hónap	1 – 2 – 3 – 4 – 5	0 – NT	9 – nem alkalmazható
6 hónap	1 – 2 – 3 – 4 – 5	0 – NT	9 – nem alkalmazható
1 év	1 – 2 – 3 – 4 – 5	0 – NT	9 – nem alkalmazható
3 év	1 – 2 – 3 – 4 – 5	0 – NT	9 – nem alkalmazható

Ha igen, mik ezek a tervek címszavakban?

1.25. Tagok és alkalmazottak átlagos létszámának alakulása (fő)

	2007	2008	2009	2010 (ma)
Taglétszám				
Főállású alkalmazottak száma				

1.26. Árbevétel alakulása (m Ft)

2007	2008	2009	2010 (várható)

1.27. Tervezik-e 2011-be további alkalmazott felvételét, ha igen hány főt?

- Igen (1) hány fő?..... Nem (2)

1.28. Foglalkoztat-e hátrányos helyzetű munkavállalót, ha igen hány főt?

- Igen (1) hány fő?..... Nem (2)

5. NYITOTT VÉLEMÉNYFORMÁLÓ KÉRDÉSEK

1.29. Jogi, szervezeti korlátok akadályozták-e és ha igen, akkor mennyiben a fejlődésüket?

1.30. Bőségebb költségvetési források esetén szélesebb körben tevékenykedtek volna-e? (Főljárilag, esetleg más tevékenységek, más célok megvalósulása)

1.31. Rendelkeznek-e a minimálisan szükséges kellő vezetői kapacitással a talpon maradásukhoz vagy kibontakozásukhoz?

1.32. Az egyes tagok erőfeszítéseinek a kellő koordinációját biztosítja-e ez a szervezeti forma?

1.33. Az Ön véleménye szerint mi a szövetkezet 3 legfontosabb előnye más társasági formákhoz képest?

1.34. Az Ön véleménye szerint mi a szövetkezet 3 legfontosabb hátránya más társasági formákhoz képest?

Kontroll adatok. Kérdezőbiztos tölti ki!

a) A szervezet neve:
b) A szervezet létszáma:
c) Székhelye:
d) Telefonszám:
Működési idő: 0 – 1 év (1) 2 év (2) 3 év (3) 4 év (4)

e) A felmérés időpontja:
f) A válaszadó neve:
g) A válaszadó beosztása:

Szövetkezet ágazati besorolása**(többet is megjelölhet, de jelölje melyik a főtevékenysége):**

1. Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás	6. Építőipar	12. Pénzügyi tevékenység
2. Bányászat	8. Kis és nagykereskedelem,	13. Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás
3. Feldolgozóipar (Élelmiszer)	8. Járműkereskedelem, javítás	14. Oktatás
4. Nyomdaipar	9. Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	15. Egészségügy
5. Villamos energia-, gáz, gőz- és vízellátás	10. Információ és kommunikáció	16. Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás
	11. Szállítás, posta és távközlés	17. Egyéb:.....

Köszönjük, hogy válaszaival segítette kutatásunk sikerét!

Petheő Attila; Budapesti Corvinus Egyetem, Kisvállalkozás-fejlesztési Központ
Tel.: 06-1-482-5116 Email: attila.petheo@uni-corvinus.hu

MELLÉKLET 2. A SZOCIÁLIS SZÖVETKEZETEK ELTERJESZTÉSÉT CÉLZÓ LEZÁRULT PÁLYÁZATOK

Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) Kuratóriuma
pályázatot hirdet

Szociális szövetkezetek létrehozására és működtetésére
A pályázati felhívás hivatkozási kódja:
Szövetkezz/2007

1. Előzmények és indoklás

A szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény és a szociális szövetkezetekről szóló 141/2006. (IV.29.) Korm. rendelet célja, hogy a társadalom tagjait ösztönözze, váljanak aktív szereplőivé a szociális gazdaságnak, olyan speciális szervezeti forma - szociális szövetkezet- létrehozásával, amely magában hordozza a szociális gazdaság jellemző alapértékeit és olyan igények, szükségletek kielégítésére törekszik, amelyekre a gazdasági szektor más területei nem alkalmasak. Az európai tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a szövetkezetek - szociális szövetkezetek - a foglalkoztatáspolitikai, a regionális, a vidékfejlesztési, az agrár-, a környezetvédelmi politikai keretei között felmerülő problémák megoldásának, illetve a kiegyensúlyozásának egyik eszközét jelenthetik.

A szociális szövetkezetek olyan személyek autonóm társulásai, akik önkéntesen egyesülnek abból a célból, hogy közös gazdasági, társadalmi, oktatási és kulturális céljaikat együttműködésben, demokratikusan irányított vállalkozásuk útján valósítsák meg. A szociális szövetkezet a nyitott tagság és a változó tőke elvei szerint működő, jogi személyiséggel rendelkező szervezet. A szövetkezeti tag a feladat egészét vállaló szövetkezet aktív részvevője; egyenlő joggal az egy tag - egy szavazat elvének megfelelően - vesz részt a szövetkezet működését meghatározó döntésekben, a végrehajtás ellenőrzésében, vezetői megválasztásában. A szociális szövetkezetek autonóm testületek, vezető tisztségeit tagjaik töltik be.

Minden szövetkezetnek, így a szociálisnak is, az adózott eredményéből közösségi alapot kell képeznie a tagokból álló közgyűlés döntése szerinti mértékben, amelyet a szolidaritás elvének megfelelően az alapszabályban meghatározott, a tagokat, illetve azok hozzátartozóit megillető juttatásokra, támogatásokra fordít. A szociális szövetkezet tagjai által jegyzett részjegy, a szövetkezet adózott eredményéből részesedésre jogosít, kivéve a közhasznú szervezeti jogállással rendelkező szociális szövetkezeteket, mert ezek a szociális szövetkezetek eredményüket csak a közhasznú céljaik megvalósítására fordíthatják.

Meggyőződésünk, hogy a munkanélküliség kezelésében, a foglalkoztatás elősegítésében - különösen a hátrányokkal rendelkező társadalmi csoportok esetében - a szövetkezés, a szövetkezeti formában való jövedelemtermelés megoldást jelenthet. Az OFA és a Szociális és Munkaügyi Minisztérium között a szociális szövetkezetek létrehozása és működtetése érdekében öt éves időszakra megállapodás jött létre.

2. A pályázati program célja

A támogatási program elsődleges célkitűzése, hogy Magyarországon olyan szociális szervezetek alakuljanak, illetve olyan, már bejegyzett szociális szervezetek kezdjék el, vagy fejlesszék tovább tevékenységüket, amelyek a munkanélküli, illetőleg szociálisan hátrányos helyzetben lévő emberek számára munkafeltételeket teremtenek és közösségi alapjukból - különféle kulturális, oktatási, szociális és egészségügyi szükségletek kielégítésének elősegítésével - tagjaik szociális helyzetének javítását segítik elő.

A szociális szervezetek létrehozása és működtetése a következő másodlagos célok megvalósítását célozza:

- A foglalkoztatás elősegítése (elsősorban a szociálisan hátrányos helyzetű emberek munkához jutásának ösztönzése),
- A helyi szintű közösség-szervezés ösztönzése,
- A szociális kohézió erősítése,
- Az egyének aktív állampolgárrá válásának elősegítése

3. A támogatási program leírása

A támogatási program 4 éves időtartamú, melyet évente hirdet meg az OFA Kuratóriuma. Szociális szervezet alakítására, illetve a már bejegyzett szociális szervezetek tevékenységének folytatására és fejlesztésére 2007-ben és 2008-ban, a rendelkezésre álló támogatási keretösszeg erejéig kétfordulós pályázati felhívás keretében lehet pályázatot benyújtani. Az OFA a támogatási programja eredményeként alakuló, vagy tevékenységét az OFA programja keretében működtető, bejegyzett szociális szervezetek 2009-től a további működésükhöz igényelhetnek támogatást, legfeljebb két évig, csökkenő támogatási intenzitással.

- Az első fordulóban vázlatos projekt tervekkel és költségtervvel pályázhatnak a szervezet alakítását tervező természetes személyekből álló csoportok, illetve a már bejegyzett szociális szervezetek. A vázlatos tervek alapján kiválasztott pályázók a képzési programelem keretein belül szervezett projekttervezési és pályázatírói képzésen vehetnek részt, ahol segítséget kaphatnak a pályázat megírásához és a részletes projekt véglegesítéséhez.
- A második fordulóra részletesen kidolgozott projektekkel és üzleti tervvel lehet pályázni, amelynek keretében a megalakulással járó feladatok költségeire és egy év működési költségeire igényelhető támogatás.

Az első fordulóban a 13. pontban megadott időszakon belül beérkező projekttervek közül szakértők véleményének figyelembevételével megtörténik a pályázók második fordulóra és projekttervezési és pályázatírói képzésen történő részvételre való kiválasztása. A képzés végén a pályázó csoportok benyújthatják a második fordulóra a helyi feltételekre épülő, minden részletében kidolgozott projektjüket és üzleti tervüket.

A második fordulóra, csak az első fordulóra is pályázó és itt kiválasztott csoportok, illetve szervezetek nyújthatnak be pályázatot. Az első fordulón sikeresen szereplő

pályázók pályázatírói és projekttervezési képzésen történő részvétele nem kötelező. Az első fordulón kiválasztott projekttervekre pénzübeli támogatást az OFA nem nyújt.

4. Pályázók köre

A szociális szövetkezet alapítására pályázatot nyújthatnak be:

"A" - szociális szövetkezet alapítására vállalkozó, természetes személyek legalább 7 főből álló csoportjai.

A szociális szövetkezet alapításához legalább 7 személy kell, úgy, mint más szövetkezet esetében, azonban - eltérően a többi szövetkezeti formától - a szociális szövetkezetek tagjai kizárólag természetes személyek lehetnek.

A szociális szövetkezetnek az a törekvése, hogy a társadalom perifériájára szorult személyeket segítse, nem jelenti azt, hogy alapító tagjai csak munkanélküli vagy egyéb más módon hátrányos helyzetben lévő emberek lehetnek.

"B" - Szociális szövetkezet működtetésére és fejlesztésére, cégbíróságnál bejegyezett szociális szövetkezeteket.

5. Célcsoport

A program célcsoportja: legalább 3 hónapja regisztrált munkanélküli (álláskereső) magyar állampolgárok.

A program célcsoportját a szociális szövetkezet azon tagjai, illetve munkavállalói alkotják, akik számára a szociális szövetkezet munkalehetőséget teremt. Tekintettel arra, hogy szociális szövetkezetet bármely természetes személyekből álló csoport létrehozhat, a pályázók körének "A" pontja (alapító tagok) és a célcsoport átfedést mutathat.

A szociális szövetkezetben foglalkoztatottak legalább 50%-ának célcsoportba tartozó embereknek kell lenniük. Ez a pályázói kört az alábbiak szerint érinti:

- A pályázói kör "A" pontja szerint pályázók esetében az alapító tagok között 3-4 fő munkanélkülinek-,
- A pályázói kör "B" pontja szerint pályázó, már megalakult szociális szövetkezetek esetében az összesen foglalkoztatottak (tagok és külső munkavállalók) 50%-ának a munkanélküli célcsoportból kell kikerülnie.

6. A szociális szövetkezetek tevékenységi területei

Szociális szövetkezet minden olyan tevékenységet folytathat, amelyet a törvény szövetkezet számára nem tilt. Az OFA azonban elsősorban a szociális szövetkezetek olyan tevékenységeinek elindítását, vagy működtetését támogatja, amely az adott településen kielégítetlen szükséglet, előzetes felmérés szerint van rá vásárlóerő, és az értékesítési piaca megszervezhető.

Ilyenek lehetnek pl.:

- Háztartásban ellátandó munkák kiváltása vásárolt szolgáltatással,
- Személyi, szociális, oktatási és kulturális szolgáltatások,
- Minden olyan közfeladat ellátása, melynek fenntartására ellátási szerződés köthető az állammal (közreműködhet közmunka, közhasznú, valamint közcélú munka biztosításában is),
- A munkába járást, a munkavállalást gátló tényezők lebontását megvalósító tevékenységek,
- Háziipari, vagy kisipari szolgáltatások.
- Termelés, feldolgozás, értékesítói, beszállítói tevékenység (ipari, kereskedelmi területen egyaránt), illetve
- Más, a szövetkezeti törvény által nem tiltott tevékenység, amely hosszú távon fenntartható.

7. A pályázatot benyújtó csoportnak, vagy szövetkezetnek vállalnia kell, hogy:

A szociális szövetkezet kialakításakor és működtetése során megismeri, figyelembe veszi és alkalmazza az alábbi szociális szövetkezetekre vonatkozó jogszabályok rendelkezéseit:

- 2006. évi X. törvény a szövetkezetekről,
- 141/2006. (VI.29.) Korm. rendelet a szociális szövetkezetekről,
- 124/2006. (V.19.) Korm. rendelet a szövetkezet által létrehozott közösségi alapból nyújtott támogatásokra vonatkozó részletes szabályokról,

Amennyiben szociális szövetkezete működési területére vonatkozik:

- 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és a szociális ellátásról,
- 1997. évi XXXI. Törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.

A 4. pont "A" szerint pályázó csoportok vállalják, hogy:

- A szövetkezet alapítás szándékát elhatározó alapító tagok (legalább 7 természetes személy) szándéknyilatkozatot állítanak ki a szociális szövetkezet megalapítására vonatkozóan, melyben maguk közül kijelölik a képviselőre jogosult személyt.
- Kedvező támogatás esetén a támogatási szerződésben vállaltak végrehajtásának biztosítékeként közjegyző előtt tett tartozást elismerő nyilatkozatot állítanak ki és azt beküldik az OFA-hoz,
- A 2006. évi X. törvény és az ehhez kapcsolódó 141/2006. (VI.29.) korm. rendeletben foglaltak szerint, kedvező támogatási döntés esetén alakuló közgyűlést tartanak és megfogalmazzák alapszabályukat, amely a szövetkezet szervezeti, működési és gazdálkodási kérdéseit fogalmazza meg,
- Projektjük megvalósításának első lépéseként a szociális szövetkezetet a cégbíróságnál bejegyzik, a Kuratórium kedvező támogatási döntésétől számított 6 hónapon belül.
- A szociális szövetkezet megalapításának megghiúsulása esetén az OFA által biztosított költségek visszafizetéséért valamennyi pályázó személy egyetemleges felelősséggel tartozik.

A 4. "B" szerint pályázó, már működő szociális szövetkezet, illetve az OFA támogatásból alakuló szociális szövetkezet a bejegyzést követően vállalja, hogy:

- A célcsoportba tartozók számára a helyi igényekhez igazodó és személyre szabott munkalehetőséget teremt;
- Munkáltatóként megfelel a rendezett munkaügyi kapcsolatok követelményének,
- A célcsoportba tartozó munkanélküli emberek alkalmazásakor minden esetben lehetővé teszi, hogy az alkalmazott a szociális szövetkezet tagjává váljon és ezáltal részesüljön a szövetkezet által alapszabályban rögzített szociális, kulturális és oktatási szolgáltatásokból.
- A szociális szövetkezet működésében a szövetkezet valamennyi tagja személyesen közreműködik. Jelen pályázat keretében:
 - a szociális szövetkezet nem munkanélküliek közül kikerülő tagjainak személyes közreműködése történhet: munkaviszonyban, alkalmi munkavállalói könyvvel, megbízási-, vállalkozói jogviszonyban, illetve - ha a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény lehetővé teszi - aszerinti önkéntes jogviszonyban.
 - a munkanélküli célcsoportból kikerülő emberek (akár tagként, akár tagságot nem vállaló munkatársként tevékenykednek a szociális szövetkezetben) foglalkoztatása történhet: munkaviszonyban, alkalmi munkavállalói könyvvel, vagy megbízási jogviszonyban.
- A szociális szövetkezetben tagságon kívüli alkalmazottak (nem munkanélküli körből kikerülő) felvételét a következő formában valósíthatja meg: munkaviszonyban, alkalmi munkavállalói könyvvel, megbízási, vagy vállalkozó jogviszonyban, illetve - ha a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény lehetővé teszi - aszerinti önkéntes jogviszonyban.
- A pályázati dokumentáció részét képező útmutatóban közzétett ajánlásokat figyelembe veszi a pályázati dokumentáció elkészítésénél és a tevékenysége végzése során.

Kedvező támogatási döntés esetén a már működő szociális szövetkezet (pályázói kör "B" pontja), illetve az alapításra támogatást nyert és cégbíróságnál már bejegyzett szövetkezet:

- Vállalja, hogy a pályázat megvalósításával, a támogatás felhasználásával kapcsolatos pénzforgalmat elkülönített alszámlán vezeti és könyveli, hogy biztosítsa a képzési program megvalósításával összefüggő valamennyi pénzáramlás egyértelmű azonosítását,
- Pénzügyi főszámlájára és alszámlájára inkasszó nyilatkozatot állít ki,
- Kötelezettséget vállal arra, hogy a céltámogatás igénybevételevel beszerzett 100.000.- Ft egyedi érték feletti tárgyi eszközökre határozott időre szóló vételi jogot enged az OFA részére, írásos megállapodás útján.
- Vállalja, hogy 5 millió Ft felett megítélt támogatás esetén a támogatási szerződésben vállaltak végrehajtásának biztosítékaként közjegyző előtt tett tartozást elismerő nyilatkozatot állítat ki és azt beküldi az OFA-hoz,
- A projekt tapasztalatairól, eredményeiről az OFA Közalapítványi Irodáját folyamatosan, majd a projekt végén záró tanulmányban tájékoztatja. A projekt megvalósítása alatt az OFA Közalapítványi Iroda munkatársaival együttműködik.
- Vállalja, hogy a támogatási program teljes időszaka alatt szociális szövetkezetként működik, más szervezeti formává nem alakul át.

8. A projektek időtartama

- A szociális szövetkezet megalapításához ("A" pályázói kör), jelen pályázati felhívás keretében legfeljebb 6 hónapra igényelhető támogatás,
- A szociális szövetkezet a cégbírósági bejegyzését követően ("A" pályázói kör esetében), illetve a már bejegyezett szociális szövetkezetként pályázó szervezetek ("B" pályázói kör) a működés 12 hónapjára igényelhetnek támogatást.

Az "A" pályázói kör a fentieknek megfelelően jelen pályázati felhívás keretében összességében legfeljebb 18 hónapra, A "B" pályázói kör jelen pályázati felhívás keretében legfeljebb 12 hónapra igényelhet támogatást.

Az első (jelen pályázati felhívás szerinti) támogatási ciklust követően a szövetkezet alakításra támogatást nyert szervezetek legfeljebb 2 évig, 12 hónapos ciklusokban, csökkenő támogatási intenzitással juthatnak támogatáshoz. Az évenkénti új szerződés megkötésének feltétele az előző szakasz gazdaságossági eredményességének vizsgálata, valamint a következő évre készített munkaterv és költségvetés.

9. A pályázat elbírálásánál előnyt élvez

- Az a szociális szövetkezet, amely megvalósulásával minél több célcsoportba tartozó munkanélküli ember számára teremt munkalehetőséget,
- Az a pályázó, amely pályázatához együttműködési nyilatkozatot csatol a helyi önkormányzattól, munkaügyi központtól, valamely helyi érdekeltséggel rendelkező civil szervezettől, vagy vállalkozástól.

10. A támogatásra vonatkozó feltételek

10.1 Támogatható tevékenységek

A pályázat első fordulójában történő kiválasztás pénzbeli támogatással nem jár. A pályázat második fordulójában támogatást nyert projektek a 2007-2008. évi pályázati ciklusban az alábbi tevékenységek indokolt, reálisan megtervezett és közvetlenül a megvalósításhoz kapcsolódó költségeire kaphatnak támogatást:

A 4. "A" szerint pályázó csoportok esetén a szociális szövetkezet megalakulásával összefüggésben felmerülő költségek támogathatók:

- A szociális szövetkezet alapításával kapcsolatos szolgáltatások megvásárlása,
- Banki költségek,
- Illetékek,
- Rövid távú és középtávú üzleti tervek készítésének költsége,
- Egyéb, közvetlenül a projekt megvalósításával, illetve a szövetkezet alakításával kapcsolatos költségek.

A megalakulás feladataira legfeljebb 500.000 Ft támogatás igényelhető.

A 4. "B" szerint pályázó szociális szövetkezetek, illetve az "A" pályázói által alakított és bejegyezett szociális szövetkezetek az alábbi, indokolt és reális költségekre igényelhetnek támogatást:

- A tagként, illetve nem tagként alkalmazott menedzsment bérei és közterhei (a teljes támogatási összeg legfeljebb 15 %-a)
- Működési költségek (a teljes támogatási összeg legfeljebb 9%-a)
- A célcsoportba tartozó tagként, vagy ne tagként alkalmazott munkavállalók bérei és közterhei,
- A tevékenység elindításához szükséges beruházások (a teljes támogatási összeg legfeljebb 30%-a)
- Projektek kidolgozásának költségei,
- Piacfelmérés költségei,
- A szociális szövetkezet tevékenységének elindításával összefüggő egyéb költségek.

A szociális szövetkezet 12 hónapos működtetésére igényelhető támogatás szervezetenként nem haladhatja meg a 20 millió Ft-ot.

10.2 Az igényelhető támogatás mértéke

A pályázat során csak olyan költségek tervezhetők, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a kiírás szerinti projekt megvalósításához. A szociális szövetkezet alapításához a pályázatban megtervezett, indokolt költségek 100 %-a igényelhető támogatásként. A bírósági bejegyzést követően, illetve a már bejegyzett szociális szövetkezetként pályázók a pályázatában benyújtott üzleti terv szerint, az első árbevételig a reális és indokolt költségek 100%-át igényelhetik támogatásként, ezt követően a tervezett költségek támogatása az árbevétellel arányos mértékben csökkenő intenzitású támogatásban részesülnek.

A szociális szövetkezet működtetésére pályázó, szociális szövetkezetként már bejegyzett, illetve az alakulásra pályázó csoportok a bejegyzést követően igényelt támogatás megtervezésekor vegyék figyelembe, hogy a támogatásnak nem lehet része a pályázó által visszaigényelhető ÁFA. A program célterülete, a projekt lebonyolítási helye Magyarország.

- Jelen pályázati felhívás alapján a 2. fordulóban szociális szövetkezetek részére nyújtott támogatások - olyan arányban, amilyen arányban azokat nem közfeladat ellátásához használják fel - csekély összegű támogatásnak minősülnek, amelyeket kizárólag az Európai Közösséget létrehozó Szerződés 87. és 88. cikkelyének a csekély összegű (de minimis) támogatásokra való alkalmazásáról szóló 2006. december 15.-i 1998/2006/EK bizottsági rendelet - HL L sorozat 379/5 2006. 12. 28. ♦ (a továbbiakban 1998/2006/EK bizottsági rendelet) szabályai alapján lehet nyújtani.
- A 1998/2006/EK bizottsági rendelet alapján de minimis támogatás nyújtható valamennyi ágazat vállalkozásai számára az alábbi kivételekkel:
 - a) halászati és akvakultúra ágazat (ahogyan azt a 104/2000/EK rendelet HL L 83/35. 2000. 4. 4. meghatározza) vállalkozásai;
 - b) az EK Szerződés I. mellékletében felsorolt mezőgazdasági termékek elsődleges termeléséhez kapcsolódó tevékenységet végző vállalkozások;
 - c) az EK Szerződés I. mellékletében felsorolt mezőgazdasági termékek feldolgozásával vagy marketingjével kapcsolatos tevékenységet végző vállalkozások, amennyiben:

1. a támogatás összege a piacon beszerzett vagy forgalmazott ilyen termékek ára vagy mennyisége alapján kerül rögzítésre,

2. vagy az elsődleges termelőknek való teljes vagy részleges továbbítástól függ;

d) exporttal kapcsolatos tevékenységek támogatása, nevezetesen az exportált mennyiséggel, az értékesítési hálózat kialakításával és működtetésével, illetve az exporttevékenységgel összefüggésben felmerülő egyéb folyó kiadásokkal közvetlenül kapcsolatos támogatások;

e) az import áruk helyett hazai áru használatától függő támogatás;

f) a széntermeléshez kapcsolódó iparág (szén: az Egyesült Nemzetek Európai Gazdasági Bizottsága által a szén tekintetében megállapított nemzetközi kodifikációs rendszer értelmében kiváló minőségű, közepes minőségű és gyenge minőségű A és B csoportba sorolt szén) vállalkozásai;

g) szállítóeszköz megvásárlására a közúti szállítási ágazatban tevékenykedő vállalkozások esetében.

h) nehéz helyzetben lévő vállalatok részére.

- Egy vállalkozásnak bármely forrásból csekély összegű támogatási jogcímen odaítélt támogatás támogatástartalma ♦ három pénzügyi év vonatkozásában ♦ nem haladhatja meg a 200 000, a közúti szállítási ágazat esetében a 100 000 eurónak megfelelő forintösszeget.
- Minden egyes új csekély összegű (de minimis) támogatás odaítélésekor az adott pénzügyi évben, valamint az előző két pénzügyi év alatt odaítélt de minimis támogatás teljes összegét kell figyelembe venni.
- A csekély összegű (de minimis) támogatás ugyanazon elszámolható költségek vonatkozásában nem halmozható állami támogatással, amennyiben az így halmozott összeg meghaladná a támogatási intenzitás csoportmentességi rendeletekben vagy az Európai Bizottság jóváhagyó határozatában meghatározott mértékét.
- A támogatást nyújtó köteles írásban tájékoztatni a kedvezményezettet, arról, hogy de minimis támogatásban részesül. A tájékoztatásnak kifejezetten utalnia kell a 1998/2006/EK bizottsági rendeletre - hivatkozva annak pontos címére és az Európai Közösség Hivatalos Lapjában való kihirdetésére - valamint meg kell határoznia a támogatás pontos összegét támogatástartalomban kifejezve.
- A támogatás odaítélését megelőzően az érintett vállalkozás írásos vagy elektronikus formában készített nyilatkozatot köteles eljuttatni a polgármester részére, a vállalkozás által a megelőző két pénzügyi évben és a folyamatban lévő pénzügyi évben kapott valamennyi csekély összegű (de minimis) támogatásról.

10.3 A támogatás formája

A támogatás formája vissza nem térítendő támogatás.

Az OFA a program teljes megvalósításához támogatást nyújt. Az OFA által nyújtott támogatás kiegészíthető önrésszel, a munkaügyi központtól, önkormányzatoktól, illetve más pályázat útján szerzett támogatással (más források). A más forrásból, árbevételből származó támogatások igazolását - nyilatkozatokat - a pályázathoz mellékelni kell. Amennyiben a pályázó a program megvalósításához önerőt készpénzben ajánl fel, úgy azt a szerződéskötés idejére biztosítani kell.

10.4 A támogatás időtartama

Támogatás jelen pályázati felhívás keretében kizárólag a 8. pontban meghatározott időtartamra igényelhető. A pályázat keretében támogatás, csak a támogatási döntést követően megkezdett tevékenységekre tervezhető.

10.5 A támogatások folyósításának ütemezése, szerződéskötés

Az OFA a pályázat kedvező elbírálása esetén a támogatási összeget, részletekben utalja a támogatott részére, tervezetten az alábbiak szerint: "A" pályázói kör esetén:

- A szövetkezet alapításához szükséges támogatási összeget az alapító tagokkal kötött támogatási szerződés alapján a tervezett feladatok elvégzésekor, közvetlen szállítói kifizetésként, számlák, bizonylatok alapján utalja át az OFA közvetlenül a számla, illetve bizonylat kiállítójának.
- A cégbírósági bejegyzést követően a megalakult szociális szövetkezettel az OFA új támogatási szerződést köt, amely alapján a támogatást részletekben előfinanszírozással, előre megtervezett ütemezés szerint utalja át az OFA a szervezeteknek, utólagos elszámolási kötelezettséggel. Az első részlet kifizetésére a szerződés aláírásakor és a szerződéshez szükséges mellékletek megküldését követően kerül sor. A többit, a projekt megvalósítás mérföldköveihez kapcsolódó tevékenységek megvalósulásához igazított, pályázó által a pályázati adatlapon megtervezett részletet az előző részlet elszámolását követően folyósítja az OFA, a támogatási szerződésben meghatározott módon.

"B" pályázói kör esetében:

Kedvező támogatási döntés esetén az OFA a szociális szövetkezettel támogatási szerződést köt, amelyben rögzítésre kerülnek a szakmai teljesítés kritériumai és a támogatási összeg felosztása, valamint a kifizetési és elszámolási időpontok ütemezése. A támogatást az OFA részletekben, előfinanszírozással utólagos elszámolási kötelezettséggel utalja a támogatottak részére. Az első részlet kifizetésére a szerződés aláírásakor és a szerződéshez szükséges mellékletek megküldését követően kerül sor. A többit, a projekt megvalósítás mérföldköveihez kapcsolódó tevékenységek megvalósulásához igazított, pályázó által a pályázati adatlapon megtervezett részletet az előző részlet elszámolását követően folyósítja az OFA, a támogatási szerződésben meghatározott módon.

10.6 A támogatásra felosztható összeg forrása

Az SZMM-OFA közti megállapodás alapján rendelkezésre bocsátott teljes keretösszegeből szociális szövetkezetek létrehozására és működtetésére 2007-2011 között tervezetten felhasználható keretösszeg 695 millió Ft. A támogatás keretösszege a Szociális és Munkaügyi Minisztériumtól, a Munkaerőpiaci Alapból származik.

11. Pályázati feltételek

A.) Szociális szövetkezet alapítására kizárólag olyan természetes személyek alapíthatnak, akik megfelelnek az alábbi előírásoknak:

- Magyarországon állandó lakhellyel rendelkeznek,
- 18. életévüket betöltötték, vagy
- 14. életévüket betöltötték és nyilatkozatuk érvényességéhez rendelkezésre áll a törvényes képviselőjük hozzájárulói nyilatkozata,
- Rendelkeznek a szociális szervezetet alapító tagok által közösen, az alakuló ülésen megállapított részjegy jegyzéséhez szükséges saját forrással.

Alapító tagként nem pályázhat az a természetes személy:

- Akit a szociális szervezet által alapszabályban főtevékenységként meghatározott tevékenységtől eltiltottak
Szociális szervezeti tagokat tilos nyilvános felhívás útján toborozni.

B.) Már bejegyzett szociális szervezetek pályázatot, abban az esetben nyújthatnak be, amennyiben:

- Nem állnak csődeljárás, felszámolási eljárás, vagy végelszámolás alatt,
- A pályázat benyújtásának időpontjában nincs 60 napon túl meg nem fizetett állami és önkormányzati, adó, vám, TB járulék, vagy illeték tartozása,
- Korábban nyertes hasonló finanszírozású pályázata során nem keletkezett teljesíthetetlen kötelezettsége, vagy az alaprészsel szemben a tárgyévet megelőző időszakra nincs lejárt kötelezettsége,
- A szervezet megfelel a rendezett munkaügyi kapcsolatok követelményének,

12. A pályázat benyújtásával kapcsolatos tudnivalók

A pályázatot - mind az első, mind a második fordulóra - kizárólag az OFA által e támogatási programra készített pályázati dokumentáció elkészítésével lehet benyújtani. A támogatási kérelmet a pályázati dokumentációban foglaltak szerint, hiánytalanul és pontosan kell kitölteni. A pályázati dokumentációban szereplő adatokat az OFA bizalmasan kezeli.

A nyomtatott vagy floppyra másolt pályázati adatlap és a pályázati útmutató, valamint a pályázati díj (pályázati díjat, csak a "B" pályázói körnek, a már bejegyzett szociális szervezeteknek kell fizetniük) befizetéséhez szükséges átutalási postautalvány térítésmentesen telefonon, illetve személyesen kérhető az OFA Közalapítványi Irodájában (1037 Budapest, Lajos u. 80. Tel: 555-2900, fax: 555-2929), illetve letölthető az OFA honlapjáról: www.ofa.hu

A pályázatot 3 (egy eredeti és két másolati) példányban kell elkészíteni és külön-külön összefűzni. Az eredeti példányt, mind az első, mind a második fordulóra benyújtott pályázatok esetében, az alapító tagok közül képviselőnek megjelölt személynek, illetve már működő szociális szervezetek esetében a szervezet képviselőjének minden oldalon aláírásával hitelesítenie kell.

Az OFA-hoz az eredeti és két másolati pályázatot valamint 1 db. a kitöltött formanyomtatványt tartalmazó elektronikus adathordozót (floppy, vagy CD), zárt borítékban, ajánlott postai küldeményként kell eljuttatni.

A Közalapítványi Iroda postacíme: 1301 Budapest, Pf. 84. A Közalapítványi Iroda címe: 1037 Budapest, Lajos u. 80. 1. em.

A zárt borítékra rá kell írni, hogy "PÁLYÁZAT" valamint fel kell tüntetni a pályázó szervezet nevét és a "Szövetkezz/2007" pályázati kódot.

Pályázati díj: 5000.- Ft.
Pályázati díjat kizárólag a "B" pályázói kör esetén, a már működő szociális szövetkezetek pályázata esetén szükséges fizetni.

A pályázati díj befizethető postai csekken, vagy átutalással az OFA Magyar Államkincstárnál vezetett számlaszámára. A befizetésre szolgáló csekk a pályázati dossziéval együtt igényelhető az OFA-nál. Az OFA Magyar Államkincstárnál vezetett számlaszáma: 10032000-00280910-00000000

A befizetést igazoló szelvény, vagy az átutalási bizonylat másolatát a beadott pályázati dossziékhoz mellékelni kell. Ellenkező esetben a pályázat nem kerül elbírálásra.

13. A pályázatok beadási határideje:

A támogatási program I. fordulójára 2007. október 1 -től, 2008. február 28-ig folyamatosan lehet pályázni. A vázlatos projekttervek értékelése a beérkezés sorrendjében folyamatosan történik.

A támogatási program II. fordulójára a részletesen kidolgozott pályázatokat 2008. július 18-ig. lehet folyamatosan postára adni.

A beérkező II. forduló pályázatok elbírálása két részletben történik. Első körben a 2008. április 30-ig benyújtott pályázatokról, második alkalommal a 2008. július 18-ig postára adott pályázatokról hoz döntést az OFA Kuratóriuma.

A pályázatok döntés előkészítése körülbelül 60 napot vesz igénybe. A projektek indításának dátumát ennek figyelembevételével szükséges megtervezni.

14. Általános tudnivalók

- A pályázatot az OFA által rendszeresített, a programtípusnak megfelelő pályázati dokumentáció formájában kell benyújtani.
- Határidőn belül érkezett pályázatnak számít az, amelyet a pályázat benyújtási határidejének utolsó napján érkeznek a Közalapítványi Irodába, illetve azon a napon adnak postára. A határidőn túl érkezett pályázat érvénytelen.
- A pályázat benyújtását követően csak az OFA által kezdeményezett, formai hiánypótlásra van mód.
- Az OFA elutasíthatja azokat a pályázatokat, amelyek esetében a pályázati dokumentáció nincs kitöltve, a kötelezően csatolandó mellékletek hiányoznak, illetőleg a pályázati felhívásban rögzített feltételeknek nem felelnek meg.
- Az OFA a pályázatok tartalmát bizalmasan kezeli, tartalmukról felvilágosítást sem kívülállónak, sem a pályázaton résztvevőnek (a pályázat elbírálásában résztvevő személyek kivételével) nem ad.

- A program során a beszerzést vagy a szolgáltatás igénybevételét a Támogatott végzi. A támogatás csak abban az esetben fordítható a kiadások általános forgalmi adójára (továbbiakban áfa), ha a támogatott a támogatásból finanszírozott kiadásainak áfa tartalmát az 1992. évi LXXIV. tv. (Az általános forgalmi adóról) alapján nem helyezi levonásba vagy az áfa visszaigénylésére beadott méltányossági kérelmét az adóhatóság elutasítja. Amennyiben a Támogatott a program megvalósítása során jelentkezik be az áfa hatálya alá és a támogatásból finanszírozott kiadásai kapcsán él áfa levonási jogával, vagy méltányossági visszaigénylést ad be, ezt köteles az OFA-nak bejelenteni és az áfával az OFA felé elszámolni. Az így elszámolt áfa maradványnak számít.
- A közbeszerzésekről szóló 2003. évi CXXIX. törvényben foglalt feltételek fennállása esetén a Támogatott szervezet köteles közbeszerzési eljárást lefolytatni.
- A pályázatok támogatásáról, vagy a támogatási kérelem elutasításáról szóló döntést, a Közalapítványi Iroda előterjesztése alapján az OFA Kuratóriuma jogosult meghozni, az OFA szakértőinek javaslata figyelembevételével az OFA Szervezeti és Működési Szabályzata szerint. A Közalapítványi Iroda a döntés előkészítés időszaka alatt a pályázattal kapcsolatos információkat nem szolgáltat.
- A döntés végleges, jogorvoslatnak helye nincs.
- Az OFA Kuratóriumának döntését - támogatás, elutasítás és érvénytelenség esetén egyaránt - a Közalapítványi Iroda a határozathozataltól számított legkésőbb 10 munkanapon belül írásban - indoklás nélkül - a pályázó tudomására hozza.
- Az OFA Kuratóriumának döntésétől számított 30 napon belül a Közalapítványi Iroda kiküldi a nyertes pályázónak a támogatási szerződés tervezetét. A támogatási szerződésre vonatkozó előírások a pályázati Útmutató mellékletében megtekinthetők.
- A támogatásról szóló döntés a támogatási szerződés tervezetének kiküldésétől számított 90 napig érvényes, amennyiben a támogatási szerződés aláírására a Támogatott hibájából e 90 nap alatt nem kerül sor, úgy a támogatásról szóló döntés érvényét veszti.
- A Támogatási szerződésben rögzítésre kerül, hogy a Támogatott szervezet nevében aláírásra jogosult személy köteles a programmal összefüggő szabálytalanságokat felfedni, az OFA felé jelenteni, megkeresés esetén a kért információkat, dokumentumokat az OFA rendelkezésére bocsátani. Rögzítésre kerül továbbá, hogy e kötelezettség nem teljesítése vagy késedelmes teljesítése esetén az OFA jogosult a szerződésben kikötött szankciókat alkalmazni.
- A pályázati feltételeknek nem megfelelő, vagy elutasított pályázatok egy példányát a pályázó szükség esetén átveheti a Közalapítványi Irodában a döntésről szóló értesítés kézhezvételét követő egy hónapon belül, a továbbiakban a Közalapítványi Iroda ezeket a pályázatokat nem őrzi meg, és nem küldi vissza.
- Az OFA a benyújtott pályázatok tartalmát, az abban szereplő adatokat, a jogszabályi előírásoknak megfelelően bizalmasan kezeli.
- Az OFA a Támogatott szervezetek nevét és címét, a támogatás célját és összegét a médiában, valamint saját honlapján is nyilvánosságra hozza.

15. A pályázatok előkészítésének szakmai támogatása

Az eredményes pályázás elősegítésének érdekében az OFA:

- Az első fordulóra jelentkező pályázók számára lehetővé teszi a projekttervezési és pályázatírói képzésen való részvételt,

- Lehetőséget teremt képzett tanácsadók szakmai tanácsadásának igénybevételére az OFA-ROP hálózat munkatársainak koordinációja segítségével,
- A szociális szövetkezet alakítására támogatást nyert csoportok-, illetve a már működő szociális szövetkezetként működésre támogatást nyert pályázók munkáját a támogatási program teljes időtartama alatt mentorok segítik.

A pályázattal kapcsolatban tájékoztatás kizárólag írásban kérhető az OFA honlapján megtalálható, www.ofa.hu/forumok/Szövetkezz/2007) keresztül, illetve a programvezető e-mail címén: molnar@ofa.hu.

A döntés előkészítés ideje alatt az OFA Közalapítványi Irodája a pályázatokkal kapcsolatban információt nem ad.

Budapest, 2007. szeptember

OFA Kuratóriuma

**AZ ORSZÁGOS FOGLALKOZTATÁSI KÖZALAPÍTVÁNY (OFA)
MEGHÍVÁSOS PÁLYÁZATOT HIRDET
"A szociális szövetkezetek fejlesztésére és bővítésére"**

1. A pályázati program (felhívás) hivatkozási száma és elnevezése:

- Hivatkozási szám: Szövetkezz/2009
- Program elnevezése: "Szociális Szövetkezetek fejlesztése és bővítése"

2. Bevezetés (a program indításának háttere):

A szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény és a szociális szövetkezetekről szóló 141/2006. (IV.29.) Korm. rendelet célja, hogy a társadalom tagjait ösztönözze, váljanak aktív szereplőivé a szociális gazdaságnak, olyan speciális szervezeti forma - szociális szövetkezet-létrehozásával, amely magában hordozza a szociális gazdaság jellemző alapértékeit és olyan igények, szükségletek kielégítésére törekszik, amelyekre a gazdasági szektor más területei nem alkalmasak. Az európai tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a szövetkezetek - szociális szövetkezetek - a foglalkoztatáspolitikai, a regionális, a vidékfejlesztési, az agrár-, a környezetvédelmi politikai keretek között felmerülő problémák megoldásának, illetve a kiegyensúlyozásának egyik eszközét jelenthetik.

Meggyőződésünk, hogy a munkanélküliség kezelésében, a foglalkoztatás elősegítésében - különösen a hátrányokkal rendelkező társadalmi csoportok esetében - a szövetkezés, a szövetkezeti formában való jövedelemtermelés megoldást jelenthet.

Az OFA és a Szociális és Munkaügyi Minisztérium között a szociális szövetkezetek létrehozása és működtetése érdekében öt éves időszakra megállapodás jött létre. Az SZMM

által biztosított forrásból az OFA 2007. évben meghirdetett pályázati programja keretében két fordulós pályázat útján összesen 38 szociális szervezet nyert támogatást, melyből egy visszalépés után 37 szociális szervezet megalakult. A támogatást nyert szervezetek összesen 319 taggal alakultak, melyből 190 fő tartósan munkanélküli. Az alakuló szervezetek a tevékenységei széles skálát mutatnak, igazodva a térségben nyíló lehetőségekhez és a felmerülő igényekhez.

Jelen pályázati felhívás célja az OFA 2007. évi pályázati programja keretében támogatást nyert szociális szervezetek megerősítése és fejlesztése.

3. A támogatási program pénzügyi forrása, a felosztható összeg

Jelen pályázati program keretében 169 millió forint áll rendelkezésre. A támogatás a Szociális és Munkaügyi Minisztériumtól, a Munkaerőpiaci Alapból származik.

A pályázaton elnyert támogatás formája minden esetben vissza nem térítendő támogatás.

4. A program célkitűzései:

A támogatási program elsődleges célkitűzése, hogy az OFA 2007. évi támogatási programja keretében megalakult szociális szervezetek továbbfejleszthessék tevékenységüket, piaci helyzetüket stabilizálhassák, illetve új piacokra terjesszék ki működési területüket és újabb munkahelyeket teremtsenek tartósan munkanélküli emberek számára.

A szociális szervezetek továbbfejlesztése a következő másodlagos célok megvalósítását célozza:

- A foglalkoztatás elősegítése (elsősorban a szociálisan hátrányos helyzetű emberek munkához jutásának ösztönzése),
- A helyi szintű közösség-szervezés ösztönzése,
- A szociális kohézió erősítése,
- Az egyének aktív állampolgárrá válásának elősegítése

5. A program célcsoportja:

1. A Szociális Szövetkezet meglévő tagjai és munkavállalói,

A szociális szövetkezet tagjainak cseréjére az előző pályázati időszak előírásai szerint van lehetőség.

2. A Szociális Szövetkezethez újonnan felvételre kerülő, korábban legalább három hónapja regisztrált álláskereső emberek (tagok és nem tagok)

A szociális szövetkezethez újonnan felvételre kerülő emberek közül támogatásban csak a legalább 3 hónapja regisztrált munkanélküli (álláskereső) emberek részesülhetnek. A

regisztrált munkanélküli időszakba jelen pályázat keretében beszámítható a közmunkában eltöltött idő is.

6. A pályázók köre (projektet megvalósító szervezetek):

Az OFA Szövetkezz/2007 pályázati felhívása keretében támogatást nyert és megalakult szociális szövetkezetek.

Nem nyújtható támogatás annak a pályázónak:

- amely/aki csődeljárás vagy felszámolási eljárás alatt áll, üzletmenetét bíróság által kirendelt biztos irányítja, a tevékenységét felfüggesztették, vagy a hazai törvényekben és jogszabályokban meghatározott más, hasonló eljárás miatt ilyen vagy hasonló helyzetben van,
- amelyet/akit a tisztességes üzleti magatartási szabályok megsértéséért jogerősen elmarasztaltak,
- amelynek/akinek adótartozása (állami és önkormányzati) vagy adók módjára behajtható köztartozása van, ideértve a társadalombiztosítási járulékokat is (a szerződéskötés feltétele az illetékes hatóságok igazolásának benyújtása),
- aki a pályázati dokumentáció, vagy a támogatási szerződés feltételeként előírt adatszolgáltatás során valótlan információkat közölt,
- aki kísérletet tett/tesz bizalmas információk megszerzésére vagy az értékelés befolyásolására a jelen vagy korábbi pályázati felhívások keretében benyújtott pályázatok elbírálása során,
- amely/aki valamely OFA pályázati program megvalósítására megkötött támogatási szerződésének nem szerződésszerű teljesítése miatt az OFA elállt a támogatási szerződéstől és a támogatott a visszafizetési kötelezettségének nem tett eleget és az OFA a követelését jelen pályázati program beadási határidejének lejártáig nem tudja behajtani,
- amely/aki nem felel meg az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény 15. §-ban előírt rendezett munkaügyi kapcsolatok törvényben meghatározott követelményeinek.
- amely/aki a közpénzekből nyújtott támogatások átláthatóságáról szóló törvény (2007. évi CLXXXI. tv.) alapján nem részesülhet támogatásban.

7. A pályázónak a támogatás elnyerése esetén vállalnia kell, hogy:

- Az előző, támogatást nyert pályázatában vállalt tagok és alkalmazottak létszámát fenntartja,
- A szociális szövetkezet további működtetése során is figyelembe veszi és alkalmazza az alábbi szociális szövetkezetekre vonatkozó jogszabályok rendelkezéseit:
- 2006. évi X. törvény a szövetkezetekről,
- 141/2006. (VI.29.) Korm. rendelet a szociális szövetkezetekről,
- 124/2006. (V.19.) Korm. rendelet a szövetkezet által létrehozott közösségi alapból nyújtott támogatásokra vonatkozó részletes szabályokról,

Amennyiben szociális szövetkezete működési területére vonatkozik:

- 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és a szociális ellátásról,

- 1997. évi XXXI. Törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.
- A célcsoportba tartozók számára a helyi igényekhez és a fizetési kereslethez igazodó és személyre szabott munkalehetőséget teremt;
- Munkáltatóként megfelel a rendezett munkaügyi kapcsolatok követelményének,
- A célcsoportba tartozó munkanélküli emberek alkalmazásakor minden esetben lehetővé teszi, hogy az alkalmazott a szociális szövetkezet tagjává váljon és ezáltal részesüljön a szövetkezet által alapszabályban rögzített szociális, kulturális és oktatási szolgáltatásokból.
- A szociális szövetkezet működésében a szövetkezet valamennyi tagja személyesen közreműködik.
- A szociális szövetkezet pályázat benyújtásakor meglévő tagjainak, illetve tagságon kívüli munkavállalóinak személyes közreműködése:
 - a nem munkanélküliek közül kikerülő tagjainak személyes közreműködése történhet: munkaviszonyban, alkalmi munkavállalói könyvvel, megbízási-, vállalkozói jogviszonyban, illetve - ha a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény lehetővé teszi - aszerinti önkéntes jogviszonyban.
 - a munkanélküli célcsoportból kikerülő emberek (akár tagként, akár tagságot nem vállaló munkatársként tevékenykednek a szociális szövetkezetben) foglalkoztatása történhet: munkaviszonyban, alkalmi munkavállalói könyvvel, vagy megbízási jogviszonyban.
- A szociális szövetkezetbe újonnan felvett, legalább 3 hónapja munkanélküli emberek alkalmazása kizárólag munkaviszonyban történhet.
- A pályázati dokumentáció részét képező útmutatóban közzétett ajánlásokat figyelembe veszi a pályázati dokumentáció elkészítésénél és a tevékenysége végzése során.
- Vállalja, hogy a pályázat megvalósításával, a támogatás felhasználásával kapcsolatos pénzforgalmat elkülönített alszámlán vezeti és könyveli, hogy biztosítsa a program megvalósításával összefüggő valamennyi pénzáramlás egyértelmű azonosítását,
- A projekt tapasztalatairól, eredményeiről az OFA Közalapítványi Irodáját folyamatosan, majd a projekt végén záró tanulmányban tájékoztatja. A projekt megvalósítása alatt az OFA Közalapítványi Iroda munkatársaival együttműködik.
- Vállalja, hogy a támogatási program teljes időszaka alatt és a program lezárását követő egy évig szociális szövetkezetként működik, más szervezeti formává nem alakul át.

8. A projektek megvalósításának időtartama:

A projekt megvalósításának időtartama 12 hónap.

Legkorábbi kezdő időpont: Az előző támogatási időszak szerződés szerinti záró elszámolási időpontját követő nap, illetve a pozitív döntésről szóló Kuratóriumi döntést követő nap.

A projektnek legkésőbb 2011. szeptember 30-ig be kell fejeződnie.

9. Támogatható és nem támogatható tevékenységek köre:

9.1 Támogatható tevékenységek:

A pályázat keretében az alábbi tevékenységek indokolt, reálisan megtervezett és közvetlenül a megvalósításhoz kapcsolódó költségek 50%-ához igényelhető támogatás:

- A szociális szervezet meglévő munkatársainak bérei, megbízási díjai, alkalmi munkavállalói díjai és közterhei, valamint vállalkozói díjai,
- Az előző programidőszak alatt aktívan nem végzett tevékenységek beindításával összefüggő beruházások, illetve új munkahelyek létrehozásával összefüggő beruházások
- Működési költségek,
- Marketing tevékenység költségei (piacfelmérés, üzleti tanácsadás, reklám),
- A szervezet tagjai és munkavállalói közötti közösségfejlesztő tevékenység,
- Képzések, továbbképzések

Létszámbővítés esetén, a célcsoportból bevont új munkavállalók béreinek és közterheinek 100%-a igényelhető támogatásként.

A szociális szervezet 12 hónapos működtetésére igényelt támogatás szervezetenként nem haladhatja meg a 10 millió Ft-ot.

A felsorolt tevékenységek költségei közül kizárólag azok elszámolhatóak, amelyek a pályázati projekt megvalósítása során:

- megfelelnek a felelős pénzügyi gazdálkodás alapelveinek, különös tekintettel az értékarányosság és a költséghatékonyság szempontjaira, továbbá megjelennek a támogatási szerződésben,
- a projekt megvalósítása során ténylegesen felmerült költségek, amelyek azonosíthatóak, ellenőrizhetőek, a megfelelő bizonylatok eredeti példányaival alátámasztottak és a pályázó könyveiben/analitikájában rögzítésre kerülnek,
- a projekt végrehajtásához elengedhetetlenül szükségesek (a költségek nem merülnének fel, ha az adott projekt tevékenység nem valósul meg).

10. Az ÁFA elszámolás szabályai:

Amennyiben a pályázó általános forgalmi adó levonására nem jogosult, akkor a támogatás számításának alapja a projekt ÁFÁ-val növelt, bruttó összköltsége, tehát a projekt költségvetését bruttó módon kell megterveznie.

Amennyiben a pályázó adóalany, vagy a pályázat benyújtásakor még nem adóalany, de a projekt időtartama alatt azzá válik és az általános forgalmi adó levonására jogosult lesz, akkor a támogatás alapja a projekt levonható ÁFA nélkül számított nettó költsége.

EVA szerint adózó pályázó esetén, a támogatás számításának alapja a projekt ÁFÁ-val csökkentett, nettó összköltsége, tehát a projektet nettó módon kell megterveznie.

A program során a szolgáltatás igénybe vételét a Támogatott végzi. A támogatás csak abban az esetben fordítható a kiadások általános forgalmi adójára (továbbiakban ÁFA), ha a támogatott a támogatásból finanszírozott kiadásainak ÁFA tartalmát az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. tv. alapján nem helyezi levonásba, vagy az ÁFA visszaigénylésére beadott méltányossági kérelmét az adóhatóság elutasítja. Amennyiben a Támogatott a program megvalósítása során jelentkezik be az ÁFA hatálya alá és a támogatásból finanszírozott kiadásai kapcsán él az ÁFA levonás jogával, vagy

méltányosságból visszaigénylést ad be, ezt köteles az OFA-nak bejelenteni és az ÁFA-val az OFA felé elszámolni. Az így elszámolt ÁFA maradványnak számít.

11. A támogatás formája, mértéke, saját forrás ill. egyéb forrás (önerő) biztosítása:

Az OFA a program teljes megvalósításához, kizárólag a más forrásból nem finanszírozott költségek 50-, illetve 100%-ához nyújt támogatást (a 9.1. pontban részletezett feltételek alapján). Az OFA által nyújtott támogatás kiegészíthető önrésszel, a munkaügyi központtól, önkormányzatoktól, illetve más pályázat útján szerzett támogatással (más források). A más forrásból, árbevételből származó támogatások igazolását - nyilatkozatokat - a pályázathoz mellékelni kell. Amennyiben a pályázó a program megvalósításához önerőt készpénzben ajánl fel, úgy azt a szerződéskötés idejére biztosítani kell.

12. A támogatás folyósítása:

Az OFA támogatás esetén kifizetéseket a Támogatott felé kizárólag a projektmegvalósítás időtartama alatt (a projektmegvalósítás kezdő és záró időpontja között) felmerülő költségek vonatkozásában teljesít.

A támogatás folyósítása az alábbi formában történhet:

- támogatási előlegként (amelynek összege az OFA által megítélt teljes támogatás max. 25%-a, melyről a projekt befejeződésének utolsó szakaszában kell elszámolni);
- utólagos formában, a Támogatott által kifizetett számlák és egyéb kifizetési dokumentumok benyújtását és elfogadását követően, közvetlenül a Támogatottak bankszámlájára.

A Támogatott köteles a pályázat megvalósításával kapcsolatos pénzforgalmat elkülönített alszámlán vezetni és könyvelni, hogy ezzel biztosítsa a projekt megvalósításával összefüggő valamennyi pénzáramlás egyértelmű beazonosítását.

Nyertes pályázat esetén a szerződéskötést követően a megítélt támogatás első részletét az OFA kizárólag abban az esetben utalja át a támogatottnak, amennyiben a pályázó az előző időszakban elnyert támogatással mind szakmai, mind pénzügyi szempontból elszámolt és azt az OFA elfogadta.

13. A támogatás felhasználásának ellenőrzése:

A támogatási szerződésben a Támogatott köteles hozzájárulni ahhoz, hogy a szerződésben vállalt kötelezettségének teljesítését - a szerződés fennállása alatt, vagy azt követően - az OFA által meghatalmazott személyek ellenőrizzék, kötelezettséget vállal továbbá arra, hogy a támogatás felhasználásának ellenőrzését minden olyan szervezet, hatóság, egyéb személy részére lehetővé teszi, amelyeket jogszabály erre felhatalmaz, illetve kötelez. (Ilyen szervek

különösen az Állami Számvevőszék és a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal ellenőrzési szervezetei.)

14. A támogatott szervezetek biztosítéknyújtási kötelezettsége:

14.1. Minden támogatott szervezet részére előírt kötelező biztosíték

Azonnali beszedési megbízásra felhatalmazó nyilatkozat a támogatott valamennyi bankszámlájára, legalább a program elszámolását követő 3 hónapig tartó időtartamra. Az azonnali beszedési megbízás alkalmazása érdekében a Támogatott köteles a számlavezető hitelintézet(i) által visszaigazolt felhatalmazó levele(ket) a támogatási szerződés megkötését megelőzően az OFA számára átadni, és bármelyik bankszámlája megszüntetéséről vagy új bankszámla megnyitásáról az OFÁ-t 8 napon belül írásban tájékoztatni, és az új bankszámlára vonatkozó, a számlavezető hitelintézet által visszaigazolt felhatalmazó levelet az OFA számára átadni.

14.2. Választható biztosítékok köre (500.000,-Ft felett megítélt támogatás esetén minden támogatott szervezetnek az alább felsoroltakból egyet kötelezően választania kell)

- jelzálog olyan per-, teher-, és igénymentes ingatlanra, melynek hivatalos értékbecslő által megállapított forgalmi értéke legalább a támogatás összegét eléri, vagy
- közjegyző előtt tett tartozáselismerő nyilatkozat, vagy
- bankgarancia, vagy
- garanciaszervezet által vállalt kezesség, vagy
- óvadék.

A Támogatott köteles ezen pontban feltüntetett biztosítékok közül legalább egyet felajánlani, oly módon, hogy a választott biztosíték a teljes támogatási összeget fedezze. A Támogatottnak ezen biztosítékokat a program végső elszámolásának elfogadásáig kell fenntartani.

A támogatottnak a 15. pontban előírt biztosítékot nem kell nyújtani abban az esetben, ha az elnyert támogatás kifizetését a projekt megvalósítását követően egy összegben kérelmezi.

Közjegyző előtt tett tartozást elismerő nyilatkozat választása esetén kötelezettséget vállal arra, hogy a személygépkocsi és/vagy haszongépjármű beszerzés támogatása esetén a beszerzéstől a program befejezési határidejét követő 12 hónapig terjedő időtartamra a gépjárműre ingójelzálogjogot biztosít az OFA részre. Az OFA támogatásból beszerzett gépjárműre a kötelező gépjármű felelősségbiztosításon túl Támogatott CASCO biztosítást is köteles kötni, melyben a támogatott köteles az OFA-t kedvezményezettként megjelölni, és azt legalább a program végső elszámolásának elfogadásáig fenntartani.

15. Általános tudnivalók

- a) A pályázatot kizárólag az OFA által rendszeresített, a programtípusnak megfelelő pályázati dokumentáció formájában lehet benyújtani.
- b) Határidőn belül érkezett pályázatnak számít az, amelyet a pályázat benyújtási határidejének utolsó napján érkeznek a Közalapítványi Irodába, illetve azon a napon adnak postára. A határidőn túl érkezett pályázat érvénytelen.
- c) Az OFA elutasíthatja a pályázatot, ha a pályázati dokumentáció nincs kitöltve, a kötelezően csatolandó mellékletek hiányoznak, illetőleg a pályázati felhívásban rögzített feltételeknek nem felel meg.
- d) A pályázat benyújtását követően kizárólag az OFA által kezdeményezett, formai hiánypótlásra van lehetőség.
- e) Az OFA a pályázatok tartalmát, az abban szereplő adatokat a jogszabályi előírásoknak megfelelően bizalmasan kezeli.
- f) A pályázatok támogatásáról, vagy a támogatási kérelem elutasításáról szóló döntést, a Közalapítványi Iroda előterjesztése alapján az OFA Kuratóriuma jogosult meghozni, az OFA szakértői véleményének figyelembevételével az OFA Szervezeti és Működési Szabályzata szerint. A Közalapítványi Iroda a döntés előkészítés időszaka alatt a pályázattal kapcsolatos információt nem szolgáltat.
- g) A pályázati feltételeknek nem megfelelő, vagy elutasított pályázatok többlet példányát a pályázó szükség esetén átveheti a Közalapítványi Irodában a döntésről szóló értesítés kézhezvételét követő 30 napon belül, a továbbiakban a Közalapítványi Iroda ezeket a pályázatokat nem őrzi meg, és nem küldi vissza; azok megsemmisítésre kerülnek.
- h) Az OFA Kuratóriumának döntését - támogatás, elutasítás és érvénytelenség esetén egyaránt - a Közalapítványi Iroda a határozathozataltól számított legkésőbb 10 munkanapon belül írásban - indoklás nélkül - a pályázó tudomására hozza.
- i) A döntés végleges, jogorvoslatnak helye nincs.
- j) Az OFA Kuratóriumának döntésétől számított 30 napon belül a Közalapítványi Iroda kiküldi a nyertes pályázónak a támogatási szerződést.
- k) A támogatásról szóló döntés a támogatási szerződés tervezetének kiküldésétől számított 90 napig érvényes, amennyiben a támogatási szerződés aláírására a Támogatott hibájából e 90 nap alatt nem kerül sor, úgy a támogatásról szóló döntés érvényét veszti.
- l) Amennyiben a Támogatott vonatkozásában a rendezett munkaügyi kapcsolatokra vonatkozó rendelkezés értelmezhető - támogató döntés esetén - a Támogatási Szerződés megkötésének feltétele, hogy a támogatott megfeleljen a rendezett munkaügyi kapcsolatok Áht. 15. §-ában foglalt feltételeinek.
- m) A közbeszerzésekről szóló 2003. évi CXXIX. törvényben foglalt feltételek fennállása esetén a Támogatott szervezet köteles közbeszerzési eljárást lefolytatni.
- n) Az OFA a támogatott szervezetek nevét és címét, a támogatás célját és összegét a médiában, valamint internetes honlapján is közzéteszi. Az OFA a jogszabályi előírásoknak

megfelelően közzéteszi a 2007. évi CLXXXI. törvény 5. §-ában foglalt adatokat is.

o) A Támogatási Szerződésben rögzítésre kerül, hogy a Támogatott szervezet nevében aláírásra jogosult személy köteles a programmal összefüggő szabálytalanságokat felfedni, az OFA felé jelenteni, megkeresés esetén a kért információkat, dokumentumokat az OFA rendelkezésére bocsátani. Rögzítésre kerül továbbá, hogy e kötelezettség nem teljesítése vagy késedelmes teljesítése esetén az OFA jogosult a szerződésben kikötött szankciókat alkalmazni.

p) A nyertes pályázó köteles a programban résztvevő személyektől az adataik kezelésére vonatkozó jóváhagyást - beleértve az OFA által történő adatkezelést is - beszerezni. Az OFA kötelezi magát arra, hogy a Támogatott által közölt - a programban résztvevő személyekre vonatkozó - adatokat bizalmasan kezeli, azokat kizárólag a szerződés teljesítésének ellenőrzése érdekében használja.

q) A nyertes pályázónak vállalnia kell, hogy az OFA által - a szerződés fennállása alatt vagy azt követően - megbízott kutatók számára a programmal kapcsolatos és kért adatokat a kutatók rendelkezésére bocsátja. Amennyiben az adatok személyes jellegűek és törvényi védelem alatt állnak, úgy a Támogatott köteles az adatok rendelkezésre bocsátásához szükséges hozzájárulások beszerzése iránt a szükséges intézkedéseket megtenni.

r) A pályázó szervezet a pályázati dokumentáció részét képező ÚTMUTATÓ-ban közzétett ajánlásokat figyelembe veszi a pályázati dokumentáció kitöltésekor és támogatás esetén a projekt megvalósítása során.

s) Az OFA monitorai folyamatosan figyelemmel kísérik a támogatott programok megvalósítását. Szükség esetén - a program sikertelenségének elkerülése érdekében - segítséget adnak, illetve ajánlanak vagy közvetítenek a támogatottnak. A program megvalósítását és pénzügyi vonatkozásait az OFA programvezetője, pénzügyi munkatársa, valamint az OFA ellenőrei ellenőrzik.

t) A pályázatban meghatározott feltételektől és előírásoktól kizárólag az OFA előzetes jóváhagyásával lehet eltérni.

u) A támogatottnak a projekt teljes időtartama alatt aktívan használt e-mail címmel kell rendelkeznie.

v) A pályázó a pályázat benyújtásával egyidejűleg nyilatkozni köteles:

- a pályázatban foglalt adatok, információk és dokumentumok teljeskörűségéről, valódiságáról és hitelességéről; valamint, hogy az adott tárgyban pályázatot korábban, illetve egyidejűleg mikor és hol nyújtott be,
- annak tudomásulvételéről, hogy lejárt esedékességű, meg nem fizetett köztartozás esetén a pályázót a köztartozás megfizetéséig a támogatás nem illeti meg, az esedékes támogatások folyósítása felfüggesztésre kerül,
- ahhoz történő hozzájárulásáról, hogy a köztartozások figyelemmel kísérése céljából a pályázó adószámát vagy adóazonosító jelét az OFA felhasználja a lejárt köztartozások teljesítése, illetőleg az adósság bekövetkezése tényének és összegének megismeréséhez,

- annak tudomásul vételéről, hogy a támogatás kedvezményezettjének megnevezése, a támogatás tárgya, a támogatás összege, a támogatott program megvalósítási helye a jogszabályi előírásoknak megfelelően nyilvánosságra hozhatók,
- a pályázati felhívásban előírt biztosítékok támogatás esetén történő rendelkezésre bocsátásáról,
- arról, hogy az államháztartás alrendszereiből folyósított támogatásból eredő lejárt és ki nem egyenlített tartozása nincs,
- arról, hogy a pályázat szabályszerűségének és a támogatás rendeltetésszerű felhasználásának az OFA és a jogszabályban meghatározott szervek által történő ellenőrzéséhez hozzájárul,
- arról, hogy a pályázat elbírálásáig, illetve a támogatási szerződés lejártáig bejelenti, ha ellene csőd-, végelszámolási vagy felszámolási eljárás indult; illetve lejárt esedékességű, meg nem fizetett köztartozása keletkezett,
- arról, hogy megfelel a rendezett munkaügyi kapcsolatok Áht. 15. §-ban megfogalmazott követelményeinek, valamint az Áht. 15. § (11) bekezdés szerint vizsgálendő jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet adatait rendelkezésre bocsátja.

16. A pályázat beadásának rendje:

A pályázatok benyújtási határideje (postabélyegző dátuma):

Azon szociális szervezetek, amelyek cégbírósági bejegyzése 2008. december 31-ig megtörtént a pályázat benyújtási határideje: **2009. augusztus 31.**

A 2008. december 31-ét követően megalakult szociális szervezetek pályázatának benyújtási határideje **2010. február 28.**

A határidő után benyújtott pályázatok elbírálás nélkül elutasításra kerülnek.

A pályázatok döntés előkészítése körülbelül 60 napot vesz igénybe. A projektek indításának dátumát ennek figyelembevételével szükséges megtervezni.

Postacím:

(2 kg alatti küldemény esetében)

Országos Foglalkoztatási Közalapítvány

1301 Budapest, Pf.: 84

(2 kg feletti küldemény -csomag- esetében)

Országos Foglalkoztatási Közalapítvány

1037 Budapest, Lajos u. 80.

A pályázatot 5 példányban kell elkészíteni. Ezek közül egy példányt véleményezésre a projekt megvalósítása szerint illetékes munkaügyi kirendeltségnek kell benyújtani. A munkaügyi kirendeltség átvételi igazolását az OFA-hoz benyújtott pályázatokhoz mellékelni kell. Az OFA-hoz négy lefűzött pályázatot (ebből egy eredeti példány) valamint 1 db. a kitöltött formanyomtatványt tartalmazó elektronikus adathordozót (floppy, vagy CD), zárt borítékban/dobozban, ajánlott postai küldeményként kell eljuttatni.

A pályázatokat tartalmazó lezárt borítékon/dobozon fel kell tüntetni, hogy "PÁLYÁZAT", a pályázó szervezet nevét, valamint a "Szövetkezz/2009" pályázati kódot. Kérjük, hogy az eredeti és a másolati példányokat egy borítékba/dobozba csomagolja!

A Pályázati dokumentáció

A pályázatokat a "Szövetkezz/2009" pályázati adatlap kitöltésével és a hozzá tartozó mellékletek csatolásával lehet benyújtani. A pályázónak szigorúan tartania kell magát a pályázati dokumentáció formátumához, ajánlásaihoz és utasításaihoz.

A pályázati dokumentáció (felhívás, adatlap, útmutató) regisztráció után letölthető az OFA Internet honlapjáról (www.ofa.hu).

A pályázatok benyújtásával kapcsolatos tudnivalók

A pályázati díj 5.000 Ft, azaz ötezer forint. A pályázati díj kiegyenlíthető az OFA Magyar Államkincstár Budapesti Igazgatóságánál vezetett 10032000-00280910-00000000 számlára történő átutalással, vagy postai befizetéssel is. Kérjük mindkét esetben a megjegyzés rovatban tüntesse fel a pályázati kódot és azt, hogy pályázati díj. A befizetést igazoló szelvényt vagy az átutalást igazoló bankszámlakivonat másolatát (átutalási megbízás másolata nem elegendő!) a beadott pályázati dokumentációhoz mellékelni kell.

A pályázati dokumentációt gondosan és a lehető legpontosabban kell kitölteni, hogy az értékelés minél gördülékenyebb legyen. A pályázatban meg kell adni minden fontos információt, különös tekintettel arra, hogy a pályázó hogyan kívánja megvalósítani a projekt célkitűzéseit, hogy milyen előnyökkel jár majd a projekt megvalósulása, valamint hogy milyen módon illeszkedik a projektterv a program célkitűzéseibe.

Kézzel írott pályázatokat nem áll módunkban figyelembe venni!

A projektjavaslatot A4-es papírra szövegszerkesztővel, Times New Roman 12-es betűtípussal, maximum 1-es sortávolsággal írja. Az eredeti és a másolati példányokat is FÜZVE vagy KÖTVE oldalszámozással, tartalomjegyzékkel ellátva kell beadni. Közvetlen a borító mögé csatolni kell a kitöltött és a szervezet képviselője által aláírt Ellenőrző Listát. A nem összefűzött ill. nem bekötött pályázatok nem fogadhatók el.

Az eredeti példányt a borító lapján nagy "E" betűvel jelezze.

17. Az elbírálás:

A benyújtott pályázat a beérkezés után regisztrálásra kerül. A regisztrált pályázat ezután formai szűrésen esik át. Ha a Pályázati dokumentáció megfelelően ki van töltve és a pályázati anyaghoz a kötelező mellékleteket a pályázó csatolta, a pályázatot külső szakértő és monitor, valamint az illetékes munkaügyi kirendeltség értékeli. A szakértői értékelések segítségével - a pályázók munkaügyi kapcsolatrendszerének rendezettségét is figyelembe véve - a Kuratórium dönt a támogatások odaítéléséről. A döntés végleges, jogorvoslatnak helye nincs.

A pályázatok elbírálásánál előnyt élvez az a szociális szövetkezet:

- Amely megvalósulásával minél több célcsoportba tartozó munkanélküli ember számára teremt munkalehetőséget,
- Amely a benyújtott időszakai gazdaságossági számításai, valamint üzleti terve alapján a 12 hónap támogatás után, várhatóan képes saját bevételeiből fenntartani szervezetét,
- Az a pályázó, amely a támogatáson kívül egyéb alternatív stratégiákat is kidolgozott a szövetkezet fenntarthatóságának biztosítása érdekében,
- Amely pályázatához együttműködési nyilatkozatot, vagy alvállalkozói szerződést csatol a helyi önkormányzattól, munkaügyi központtól, valamely helyi érdekkeltséggel rendelkező civil szervezettől, vagy vállalkozástól.

18. A Támogatási Szerződéssel kapcsolatos általános tudnivalók:

Kedvező támogatási döntés esetén az OFA a szociális szövetkezettel támogatási szerződést köt, amelyben rögzítésre kerülnek a szakmai teljesítés kritériumai és a támogatási összeg felosztása, valamint a kifizetési és elszámolási időpontok ütemezése. A támogatási szerződés:

1. Érvényes polgári jogi kötelem a Támogatási Szerződés mindkét fél általi aláírásával jön létre.
2. Támogatási Szerződés a Közalapítvány (OFA) és a nyertes pályázó (Támogatott) - mint Felek - között köthető.
3. A Támogatási Szerződés megkötése, és a szerződés módosítása kizárólag írásban érvényes.
4. A Támogatási Szerződés aláírására - a megkötésekor és módosításakor egyaránt-, kizárólag a Felek képviselőjét ellátó személy vagy annak (a szerződés és/vagy módosítás aláírására) közokiratba foglalt meghatalmazással rendelkező meghatalmazottja jogosult.
5. A Támogatási Szerződésben a Felek a pályázati felhívásnak és a Kuratórium döntésének (támogatott program) megfelelően rögzítik jogaikat és kötelezettségeiket.
6. Az OFA a Támogatási Szerződésben kikötött azonnali hatályú elállási jogánál fogva jogosult az elállás jogintézményének alkalmazására, amennyiben a Támogatott a Támogatási Szerződésben vállalt kötelezettségeit nem teljesíti (lásd a 16. pontban részletezettek szerint).
7. Az OFA által kért biztosítékok kiállításának, illetve elkészítésének költsége minden esetben a Támogatottat terheli.

19. Nem szerződésszerű teljesítés esetei és jogkövetkezményei (a támogatás megvonása):

Amennyiben a Támogatott a Támogatási szerződésben vállalt kötelezettségeit részben, vagy egészében megszegi, így különösen, ha:

- a pályázatban leírt tevékenységeket egyáltalán nem vagy nem az elfogadott időrendben, illetve csak részben hajtja végre,
- a támogatást jogszabályellenesen, céllellenesen, nem szerződésszerűen vagy nem a támogatási Szerződésben meghatározott projektekre használja fel,
- hitelt érdemlően bebizonyosodik, hogy a Támogatott a pályázatában, a pályázati dokumentációban, illetve a projekt megvalósítása során a pályázat, a projekt szakmai,

pénzügyi tartalmát érdemben befolyásoló valótlan, hamis adatot közölt vagy bármelyik nyilatkozata valótlanak bizonyul,

- ha a Támogatott az őt érintő körülményekben bekövetkező változások miatt már nem felel meg a pályázati feltételeknek,
- ha a Támogatott neki felróható okból a Támogatási Szerződésben rögzített projekt kezdő időpontjától számított 3 hónapon belül a projekt megvalósítását nem kezdi meg és késedelmét ez alatt az idő alatt írásban nem menti ki,
- a projekt megvalósítása bármely oknál fogva megghiúsul vagy a megvalósítása tartós akadályba ütközik, függetlenül attól, hogy ennek okát előidéző körülmény a Támogatottnak felróható okból következik e be,
- a jelen Szerződésben vagy jogszabályban előírt bejelentési, illetve. nyilatkozattételi kötelezettségének nem, illetve nem határidőben tesz eleget,
- határidőben nem nyújtja be a szakmai és a pénzügyi beszámolókat és azt az erre vonatkozó felszólítás kézhezvételétől számított 15 napon belül sem teljesíti illetve a beszámolót nem a megfelelő formában, vagy nem a megfelelő információkkal és mellékletekkel nyújtja be,
- a Támogatott az ellenőrzésre jogosult szervek/személyek munkáját akadályozza, vagy az ellenőrzést megtagadja, és az ellenőrzést az erre irányuló írásbeli felszólításban megjelölt határidőig sem teszi lehetővé,
- a beszámolók vagy az azokban foglalt adatok ellenőrzése a pályázatban, illetve jelen Szerződésben vállaltaktól eltérő adatokat, tényeket állapít meg,
- jelen Szerződésen kívüli, valamely pályázati program megvalósítására az OFA-val megkötött Támogatási Szerződésétől az OFA szerződésszegés miatt elállt,
- a Támogatott ellen felszámolási eljárás, csődeljárás, végelszámolás vagy olyan mértékű végrehajtási eljárás indul, amely a Támogatott Támogatási Szerződésben vállalt kötelezettségeinek teljesítését veszélyezteti,
- a Támogatási Szerződéssel érintett program kapcsán tett bármely - akár a pályázat benyújtásával egyidejűleg, akár később tett - nyilatkozatát visszavonja,
- a Támogatási programot érintően büntetőeljárás indul,
- amennyiben az OFA tudomást szerez arról, hogy a Támogatottnak lejárt esedékességű, meg nem fizetett köztartozása van,

az OFA jogosult a támogatás folyósításának felfüggesztésére, illetve e szerződéstől való egyoldalú és azonnali hatályú elállásra. A részteljesítés elfogadásáról az OFA Kuratóriuma dönt. Az OFA a kuratórium döntésének meghozataláig jogosult a támogatás folyósítását felfüggeszteni. Elállás esetén az OFA által folyósított támogatást valamint ennek a mindenkori jegybanki alapkamat kétszeresével megegyező, de legalább 20%-os mértékű kamatát a Támogatott az elállási nyilatkozat kézhezvételétől számított 8 munkanapon belül köteles visszafizetni az OFA a Magyar Államkincstár Budapesti Igazgatóságánál vezetett 10032000-00280910-00000000 számú számlájára. A kamatszámítás kezdő időpontja a támogatás első részlete kifizetésének napja, utolsó napja pedig a visszafizetést megelőző nap. A fizetési határidő eredménytelen eltelte esetén az OFA érvényesíti a jelen Szerződésben kikötött biztosítékokat. A visszafizetés késedelme esetén a Támogatott - a késedelemben esés napjától számított - a Ptk.-ban meghatározott mértékű késedelmi kamatot is köteles megfizetni.

20. A csekély összegű (ún. de minimis) támogatások alkalmazására vonatkozó szabályok Jelen pályázati felhívás alapján a vállalkozás részére nyújtott támogatás csekély összegű támogatásnak minősül, amelyet kizárólag az Európai Közösséget létrehozó Szerződés 87. és 88. cikkének a de minimis támogatásokra való alkalmazásáról szóló 2006. december 15.-i 1998/2006/EK bizottsági rendelet (HL L sorozat 379/5/2006. 12. 28.) (a továbbiakban: 1998/2006/EK rendelet) szabályai alapján lehet nyújtani. Az 1998/2006/EK bizottsági rendelet alapján de minimis támogatás nyújtható valamennyi ágazat vállalkozásai számára az alábbi kivételekkel:

a) halászati és akvakultúra ágazat (ahogyan azt a 104/2000/EK rendelet HL L 83/35. 2000. 4. 4. meghatározza) vállalkozásai;

b) az EK Szerződés I. mellékletében felsorolt mezőgazdasági termékek elsődleges termeléséhez kapcsolódó tevékenységet végző vállalkozások;

c) az EK Szerződés I. mellékletében felsorolt mezőgazdasági termékek feldolgozásával vagy marketingjével kapcsolatos tevékenységet végző vállalkozások, amennyiben:

1. a támogatás összege a piacon beszerzett vagy forgalmazott ilyen termékek ára vagy mennyisége alapján kerül rögzítésre, vagy

2. az elsődleges termelőknek való teljes vagy részleges továbbításától függ;

d) exporttal kapcsolatos tevékenységek támogatása, nevezetesen az exportált mennyiséggel, az értékesítési hálózat kialakításával és működtetésével, illetve az exporttevékenységgel összefüggésben felmerülő egyéb folyó kiadásokkal közvetlenül kapcsolatos támogatások;

e) az import árak helyett hazai áru használatától függő támogatás;

f) a széntermeléshez kapcsolódó iparág (szén: az Egyesült Nemzetek Európai Gazdasági Bizottsága által a szén tekintetében megállapított nemzetközi kodifikációs rendszer értelmében kiváló minőségű, közepes minőségű és gyenge minőségű A és B csoportba sorolt szén) vállalkozásai;

g) szállítóeszköz megvásárlása a közúti szállítási ágazatban tevékenykedő vállalkozások esetében;

h) nehéz helyzetben lévő vállalkozások részére.

Egy vállalkozásnak bármely forrásból csekély összegű támogatási jogcímen odaítélt támogatás támogatástartalma - három pénzügyi év vonatkozásában - nem haladhatja meg a 200 000, a közúti szállítási ágazat esetében a 100 000 eurónak megfelelő forintösszeget.

Minden egyes új csekély összegű (de minimis) támogatás odaítélésekor az adott pénzügyi évben, valamint az előző két pénzügyi év alatt odaítélt de minimis támogatás teljes összegét kell figyelembe venni. A de minimis (csekély összegű) támogatás ugyanazon elszámolható költségek vonatkozásában nem halmozható állami támogatással, amennyiben az így halmozott összeg meghaladná a támogatási intenzitás csoportmentességi rendeletekben vagy az Európai Bizottság jóváhagyó határozatában meghatározott mértékét. A támogatás

odaítélését megelőzően az érintett vállalkozás írásos vagy elektronikus formában készített nyilatkozatot köteles eljuttatni a támogatást nyújtó részére, a vállalkozás által a megelőző két pénzügyi évben és a folyamatban lévő pénzügyi évben kapott valamennyi csekély összegű (de minimis) támogatásról.

A kedvezményezetteknek és a támogatást nyújtóknak a támogatás igénylését, felhasználását, ellenőrzését alátámasztó bizonylatokat, dokumentumokat és nyilvántartásokat, valamint minden olyan nyilvántartást, amely az elszámolható költségeket és a megengedhető maximális támogatási intenzitás betartására vonatkozó információkat tartalmazza, a támogatás odaítélésétől számított 10 évig meg kell őrizniük.

21. A pályázati program megvalósításához kapcsolódó főbb jogszabályok

- A szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény,
- A szociális szövetkezetekről szóló 141/2006. korm. rend.
- 124/2006. (V.19.) Korm. rendelet a szövetkezet által létrehozott közösségi alapból nyújtott támogatásokra vonatkozó részletes szabályokról,
Amennyiben szociális szövetkezete működési területére vonatkozik:
 - 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és a szociális ellátásról,
 - 1997. évi XXXI. Törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény
- 1992. évi XXXVIII. törvény az államháztartás működési rendjéről
- 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet az államháztartás működési rendjéről
- 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról
- 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról
- 2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról
- 2000. évi C. törvény a számvitelről
- 2003. évi CXXIX. törvény a közbeszerzésekről
- 1992. évi XXII. törvény a Munka törvénykönyvéről
- 1992. évi LXIII. törvény a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról
- 85/2004. (IV. 19.) Korm. rendelet az Európai Közösséget létrehozó Szerződés 87. cikkének (1) bekezdése szerinti állami támogatásokkal kapcsolatos eljárásról és a regionális támogatási térképről

22. A pályázatok elkészítésében történő segítség nyújtás

Az OFA az eredményes pályázás elősegítésének érdekében az OFA a pályázati felhívással kapcsolatban 2009. júliusában tájékoztató alkalmat tart. A pontos időpontról a pályázók tájékoztatást kapnak, illetve az időpontot és helyszínt az OFA honlapján a "közlemények" rovatban közzé tesszük.

A pályázattal kapcsolatban tájékoztatás kizárólag írásban kérhető az OFA honlapján megtalálható, pályázattal kapcsolatos [fórumon](#) keresztül, illetve a programvezető e-mail címén: szokolaine@ofa.hu.

A programmal kapcsolatban információk kérhetők az OFA Hálózat Regionális Irodáinak

képviselőitől is, akiknek elérhetősége az OFA honlapján megtalálható.

A döntés előkészítés ideje alatt az OFA Közalapítványi Irodája a pályázatokkal kapcsolatban információt nem ad.

Budapest, 2009. június

Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány Kuratóriuma

MELLÉKLET 3. A JELENLEG BEADHATÓ SZOCIÁLIS SZÖVETKEZETEK SZÁMÁRA KIÍRT PÁLYÁZATOK

A Közép-Magyarországi régióra ugyan ez a pályázat került kiírásra 345 millió forintos keretösszeggel. /2 sorszámmal Bővebben: <http://www.nfu.hu/doc/5>

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

a

Társadalmi Megújulás Operatív Program keretében

Atipikus foglalkoztatási formák támogatása

Konvergencia régiók

Kódszám:

TÁMOP 2.4.3.B-2-10/1

A projektek az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósulnak meg.

Tartalom

A. A TÁMOGATÁS CÉLJA, RENDELKEZÉSRE ÁLLÓ FORRÁS	235
Alapvető cél.....	235
Rendelkezésre álló forrás	235
B. PÁLYÁZÓK KÖRE	235
Jogi forma.....	235
C. PÁLYÁZAT TARTALMA.....	235
Támogatható tevékenységek köre	235
Projekt területi korlátozása.....	238
D. PÉNZÜGYI FELTÉTELEK ÉS ÁLLAMI TÁMOGATÁSOK.....	238
Támogatás formája	238
Támogatás mértéke	238
Támogatás összege	241
E. KIVÁLASZTÁSI KRITÉRIUMOK	241
F. ADMINISZTRATÍV INFORMÁCIÓK.....	241
A pályázatok benyújtásának módja, helye és határideje	241

A támogatás célja, rendelkezésre álló forrás

Alapvető cél

A projekt célja a hátrányos helyzetű emberek **önfoglalkoztatóvá**³⁵ válásának elősegítése, valamint munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetű álláskereső és inaktív munkalehetőségének megteremtése és foglalkoztatásának biztosítása. A projekt járuljon hozzá a munkavállalást gátló és a család, valamint a munkavégzés összehangolásából fakadó nehézségek feloldásához a közösségszervezés, közösségfejlesztés a szociális szövetkezet szociális, oktatási, kulturális funkciója által.

Rendelkezésre álló forrás

A pályázat meghirdetésekor a támogatásra rendelkezésre álló tervezett keretösszeg a konvergencia régió területén várhatóan 1.955.000.000 forint.

A pályázatos konstrukció keretében átjárhatóság alapján ERFA típusú tevékenységek fedezésére az elszámolható költségek összegének maximum 15%-a fordítható.

Jelen kiírás forrását az Európai Szociális Alap és a Magyar Köztársaság költségvetése társfinanszírozásban biztosítja.

Pályázók köre

Jelen pályázati kiírás keretében pályázni kizárólag jogerős cégbírósi bejegyzéssel rendelkező a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény 8.§-a szerinti szociális szövetkezetek (kivéve iskolaszövetkezetek) jogosultak.

TÁMOP-2.4.3.B-2-10/1 kiírás keretében egy pályázó csak egy pályázatot nyújthat be (ugyanazon pályázó által külön a Közép-Magyarországi Régióban, külön a konvergencia régiókban benyújtott pályázat kettő darabnak számít amennyiben az adott régióban rendelkezik székhellyel vagy telephellyel).

Jogi forma

Jelen pályázati kiírás keretében az alábbi szervezetek pályázhatnak (KSH besorolással):

- Szociális szövetkezet (KSH besorolás 129 – kivéve iskolaszövetkezet)

A jelen pályázati kiírás keretében konzorciumok nem pályázhatnak.

A pályázat tartalma

Támogatható tevékenységek köre

³⁵ Jelen pályázati kiírás keretében önfoglalkoztatónak minősül a szociális szövetkezet azon munkavállalója, aki az őt foglalkoztató szövetkezetnek tagja is egyben.

Támogatható Tevékenységek		Állami támogatási szempontú minősítés	A vállalkozás esetében a költség hány százaléka számolható el
Előkészítés szakasza			
- Üzleti terv elkészítése /aktualizálása		A támogatás csekély összegű (de minimis) támogatásnak minősül.	
- Közbeszerzések előkészítéséhez kapcsolódó tevékenységek		Nem állami támogatás	100%-ban elszámolható
- Szükségletfelmérés/előzetes igényfelmérés elkészítése		Nem állami támogatás	100%-ban elszámolható
Projektmegvalósítás szakasza			
projektmenedzsment feladatok		A támogatás csekély összegű (de minimis) támogatásnak minősül.	
célcsoport foglalkoztatását elősegítő tevékenységek	Foglalkoztatás	A támogatás csekély összegű (de minimis) támogatásnak minősül.	
	Munkahelyre való eljutás megszervezése	Nem állami támogatás	100%-ban elszámolható
	A munkában maradás elősegítéséhez kapcsolódó tevékenységek, szolgáltatások	Nem állami támogatás	100%-ban elszámolható
	A foglalkoztatott célcsoport tagok gyermekeinek vagy más, közeli hozzátartozóinak gondozása/ápolása	Nem állami támogatás	100%-ban elszámolható
projekt megvalósításához kapcsolódó eszközök beszerzése		A támogatás csekély összegű (de minimis) támogatásnak minősül.	
új munkahelyek létrehozásával összefüggő épület felújítás, átalakítás, bővítés		A támogatás csekély összegű (de minimis) támogatásnak minősül.	
nyilvánosság biztosítása, a		Nem állami támogatás	100%-ban

Támogatható Tevékenységek	Állami támogatási szempontú minősítés	A vállalkozás esetében a költség hány százaléka számolható el
szövetkezet céljainak népszerűsítése		elszámolható
marketing tevékenység, a szövetkezet termékeinek népszerűsítése	A támogatás csekély összegű (de minimis) támogatásnak minősül.	
Piackutatás	A támogatás csekély összegű (de minimis) támogatásnak minősül.	
piacra jutás segítése	A támogatás csekély összegű (de minimis) támogatásnak minősül.	
a szövetkezet tagjai és munkavállalói részére közösségfejlesztő tevékenység (csapatépítés)	Nem állami támogatás	100%-ban elszámolható
tevékenység/szolgáltatás bővítéssel, fejlesztéssel összefüggő képzések, továbbképzések	A támogatás csekély összegű (de minimis) támogatásnak minősül.	
hátrányos helyzetű szociális szövetkezeti tagok/munkavállalók munkába állásával összefüggő kompetencia felmérés és pszichoszociális fejlesztéséhez kapcsolódó tevékenységek	Nem állami támogatás	100%-ban elszámolható
Gazdasági tevékenységhez kapcsolódó tanácsadások és szolgáltatások igénybevétele	A támogatás csekély összegű (de minimis) támogatásnak minősül.	
Célcsoporthoz és társadalmi célokhoz kapcsolódó tanácsadások és szolgáltatások igénybevétele	Nem állami támogatás	100%-ban elszámolható
Honlapkészítés, honlap fejlesztés	A támogatás csekély összegű (de minimis) támogatásnak minősül.	
Közbeszerzések lebonyolításához kapcsolódó tevékenységek	Nem állami támogatás	100%-ban elszámolható

Nem igényelhető támogatás azokra a tevékenységekre, amelyek finanszírozására a pályázónak az Országos Foglalkoztatási

Közalapítvánnyal Szövetkezz/2007, vagy Szövetkezz/2009 pályázati program keretében hatályos támogatási szerződése van.

Célcsoport:

- Elsősorban a szociális szövetkezetekhez újonnan felvételre kerülő, hátrányos helyzetű³⁶ személyek (tagok és nem tagok)
- továbbá a szociális szövetkezet meglévő tagjai és munkavállalói

Projekt területi korlátozása

Jelen pályázati kiírásra csak a konvergencia régiók (Dél-Alföld, Dél-Dunántúl, Észak-Alföld, Észak-Magyarország, Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl) területén megvalósuló pályázatok nyújthatók be. A projekt több helyszínen valósítható meg, de ebben az esetben minden megvalósítási helyszínnek a konvergencia régiókban kell lennie.

Pénzügyi feltételek és állami támogatások

Támogatás formája

A pályázó működési támogatásának nem minősülő, visszafizetési kötelezettség nélküli végleges juttatásban (a továbbiakban: vissza nem térítendő támogatás) részesül, a C.3. pontban az elszámolható költségeknél megjelölt támogatási jogcím (kkv csoportmentességi, de minimis, képzési típusú) szerint.

Támogatás mértéke

A projekt elszámolható összes költségének legfeljebb 100%-a.

Csekély összegű támogatás esetében a támogatás mértéke 100%. Egy vállalkozásnak bármely forrásból csekély összegű támogatási jogcímen odaítélt támogatás támogatástartalma – három pénzügyi év vonatkozásában – nem haladhatja meg a 200 000, a közúti szállítási ágazat esetében a 100 000 eurónak megfelelő forintösszeget. Minden egyes új csekély összegű (de minimis) támogatás odaítélésekor az adott pénzügyi évben, valamint az előző két pénzügyi év alatt odaítélt de minimis támogatás teljes összegét kell figyelembe venni. A de minimis (csekély összegű) támogatás ugyanazon elszámolható költségek vonatkozásában nem halmozható állami támogatással, amennyiben az így halmozott összeg meghaladná a támogatási intenzitás csoportmentességi rendeletekben vagy az Európai Bizottság jóváhagyó határozatában meghatározott mértékét. A támogatás odaítélését megelőzően az érintett vállalkozás írásos vagy elektronikus formában készített nyilatkozatot köteles eljuttatni a támogatást nyújtó részére, a vállalkozás által a megelőző két pénzügyi évben és a folyamatban lévő pénzügyi évben kapott valamennyi csekély összegű (de minimis) támogatásról.

² Lásd fogalomtár „Hátrányos helyzetű személy”

Amennyiben a jelen pályázati kiírásból elnyert vissza nem térítendő támogatás az általános csoportmentességi rendeletben (800/2008/EK bizottsági rendelet) meghatározott szabályok alapján veszi igénybe a pályázó, a támogatási intenzitása nem haladhatja meg az alábbi táblázatban feltüntetett mértékeket:

Támogatási jogcím	Támogatható tevékenységek alapján elszámolható költségek ³⁷	Maximális támogatási intenzitás		
			Speciális képzés	Általános képzés
Képzési támogatás 8. szakasz 39. cikk	<ul style="list-style-type: none"> • az oktatók személyi jellegű költségei • az oktatók és képzésben részesülők utazási költségei, beleértve a szállítási költségeket is, • egyéb folyó költségek (pl. a projekthez közvetlenül kapcsolódó anyagok, fogyóeszközök) • az eszközök és felszerelések értékcsökkenése, olyan mértékben, amennyiben azokat kizárólag a képzési projekt céljaira használják • a képzési projekttel kapcsolatos eligazítás és tanácsadási szolgáltatás költségei • a képzésben résztvevők személyi költségei (pl. adminisztrációs költség, bérleti díj)³⁸. 			
		kisváll.	45%	80%
		középvál l.	35%	70%
		nagyváll .	25%	60%
		+ 10% pont fogyatékkal élő vagy hátrányos helyzetű munkavállalóknak ³⁹ nyújtott képzés esetén, de összesen maximum 80%		
A hátrányos helyzetű munkavállaló felvételéhez bértámogatás formájában nyújtott támogatás 9. szakasz 40. cikk	<ul style="list-style-type: none"> • a hátrányos helyzetű munkavállaló felvételét követő maximum 12 hónap bérköltsége • súlyosan hátrányos helyzetű munkavállaló esetén a felvételét követő maximum 24 hónap bérköltsége 		50%	
A fogyatékkal élő munkavállalók foglalkoztatásához bértámogatás formájában nyújtott támogatás 9. szakasz 41. cikk	a fogyatékkal élő munkavállaló foglalkoztatása során bármely adott időszak alatt felmerülő bérköltségek		75%	

³ A támogatható tevékenységek alapján elszámolható költségek az „ESZA Elszámolható költségek útmutató” című dokumentumban foglaltakkal (3. és 4. számú melléklet) és a pályázat céljával összhangban számolhatók el

⁴ A projekt keretében a személyi jellegű költségek maximum a képzésekhez kapcsolódó költségekkel azonos mértékig számolhatók el

⁵ Lásd fogalomtár „Hátrányos helyzetű személy”

Támogatási jogcím	Támogatható tevékenységek alapján elszámolható költségek ³⁷	Maximális támogatási intenzitás
A fogyatékkal élő munkavállalók foglalkoztatása többletköltségeinek ellentételezésére nyújtott támogatás 9. szakasz 42. cikk	<ul style="list-style-type: none"> • foglalkoztatás helyszínének akadálymentesítése • a kizárólag a fogyatékkal élő munkavállalók segítségével foglalkozó személyek alkalmazásához kapcsolódó költségek • a fogyatékkal élő munkavállalók által használt berendezések beszerzésének vagy átalakításának költségei • irodabútor • számítástechnikai eszközök, szoftverek beszerzésének költsége⁴⁰ 	100%

Hátrányos helyzetű munkavállalók felvételéhez bértámogatás formájában nyújtott kizárólag abban az esetben nyújtható, ha a hátrányos helyzetű munkavállaló felvétele az érintett vállalkozás munkavállalói létszámának nettó növekedését eredményezi.

Fogyatékkal élő munkavállalók foglalkoztatásához bértámogatás formájában nyújtott támogatás kizárólag abban az esetben nyújtható, ha a fogyatékkal élő munkavállaló felvétele az érintett vállalkozás munkavállalói létszámának nettó növekedését eredményezi.

Fogyatékkal élő munkavállalók támogatása ugyanazon elszámolható költségek vonatkozásában abban az esetben halmozható más, az általános csoportmentességi rendelet hatálya alá tartozó támogatással, ha az nem vezet a munkavállaló alkalmazása költségeinek 100%-át meghaladó támogatási intenzitáshoz.

Ettől eltérően a 800/2008/EK bizottsági rendelet hatálya alá tartozó támogatási jogcímen nyújtott támogatás különböző elszámolható költségek esetén nyújtható más, a 800/2008/EK bizottsági rendelet hatálya alá tartozó támogatási jogcímen nyújtott támogatással együtt. Azonos, vagy részben azonos elszámolható költségek esetében a 800/2008/EK bizottsági rendelet hatálya alá tartozó támogatási jogcímen nyújtott támogatás abban az esetben halmozható más a 800/2008/EK bizottsági rendelet hatálya alá tartozó támogatási jogcímen nyújtott támogatással, illetve csekély összegű támogatással, ha az nem vezet a

⁶ Ezen költségek csak annyiban támogathatóak, amennyiben azon költségeken felül jelentkeznek, amelyek a vállalkozásnál akkor merülnének fel, ha a kedvezményezett nem fogyatékkal élő munkavállalókat foglalkoztatna abban az időszakban, amelyben az érintett munkavállalót foglalkoztatna.

800/2008/EK bizottsági rendelet szerinti legmagasabb támogatási intenzitás, illetve támogatási összeg túllépéséhez.

Támogatás összege

A jelen pályázat keretében elnyerhető támogatás mértéke: minimum 20 000 000 Ft, de maximum 50 000 000 Ft lehet.

Kiválasztási kritériumok

A pályázatok elbírálása a pályázati dokumentáció részét képező pályázati útmutatóban közzétett jogosutsági, formai, szakmai és pénzügyi szempontok alapján történik.

Adminisztratív információk

A pályázatok benyújtásának módja, helye és határideje

A pályázatot magyar nyelven, kizárólag a pályázati adatlapon, elektronikusan és papír alapon nyújtható be. A projekt adatlap sem tartalmában, sem alakjában nem változtatható (papír alapon 1 eredeti és 2 másolati példányban szükséges benyújtani).

Kézzel írott pályázatok feldolgozására nincs lehetőség. A projekttervet és a csatolandó mellékleteket 3 példányban (1 eredeti és 2 másolat), valamint további 1 elektronikus példányban (kizárólag CD vagy DVD lemezen), zárt csomagolásban, személyesen a következő címre kell benyújtani:

Társadalmi Megújulás Operatív Program TÁMOP-2.4.3.B-2-10/1

ESZA Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. 1385 Budapest, Postafiók 818.

Amennyiben a pályázatot csomagként kívánja feladni, a csomagon a *1134 Budapest, Váci út 45/c. cím*zést kell feltüntetni.

Kérjük, hogy a CD/DVD lemez tokján jól láthatóan tüntesse fel a Pályázati Felhívás kódszámát **TÁMOP-2.4.3.B-2-10/1** a pályázó nevét és címét. Kérjük, ellenőrizze a kitöltött adatokat, illetve győződjön meg a kitöltés sikerességéről, az adathordozó épségéről!

A nyomtatott és elektronikus formában benyújtott projekt adatlapban és a mellékletekben található eltérés esetén a nyomtatott és cégszerűen aláírt példány tekintendő hitelesnek, azzal, hogy a nyomtatott és az elektronikus formájú projekt adatlap, és a mellékletek megegyezőségéről a pályázó köteles gondoskodni.

A pályázatok benyújtása **2010. június 14-től 2010. december 20-ig** lehetséges. Jelen konstrukció esetében a projekt kiválasztás – a keret kimerüléséig – folyamatos elbírálás formájában történik.

Benyújtásnak az a nap minősül, amikor a postai bélyegző szerint a pályázatot ajánlott küldeményként postára adták.

A pályázati időszakban a pályázók kérdéseiket a 06-40/638-638 ügyfélszolgálati kék számon vagy az nfu@nfu.gov.hu email címen tehetik fel. A pályázati feltételekkel, tudnivalókkal kapcsolatosan információkat az NFÜ honlapján talál. www.nfu.hu

Felhívjuk a tisztelt pályázók figyelmét, hogy a pályázati kiírás és dokumentumai esetén az NFÜ a változtatás jogát fenntartja, ezért kérjük, hogy kövessék figyelemmel a www.nfu.hu honlapon megjelenő közleményeket! A beadás előtt ellenőrizték, hogy a pályázati dokumentumokat a honlapon megadott sablonoknak megfelelően állították össze.

MELLÉKLET 4. BESZÁMOLÓ A SZOCIÁLIS SZÖVETKEZETEK TÁMOGATÁSI PROGRAMRÓL

1. Bevezetés

Miért volt szükség a támogatási program elindítására?

141/2006. (IV.29.) Korm. rendelet célja a társadalom tagjainak ösztönzése arra, hogy szociális szövetkezetek létrehozásával váljanak a szociális gazdaság aktív szereplőivé. A szociális szövetkezetek a szociális gazdaságban olyan szükségletek kielégítésére törekszenek, melyeket a piac, illetve a civil szektor nem elégít ki. **Az európai tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a szövetkezetek – szociális szövetkezetek – a foglalkoztatáspolitikai, a regionális, a vidékfejlesztési, az agrár-, a környezetvédelmi politikai keretei között felmerülő problémák megoldásának, illetve a kiegyensúlyozásának egyik eszközét jelenthetik.**

A szociális szövetkezet tevékenységének meghatározó eleme a marginalizálódó társadalmi csoportok szociális helyzetének javítására való törekvés. A szociális szövetkezet a nyitott tagság és a változó tőke elvei szerint működő, jogi személyiséggel rendelkező szervezet. Általános céljai között szerepel, tagjai gazdasági, valamint más társadalmi (kulturális, oktatási, szociális, egészségügyi) szükségletei kielégítésének elősegítése, valamint

- a munkanélküli, illetőleg szociálisan hátrányos helyzetben lévő tagjai számára munkafeltételeket teremt és közösségi alapjából elősegíti tagjai szociális helyzetének javítását, vagy
- iskolaszövetkezetként működik *(ezt a célt az OFA jelenlegi támogatási programja nem támogatja)*

A munkanélküliség kezelésében, a foglalkoztatás elősegítésében – különösen a hátrányokkal rendelkező társadalmi csoportok esetében, valamint a fekete gazdaság visszaszorításában – a szövetkezés, a szövetkezeti formában való jövedelemtermelés megoldást jelenthet. Ehhez azonban az szükséges, hogy segítő, támogató rendszerek működjenek, többletforrások jelenjenek meg ezen a területen. Ezt kívánja elősegíteni az OFA által meghirdetett támogatási program. Nagy valószínűséggel azonban nem elégséges csak az indulást megtámogatni, hanem a segítő rendszert hosszabb távon is fenn kell tartani.

Előzmények

Az OFA az elmúlt 15 évben a szociális gazdaság elméletére alapozottan végezte tevékenységét elsősorban a civil szektor ilyen irányú fejlesztésével, támogatásával, kísérleti programok elindításával.

Az OFA és a Szociális és Munkaügyi Minisztérium között a szociális szövetkezetek létrehozása érdekében megállapodás jött létre, amely a program megvalósításához 2007.

április 1-től 2011. december 31-ig terjedő időszakra összesen 945 millió Ft támogatási keretösszeget biztosított.

Az OFA a szociális szövetkezeti forma közösség-szervező erejét, a társadalmi szükségletek kielégítésében és a foglalkoztatás bővítés elősegítésében betöltött szerepét kiemelve, programja keretében támogatja az álláskereső és szociális hátrányos helyzetű emberek munkához jutása érdekében a szociális szövetkezetek létrehozását és működtetését.

2. Program információk

Célok

A támogatási program elsődleges célkitűzése, hogy Magyarországon olyan szociális szövetkezetek alakuljanak, illetve olyan, már bejegyzett szociális szövetkezetek kezdjék el, vagy fejlesszék tovább tevékenységüket, amelyek a munkanélküli, illetőleg szociálisan hátrányos helyzetben lévő emberek számára munkafeltételeket teremtenek és közösségi alapjukból - különféle kulturális, oktatási, szociális és egészségügyi szükségletek kielégítésének elősegítésével - tagjaik szociális helyzetének javítását segítik elő.

A támogatási program átfogó célkitűzése, hogy a megvalósítási időszak végéig (2011-ig) legalább 50 önfenntartóvá váló szociális szövetkezet működjön Magyarországon.

A támogatási program konkrét célkitűzései:

- A foglalkoztatás elősegítése (elsősorban a szociálisan hátrányos helyzetű emberek munkához jutásának ösztönzése),
- A helyi szintű közösség-szervezés ösztönzése,
- A feketegazdaság csökkentése,
- A szociális szövetkezet szervezeti forma megismertetése és népszerűsítése,
- A szociális szövetkezetet érintő témaköröket átfogó képzési program kidolgozása és képzéseken keresztül magas szakmaisággal rendelkező gyakorlati és elméleti szakértői bázis kialakítása (mentorok és tanácsadók),
- Az érintettek (álláskereső, segítő szakemberek, non-profit szervezetek, önkormányzatok, családsegítő- és munkaügyi központok) tájékoztatása a szervezeti formáról, az abban rejlő lehetőségekről.

A támogatási program megvalósítása

A szociális szövetkezeti forma újszerűségéből és a támogatási program összetettségéből adódóan, a pályázati program több pályázati programelemből állt. A pályázatok kidolgozását, a nyertes pályázók szövetkezeteinek kialakítását, majd a gazdasági tevékenység elindulását és működését az OFA egy képzési, egy kommunikációs programon keresztül, valamint tanácsadói és mentori hálózat működtetésén keresztül segítette elő.

2.1 Képzési Program megvalósítása

A pályázat kódjele (Szöszak/2007)

A pályázat célja az volt, hogy képzett-, a szociális szövetkezet szervezeti formájával és működésével kapcsolatos tudással rendelkező **tanácsadók és mentorok** segítsék a szociális szövetkezet kialakítására vállalkozó csoportokat a szövetkezet megalakításában és a gazdálkodás elindításában, lehetőleg egészen az önfenntartóvá válásig. A képzési program részét képezte a szövetkezetet alakító csoportok részére a **pályázatírásban való segítségnyújtás is. A képzésben résztvevő tanácsadókat és a mentorokat az OFA szintén pályázat útján választotta ki.**

- **A tanácsadók képzésének célja volt,** hogy a szociális szövetkezetek megalakításával, gazdálkodásával és menedzsmentjével kapcsolatban megfelelő jogi, gazdálkodási, piaci, szervezési és menedzsment információkkal lássák el a szociális szövetkezetek iránt érdeklődőket és szakmai, támogató háttérrel biztosítsanak a mentorok részére.
- **A mentorok képzésének célja volt,** hogy gyakorlati tanácsadással, valamint folyamatos aktív segítségnyújtással támogassák az OFA által támogatásban részesített szociális szövetkezeteket alakító csoportokat a program megvalósításának teljes időtartama alatt, a helyi szükségletek és lehetőségek figyelembevételével.
- **Projekttervezési és pályázatírói gyakorlati képzés** az OFA „szociális szövetkezetek létrehozásának támogatására” vonatkozó pályázat első fordulójára beérkező vázlatos projekttervek részletes kidolgozásában való segítségnyújtás érdekében kerül megvalósításra.

A mentorok képzésére az OFA Kuratóriumának 2007. július 19-i döntése értelmében a Közösségfejlesztők Egyesülete kapott összesen 17.146.200 Ft támogatást, a tanácsadók képzésére és a pályázatírói tanfolyam lebonyolítására a Saldo Zrt. kapott 20.071.900 Ft támogatást. Mivel a Szövetkezz/2007 pályázatra a vártnál mintegy háromszor több pályázat érkezett be, ami a pályázatírói képzésen résztvevők körét is megemelte, a Kuratórium 2008. április 28-i ülésén úgy döntött, hogy a SALDO Zrt. további pályázatírói képzések lebonyolítására benyújtott meghívásos pályázatát 10.720.000,-Ft támogatásban részesíti, külön szerződés alapján.

A tanácsadók és mentorok képzésre történő kiválasztása szintén pályázat útján történt. A tanácsadói pályázatra összesen 211-en a mentori képzésre 135-en nyújtottak be jelentkezést.

A tanácsadói és mentori pályázatra beérkezett önéletrajzokat az OFA, régiónkénti bontásban két külső szakértőjének adta át. A szakértők feladata az volt, hogy a pályamunkák alapján régiónként 10-15 embert kiválasszanak, akik egy írásbeli teszt megírására, illetve szóbeli interjúra kaptak lehetőséget, majd a pszichológiai és szakmai kritériumokat tartalmazó teszt, illetve interjú alapján a szakértők javaslatot tettek a tanácsadók és mentorok képzésre történő

kiválasztására. Az OFA Kuratóriuma a szakértői vélemény alapján döntésre előterjesztett javaslat szerint mindkét csoportból 50-50 főt választott ki a képzésen történő részvételre.

2.1.1. A tanácsadói képzés eredményei

A Saldo Zrt által szervezett tanácsadói képzés 60 órás volt. A képzések három régióközpontban: Budapesten, Debrecenben és Győrött valósultak meg. **A tanácsadói képzés 2007. október 31-én véget ért.** Egy képzésre kiválasztott szakember nem vett részt a képzésen, rajta kívül valamennyi képzésben résztvevő tanácsadó sikeres vizsgát tett a képzés végén.

Tekintettel arra, hogy az egy évre tanácsadói tevékenységre fordítható keretösszeg viszonylag alacsony (10 millió Ft), valamennyi tanácsadóval ebben az évben nem kötött keretszerződést az OFA. Összesen 20 tanácsadóval (régióként 2-3 fő) kötött megállapodást a Közalapítványi Iroda. Akik ebben az évben nem vettek részt tanácsadóként a programban, azok a Szövetkezz/2007 pályázatok szakértésében vettek részt.

A tanácsadói keretszerződések megkötése előtt az OFA egy kérdőívet készített, hogy megtudja ki milyen szakterületen járatos leginkább. A kérdőívben megjelölt szakterületek szerepelnek a 2007-2008-as időszakra kijelölt tanácsadókat felsorakoztató táblázatban, ami segítséget jelentett annak eldöntésében, hogy az egyes kérdésekkel kapcsolatban melyik tanácsadó tud leghatékonyabban segítséget nyújtani. Így a területi szempontok mellett, a tanácsadók jelölésénél fontos szerepet játszott, hogy lehetőség szerint valamennyi szociális szövetkezetek alakításával összefüggő szakterületnek legyen szakembere a 2007-2008. évben.

A 2007-2008-as időszakra tanácsadónak választott szakemberekkel az OFA megbízási keretszerződést kötött. A keretszerződés keretében a tanácsadók az OFA- Hálózat régiós szociális szövetkezet koordinátorán keresztül eseti megbízásokat kaptak, a támogatási keretösszegeből „tanácsadói és mentori hálózat működtetése” címen tervezett összeg erejéig. A szociális szövetkezet szervezeti forma iránt érdeklődők 2007 december 10-től kérhetnek segítséget az OFA Hálózat Régiós irodáitól és a képzett külső tanácsadóktól.

A tanácsadók listáját a 2007. december 31-i állapot szerint beküldött beszámoló tartalmazta.

A tanácsadói hálózat tevékenységéről és a tapasztalatokról a beszámoló 2.3.2.2 pontja tartalmaz részletes információkat.

2.1.2. A mentori képzés eredményei

A Közösségfejlesztők Egyesülete által szervezett mentori képzés 90 órás volt és Kunbáonyban valósult meg. A mentorok képzése vizsgával zárult. A vizsgán a képzésen szerzett ismereteken felül a mentoroknak egy, a témával kapcsolatos tanulmányt is kellett készíteniük. A mentorok értékelése a vizsgán elért eredmények alapján és a képzésen való

részvétel alapján történt. A képzés 2007. decemberében ért véget és 37-en végezték el sikeresen a képzést.

A képzett mentorok feladata, hogy az OFA Szövetkezz/2007 pályázati programja keretében támogatást nyert szerveződések, szövetkezeteket segítse a megvalósítás folyamatában. A sikeres vizsgát tett szakembereket a Szövetkezz/2007 pályázati felhívás II. fordulóján kiválasztott szervezetek mellé rendelte ki az OFA. A nyertes pályázatok mellé rendelt mentorok kiválasztásánál az adott szociális szövetkezet által végzett tevékenységhez igazított szakismeret mellett fontos szerepet kapott a területiség is. A mentorok tevékenységére vonatkozóan az OFA keretszerződést kötött a program keretösszegéből a „tanácsadói és mentori hálózat működtetése” címen tervezett keretösszeg terhére. *A képzést sikeresen elvégzett mentorok listáját a 2007. december 31-i állapot szerint beküldött beszámoló 3.2 számú melléklete tartalmazta.*

A mentorok munkája 2008. júliusában megkezdődött. A mentorok és a támogatott szociális szövetkezetek egy OFA által szervezett találkozón találhattak egymásra. A rendezvény megszervezésére két alkalommal került sor, a szövetkezetek támogatásáról született döntéseket követően 2008. július 31-én, illetve november 8-án. A mentorok látogatási tervet készítettek és ennek alapján megkezdték a szövetkezetekkel a közös munkát.

A mentori hálózat tevékenységéről és a tapasztalatokról a beszámoló 2.3.2.3 pontja tartalmaz részletes információkat.

2.1.3 A pályázati képzés tapasztalatai

A pályázati képzés a Szövetkezz/2007 pályázat első fordulóján kiválasztott projekt ötletek kidolgozóinak kívánt segítséget nyújtani a pályázati felhívás második fordulójára a pályázatok kidolgozásában. A képzés az első forduló kiválasztás időzítéséhez igazítottan több csoportban, 32 órás képzések formájában valósult meg.

2008. december 31-ig a Szövetkezz/2007 pályázat 2. fordulójára bocsátott 157 pályázó közül összesen 109 pályázó vett részt a képzésen. Mivel minden alakuló, vagy már működő szociális szövetkezet legfeljebb 2 tagot delegálhatott a képzésre, 109 pályázó részvétele összesen 162 fő képzését jelentette. A visszajelzések alapján a résztvevők hasznosnak találták a képzésen megszerzett tudást.

2.2 Kommunikációs program megvalósítása

A pályázat kódja: Szöv-Kom/2007

A kommunikációs program megvalósításával az OFA a szociális szövetkezetek alakításában érdekelt magánszemélyeknek (elsősorban álláskereső és szociális hátrányos helyzetű embereknek, valamint segítőiknek) és szervezeteknek kívánt közérthető formában tájékoztatást nyújtani:

- a szociális szövetkezet szervezeti formáról,

- a szociális szövetkezésben rejlő előnyökről és lehetőségekről,
- az OFA pályázati programjáról, valamint
- azokról az adat- és információforrásokról, ahol bővebb tájékoztatás kérhető a szervezeti formával és az OFA programjával kapcsolatban.

A program fő célja volt:

- a szociális szövetkezetek alakításához szükséges motivációs bázis létrehozása, a potenciális szövetkezetalakító célcsoportok elérésével,
- az OFA pályázati programjának ismertetése és figyelemfelkeltés a pályázatok elkészítésében segítséget nyújtó képzéseken való részvétel lehetőségére.

A szociális szövetkezetek alakításában érintett célcsoport, valamint a potenciális pályázó körrel kapcsolatban álló intézmények és szervezetek elérését konferenciák, regionális fórumok szervezésének, információs kiadványok készítésének és terjesztésének támogatásával, valamint folyamatos hírközlés biztosításával valósította meg az OFA.

A pályázat keretében **támogatható volt minden olyan tartalmú, alább felsorolt tevékenység**, amely alkalmasnak bizonyult arra, hogy széles körben hívja fel a figyelmet a szociális szövetkezési forma lehetőségeire és az OFA támogatási programjára:

- Rendezvények szervezése (pl.: konferenciák, fórumok, műhelybeszélgetések...stb.),
- Információs kiadványok, esetleírások készítése és széles körben történő terjesztése. sajtóban, TV-ben, rádióban történő közzététele, vagy közintézményeken keresztül történő terjesztése (pl.: munkaügyi központok, családsegítő központok, önkormányzatok, regionális irodák bevonásával),
 - Reklámok, híradások, interjúk, népszerűsítő műsorok készítése az elektronikus és írott médiákon keresztül,
 - Egyéb, egyéni megoldások a pályázati célok megvalósítása érdekében

Felsorolt célok együttes megvalósítására, illetve az egyes tevékenységi területre külön-külön is lehetett pályázatot benyújtani.

A „Kommunikáció a szociális szövetkezetekről” (Szöv-kom/2007) című támogatási programra a pályázatok postára adási határideje 2007. július 27-e volt. Eddig az időpontig összesen 7 szervezet adta postára pályázatát. Az OFA Kuratóriuma szeptember 20-i döntése alapján a Népfőiskolai Társaság projektjét 21 548 000 Ft támogatásban részesítette, a Városi Televízió Szeged Műsorszolgáltató Kht. pályázatát pedig 3 076 000 Ft támogatásban.

2.2.1 A Népfőiskolai társaság által megvalósított kommunikációs rendezvénysorozat az alábbi tevékenységeket tartalmazta

A pályázat során megvalósuló tevékenységek, események	Az esemény időpontja, időtartama	tevékenység/esemény helyszíne	A megvalósítás módszerei
Órálap készítés	2007. november 5-től	országos	stai terjesztés saját és erre a célra készített címjegyzékek segítségével (órólap 7000 pld).
Webes tájékoztató felület készítése honlapban	elérhető: októbertől, tartalomszolgáltatás: november 5-től		
Elektronikus hírlevél	november	országos	e a célra készített elektronikus címjegyzékek használatával.
Konferencia és műhelymunka	2007. november 5.	Budapest	tanácsadás, vitaindító előadások keretében, majd csoportmunka
Konferencia és a műhelymunka tapasztalatainak és vonatkozó gyakorlati anyagainak megjelentetése PDF formátumban	Megjelenés 2007. november 25-ig, terjesztés folyamatosan	országos	fenti műhelymunka tapasztalatainak a felhasznált, illetve kidolgozott gyakorlati anyagok gyűjteményként terjesztett és elektronikus designnal készített formában
Regionális fórumok Kérdésfelvetések, interjúk elhelyezése sajtó- és online lapokban	2007. november második felétől 2008. február közepéig, 7 alkalommal egy-egy napos időtartamban	Országban: Zalaegerszeg Tata Paks Sárospatak Szolnok Pest megye Csongrád megye (Kecskemét)	videó előadások, kerekasztalos beszélgetések és fórum jellegű viták szociális szervezetek helyettesítőiről.
"Szociális szervezetek"	2008. február 15-ig,		az alább kifejtett tartalmú kiadványok összeállítása a szociális szervezetek részvételével

terjesztésük ezt követően

	folyamatos		észítésének, szerkesztőbizottsá
régió tapasztalatai a szociál szervezetek területén”	2008. március 20-ig, terjesztésük ezt követően	országos	veztetéseknek, a formai megjelen olgozásának és nyomdai munk yamatából áll össze.
kiadványok megjelentetése	folyamatos		
országos szakmai záró konferenci	2008. március 20. 1 napo konferencia	Budapest	konferencia napirendjének elem tótájékoztató, plenáris előadások, észült kiadványok bemutatása, ionális fórumok eredményein vezése.

A kommunikációs program megvalósítása rendkívül sikeres volt, amit a Szövetkezz/2007 pályázati programra beérkezett pályázatok darabszáma is jelez. A projekt során elkészült kiadványokat és információs anyagokat az OFA a 2007. december 31-i állapot szerint elkészült, valamint 2008. június 30-i beszámoló mellékleteként elküldte.

2.2.2. A Szegedi Városi televízió a kommunikációs projektje során az alábbi tevékenységek elvégzését vállalta:

- 5 db, egyenként 20 perces műsor elkészítése és sugárzása a VTV-ben, valamint a Hálózat TV-ben,
- Az elkészült műsorokról DVD másolatok készítése (15 db) és terjesztése a Dél-Alföldi Régióban működő foglalkoztatási célú non-profit szervezetek körében.

A tájékoztató műsorok elkészültek és megjelentek a jelzett médiákban. A Szegedi Tv valamennyi elkészült riportműsort előzetesen egyeztetésre elküldött az OFA-hoz, és csak a programvezető jóváhagyó visszajelzése után adták adásba.

2.3. Szociális szervezetek kialakításának és működésének támogatása

Szövetkezz/2007

2. 3.1 A program leírása

Az OFA a program keretében a szociális szervezetek létrehozását és működtetését támogatja. A pályázat kétfordulós nyílt pályázat keretében került meghirdetésre.

- **Az első fordulóban vázlatos projekt tervekkel és költségtervvel pályázhattak a szervezet alakítását tervező természetes személyekből álló csoportok, illetve a már bejegyzett szociális szervezetek. A vázlatos tervek alapján kiválasztott pályázók a képzési programelem keretein belül szervezett projekttervezési és pályázatírói képzésen vehettek részt, ahol segítséget kaphattak a pályázat megírásához és a részletes projekt véglegesítéséhez.**

- **A második fordulóra részletesen kidolgozott projektekkel és üzleti tervvel lehetett pályázni**, amelynek keretében a megalakulással járó feladatok költségeire és egy év működési költségeire igényelhetek támogatást a szervezetek.

Az **első fordulóban** a 2008. február 28-ig beérkező projekttervek közül a szakértői munkacsoport véleményének figyelembevételével megtörtént a pályázók második fordulóra és projekttervezési és pályázatírói képzésen történő részvételre való kiválasztása. **A második fordulóra, csak az első fordulóra is pályázó és itt kiválasztott csoportok, illetve szervezetek nyújthattak be pályázatot.** Az első fordulón kiválasztott projekttervekre pénzbeli támogatást az OFA nem nyújtott.

A SZÖVETKEZZ/2007 felhívásra **pályázatot nyújthattak be:**

„A” - szociális szövetkezet alapítására vállalkozó, természetes személyek legalább 7 főből álló csoportjai.

*A szociális szövetkezet alapításához legalább 7 személy kell, úgy, mint más szövetkezet esetében, azonban - eltérően a többi szövetkezeti formától- a szociális szövetkezetek tagjai **kizárólag természetes személyek lehetnek.** A szociális szövetkezetnek az a törekvése, hogy a társadalom perifériájára szorult személyeket segítse, **nem jelenti azt, hogy alapító tagjai csak munkanélküli vagy egyéb más módon hátrányos helyzetben lévő emberek lehetnek.***

„B” - Szociális szövetkezet működtetésére és fejlesztésére, cégbíróságnál bejegyzett szociális szövetkezeteket.

Célcsoport

A program célcsoportja: legalább 3 hónapja regisztrált munkanélküli (álláskereső) magyar állampolgárok.

A szociális szövetkezetben foglalkoztatottak legalább 50%-ának célcsoportba tartozó embereknek kell lenniük. Ez a pályázói kört az alábbiak szerint érinti:

- A pályázói kör „A” pontja szerint pályázók esetében az alapító tagok között 3-4 fő munkanélkülinek-,
- A pályázói kör „B” pontja szerint pályázó, már megalakult szociális szövetkezetek esetében az összesen foglalkoztatottak (tagok és külső munkavállalók) 50%-ának a munkanélküli célcsoportból kell kikerülnie.

Tevékenységek

Szociális szövetkezet a 2006. évi X. törvényben megfogalmazottak alapján minden olyan tevékenységet folytathat, amelyet a törvény szövetkezet számára nem tilt. Az OFA azonban elsősorban a szociális szövetkezetek olyan tevékenységeinek elindítását, vagy működtetését támogatja, amely az adott településen kielégítetlen szükséglet, előzetes felmérés szerint van rá vásárlóerő, és az értékesítési piaca megszervezhető.

Ilyenek lehetnek pl.:

- *Háztartásban ellátandó munkák kiváltása vásárolt szolgáltatással,*
- *Személyi, szociális, oktatási és kulturális szolgáltatások,*
- *Minden olyan közfeladat ellátása, melynek fenntartására ellátási szerződés köthető az állammal (közreműködhet közmunka, közhasznú, valamint közcélú munka biztosításában is),*
- *A munkába járást, a munkavállalást gátló tényezők lebontását megvalósító tevékenységek,*
- *Háziipari, vagy kisipari szolgáltatások.*
- *Termelés, feldolgozás, értékesítói, beszállítói tevékenység (ipari, kereskedelmi, területen egyaránt), illetve*
- *Más, a szövetkezeti törvény által nem tiltott tevékenység, amely hosszú távon fenntartható.*

A pályázat első fordulójában történő kiválasztás pénzbeli támogatással nem járt. A pályázat második fordulójában támogatást nyert projektek a 2007-2008. évi pályázati ciklusban az alapítást követően a működés indokolt, reálisan megtervezett és közvetlenül a megvalósításhoz kapcsolódó költségeire kaphattak támogatást.

A megalakulásra és működtetésre vonatkozó támogatásról egy alkalommal hozott döntést a Kuratórium. Az OFA azonban csak abban az esetben kötött támogatási szerződést a szociális szövetkezet működtetésére, amennyiben a szociális szövetkezet alapítása megvalósult és a szövetkezet cégbírósági bejegyzése megtörtént. Ellenkező esetben a működtetésre tervezett és jóváhagyott támogatást a Kuratórium visszavonja és más szövetkezet támogatására használhatja fel.

2.3.2 A megvalósítás eseményei

2.3.2.1 A program előkészítése

Az OFA Közalapítványi Iroda a támogatási program elindítását a szociális szövetkezeti témakörben érintett szakemberek felkutatásával kezdte. A támogatási program kidolgozásában a program összetettségéből és az egyes komponensek szakmai komplexitásából adódóan az OFA szükségesnek látta egy szakértői munkacsoport felállítását és működtetését. A szakértői csoport, a program részletes tervezésében való részvételen túl, segítette az egyes programelemekre beérkező pályázatok döntés előkészítését a külső értékelők véleményezése alapján.

A munkacsoportban résztvevő személyeket a hatékony működés érdekében az OFA úgy választotta ki, hogy a program megvalósításának előkészítésében különböző, egymást kiegészítő szakértelem álljon rendelkezésre (pl.: jogi háttér, programtervezés, szövetkezeti

működéssel kapcsolatos gyakorlati ismeretek és tapasztalatok, közgazdasági, munkajogi ismeretek, gyakorlat a hátrányos helyzetű célcsoporttal kapcsolatos feladatok terén).

A 2007. évben felállított munkacsoport tekintetében 2008-ban történt változás, ugyanis volt olyan, 2007-ben az előkészítésben közreműködő szakértői munkacsoport tag, aki egyéb elfoglaltsága miatt 2008-ban már nem tudta vállalni a közreműködést. A 2007. évi munkacsoport tagok közül Karácsony Mihály és Serafin József nem vett részt a 2008-as munkacsoport munkájában.

2008-ban a szakértői munkacsoport az alábbi tagokból állt:

- **Dr. Petneházi - Tóth Judit**, Miniszterelnöki Hivatal, Kormányiroda, Jogi- és Közigazgatási Titkársága, részt vett a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény, valamint végrehajtási rendeletei előkészítésében.
- **Dr. Soltész Anikó, igazgató**, Seed Alapítvány, ügyvezető igazgató, okleveles közgazdász és jogász, a Seed Kisvállalkozás-fejlesztési Alapítvány ügyvezető igazgatója. Mint a vállalkozók és a vállalkozások ismerője segíti a pályázat kidolgozását végző szakértői team munkáját.
- **Ghyczy Gellért**, Szociális és Munkaügyi Minisztérium, főosztályvezető helyettes, a szociális földprogramok minisztériumi koordinátora
- **Farkas Tamás**, az Országos Szövetkezeti Tanács elnöke
- **Dr Pál József** , az Országos Szövetkezeti Tanács titkára
- **Váradi Lajos** , Takarékszövetkezetek Országos Tanácsa
- **Dr. Nagyné Varga Ilona**, JNSZ Megye Esély Szociális Közalapítványa Regionális Szellemi Forrásközpont, a szociális földprogramok fejlesztési alternatíváit kidolgozó szakértői munkának egy vezető tagja.

2008. december 31-ig a szociális szövetkezet szakértői munkacsoport összesen 7 alkalommal ülésezett. Az első 5 alkalom témája a Szövetkezz/2007 pályázati felhívás 1. fordulójára beérkezett 445 projektötlet értékelése volt. A szakértői munkacsoport tagok előzetesen megkapták a projektötleteket, amelyeket egy kialakított szempontrendszer szerint értékelték. Az értékeléseket előzetesen megküldték az OFA programvezetőjének, aki összesítette a véleményeket, majd a találkozó alkalmával azokat a pályázatokat értékelték újra, amelyekkel kapcsolatban nem volt egyértelmű a munkacsoport álláspontja.

A 6. és 7. szakértői munkacsoport ülés alkalmával a 2. fordulóra 2008. április 30-ig, valamint 2008. július 18-ig beérkezett és előzetesen két külső szakértő és egy monitor által értékelt pályázatokat vitatta meg a munkacsoport.

2009-ben a szakértői munkacsoport nem ülésezett.

A Szociális Szövetkezetek létrehozására és működtetésére vonatkozó „Szövetkezz/2007” pályázati felhívásról 2007. szeptember 20-án döntött az OFA Kuratóriuma, majd októberben került meghirdetésre. A pályázati felhívás módosítására három alkalommal került sor. Első ízben novemberben hozott döntést a Kuratórium a pályázatok beadási határidejének módosításáról, majd decemberben újabb beadási határidő módosításra volt szükség, mert a kommunikációs program pár hónap késéssel indulhatott csak el a tervezetthez képest és szükségessé vált a beadási határidő kommunikációval történő összehangolására. Ezt követően a Kuratórium márciusban döntött a 2. forduló pályázatok beadási határidejének meghosszabbításáról, amire azért volt szükség, mert a beérkezett nagy számú (445 db) 1. forduló pályázat feldolgozása és értékelése a vártnál hosszabb időt vett igénybe és az eredeti határidő szerint a pályázóknak nem maradt volna elegendő idejük a 2. forduló pályázat kidolgozására.

A program iránt jelentős érdeklődés mutatkozott, ami nagyrészt a kommunikációs programnak köszönhető. A támogatási program népszerűsítését szolgálta azonban az is, hogy az OFA-Hálózat „szociális gazdaság-szociális szövetkezetek” témakörben valamennyi régióban szervezett workshop-okat, ahol az OFA „szociális szövetkezetek” támogatási programja is bemutatásra került.

Az OFA, mint minden kísérleti programja esetében, a szociális szövetkezet alakítására ösztönző pályázati felhívással kapcsolatban is fontosnak tartotta az egyeztetést, a társadalmi párbeszédet. A pályázati felhívások kidolgozása is egy szakértői munkacsoport közös munkájának eredménye. Ezen kívül az OFA, honlapján (www.ofa.hu) az egyes pályázati felhívásokkal kapcsolatban a pályázat benyújtását megelőző időszakban fórumot működtetett, ahol a pályázók regisztráció után nyilvánosan tehettek fel kérdéseiket és itt kaphattak minden érdeklődő számára látható válaszokat is kérdéseikre.

A szociális szövetkezetek fejlesztésére és bővítésére vonatkozó Szövetkezz/2009 meghívásos pályázati felhívást 2009. június 25-én fogadta el az OFA Kuratóriuma. A pályázattal a 2007. évi program eredményeként megalakult szociális szövetkezeteket kívánjuk segíteni az önfenntartóvá váláshoz szükséges további fejlesztések és létszámbővítés támogatásával.

2.3.2.2 A tanácsadás tapasztalatai

Az OFA Szövetkezz/2007 pályázati programjához kapcsolódóan 20 (OFA által képzett) szociális szövetkezeti tanácsadó segítette, illetve a továbbiakban is segíti a leendő szociális szövetkezetek alapítását, működtetését. A tanácsadók a szociális szövetkezetet alapítani szándékozó személyek/közösségek számára nyújtottak térítésmentes tanácsadást elsősorban jogi, pénzügyi, szervezetfejlesztési területen. A szociális szövetkezeti tanácsadók feladatai közé tartozott még a szakmai tájékoztatás a szociális szövetkezet mint új, innovatív munkahelyteremtő közösségi vállalkozásról, a szociális szövetkezeti formáról.

A szövetkezz/2007 pályázat I. fordulójának beadásáig a tanácsadók részére 217 db. megrendelő került kiadásra. A megrendelők magas száma alátámasztja, hogy igény volt a tanácsadói segítségre. A szociális szövetkezeti tanácsadókhöz elsősorban az alábbi területeken fordultak:

- Jogszályi háttér (2006 évi X. tv; valamint a 141/2006 Korm.rendelet értelmezése)
- Tagi összetétel (a pályázati felhívás a munkanélküliség csökkentése, valamint a szociális szövetkezet, mint szervezeti forma lényegének megragadása érdekében a törvényi szabályozáshoz képest többletkövetelményt tartalmazott)
- „de minimis” szabály értelmezése
- A fenntarthatóság értékében a tevékenységi körök kiválasztása,
- Pénzügyi kérdések (pl: a pályázatban százalékosan meghatározott költségek; részjegy összegének kérdése)
- A tagság esetében a motiváció formáinak, eszközeinek elsajátítása

A tanácsadás mellett a tanácsadók több tájékoztató rendezvényre is meghívást kaptak, melyeket elsősorban a pályázat iránti nagy érdeklődés, de a szociális szövetkezet mint szervezeti forma ismeretlensége is indokolt. A tanácsadásra beérkezett megkeresések alapján elmondható, hogy Észak-alföldön, Észak-Magyarországon, Dél-alföldön volt a legnagyobb igény a tanácsadók iránt, ugyanakkor jellemző volt olyan szociális szövetkezetet létrehozni szándékozók jelenléte is, akik folyamatosan igényelték a tanácsadói segítségnyújtást a nyugat-magyarországi régiókból, és sikeresen pályáztak az I. fordulóra (pl: Móri Marionett Szociális Szövetkezet, K+V Szociális Szövetkezet.)

Az I. forduló után csökkent, de a II. fordulóra javasolt szociális szövetkezetek egy részével újra intenzívebbé vált a kapcsolat. A II. forduló végéig további 67 szociális szövetkezeti tanácsadásra került sor. A tanácsadók a Szövetkezz/2007 pályázat lezárulta után a szociális szövetkezezetről továbbra is biztosították az információnyújtást, szerződésük lejártáig 2008. december 31-ig.

A tanácsadók segítették a leendő szociális szövetkezeteket, illetve szakmai tájékoztatást nyújtottak a szociális szövetkezet, mint új munkahelyteremtő szervezeti forma iránt érdeklődők számára. Elsősorban az alábbi kiemelt területeken került sor a képzett tanácsadók segítségnyújtására.

- Üzleti terv elkészítése
- Költségvetés tervezése, különös tekintettel a fenntarthatóságra
- A Szociális szövetkezet, mint vállalkozási forma keretében végzendő tevékenységek „vállalkozási” lábának megerősítése
- Új elemként jelent meg a marketing tevékenységekben történő tanácsadás
- Logikai keretmátrix elkészítése

- Tagi összetétel változások kezelése
- Tagi motivációra, közösségfejlesztésre vonatkozó javaslatok, szervezetfejlesztés
- Konfliktuskezelés, tárgyalástechnika
- Lobby technikák
- Minőségfejlesztés

2009. folyamán az OFA már nem támogatta a tanácsadási tevékenységet. A nyertes szociális szervezetek szakmai segítségét a mentorok vették át.

2.3.2.3 A mentorálás tapasztalatai

A mentorok tevékenysége a nyertes szociális szervezetek mérföldköveihez kapcsolódik, amely a mentor és a szociális szervezet képviselője közösen összeállított munkatervéhez igazodik. A mentorok elsődleges feladata a megalakulásnak, a tagi motivációnak, új piaci szegmensek, forráslehetőségek felkutatásának, a fenntarthatóság megteremtésének segítése.

Az OFA mentor képző programja keretében képzett mentorok közül 19 mentorral (tervezett 20) került szerződéskötésre sor. A mentorokkal történt előzetes egyeztetés alapján 2009. december 31-ig 12 megrendelő került kiadásra.

A mentorok szociális szervezetek mellé történő kirendelése tájékoztató alkalmon történő személyes kapcsolatfelvétel alapján történt, úgy, hogy a szervezetek maguk választhatták ki a számunkra legszimpatikusabb és lehetőleg a szervezetük régiójában tevékenykedő mentort.

A saját választás ellenére összesen három szervezet esetében mentorváltásra került sor, mert a közös munka megkezdésekor derült fény arra, hogy nem hatékony az együttműködés.

3. Projekt információk

A beérkezett projektek bemutatása

3.1. A „Szociális szervezetek kialakítását elősegítő képzések lebonyolítása” (Szöszak/2007) című felhívásra beérkezett pályázatokból támogatást nyert képző intézmények mindegyike figyelembe vette a pályázati felhívásban megfogalmazott célkitűzéseket és beépítették a felhívásban felsorolt képzési elemeket.

A pályázatok szakmai értékelésnél a tervezett képzések összetettsége és megfelelő szakmai felépítése mellett, fontos szerepet játszott a területiség szempontjainak vizsgálata is. Mivel a mentorok és tanácsadók több régióból, az ország minden területéről kiválasztásra kerülnek, fontosnak tartottuk, hogy a képzések ne egy helyszínre (pl.: Budapest) koncentráljanak, hanem lehetőleg több régióban is megvalósításra kerüljenek. Ezt a szempontot egy pályázó kivételével, minden pályázó figyelembe vette, tekintve, hogy többnyire nagy tapasztalattal és több telephellyel rendelkező intézmények pályáztak.

A Saldo Zrt. a tanácsadói képzések és a pályázati képzések megvalósítása terén rendelkezik nagy tapasztalattal, és elméleti tudással, míg a Közösségfejlesztők Egyesülete a gyakorlati felkészítés és közösségfejlesztés terén tapasztalt. Ezért döntött a Kuratórium a képzések megvalósításánál a tanácsadói és mentori képzések két intézmény közötti megosztására.

A szociális szövetkezetek kialakításának elősegítésében közreműködő tanácsadói képzésen való részvételre vonatkozó pályázati felhívásra (Szöv-tan/2007) beérkezett 211 pályázat, valamint a mentori felhívásra (Szöv-men/2007) beérkezett 137 pályázat első forduló (önéletrajz alapján történő) kiválasztása 2007. július-augusztus folyamán megtörtént. A tanácsadók kiválasztása ezt követően egy írásbeli teszt alapján, a mentorok kiválasztása személyes interjú alapján történt.

3.2. A „kommunikáció a szociális szövetkezetekről” pályázati felhívásra összesen 7 pályázat érkezett. Bár a pályázati felhívás elkészítésekor az eredeti elképzelés az volt, hogy a kommunikációt teljes egészében egy szervezet fogja össze és koordinálja, a benyújtott pályázatok alapján nyilvánvalóvá vált, hogy az egyes intézmények profilkja és tapasztalata más és más. A támogatásban részesített Népfőiskolai Társaság kiváló kapcsolatrendszerrel rendelkezik a célcsoportot elérni képes szervezetekkel és intézményekkel, valamint nagy tapasztalata van információs rendezvények és kiadványok szerkesztésében, míg a Városi Televízió Szeged Műsorszolgáltató Kht. a TV műsorok és reklámok készítésében rendelkezik nagy tapasztalattal. A két támogatott projekt tehát jól kiegészíti egymást.

A Népfőiskolai Társaság konferenciák, műhelybeszélgetések, regionális fórumok és különböző célcsoportoknak szóló kiadványok elkészítésével valósította meg a projektet. 2007. december 31-ig a szervezet két eseményt szervezett. Október 12-én egy partneri találkozót, ahol a projekt megvalósításában résztvevő szakemberek vettek részt, majd november 5-én nyitó konferenciát rendeztek, amelyen mintegy 130 résztvevő jelent meg. A konferencia előadásokból és műhelymunkákból épült fel. A rendezvényen kívül egy információs kiadvány, egy 20 mp-es társadalmi célú hirdetés és elektronikus hírlevél készült. A reklámfilm valamennyi közszolgálati televíziós csatornán megjelenítésre került. A reklám, a hírlevél és a szóróanyag korábbi beszámoló alkalmával a Minisztérium részére már beküldésre került.

A Szegedi Városi Tv a Hálózatos Tv-vel együttműködésben összesen 5 db. 15 perces műsor készítését és közzétételét vállalta. Az első 15 perces műsor 2007. december 31-ig elkészült. Ebben a szociális szövetkezet, mint szervezeti forma törvényi háttérével, lehetőségeivel és az OFA pályázati program ismertetésével foglalkozott a szervezet. A műsor DVD-re másolt változatát az OFA egy korábbi beszámoló alkalmával beküldte a Minisztérium részére. A továbbiakban a Szegedi Tv. Szociális szövetkezetek alakítását tervező csoportokat keresett fel és velük készített interjút terveikről, motivációkról, felmerülő feladataikról és nehézségeikről.

3.3. A Szövetkezz/2007 támogatási program

A pályázat I. fordulójára 2007. október 1 –től 2008. február 28-ig folyamatosan lehetett pályázni. A vázlatos projekttervek értékelése a beérkezés sorrendjében, több alkalommal folyamatosan történt. A vázlatos tervek alapján kiválasztott pályázók a képzési programelem keretein belül szervezett projekttervezési és pályázatírói képzésen vehettek részt, ahol segítséget kaptak a pályázat megírásához és a részletes projekt véglegesítéséhez.

2008. február 28-ig összesen 444 db 1 fordulós pályázat érkezett az OFA-hoz. Egy pályázat a beadási határidőt követően érkezett be. A beérkezett projektötleteket a szakértői bizottság 5 alkalommal értékelte. Az utolsó értékelés dátuma 2008. április 25-e volt.

Az első forduló pályázatok értékelését követően a Kuratórium döntése szerint összesen 157 pályázó kapott lehetőséget arra, hogy a részletes pályázatát kidolgozza és benyújtsa az OFA-hoz.

A II. forduló részletes pályázatok postára adási határideje 2008. július 18-a volt. A 2. forduló pályázatok értékelése és támogatási döntése két alkalommal történt. Elsőként a 2008. április 30-ig postára adott pályázatok értékelése történt meg és ezekről a pályázatokról hozott döntést a Kuratórium. 2008. április 30-ig 39 db pályázat érkezett az OFA-hoz, amelyből 2008. június 30-án 16 db pályázat támogatásáról hozott döntést a Kuratórium, majd egy méltányossági kérelem felülvizsgálatát követően további 1 db pályázat támogatásáról született döntés. 2008. július 18-ig újabb 101 db pályázat érkezett, melyekről 2008. novemberében döntött a Kuratórium. A döntés eredményeként 21 db pályázat támogatásáról született döntés.

A támogatott pályázatok területi megoszlása az alábbiak szerint alakult:

Régió	2008. június 30-i döntés szerinti nyertes pályázatok száma	2008. novemberi döntés szerinti nyertes pályázatok száma	összesen	%
Alföld	5	1	6	15,79
Dunántúl	2	6	8	21,05
Észak-Alföld	5	4	9	23,68
Észak-Magyarország	3	6	9	23,68
Észak-Dunántúl	1	1	2	5,26
Kelet-Dunántúl	1	1	2	5,26
Északkelet-Magyarország	0	2	2	5,26

ZESEN	17	21	38	
-------	----	----	----	--

A támogatott 38 pályázat között 1 db már megalakult szociális szervezet volt, a többi az „A” pályázói kört érinti, tehát még megalakulás előtt álló szociális szervezetek. A szerződéskötés előtt 1 szervezet visszalépett a támogatástól, így összesen 37 szociális szervezet alakult OFA támogatással.

A támogatást nyert szervezetek által választott „legkedveltebb” tevékenységi körök:

- Önkormányzati feladatok átvállalása, vagy azokat kiegészítő szolgáltatások (közterületek karbantartása, parkgondozás, téli síkosságmentesítés, takarítás, játszóterek karbantartása,)
- Szolgáltatások nyújtása a helyi lakosság számára (mosodai szolgáltatás, házkörüli munkák elvégzése, munkába járást segítő szállító szolgáltatások)
- Kézműipari szolgáltatások (kosárfonás, fonott bútor készítés, hagyományörző kézműves termékek előállítása,
- Erdészeti és mezőgazdasági fahulladékok és melléktermékek összegyűjtése és biomassza előállítása, biobrikett előállítás, fa-pellet gyártás
- Idősgondozás (házi segítségnyújtás)
- gyermekjóléti szolgáltatások (családi napközi, bébiszitter szolgálat, szabadidős programszervezés, családi napok szervezése, szaktanácsadás, szülőknek nyújtott szolgáltatások, klubok működtetése, kézműves foglalkozások tartása)
- Graffiti eltávolítás
- Építőipari szolgáltatások (karbantartás, felújítás, térkő és betonelem gyártás)
- Szociális bolthálózat kiépítése,
- Varrodai szolgáltatások,
- Irodai asszisztencia (sokszorosítás, iratfűzés, laminálás..)
- Személyszállító szolgálat,
- Információs központ működtetése,
- Lapkiadás, helyi műsorszolgáltatás üzemeltetése,

- Mezőgazdasági bérmunka, mg-i termékek feldolgozása (aszalás, lekvárfőzés),
- Multimédia műhely, kézműves műhely,
- Asztalosműhely létrehozása,
- Ingatlankezelés,
- Roma öltözékek és kiegészítők boltja, egyedi tervezésű ruhák, ékszerek,
- Faipari kézműves termékek, bútorok,
- Virágkötészeti alap és segédanyagok gyártása,
- Tökmagolaj sajtolás

A tevékenységek végzése mellett a legtöbb szövetkezet beépítette pályázatába a képzést, ami elengedhetetlen ahhoz, hogy a tartósan munkanélküli emberek hosszú távon megtarthassák munkájukat és továbbfejleszthessék tudásukat.

A támogatott pályázók listáját és állapotát a beszámoló 2. melléklete tartalmazza

Programindikátorok

Az OFA által a MAT-hoz benyújtott programtervben mindössze egy indikátor szerepelt, az, hogy 5 év múlva 50 szociális szövetkezet működjön Magyarországon. Ez az indikátor azonban csak 2011-ben válik mérhetővé és értékelhetővé. Addig azonban a program elemek kapcsán számos mérhető és nem számszerűsíthető eredménye is van a programnak.

1. A „Szociális szövetkezetek kialakítását elősegítő képzések lebonyolítása” (Szöszak/2007) című pályázati program már megvalósult és várható eredményei:

- A szociális szövetkezetet érintő témaköröket átfogó képzési program került kidolgozásra, amely hosszútávon akkreditált képzéssé is válhat,
- 2007. végéig összesen 50 fő végezte el a „szociális szövetkezet” tanácsadói képzést. A képzett szakemberek közül az OFA 2007-2008-as időszakra összesen 20 tanácsadót választott, akik munkáját 2008. december 31-ig számtalan érdeklődő igénybe vette és segítségük az OFA-hoz benyújtott pályázatok kapcsán is érezhető. A képzett tanácsadók várhatóan a program teljes időszaka alatt segítik a szociális szövetkezetek iránt érdeklődőket és a mentorok munkáját, ugyanakkor a támogatási programon kívül egy helyi tudásbázist jelentenek a későbbiekben.
- 2007 végéig 50 fő „szociális szövetkezeti mentor” képzése valósult meg, amelyből a képzés követelményeit összesen 37-en teljesítették. A mentorok munkája 2008. augusztusában elkezdődött.

- A pályázatírói képzésen a lehetőséget kapott 157 pályázó közül 109 vett részt a képzésen összesen 162 fő részvételével. A pályázatírói képzésről kedvező tapasztalatok érkeztek. A képzés az OFA SZÖVETKEZZ/2007 2. fordulós pályázatának megírásán túl is segíti az egyéneket, illetve szervezetek forrásszerző képességességét.

2. A Kommunikáció a szociális szövetkezetekről (Szöv-kom/2007) pályázat eredményei

- Nyomtatott kiadványok elkészítése a szociális szövetkezetekről
- Elektronikus információhordozók előállítása
- Országos műhelytalálkozó megszervezése és lebonyolítása,
- Országos konferencia megszervezése és lebonyolítása,
- Regionális fórumok megszervezése,
- Cikkek, tanulmányok megjelenítése a nyomtatott sajtóban,
- Műsorok elkészítése és sugárzása a VTV-ben, valamint a Hálózat TV-ben,
- Az elkészült műsorokról DVD másolatok készítése.

3. A szociális szövetkezetek létrehozására és fejlesztésére irányuló Szövetkezz/2007 pályázat eredményei

- Összesen 445 db projektötlet került benyújtásra a pályázati felhívás 1. fordulójára, amely összesen 1255 főt érintett. A szövetkezet alapítására vállalkozó emberek között 709 fő legalább 3 hónapja munkanélküli,
- Az 1. fordulóra benyújtott projektötletekből összesen 157 pályázó jutott tovább a 2. fordulóba,
- 2008. december 31-ig összesen 140 db II. fordulós pályázat értékelése történt meg, melyből összesen 38 db pályázat részesült támogatásban. A támogatott szervezetek közül egy visszalépett a támogatástól.
- A támogatott, összesen 37 db szociális szövetkezetet összesen 319 alapító tag hozza létre és közülük 190 fő legalább 3 hónapja munkanélküli.
- 2009. július 30-ig 35 szociális szövetkezet megalakult és megkezdte működését (egy szervezet visszalépett a támogatástól).

A pályázatok számszerűsíthető eredményein túl a következő, későbbiekben számszerűsíthető eredmények és hatások várhatók a program megvalósulásától:

- Regionális/térségi tudásbázis létrehozása,

- A foglalkoztatás elősegítése (elsősorban a szociálisan hátrányos helyzetű emberek munkához jutásának ösztönzése),
- A helyi szintű közösség-szervezés ösztönzése,
- A feketegazdaság csökkentése,
- A szociális szövetkezet szervezeti forma megismertetése és népszerűsítése az érintett magánszemélyek és szervezetek körében.
- Munkahelyteremtés

A megalakult szociális szövetkezetek közül külön kell választanunk azokat a szociális szövetkezeteket, akik termékgyártásra alakultak és azokat, akik szolgáltatások nyújtására jöttek létre. Úgy tűnik, hogy a nyertes szociális szövetkezetek a pályázati szakaszban nem elég körültekintően és alaposan mérték fel a piaci igényeket az általuk kínált termékekre és szolgáltatásokra. Ez leginkább a szolgáltatások területén mondható el és főleg lakossági igények előrejelzése volt irreális. Nem tapasztaltuk kiegyensúlyozott működést a gyermek megőrzés, idős gondozás, lakosság részére nyújtott takarítás, javítás, utaztatás körében. A termelő tevékenységre létrejött szövetkezeteknél a legnagyobb problémát a termelő hely megtalálása, engedélyeztetése és a termék forgalomba helyezése okozott gondot, e mellett a szakképzettség hiánya bizonyult problémának. Alapvető technológia és gazdasági ismeretek hiányában, nem a megfelelő berendezéseket, gépeket vásárolták meg, így a termelés mennyisége és minősége több szövetkezetben nem megfelelő. Ebből következően a működő szövetkezeteknek a vállalt indikátorok közül az árbevétel elérése sok esetben okoz problémát. A pályázati anyagukban több pályázó olyan magas árbevételt ígért, amelyet egy kezdő vállalkozás, a világgazdasági válság hatásait is figyelembe véve nem tud maradéktalanul teljesíteni.

A megalakult szociális szövetkezeteknek a 40-50%-a működik megfelelően, az összes szerződésben foglalt indikátort a vállalatoknak megfelelően tartják vagy közelítik meg.

A helyi munkanélküliség kezelésében minden szövetkezet elő tudja segíteni a jövőbeni vállalkozóvá válás tapasztalatszerzését. A hátrányos helyzetű térségekben fölmutatta a lakosság látens szolgáltatás fogyasztói igénye (házkörüli munka), de ezt később tudja fizetőképes kereslet

Ez a szerveződési forma a tapasztalat szerint be tud ágyazódni Magyarországon a gazdálkodási formák közé.

A 37 megalakult szociális szövetkezet közül 9 szociális szövetkezet 2009. szeptember 30. és október 30. között **zárta** a tevékenységét, amelyek projekt zárási eljárását megkezdtek. A 9 projektzáró szövetkezet közül egy szövetkezet ellen elállási eljárást indít az OFA, mivel a helyszíni ellenőrzés alátámasztotta, hogy tevékenységük nem folyik és a szövetkezet elnökét az általunk ismert csatornákon nem lehet elérni. A 8 záró szövetkezet közül 2 szövetkezet

van, amelyeknek nem sikerült elérni az árbevételi vállalásukat, de minden más indikátor tekintetében sikeresnek és működőképesnek tekinthetők.

Megalakult két szociális szövetkezet esetében a helyszíni ellenőrzés alapján a szövetkezetek tevékenységének végzése, illetve eredményessége kétséges volt. Értesítést egyik szövetkezet sem küldött arról, hogy a szövetkezet megszűnt, vagy tevékenységét nem folytatja. Az ellenőrzés a szövetkezetek elnökét elérni nem tudta, a munkavégzés helyszínén dolgozókat sem találta, az épületek le volt zárva. A helyszíni ellenőr javasolta a szerződésektől való elállást. Mindkét szociális szövetkezet esetében az elállás folyamatban van.

3.4. A Szövetkezz/2009 támogatási program

A szociális szövetkezetek létrehozásáról és működtetéséről szóló, Szövetkezz/2007 pályázati felhívás alapján 37 pályázó alakított szociális szövetkezetet és kezdte meg első működési évét. A Szövetkezz/2009 pályázati felhívás alapján ezek a szövetkezetek pályázhattak támogatásra második működési évükre:

A pályázat 2009. júliusától 2010. február 28-ig folyamatosan beadható. Azok a szociális szövetkezetek adhattak be pályázatot, amelyek cégbírósági bejegyzése 2008. december 31-ig megtörtént. Ebben a pályázói körbe 20 szociális szövetkezetet tartozik, amelyek közül 11 adott be pályázatot december 31-ig, amelyek formai szűrése megtörtént.

A formai szűrés eredményeként a 11 pályázóból 1 érvénytelennek minősült, mert a pályázó adóigazolásából látszott, hogy a szervezet jelentős APEH tartozással rendelkezik. A többi szervezet esetében hiánypótlás kérésére volt szükség.

A formai szűrést követően a szakmai értékelést két külső szakértő és egy helyszíni monitor végezte, majd a szakértők és a monitor véleményének összesítése alapján készült el a Közalapítványi Iroda javaslata a pályázatokról.

A külső szakértők és a monitorok értékelése egységes pontrendszer és szöveges szakmai szempontok alapján történt. A szakértők az értékelő táblázatban 0 és 5 érték között minősítették a pályázatokat, majd a megadott szempontok alapján szöveges formában is indokolták az értékelő táblázatban megjelölteket, összefoglalóan minősítették a projekterveket. A szakértői értékelések részleteit az előterjesztés mellékletében található javaslati dosszié tartalmazza.

A 60% alatti teljesítményt elért pályázatok nem javasolhatók támogatásra. Azoknál a pályázatoknál, ahol a szakértői és monitori értékelés nem egységes álláspontot képviselt, a programvezető megvizsgálta a szakértői kifogások jogosságát és megalapozottságát és ez alapján tette meg a javaslatot a Közalapítványi Iroda.

Az OFA Kuratóriuma 6 pályázatot támogatott, 4 pályázatot nem támogatott, 1 db-t pedig formai hiba miatt kellett elutasítani. A 6 támogatott pályázóval megkezdődött a szerződéskötési folyamat.

A meghívásos pályázat meghirdetése és lebonyolítása a rendelkezésre álló programidőszak alatt megvalósítható. A megvalósításhoz a rendelkezésre álló keretösszegeből le nem kötött, illetve a lekötött keretösszegeből keletkező maradványösszegek biztosítanak forrást.

4. Támogatási keret felhasználása

A program szakmai tartalmának megvalósulására fordított források

A 16062-1/2006 számú megállapodás szerint az SZMM a program megvalósítására összesen 945 000 000 FT támogatási keretösszeget biztosított az OFA részére. A szerződés szerint a program 2007. április 1-e és 2011. december 31-e között valósul meg.

A rendelkezésre álló keretösszegeből 2009. december 31-ig összesen 834 076 503 Ft került lekötésre és ebből 557 022 558 Ft került kifizetésre.

A támogatási program a megállapodás szerint 2011-ig tart. 2009-től (a megvalósítás első éve után) az OFA lehetőséget biztosított a megalakult szociális szervezeteknek további támogatás igénylésére, meghívásos pályázat útján. A meghívásos pályázatot az OFA Kuratóriuma 2009. június 25-én fogadta el és a keretösszegeből rendelkezésre álló maradványösszeg terhére meghívásos pályázatként meghirdette.

A 2009. december 31-ig teljesített kifizetéseket az 1. számú melléklet tartalmazza.

5. Összefoglalás és javaslatok

A szociális szervezetek iránti érdeklődés továbbra is jelentős, sokan érdeklődnek a pályázat újbóli meghirdetése, illetve a bekapcsolódás lehetőségei felől. A benyújtott pályázatok alapján azonban az is látható, hogy a szociális szervezet megalapításához és működésének elindításához jelentős szakmai és pénzügyi segítségre van szükség.

Számos nem nyertes pályázó visszajelzése alapján pályázati támogatás nélkül a szervezeti tagok nem kellően motiváltak egy vállalkozási tevékenység elindításához. Az önszerveződés beindításához megfelelő szabályozási és finanszírozási háttér szükséges. Európa más országaiban (pl. Olaszország, Franciaország) szociális szervezetek szövetsége segíti a szociális szervezetek érdekképviseletét, külön törvény szabályozza a szociális szervezetek működését, adókedvezményekkel, kedvezményes hitellel és állami, önkormányzati megrendelésekkel segítik a szociális szervezetek fenntartását.

A szociális szervezetek tevékenységi területének egyik bázisát a közmunka, közhasznú, valamint közcélú munka biztosításában való közreműködés képezheti, azonban ebben az

esetben fontos szerepe van az önkormányzatokkal való együttműködésnek. Ez szintén bizonytalansági faktora egy szövetkezet életképessé válásának, hiszen az önkormányzatok szintén forráshiánnyal küzdenek.

Mindezen nehézségek ellenére az látható, hogy a támogatásból elinduló szövetkezetek tagjai komoly erőfeszítéseket tesznek vállalkozásuk elindítása érdekében. Odaadásuk és a tervezett tevékenységek jellege is reményt kelt, hogy hosszú távon is életképessé válhatnak a szervezetek.

Mindez azonban csak akkor realizálódhat, hogyha a lelkesedés mellé megfelelő szaktudás is társul elsősorban az ügyvezetés és a könyvelés területén, amit vagy megfelelő szakember felvételével, vagy továbbképzéssel oldhatnak meg a szervezetek.

A programmal kapcsolatban a pályázati felhívás lezárulását követően is jelentős az érdeklődés, azonban a szervezeti formához kapcsolódóan továbbra is kevés ösztönző és pályázati lehetőség van, ami nehezzé teszi a szociális szövetkezetek alapítását és életképessé válását.